

ΔΙΟΔΩΡΟΣ ΣΙΚΕΛΙΩΤΗΣ

Α Π Α Ν Τ Α 2

*Βιβλιοθήκης Ἱστορικής
Βιβλίου Δευτέρα*

402 «ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

Εκδότης Ὀδυσσεύς Χατζόπουλος

Το Δεύτερο Βιβλίο

Από τα πρώτα κεφάλαια του Δευτέρου Βιβλίου, ο Διόδωρος μεταφέρεται στην Ασία και στην ιστορία των Ασσυρίων. Το μεγαλύτερο μέρος του υλικού του αντλεί από τον Κτησία τον Κνιδιο, που αφού έμεινε επί δεκαεπτά χρόνια γιατρός στην αυλή του Πέρση βασιλιά Αρταξέρξη, επέστρεψε στην Ελλάδα λίγο μετά το 390 π.Χ. Ο Κτησίας έγραψε το έργο *Περσικά*, σε είκοσι τρία βιβλία, εκ των οποίων τα έξι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

πρώτα πραγματεύονται την ιστορία Ασσυρίων και Μήδων. Δεν είναι γνωστό κατά πόσον ο Διόδωρος χρησιμοποίησε άμεσα στον Κτησία ως πηγή, ή μέσω κάποιου άλλου. Ως πηγή του ο Διόδωρος αναφέρει επίσης τον Κλείταρχο και «μερικούς από εκείνους που πέρασαν αργότερα στην Ασία με τον Αλέξανδρο»¹ αναφέρει επίσης κάποιον Αθηναίο, άγνωστο κατά τα άλλα, και «κάποιους άλλους ιστορικούς», σύμφωνα με τους οποίους η Σεμίραμις δεν ήταν πατρά μια όμορφη εταίρα. Σε αντίθεση με την «ιστορίζουσα» αφήγηση του Πρώτου Βιβλίου, στο Δεύτερο ο Διόδωρος, ή μάλλον ο Κτησίας, ο Κλείταρχος και οι άλλοι, περιορίζεται στη μεταφορά των λαϊκών παραδόσεων, τόσο για την «ιστορία» των Ασσυρίων (1-28), όσο και των Χαλδαίων (29-31) και των Μήδων (32-34).

Στη συνέχεια, τα κεφάλαια 35-42 είναι αφιερωμένα σε μια σύντομη περιγραφή της Ινδίας, η οποία πρέπει να προέρχεται από τον Μεγασθένη. Παρ' όλο που ο ο Διόδωρος δεν τον κατονομάζει, είναι φανερό πως αυτός αποτελεί την αρχική πηγή, δεδομένου ότι η περιγραφή που δίνει μοιάζει μ' εκείνη του Αρριανού στην *Ινδική* και με την αντίστοιχη του Στράβωνα, συγγραφείς που κατά γενική ομολογία άντλησαν από εκείνον. Ο Μεγασθένης ήταν στην υπηρεσία του Σέλευκου Νικάτορα και πέρασε ένα διάστημα, μεταξύ 302 και 291 π.Χ., στην αυλή του βασιλιά Σανδροκόττου στα Παλίβοθρα, απεσταλμένος με πρεσβεία από τον Σέλευκο. Το έργο του *Ινδικά* δεν πάσχει από μυθολογήματα, όπως του Κτησία, αλλά είναι σαφές πως βασίστηκε σε λόγια διερμηνέων και οδηγών, όπως άλλωστε και ο Ηρόδοτος κατά την επίσκεψή του στην Αίγυπτο. Δεν είναι γνωστό αν ο Διόδωρος χρησιμοποίησε απ' ευθείας ή μέσω άλλης πηγής τον Μεγασθένη, η μη αναφορά όμως του ονόματος του κάνει την πρώτη εκδοχή απίθανη.

Στα κεφάλαια 43-47 γίνεται σύντομη αναφορά στους

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκύθες, στις Αμαζόνες της Μικράς Ασίας και στους Υπερβορείους, ενώ τα κεφάλαια 48-54 είναι αφιερωμένα στη Συρία, την Παλαιστίνη και την Αραβία. Το τελευταίο μέρος, που αναφέρεται στην Αραβία, θεωρείται από τους μελετητές ότι φθάνει μέχρι τον στωικό φιλόσοφο Ποσειδώνιο από την Απάμεια, κυρίως ένεκα της εξήγησης που δίνει ο Διόδωρος για την πολυμορφία και πολυχρωμία των πουλιών και των διαφόρων ζώων.

Το Δεύτερο Βιβλίο κλείνει με την περιγραφή κάποιου μυθικού λαού που ζει σ' ένα νησί «στα νότια του ωκεανού», με ουτοπικές κοινωνικές συνθήκες· η όλη αφήγηση αποδίδεται σε κάποιον Ιάμβουλο τον οποίο υποτίθεται πως οι περιπέτειες του τον οδήγησαν σ' εκείνο τον τόπο.

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Διοδώρου βίβλων.

Περὶ Νίνου τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραχθέντων.

Περὶ τῆς Σεμιράμιδος γενέσεως καὶ τῆς περὶ αὐτὴν ἀξήσεως.

Ὡς Νίνος ὁ βασιλεὺς ἔγρημε τὴν Σεμίραμιν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῆς.

Ὡς Σεμίραμις τελευτήσαντος Νίνου διαδεξαμένη τὴν βασιλείαν πολλὰς καὶ μεγάλας πράξεις ἐπετελέσατο.

Κτίσις Βαβυλῶνος καὶ τῆς κατ' αὐτὴν κατασκευῆς [ἀπαγγελία].

Περὶ τοῦ κρεμαστοῦ λεγομένου κήπου καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν παραδόξων.

Στρατεία Σεμιράμιδος εἰς Αἴγυπτον καὶ Αἰθιοπίαν, ἔτι δὲ τὴν Ἰνδικήν.

Περὶ τῶν ἀπογόνων ταύτης [καὶ] τῶν βασιλευσάντων κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς τρυφῆς τε καὶ ὀρθομίας.

Ὡς ἔσχατος Σαρδανάπαλλος ὁ βασιλεὺς διὰ τρυφὴν ἀπέβαλε τὴν ἀρχὴν ὑπὸ Ἀρβάκου τοῦ Μήδου.

Περὶ τῶν Χαλδαίων καὶ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἀστρον.

Περὶ τῶν βασιλέων τῶν κατὰ τὴν Μηδίαν καὶ τῆς περὶ τούτων διαφωνίας παρὰ τοῖς ἱστοριογράφοις.

Περὶ τοποθεσίας τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῶν κατὰ τὴν χώραν φυομένων καὶ τῶν παρ' Ἰνδοῖς νομίμων.

Στο δεύτερο βιβλίο του Διόδωρου περιέχονται τα εξής

Για τον Νίνο, τον πρώτο που βασίλεψε στην Ασία, και τα κατορθώματά του.

Για τη γέννηση και την ανάπτυξη της Σεμιράμιδος.

Πώς ο βασιλιάς Νίνος παντρεύτηκε τη Σεμίραμι για την αρετή της.

Πώς η Σεμίραμις, που μετά τον θάνατο του Νίνου τον διαδέχτηκε στη βασιλεία, έκανε πολλά και μεγάλα έργα.

Κτίση της Βαβυλώνας και έκθεση της κατασκευής της.

Για τον λεγόμενο κρεμαστό κήπο και τα λοιπά παράδοξα της Βαβυλωνίας.

Εκστρατεία της Σεμιράμιδος στην Αίγυπτο, την Αιθιοπία αλλά και στην Ινδία.

Για τους απογόνους της και εκείνους που βασίλεψαν στην Ασία και για τη μαλθακότητα και τη ραθυμία τους.

Πώς ο Σαρδανάπαλλος, ο τελευταίος βασιλιάς, έχασε την εξουσία, από την πολύ μαλθακότητα, από τον Μήδο Αρβάκη.

Για τους Χαλδαίους και την παρατήρηση των άστρων.

Για τους βασιλιάδες της Μηδίας και για τη διαφωνία των ιστοριογράφων περί αυτών.

Για την τοποθεσία των Ινδιών, για τα προϊόντα της χώρας και για τα έθιμα των Ινδών.

ΔΙΟΔΩΡΟΣ ΣΙΚΕΛΙΩΤΗΣ

Περὶ Σκυθῶν καὶ Ἀμαζόνων καὶ Ὑπερβορέων.

*Περὶ τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν κατ' αὐτὴν φνομένων
καὶ μυθολογουμένων.*

*Περὶ τῶν νήσων τῶν ἐν τῇ μεσημβρίᾳ κατὰ τὸν
ὠκεανὸν εὐρεθειςῶν.*

ΔΙΟΔΩΡΟΣ ΣΙΚΕΛΙΩΤΗΣ

Για τους Σκύθες, τις Αμαζόνες και τους Υπερβόρειους.

Για την Αραβία, τα προϊόντα και τους θρύλους της.

Για τα νησιά που ανακαλύφθηκαν στα νότια του ωκεανού.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

1. Ἡ μὲν πρὸ ταύτης βίβλος τῆς ὅλης συντάξεως οὓσα πρώτη περιέχει τὰς κατ' Αἴγυπτον πράξεις· ἐν αἷς ὑπάρχει τὰ τε περὶ τῶν θεῶν παρ' Αἰγυπτίοις μυθολογούμενα καὶ περὶ τῆς τοῦ Νείλου φύσεως καὶ τάλλα τὰ περὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου παραδοξολογούμενα, πρὸς δὲ τούτοις περὶ τε τῆς κατ' Αἴγυπτον χώρας καὶ τῶν ἀρχαίων βασιλέων τὰ ὑφ' ἐκάστον πραχθέντα. ἐξῆς δὲ κατετάχθησαν αἱ κατασκευαὶ τῶν πυραμίδων τῶν ἀνα-
- 2 γραφομένων ἐν τοῖς ἐπτὰ θαυμαζομένοις ἔργοις. ἔπειτα διήλθομεν περὶ τῶν νόμων καὶ τῶν δικαστηρίων, ἔτι δὲ τῶν ἀφιερωμένων ζώων παρ' Αἰγυπτίοις τὰ θαυμαζόμενα, πρὸς δὲ τούτοις τὰ περὶ τῶν τετελεντηκότων νόμιμα, καὶ τῶν Ἑλλήνων ὅσοι τῶν ἐπὶ παιδείᾳ θαυμαζομένων παραβαλόντες εἰς Αἴγυπτον καὶ πολλὰ τῶν χρησίμων
- 3 μαθόντες μετήνεγκαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. ἐν ταύτῃ δ' ἀναγράφομεν τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν γενομένας πράξεις ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς τῶν Ἀσσυρίων ἡγεμονίας ποιησάμενοι.
- 4 Τὸ παλαιὸν τοίνυν κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπῆρχον ἐγχώριοι βασιλεῖς, ὧν οὔτε προᾶξις ἐπίσημος οὔτε ὄνομα μνημονεύεται. πρῶτος δὲ τῶν εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδεδομένων ἡμῖν Νίνος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

1. Το προηγούμενο βιβλίο, που ήταν και το πρώτο της όλης συγγραφής, περιέχει γεγονότα που συνέβησαν στην Αίγυπτο" σ' αυτά περιλαμβάνονται τα θρυλούμενα από τους Αιγυπτίους για τους θεούς τους και τη φύση του Νείλου, καθώς και τα λοιπά παράδοξα που λένε για τούτο το ποτάμι, γίνεται επίσης περιγραφή της χώρας της Αιγύπτου και των πράξεων του καθενός από τους αρχαίους βασιλιάδες. Στη συνέχεια, ακολούθησαν οι κατασκευές των πυραμίδων που συγκαταλέγονται στα επτά θαύματα του κόσμου. Έπειτα, αναλύσαμε τα των νόμων και των δικαστηρίων, μιλήσαμε για τα ζώα που, κατά περίεργο τρόπο, θεωρούν ιερά στην Αίγυπτο, καθώς και για τα έθιμα τα σχετικά με τους νεκρούς και για τους Έλληνες, όσους θαυμάστηκαν για τη μόρφωση τους, που επισκέφτηκαν την Αίγυπτο κι αφού έμαθαν πολλά χρήσιμα πράγματα τα μετέφεραν στην Ελλάδα. Σ' ετούτο το βιβλίο θα αναγράψουμε τα γεγονότα που έλαβαν χώρα στην Ασία κατά τα αρχαία χρόνια, αρχίζοντας από την ηγεμονία των Ασσυρίων.

Τα πολύ παλιά χρόνια, λοιπόν, στην Ασία υπήρχαν τοπικοί βασιλιάδες, των οποίων ούτε πράξεις επίσημες ούτε ονόματα μνημονεύονται. Ο πρώτος που καταγράφεται από την ιστορία και μας παραδίδεται στη μνήμη, ο Νίνος, ο βασιλιάς των Ασσυρίων, έκανε έργα μεγάλα* τα

- μεγάλας πράξεις ἐπετελέσατο· περὶ οὗ τὰ κατὰ μέρος ἀναγράφειν πειρασόμεθα. γενόμενος γὰρ φύσει πολεμικὸς καὶ ζηλωτὴς τῆς ἀρετῆς καθώπλισε τῶν νέων τοὺς κρατίστους· γυμνάσας δ' αὐτοὺς πλείονα χρόνον συνήθεις ἐποίησε πάσῃ κακοπαθείᾳ καὶ πολεμικοῖς κινδύνοις.
- 5 συστησάμενος οὖν στρατόπεδον ἀξιόλογον συμμαχίαν ἐποίησατο πρὸς Ἀριαῖον τὸν βασιλέα τῆς Ἀραβίας, ἣ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐδόκει πλήθειν ἀλκίμων ἀνδρῶν. ἔστι δὲ καὶ καθόλου τοῦτο τὸ ἔθνος φιλελεύθερον καὶ κατ' οὐδένα τρόπον προσδεχόμενον ἔπηλυν ἡγεμόνα· διόπερ οὐθ' οἱ τῶν Περσῶν βασιλεῖς ὕστερον οὐθ' οἱ τῶν Μακεδόνων, καίπερ πλείστον ἰσχύσαντες,
- 6 ἠδυνήθησαν τοῦτο τὸ ἔθνος καταδουλώσασθαι. καθόλου γὰρ ἡ Ἀραβία δυσπολέμητός ἐστι ξενικαῖς δυνάμεσι διὰ τὸ τὴν μὲν ἔρημον αὐτῆς εἶναι, τὴν δὲ ἄνδρον καὶ διειλημμένην φρέασι κεκρυμμένοις καὶ μόνοις τοῖς ἐγχωρίοις γνωριζομένοις. ὁ δ' οὖν τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς
- 7 Νίνος τὸν δυναστεύοντα τῶν Ἀράβων παραλαβὼν ἐστράτευσε μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐπὶ Βαβυλωνίους κατοικοῦντας ὅμορον χώραν· κατ' ἐκείνους δὲ τοὺς χρόνους ἡ μὲν νῦν οὐσα Βαβυλὼν οὐκ ἦν ἐκτισμένη, κατὰ δὲ τὴν Βαβυλωνίαν ὑπῆρχον ἄλλαι πόλεις ἀξιόλογοι· ῥαδίως δὲ χειρωσάμενος τοὺς ἐγχωρίους διὰ τὸ τῶν ἐν τοῖς πολέμοις κινδύνων ἀπείρως ἔχειν, τούτοις μὲν ἔταξε τελεῖν κατ' ἐνιαυτὸν ὠρισμένους φόρους, τὸν δὲ βασιλέα τῶν καταπολεμηθέντων λαβὼν μετὰ τῶν τέκνων αἰχμάλωτον
- 8 ἀπέκτεινε. μετὰ δὲ ταῦτα πολλοῖς πλήθεσιν εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐμβαλὼν καὶ τινας τῶν πόλεων ἀναστάτους ποιήσας κατεπλήξατο τοὺς ἐγχωρίους· διόπερ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Βαρζάνης, ὁρῶν αὐτὸν οὐκ ἀξιόμαχον ὄντα, μετὰ πολλῶν δώρων ἀπήντησε καὶ πᾶν ἔφησε ποιήσῃν τὸ
- 9 προστατιτόμενον. ὁ δὲ Νίνος μεγαλοψύχως αὐτῷ χρησάμενος τῆς τε Ἀρμενίας συνεχώρησεν ἄρχειν καὶ φίλον

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

σχετικά μ' αυτόν θα προσπαθήσουμε να γράψουμε με κάθε λεπτομέρεια. Όντας από φύση του μαχητικός και ζηλωτής της αρετής εξόπλισε τους πιο δυνατούς από τους νέους και γυμνάζοντας τους επί αρκετό χρονικό διάστημα τους συνήθισε σε κάθε κακουχία και πολεμικούς κινδύνους. Μόλις, λοιπόν, συνέστησε αξιόμαχο στράτευμα, έκανε συμμαχία με τον Αριαίο, τον βασιλιά της Αραβίας, χώρα που εκείνα τα χρόνια θεωρούνταν πως είχε πληθώρα αλκίμων αντρών. Τούτο μάλιστα το έθνος είναι και εξαιρετικά φιλελεύθερο και με κανένα τρόπο δεν δέχεται ξένο ηγεμόνα· αυτός άλλωστε είναι ο λόγος που ούτε οι βασιλείς των Περσών, αργότερα, ούτε οι βασιλείς των Μακεδόνων κατάφεραν να το υποδουλώσουν. Διότι γενικά η Αραβία είναι χώρα που δύσκολα πολεμιέται από ξένες δυνάμεις, αφ' ενός μεν επειδή είναι έρημος και αφ' ετέρου επειδή είναι άνυδρη, διαθέτοντας μυστικά πηγάδια κατά διαστήματα που είναι γνωστά μόνο στους ντόπιους. Ο βασιλιάς, λοιπόν, των Ασσυρίων, Νίνος, προσεταιρίστηκε τον ηγεμόνα των Αράβων και εκστράτευσε με μεγάλες δυνάμεις κατά των Βαβυλωνίων που κατοικούσαν σε χώρα γειτονική· εκείνα τα χρόνια η σημερινή Βαβυλώνα δεν ήταν κτισμένη, αλλά στη Βαβυλωνία υπήρχαν άλλες πόλεις αξιόλογες. Ο Νίνος υπέταξε με ευκολία τους κατοίκους, δεδομένου ότι δεν είχαν πολεμική εμπειρία, και τους όρισε να πληρώνουν ορισμένο φόρο κάθε χρόνο, ενώ τον βασιλιά των νικημένων, που έπιασε αιχμάλωτο μαζί με τα παιδιά του, τον σκότωσε. Μετά απ' αυτό, εισέβαλε με μεγάλες δυνάμεις στην Αρμενία κι ερημώνοντας αρκετές από τις πόλεις γέμισε τρόμο τους κατοίκους της χώρας· γι' αυτό ο βασιλιάς τους, ο Βαρζάνης, βλέποντας πως δεν ήταν ικανός να του αντιπαρατεθεί, τον συνάντησε με πολλά δώρα και του είπε πως στο εξής θα υπάκουε σ' όλες του τις προσταγές. Ο Νίνος του φέρθηκε μεγαλόψυχα και του επέτρεψε να παραμείνει ηγέτης της

10 ὄντα πέμπειν στρατιὰν καὶ τὴν χορηγίαν τῷ σφετέρῳ
στρατοπέδῳ. αἰεὶ δὲ μᾶλλον αὐξόμενος ἐστράτευσεν εἰς
τὴν Μηδίαν. ὁ δὲ ταύτης βασιλεὺς Φάρονος παραταξάμε-
νος ἀξιολόγῳ δυνάμει καὶ λειφθεὶς, τῶν τε στρατιωτῶν
τοὺς πλείους ἀπέβαλε καὶ αὐτὸς μετὰ τέκνων ἑπτὰ καὶ
γυναικὸς αἰχμάλωτος ληφθεὶς ἀνεσταυρώθη.

2. Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων τῷ Νίνῳ προχωρούν-
των δεινὴν ἐπιθυμίαν ἔσχε τοῦ καταστρέψασθαι τὴν
Ἀσίαν ἅπασαν τὴν ἐντὸς Τανάιδος καὶ Νείλου· ὥς
ἐπίπαν γὰρ τοῖς εὐτυχοῦσιν ἢ τῶν πραγμάτων εὐροια
τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν παρίστησι. διόπερ τῆς μὲν
Μηδίας σατράπην ἓνα τῶν περὶ αὐτὸν φίλων κατέστησεν,
αὐτὸς δ' ἐπῆρει τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔθνη καταστρεφόμενος,
καὶ χρόνον ἑπτακαίδεκαετῇ καταναλώσας πλὴν Ἰνδῶν καὶ
2 Βακτριανῶν τῶν ἄλλων ἀπάντων κύριος ἐγένετο. τὰς μὲν
οὖν καθ' ἕκαστα μάχας ἢ τὸν ἀριθμὸν ἀπάντων τῶν
καταπολεμηθέντων οὐδεὶς τῶν συγγραφέων ἀνέγραψε,
τὰ δ' ἐπισημότατα τῶν ἐθνῶν ἀκολουθῶς Κτησίᾳ τῷ
Κνιδίῳ πειρασόμεθα συντόμως ἐπιδραμεῖν.

3 Κατεστρέψατο μὲν γὰρ τῆς παραθαλαττίου καὶ τῆς
συνεχοῦς χώρας τὴν τε Αἴγυπτον καὶ Φοινίκην, ἔτι δὲ
Κοίλην Συρίαν καὶ Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν καὶ Λυκίαν,
πρὸς δὲ ταύταις τὴν τε Καρίαν καὶ Φρυγίαν καὶ Μυσίαν
καὶ Λυδίαν, προσηγάγετο δὲ τὴν τε Τρωάδα καὶ τὴν ἐφ'
Ἑλλησπόντῳ Φρυγίαν καὶ Προποντίδα καὶ Βιθυνίαν καὶ
Καππαδοκίαν καὶ τὰ κατὰ τὸν Πόντον ἔθνη βάρβαρα
κατοικοῦντα μέχρι Τανάιδος, ἐκυρίευσεν δὲ τῆς τε Κα-
δουσίῳν χώρας καὶ Ταπύρων, ἔτι δ' Ὑρκανίων καὶ
Δραγγῶν, πρὸς δὲ τούτοις Δερβίκων καὶ Καρμανίων

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Αρμενίας, αλλά να συμβάλλει, ως φίλος πλέον, με σώμα μαχίμων και τα έξοδα τους στο ασσυριακό στρατόπεδο. Αυξανομένης όλο και περισσότερο της δύναμης του, εκστράτευσε κατά της Μηδίας. Ο βασιλιάς της χώρας, Φάρνος, τον αντιμετώπισε με αξιόλογη δύναμη σε μάχη, αλλά νικήθηκε, έχασε το μεγαλύτερο μέρος του στρατού του και ο ίδιος, με τη γυναίκα και τα επτά του παιδιά, πιάστηκε αιχμάλωτος και σταυρώθηκε.

2. Καθώς τα πράγματα για τον Νίνο πήγαιναν τόσο καλά, τον κατέλαβε ισχυρή επιθυμία να υποτάξει ολόκληρη την Ασία, από τον Τάναϊ¹ μέχρι τον Νείλο· άλλωστε, όπως συμβαίνει ως επί το πλείστον σε όσους είναι τυχεροί, οι συνεχείς επιτυχίες τούς κάνουν να επιζητούν όλο και περισσότερα. Έτσι λοιπόν, έκανε σατράπη της Μηδίας έναν από τους φίλους του, ενώ ο ίδιος κίνησε να υποτάξει τα έθνη της Ασίας και μέσα σε δεκαεπτά χρόνια έγινε κύριος όλων των άλλων εθνών εκτός των Ινδών και των Βακτριανών. Τις επί μέρους, τώρα, μάχες ή τον αριθμό όλων των κατακτημένων λαών δεν τα αναφέρει κανένας από τους ιστορικούς, θα προσπαθήσουμε όμως να διατρέξουμε με συντομία τα σχετικά με τα σημαντικότερα έθνη, ακολουθώντας τον Κτησία τον Κνίδιο².

Από τις παραθαλάσσιες και τις γειτονικές τους περιοχές υπέταξε την Αίγυπτο και τη Φοινίκη, στη συνέχεια την Κοίλη Συρία, την Κιλικία, την Παμφυλία και τη Λυκία, επίσης την Καρία, τη Φρυγία, τη Μυσία και τη Λυδία, κατέλαβε την Τρωάδα, τη Φρυγία στον Ελλήσποντο, την Προποντίδα, τη Βιθυνία, την Καππαδοκία και τους βαρβαρικούς λαούς του Πόντου, που κατοικούν μέχρι τον Τάναϊ ποταμό· επίσης κυρίευσε την περιοχή των Καδουσίων και των Ταπύρων, των Τρκανίων και των Δραγγών, καθώς και των Δερβίκων, των Καρμανίων, των Χωρομναίων,

καὶ Χωρομναίων, ἔτι δὲ Βορκανίων καὶ Παρθυαίων, ἐπῆλθε δὲ καὶ τὴν Περσίδα καὶ τὴν Σουσιανὴν καὶ τὴν καλουμένην Κασπιανήν, εἰς ἣν εἰσιν εἰσβολαὶ στεναὶ παντελῶς, διὸ καὶ προσαγορεύονται Κάσπαι πύλαι.

4 πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τῶν ἐλαττόνων ἔθνων προσηγάγετο, περὶ ὧν μακρόν ἂν εἴη λέγειν. τῆς δὲ Βακτριανῆς οὐσης δυσεισβόλου καὶ πλήθῃ μαχίμων ἀνδρῶν ἐχούσης, ἐπειδὴ πολλὰ πονήσας ἄπρακτος ἐγένετο, τὸν μὲν πρὸς Βακτριανὸς πόλεμον εἰς ἕτερον ἀνεβάλετο καιρὸν, τὰς δὲ δυνάμεις ἀναγαγὼν εἰς τὴν Ἀσσυρίαν ἐξελέξατο τόπον εὐθετον εἰς πόλεως μεγάλης κτίσιν.

3. Ἐπιφανεστάτας γὰρ πράξεις τῶν πρὸ αὐτοῦ κατειργασμένος ἔσπευδε τηλικαύτην κτίσαι τὸ μέγεθος πόλιν ὥστε μὴ μόνον αὐτὴν εἶναι μεγίστην τῶν τότε οὐσῶν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ μηδὲ τῶν μεταγενεστέρων ἕτερον ἐπιβαλόμενον ῥαδίως ἂν ὑπερθεσθαι. τὸν μὲν οὖν τῶν Ἀράβων βασιλέα τιμήσας δώροις

2 καὶ λαφύροις μεγαλοπρεπέσιν ἀπέλυσε μετὰ τῆς ἰδίας στρατιᾶς εἰς τὴν οἰκειάν, αὐτὸς δὲ τὰς πανταχόθεν δυνάμεις καὶ παρασκευὰς πάντων τῶν ἐπιτηδείων ἀθροίσας παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἔκτισε πόλιν εὖ τετελειωμένην, ἑτερόμηκες αὐτῆς ὑποστησάμενος τὸ σχῆμα. εἶχε δὲ τῶν μὲν μακροτέρων πλευρῶν ἑκατέραν ἢ πόλιν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα σταδίων, τῶν δὲ βραχυτέρων

3 ἐνενήκοντα. διὸ καὶ τοῦ σύμπαντος περιβόλου συσταθέντος ἐκ σταδίων τετρακοσίων καὶ ὀγδοήκοντα τῆς ἐλπίδος οὐ διεφεύσθη· τηλικαύτην γὰρ πόλιν οὐδεὶς ὕστερον ἔκτισε κατὰ τε τὸ μέγεθος τοῦ περιβόλου καὶ τὴν περὶ τὸ τεῖχος μεγαλοπρέπειαν. τὸ μὲν γὰρ ὕψος εἶχε τὸ τεῖχος ποδῶν ἑκατόν, τὸ δὲ πλάτος τρισὶν ἄρμασιν ἱππάσιμον

ΒΙΒΑΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

των Βορκανίων, επίσης, και των Παρθυαίων εισέβαλε στην Περσίδα, τη Σουσιανή και στη λεγόμενη Κασπιανή, στην οποία μπαίνεις από εξαιρετικά στενά περάσματα, που ονομάζονται γι' αυτό Κάσπιες πύλες. Υπέταξε επίσης πολλά και διάφορα από τα μικρότερα έθνη, που θα πήγαινε σε μάκρος να αναφερθούν. Επειδή η Βακτριανή παρουσίαζε μεγάλες δυσκολίες στην εισβολή και ταυτόχρονα διέθετε μεγάλο αριθμό μαχίμων ανδρών, αφού κοπίασε πολύ να την κατακτήσει χωρίς αποτέλεσμα, ανέβαλε τον πόλεμο κατά των Βακτριανών για αργότερα και οδήγησε τις δυνάμεις του στην Ασσυρία, όπου επέλεξε έναν τόπο κατάλληλο για την ίδρυση πόλης μεγάλης.

3. Δεδομένου ότι τα έργα του ήταν κατά πολύ επιφανέστερα των πράξεων όλω των προηγούμενων βασιλιάδων, βιαζόταν να ιδρύσει μια πόλη τόσο μεγάλη που όχι μόνο να είναι μεγαλύτερη απ' όλες τις υπάρχουσες τότε στον κόσμο, αλλά και να μην μπορέσει εύκολα να την ξεπεράσει κάποιος από τους μεταγενέστερους, αν έβαζε τέτοιο στόχο. Αφού, λοιπόν, τίμησε με μεγαλοπρεπή δώρα και λάφυρα τον βασιλιά των Αράβων, τον άφησε να φύγει με τη στρατιά του για να επιστρέψει στην πατρίδα του, ενώ ο ίδιος, συγκεντρώνοντας δυνάμεις και όλα τα αναγκαία υλικά από παντού, έκτισε στον Ευφράτη ποταμό μια πόλη, καλά οχυρωμένη με τείχη, δίνοντας της σχήμα ορθογωνίου. Η κάθε μια από τις μακρύτερες πλευρές της πόλης είχε μήκος εκατόν πενήντα στάδια, ενώ η κάθε μια από τις βραχύτερες ενενήντα³. Έτσι, μιας και η περίμετρος της πόλης έφτανε τα τετρακόσια ογδόντα στάδια, δεν διαψεύστηκαν οι ελπίδες του, γιατί κανείς ποτέ δεν ίδρυσε πόλη τόσο μεγάλη σε περίμετρο και σε μεγαλοπρέπεια τειχών. Το δε τείχος είχε ύψος εκατό πόδια, ενώ στο πλάτος χωρούσε να περνούν τρία άρματα πάνω του πλάι

ἦν· οἱ δὲ σύμπαντες πύργοι τὸν μὲν ἀριθμὸν ἦσαν χίλιοι καὶ πεντακόσιοι, τὸ δ' ὕψος εἶχον ποδῶν διακοσίων.
 4 κατώκισε δ' εἰς αὐτὴν τῶν μὲν Ἀσσυρίων τοὺς πλείστους καὶ δυνατωτάτους, ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων ἐθνῶν τοὺς βουλομένους. καὶ τὴν μὲν πόλιν ὠνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ Νίνον, τοῖς δὲ κατοικισθεῖσι πολλὴν τῆς ὁμόρου χώρας προσώρισεν.

4. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν κτίσιν ταύτην ὁ Νίνος ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Βακτριανήν, ἐν ᾗ Σεμίραμιν ἔγημε τὴν ἐπιφανεστάτην ἀπασῶν τῶν γυναικῶν ὣν παρελήφαμεν, ἀναγκαῖόν ἐστι περὶ αὐτῆς προειπεῖν πῶς ἐκ ταπεινῆς
 2 τύχης εἰς τηλικαύτην προήχθη δόξαν. κατὰ τὴν Συρίαν τοίνυν ἔστι πόλις Ἀσκάλων, καὶ ταύτης οὐκ ἄπωθεν λίμνη μεγάλη καὶ βαθεῖα πλήρης ἰχθύων. παρὰ δὲ ταύτην ὑπάρχει τέμενος θεᾶς ἐπιφανοῦς, ἣν ὀνομάζουσιν οἱ Σύροι Δερκετοῦν· αὕτη δὲ τὸ μὲν πρόσωπον ἔχει γυναικός, τὸ δ' ἄλλο σῶμα πᾶν ἰχθύος διὰ τινος τοιαύτας
 3 αἰτίας. μυθολογοῦσιν οἱ λογιώτατοι τῶν ἐγχωρίων τὴν Ἀφροδίτην προσκόψασαν τῇ προειρημένῃ θεᾷ δεινὸν ἐμβαλεῖν ἔρωτα νεανίσκου τινὸς τῶν θυόντων οὐκ αἰδοῦς· τὴν δὲ Δερκετοῦν μιγεῖσαν τῷ Σύρῳ γεννῆσαι μὲν θυγατέρα, κατασχυνθεῖσαν δ' ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις τὸν μὲν νεανίσκον ἀφανίσαι, τὸ δὲ παιδίον εἰς τινὰς ἐρήμους καὶ πετρώδεις τόπους ἐκθεῖναι· ἐαυτὴν δὲ διὰ τὴν αἰσχύνην καὶ λύπην ῥύψασαν εἰς τὴν λίμνην μετασχηματισθῆναι τὸν τοῦ σώματος τύπον εἰς ἰχθύν· διὸ καὶ τοὺς Σύρους μέχρι τοῦ νῦν ἀπέχεσθαι τούτου τοῦ ζώου καὶ
 4 τιμᾶν τοὺς ἰχθύς ὡς θεούς. περὶ δὲ τὸν τόπον ὅπου τὸ βρέφος ἐξετέθη πλήθους περιστερῶν ἐννεοττεύοντος παραδόξως καὶ δαιμονίως ὑπὸ τούτων τὸ παιδίον διατρέφεται· τὰς μὲν γὰρ ταῖς πτέρυξι περιεχούσας τὸ σῶμα

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

πλάι ο συνολικός αριθμός των πύργων ήταν χίλιοι πεντακόσιοι και ο καθένας είχε ύψος διακόσια πόδια. Σ' ετούτη την πόλη εγκατέστησε τους περισσότερους και πιο ισχυρούς από τους Ασσύριους αλλά και όποιον ήθελε από τα υπόλοιπα έθνη. Έδωσε, λοιπόν, στην πόλη τ' όνομα του, Νίνο, και σ' εκείνους που την κατοίκησαν μεγάλο μέρος της γύρω της περιοχής.

4. Δεδομένου ότι μετά την ίδρυση τούτης της πόλης ο Νίνος εκστράτευσε κατά της Βακτριανής, όπου παντρεύτηκε τη Σεμίραμι, την πιο διάσημη απ' όλες τις γυναίκες που ξέρουμε, είναι απαραίτητο πρώτα να μιλήσουμε γι' αυτήν και για το πώς από ταπεινή καταγωγή έφτασε ν' αποκτήσει τέτοια δόξα. Στη Συρία, λοιπόν, υπάρχει μια πόλη, η Ασκάλων, και λίγο πιο πέρα απ' αυτή μια λίμνη μεγάλη και βαθιά, γεμάτη ψάρια. Πλάι στη λίμνη υπάρχει τέμενος μιας μεγάλης θεάς, την οποία οι Σύροι ονομάζουν Δαρκετώ⁴, της οποίας το πρόσωπο είναι γυναικείο ενώ όλο το υπόλοιπο σώμα της ψαριού, για τις εξής αιτίες. Σύμφωνα με τη μυθολογία που δίνουν οι πιο μορφωμένοι των κατοίκων, η Αφροδίτη, επειδή την είχε προσβάλει τούτη η θεά, της εμφύσησε ερωτικό πάθος για κάποιον όμορφο νεαρό, από εκείνους που θυσιάζαν σ' αυτή" η Δαρκετώ ενώθηκε με τον Σύρο και γέννησε μια θυγατέρα, αλλά ντροπιασμένη από το αμάρτημα της σκότωσε τον νεαρό και παράτησε το παιδί έκθετο σε μια βραχώδη, ερημική περιοχή, ενώ η ίδια από τη ντροπή της ρίχτηκε στη λίμνη και μεταμορφώθηκε το σώμα της σε ψάρι" γι' αυτό και οι Σύροι, ακόμη και σήμερα, απέχουν από την τροφή τούτου του πλάσματος και τιμούν τα ψάρια ως θεούς. Στην περιοχή όμως που έμεινε έκθετο το βρέφος είχαν τις φωλιές τους πλήθος περιστέρια, από τα οποία με παράδοξο και υπερφυσικό τρόπο αναθράφηκε το παιδί" άλλα περιστέρια αγγά-

- τοῦ βρέφους πανταχόθεν θάλλειν, τὰς δ' ἐκ τῶν σύγγενους ἐπαύλεων, ὁπότε τηρήσειαν τοὺς τε βουκόλους καὶ τοὺς ἄλλους νομεῖς <ἀπόντας>, ἐν τῷ στόματι φερούσας γάλα διατρέφειν παρασταζούσας ἀνὰ μέσον τῶν χειλῶν.
- 5 ἐνιαυσίου δὲ τοῦ παιδίου γενομένου καὶ στερεωτέρας τροφῆς προσδεομένου, τὰς περιστερὰς ἀποκνιζούσας ἀπὸ τῶν τυρῶν παρέχεσθαι τροφήν ἀρκοῦσαν. τοὺς δὲ νομεῖς ἐπανιόντας καὶ θεωροῦντας περιβεβρωμένους τοὺς τυροὺς θαυμάσαι τὸ παράδοξον· παρατηρήσαντας οὖν καὶ μαθόντας τὴν αἰτίαν εὗρεῖν τὸ βρέφος, διαφέρον τῷ
- 6 κάλλει. εὐθὺς οὖν αὐτὸ κομίσαντας εἰς τὴν ἔπανλιν δωρήσασθαι τῷ προεστηκότι τῶν βασιλικῶν κτηνῶν, ὄνομα Σίμμη· καὶ τοῦτον ἄτεκνον ὄντα τὸ παιδίον τρέφειν ὡς θυγάτριον μετὰ πάσης ἐπιμελείας, ὄνομα θέμενον Σεμίραμιν, ὅπερ ἔστι κατὰ τὴν τῶν Σύρων διάλεκτον παρωνομασμένον ἀπὸ τῶν περιστερῶν, ἃς ἀπ' ἐκείνων τῶν χρόνων οἱ κατὰ Συρίαν ἅπαντες διέτε-
λεσαν ὡς θεὰς τιμῶντες.

5. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν γένεσιν τῆς Σεμιράμιδος μυθολογούμενα σχεδὸν ταῦτ' ἔστιν. ἤδη δ' αὐτῆς ἡλικίαν ἐχούσης γάμον καὶ τῷ κάλλει πολὺν τὰς ἄλλας παρθένους διαφερούσης, ἀπεστάλη παρὰ βασιλέως ὑπαρχος ἐπισκε-
ψόμενος τὰ βασιλικά κτήνη· οὗτος δ' ἐκαλεῖτο μὲν Ὅνης, πρῶτος δ' ἦν τῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ συνεδρίου καὶ τῆς Συρίας ἀπάσης ἀποδεδειγμένος ὑπαρχος. ὃς καταλύσας παρὰ τῷ Σίμμῃ καὶ θεωρήσας τὴν Σεμίρα-
μιν ἐθηρεύθη τῷ κάλλει· διὸ καὶ τοῦ Σίμμη καταδεηθεὶς αὐτῷ δοῦναι τὴν παρθένον εἰς γάμον ἔννομον, ἀπήγαγεν αὐτὴν εἰς Νίνον, καὶ γήμας ἐγέννησε δύο παῖδας,
- 2 Ὑαπάτην καὶ Ὑδάσπην. τῆς δὲ Σεμιράμιδος ἐχούσης

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

λιαζαν και κάλυπταν με τις φτερούγες τους το σώμα του μωρού για να το ζεσταίνουν, ενώ άλλα, όποτε έβλεπαν πως οι βουκόλοι και οι υπόλοιποι βοσκοί απουσίαζαν από τις γειτονικές αγροικίες, έφερναν γάλα με το στόμα τους και τάιζαν το μωρό ρίχνοντας το στάλα στάλα ανάμεσα στα χείλη του. Όταν το παιδί έγινε ενός έτους κι άρχισε να χρειάζεται πιο στερεά τροφή, τα περιστέρια τσιμπούσαν κομματάκια από τα τυριά και του παρείχαν τροφή αρκετή. Επιστρέφοντας οι βοσκοί, καθώς έβρισκαν τα τυριά τσιμπημένα ολόγυρα, απορούσαν για το φαινόμενο" παραφύλαξαν, λοιπόν, να δουν τι γίνεται, έμαθαν την αιτία και βρήκαν το βρέφος, που ήταν όντως πανέμορφο. Το πήραν αμέσως και το πήγαν στην αγροικία, όπου το έδωσαν στον υπεύθυνο των βασιλικών κοπαδιών, κάποιον ονόματι Σίμμα. Ο Σίμμας, που ήταν άτεκνος, ανάθρεψε τη μικρή σαν κόρη του, με μεγάλη φροντίδα, δίνοντας της το όνομα Σεμίραμις, που στη γλώσσα των Σύρων αποτελεί μικρή παραφθορά της λέξης για τις περισσότερες, οι οποίες από εκείνη ακριβώς την εποχή τιμώνται σ' ολόκληρη τη Συρία ως θεές.

5. Αυτά είναι περίπου τα θρυλούμενα για τη γέννηση της Σεμιράμιδος. Ενώ, λοιπόν, εκείνη ήταν σε ηλικία γάμου, ξεπερνώντας ταυτόχρονα κατά πολύ τις άλλες κοπέλες σε ομορφιά, έστειλε ο βασιλιάς έναν ύπαρχο να επιθεωρήσει τα βασιλικά κοπάδια. Ο απεσταλμένος λεγόταν Όννης και ήταν ο πρώτος στην τάξη στο βασιλικό συμβούλιο και διορισμένος ύπαρχος ολόκληρης της Συρίας. Σταμάτησε λοιπόν στο σπίτι του Σίμμα να ξεκουραστεί, είδε όμως τη Σεμίραμι και μαγεύτηκε από την ομορφιά της. Παρακάλεσε τον Σίμμα να του δώσει την κόρη γυναίκα του νόμιμη, την πήρε στη Νίνο, την παντρεύτηκε κι απέκτησε μαζί της δυο παιδιά, τον Ταπάτη και τον Τδάσπη. Επειδή έτυχε και οι υπόλοιπες αρετές της Σεμιράμιδος να είναι

καὶ τὰλλα ἀκόλουθα τῇ περὶ τὴν ὄψιν εὐπρεπείᾳ, συνέ-
 βαινε τὸν ἄνδρα τελέως ὑπ' αὐτῆς δεδουλωσθαι, καὶ
 μηδὲν ἄνευ τῆς ἐκείνης γνώμης πράττοντα κατευστοχεῖν
 3 ἐν πᾶσι. καθ' ὃν δὴ χρόνον ὁ βασιλεύς, ἐπειδὴ τὰ περὶ τὴν
 κτίσιν τῆς ὁμωνύμου πόλεως συνετέλεσε, στρατεύειν ἐπὶ
 Βακτριανούς ἐπεχείρησεν. εἰδὼς δὲ τὰ τε πλήθη καὶ τὴν
 ἀλκὴν τῶν ἀνδρῶν, ἔτι δὲ τὴν χώραν ἔχουσιν πολλοὺς
 τόπους ἀπροσίτους διὰ τὴν ὄχυρότητα, κατέλεξεν ἐξ
 ἀπάντων τῶν ὑπ' αὐτὸν ἔθνων στρατιωτῶν πλῆθος· ἐπεὶ
 γὰρ τῆς πρότερον στρατείας ἀποτετευχὼς ἦν, ἔσπευδε
 πολλαπλασίονι παραγενέσθαι δυνάμει πρὸς τὴν Βακτρια-
 4 νήν. συναχθείσης δὲ τῆς στρατιᾶς πανταχόθεν ἡριθμῆθη-
 σαν, ὡς Κτησίας ἐν ταῖς ἱστορίαις ἀναγράφει, πεζῶν
 μὲν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα μυριάδες, ἵππεων δὲ μιᾷ
 πλείους τῶν εἴκοσι μυριάδων, ἄρματα δὲ δρεπανηφόρα
 5 μικρὸν ἀπολείποντα τῶν μυρίων ἑξακοσίων. ἔστι μὲν οὖν
 ἄπιστον τοῖς αὐτόθεν ἀκούσασιν τὸ πλῆθος τῆς στρατιᾶς,
 οὐ μὴν ἀδύνατόν γε φανήσεται τοῖς ἀναθεωροῦσι τὸ τῆς
 Ἀσίας μέγεθος καὶ τὰ πλήθη τῶν κατοικούντων αὐτὴν
 ἔθνων. εἰ γὰρ τις ἀφείδῃ τὴν ἐπὶ Σκύθας Λαρείου στρα-
 6 τείαν μετὰ ὀγδοήκοντα μυριάδων καὶ τὴν Ξέρξου διάβα-
 σιν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τοῖς ἀναριθμήτοις πλήθεσι, τὰς
 ἐχθρὰς καὶ πρῶτῃν συντελεσθείσας πράξεις ἐπὶ τῆς Εὐρώ-
 7 πης σκέψαιτο, τάχιον ἂν πιστὸν ἡγήσαιο τὸ ῥηθέν. κατὰ
 μὲν οὖν τὴν Σικελίαν ὁ Διονύσιος ἐκ μιᾶς τῆς τῶν
 Συρακοσίων πόλεως ἐξήγαγεν ἐπὶ τὰς στρατείας πεζῶν
 μὲν δώδεκα μυριάδας, ἵππεῖς δὲ μυρίους καὶ δισχιλίους,
 ναῦς δὲ μακρὰς ἐξ ἑνὸς λιμένος τετρακοσίας, ὧν ἦσαν
 7 ἔνιαι τετρήρεις καὶ πεντήρεις· Ῥωμαῖοι δὲ μικρὸν πρὸ
 τῶν Ἀννιβαϊκῶν καιρῶν, προορώμενοι τὸ μέγεθος τοῦ
 πολέμου, κατέγραψαν τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐπιτηδεῖους

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ανάλογες με την ομορφιά της, ο άντρας της είχε σκλαβωθεί απ' αυτήν και δεν έκανε τίποτα χωρίς πρώτα να πάρει τη γνώμη της, με αποτέλεσμα να πετυχαίνει στα πάντα. Εκείνη ακριβώς την εποχή, ο βασιλιάς, που είχε ολοκληρώσει το κτίσιμο της ομώνυμης του πόλης, αποφάσισε να εκστρατεύσει κατά των Βακτριανών. Γνωρίζοντας καλά τόσο το πλήθος και τη ρώμη των αντιπάλων όσο και το γεγονός ότι η χώρα τους έχει πολλούς οχυρούς και απρόσιτους τόπους, κατέταξε στον στρατό του μεγάλο πλήθος στρατιωτών απ' όλα τα έθνη που είχε υποτάξει· διότι επειδή είχε αποτύχει στην προηγούμενη εκστρατεία του, σκόπευε να επιτεθεί στη Βακτριανή με πολλαπλάσια δύναμη από τη δική τους. Αφού συγκεντρώθηκε απ' όλα τα σημεία της χώρας ο στρατός, καταμετρήθηκαν, όπως αναφέρει ο Κτησίας στην ιστορία του, ένα εκατομμύριο επτακόσιες χιλιάδες πεζοί, διακόσιες δέκα χιλιάδες ιππείς και λίγο λιγότερα από δέκα χιλιάδες εξακόσια δρεπανηφόρα άρματα. Ακούγοντας το μέγεθος της στρατιάς μοιάζει κατ' αρχήν απίστευτο, αλλά δεν είναι καθόλου αδύνατον, αν αναλογιστεί κανείς την έκταση της Ασίας και τα πλήθη των εθνών που την κατοικούν. Διότι ακόμα κι αν αφήσει κανείς κατά μέρος την κατά των Σκυθών εκστρατεία του Δαρείου με οκτακόσιες χιλιάδες και το πέραςμα στην Ελλάδα του Ξέρξη με αναρίθμητο πλήθος αντρών, και σκεπτεί μόνο τα γεγονότα που συνέβησαν στην Ευρώπη μόλις εχθές ή προχθές, θα θεωρήσει αμέσως τη δήλωση αξιόπιστη. Ο Διονύσιος, για παράδειγμα, στη Σικελία, από μία μόνο πόλη των Συρακοσίων έβγαλε εκατόν είκοσι χιλιάδες πεζούς και δώδεκα χιλιάδες ιππείς, και από ένα μόνο λιμάνι τετρακόσια πολεμικά πλοία, μεταξύ των οποίων υπήρχαν και τετρήρεις και πεντήρεις⁵. Οι Ρωμαίοι, λίγο πριν τον καιρό του Αννίβα, προβλέποντας το μέγεθος του πολέμου, κατέταξαν όλους τους ικανούς να

εἰς [τὴν] στρατείαν πολίτας τε καὶ συμμάχους, ὧν ὁ σύμπας ἀριθμὸς μικρὸν ἀπέλιπε τῶν ἑκατὸν μυριάδων· καίτοι γ' ἔνεκα πλήθους ἀνθρώπων τὴν Ἰταλίαν ὅλην οὐκ ἂν τις συγκρίνειε πρὸς ἓν ἔθνος τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν. ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν εἰρήσθω πρὸς τοὺς ἐκ τῆς νῦν περὶ τὰς πόλεις οὕσης ἐρημίας τεκμαιρομένους τὴν παλαιὰν τῶν ἐθνῶν πολυανθρωπίαν.

6. Ὁ δ' οὖν Νίνος μετὰ τοσαύτης δυνάμεως στρατεύσας εἰς τὴν Βακτριανὴν ἠγαγκάζετο, δυσεισβολῶν τῶν
 2 τόπων καὶ στενῶν ὄντων, κατὰ μέρος ἄγειν τὴν δύναμιν. ἡ γὰρ Βακτριανὴ χώρα πολλαῖς καὶ μεγάλαις οἰκουμένη πόλεσι μίαν μὲν εἶχεν ἐπιφανεστάτην, ἐν ἣ συνέβαιναν εἶναι καὶ τὰ βασίλεια· αὕτη δ' ἐκαλεῖτο μὲν Βάκτρα, μεγέθει δὲ καὶ τῇ κατὰ τὴν ἀκρόπολιν ὀχυρότητι πολὺ πασῶν διέφερε. βασιλεύων δ' αὐτῆς Ὀξυάρτης κατέγρα-
 3 ψεν ἅπαντας τοὺς ἐν ἡλικίᾳ στρατείας ὄντας, οἱ τὸν ἀριθμὸν ἡθροίσθησαν εἰς τετταράκοντα μυριάδας. ἀναλαβὼν οὖν τὴν δύναμιν καὶ τοῖς πολεμίοις ἀπαντήσας περὶ τὰς εἰσβολάς, εἶασε μέρος τῆς τοῦ Νίνου στρατιᾶς εἰσβαλεῖν· ἐπεὶ δ' ἔδοξεν ἰκανὸν ἀποβεβηκέναι τῶν πολεμίων πλῆθος εἰς τὸ πεδίον, ἐξέταξε τὴν ἰδίαν δύναμιν. γενομένης δὲ μάχης ἰσχυρᾶς οἱ Βακτριανοὶ τοὺς Ἀσσυρίους τρεψάμενοι καὶ τὸν διωγμὸν μέχρι
 4 τῶν ὑπερκειμένων ὁρῶν ποιησάμενοι διέφθειραν τῶν πολεμίων εἰς δέκα μυριάδας. μετὰ δὲ ταῦτα πάσης τῆς δυνάμεως εἰσβαλούσης, κρατούμενοι τοῖς πλῆθεσι κατὰ πόλεις ἀπεχώρησαν, ἕκαστοι ταῖς ἰδίαις πατρίσι βοηθή-
 σοντες. τὰς μὲν οὖν ἄλλας ὁ Νίνος ἐχειρώσατο ῥαδίως,

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

στρατευθούν άντρες της Ιταλίας, πολίτες και συμμάχους, των οποίων ο συνολικός αριθμός λίγο υπολείπεται του ενός εκατομμυρίου· καίτοι κανείς δεν θα συνέκρινε σε πλήθος ανθρώπων ολόκληρη την Ιταλία ούτε καν με ένα και μόνο έθνος της Ασίας. Αρκούν λοιπόν αυτά ως απάντηση προς εκείνους που από την τωρινή ερήμωση των πόλεων θέλουν να βγάξουν συμπεράσματα για την αρχαία πολυανθρωπία των λαών.

6. Ας επιστρέψουμε, όμως, στον Νίνο, που εκστρατεύοντας με τόσο μεγάλη δύναμη κατά της Βακτριανής αναγκαζόταν, επειδή ο τόπος ήταν δύσβατος και τα περάσματα στενά, να προωθεί τον στρατό του τμηματικά. Η χώρα της Βακτριανής είχε πολλές και μεγάλες πόλεις για τους κατοίκους, αλλά μία ήταν η επιφανέστερη, στην οποία τύχαινε να βρίσκονται και τα ανάκτορα, που το όνομα της ήταν Βάκτρα και υπερείχε κατά πολύ απ' όλες τις άλλες σε μέγεθος και σε οχύρωση της ακρόπολης της. Ο βασιλιάς της χώρας, Οξυάρτης, είχε στρατολογήσει όλους όσους είχαν ηλικία στράτευσης, οι οποίοι βρέθηκαν να είναι τετρακόσιες χιλιάδες τον αριθμό. Πήρε όλη τη δύναμη του στρατού του και πήγε να συναντήσει τους εχθρούς στα περάσματα, απ' όπου άφησε να περάσει ένα μέρος της στρατιάς του Νίνου. Όταν θεώρησε πως είχε περάσει ικανό μέρος των εχθρών στην πεδιάδα, αντέταξε τη δική του δύναμη. Στην άγρια μάχη που ακολούθησε οι Βακτριανοί έτρεψαν τους Ασσύριους σε φυγή, τους καταδίωξαν μέχρι τα βουνά που δέσποζαν της πεδιάδας και σκότωσαν περί τους εκατό χιλιάδες εχθρούς. Στη συνέχεια όμως, όταν πέρασε ολόκληρη η δύναμη, νικημένοι από την αριθμητική υπεροχή των αντιπάλων, αποτραβήχτηκαν κατά πόλεις, ώστε κάθε ομάδα να υπερασπιστεί τη δική της πατρίδα. Έτσι, εύκολα ο Νίνος υπέταξε όλες τις άλλες πόλεις, πλην

- τὰ δὲ Βάκτρα διὰ τε τὴν ὀχυρότητα καὶ τὴν ἐν αὐτῇ
 5 παρασκευὴν ἡδυνάτει κατὰ κράτος ἔλεῖν. πολυχρονίου δὲ
 τῆς πολιορκίας γινομένης, ὁ τῆς Σεμιράμιδος ἀνὴρ,
 ἐρωτικῶς ἔχων πρὸς τὴν γυναιῖκα καὶ συστρατευόμενος
 τῷ βασιλεῖ, μετεπέμψατο τὴν ἄνθρωπον. ἡ δὲ συνέσει καὶ
 τόλμῃ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πρὸς ἐπιφάνειαν συντείνουσι
 κεχορηγημένη καιρὸν ἔλαβεν ἐπιδείξασθαι τὴν ἰδίαν
 6 ἀρετὴν. πρῶτον μὲν οὖν πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν μέλλουσα
 διαπορεύεσθαι στολὴν ἐπραγματεύσατο δι' ἧς οὐκ ἦν
 διαγινῶναι τὸν περιβεβλημένον πότερον ἀνὴρ ἔστιν ἢ
 γυνή. αὕτη δ' ἦν εὐχρηστος αὐτῇ πρὸς τε τὰς ἐν τοῖς
 καύμασιν ὁδοιπορίας εἰς τὸ διατηρῆσαι τὸν τοῦ σώματος
 χρώτα καὶ πρὸς τὰς ἐν τῷ πράττειν ὁ βούλοιο χρείας,
 εὐκίνητος οὖσα καὶ νεανική, καὶ τὸ σύνολον τοσαύτη τις
 ἐπὶ αὐτῇ χάρις ὥσθ' ὕστερον Μήδους ἡγήσαμένους τῆς
 Ἀσίας φορεῖν τὴν Σεμιράμιδος στολὴν, καὶ μετὰ ταῦθ'
 7 ὁμοίως Πέρσας. παραγενομένη δ' εἰς τὴν Βακτριανὴν καὶ
 κατασκευαμένη τὰ περὶ τὴν πολιορκίαν, ἑώρα κατὰ μὲν
 τὰ πεδιά καὶ τοὺς εὐεφόδους τῶν τόπων προσβολὰς
 γινομένας, πρὸς δὲ τὴν ἀκρόπολιν οὐδένα προσιόντα διὰ
 τὴν ὀχυρότητα, καὶ τοὺς ἔνδον ἀπολελοιπότες τὰς
 ἐνταῦθα φυλακὰς καὶ παραβοηθοῦντας τοῖς ἐπὶ τῶν
 8 κάτω τειχῶν κινδυνεύουσι. διόπερ παραλαβοῦσα τῶν
 στρατιωτῶν τοὺς πετροβατεῖν εἰωθότας, καὶ μετὰ τού-
 των διὰ τινος χαλεπῆς φάραγγος προσαναβᾶσα, κατελά-
 βετο μέρος τῆς ἀκροπόλεως καὶ τοῖς πολιορκοῦσι τὸ
 κατὰ τὸ πεδῖον τεῖχος ἐσήμηνεν. οἱ δ' ἔνδον ἐπὶ τῇ
 καταλήφει τῆς ἄκρας καταπλαγέντες ἐξέλιπον τὰ τεῖχος
 9 καὶ τὴν σωτηρίαν ἀπέγνωσαν. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον
 ἀλούσης τῆς πόλεως ὁ βασιλεὺς θαυμάσας τὴν ἀρετὴν

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

των Βάκτρων, διότι, λόγω της οχύρωσης και του πολεμικού της εξοπλισμού, δεν μπορούσε να την καταλάβει εξ εφόδου. Καθώς η πολιορκία τραβούσε σε μάκρος, ο άντρας της Σεμιράμιδος, που ήταν ερωτευμένος με τη γυναίκα του αλλά εκστράτευε μαζί με τον βασιλιά, έστειλε να την φέρουν. Εκείνη, με τη σύνεση και την τόλμη, που τη διέκριναν, και με όλες τις λοιπές αρετές, που συνέτειναν στην υπεροχή της, βρήκε ευκαιρία να επιδείξει τις ικανότητες της. Κατ' αρχήν, επειδή επρόκειτο να κινήσει για ταξίδι πολλών ημερών, έφτιαξε μια στολή που όποιος τη φορούσε ήταν αδύνατον να φανεί αν είναι άντρας ή γυναίκα. Τούτη η στολή της ήταν χρήσιμη τόσο για την οδοιπορία στη ξέστη, γιατί προστάτευε το δέρμα της, όσο και για την άνεση που της παρείχε στις κινήσεις, μιας και ήταν εύκαμπτη και κατάλληλη για νέο άνθρωπο, και συνολικά ήταν τόσο θελκτική που αργότερα οι Μήδοι, όταν έγιναν κυρίαρχοι της Ασίας, φορούσαν τη στολή της Σεμιράμιδος, όπως έκαναν και οι Πέρσες μετά από αυτούς⁶. Όταν έφτασε η Σεμίραμις στη Βακτριανή και είδε την κατάσταση της πολιορκίας, παρατήρησε πως οι επιθέσεις γίνονταν σε πεδινά μέρη και σε τόπους που ήταν εύκολο να γίνει έφοδος, ενώ στην ακρόπολη δεν πλησίαζε κανείς λόγω της οχυρής της θέσης, παρατήρησε επίσης πως οι υπερασπιστές της ακρόπολης είχαν αφήσει τις θέσεις τους για να πάνε να βοηθήσουν τους άντρες που κινδύνευαν στα κάτω τείχη. Πήρε λοιπόν στρατιώτες που ήταν συνηθισμένοι στο σκαρφάλωμα και μαζί τους ανέβηκε μέσα από από κάποιο δύσβατο φαράγγι, κατέλαβε ένα μέρος της ακρόπολης και έκανε σήμα στους πολιορκητές του τείχους, κάτω στην πεδιάδα. Οι υπερασπιστές της πόλης κατάπληκτοι από την κατάληψη του φρουρίου εγκατέλειψαν τα τείχη κι έχασαν κάθε ελπίδα σωτηρίας. Με τέτοιο τρόπο που έπεσε η πόλη, ο βασιλιάς θαύμασε τις ικανότητες της

- τῆς γυναικὸς τὸ μὲν πρῶτον μεγάλαις δωρεαῖς αὐτὴν ἐτίμησε, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τὸ κάλλος τῆς ἀνθρώπου σχῶν ἐρωτικῶς ἐπεχειρήσε τὸν ἄνδρα πείθειν ἐκουσίως αὐτῷ παραχωρῆσαι, ἐπαγγειλάμενος ἀντὶ ταύτης τῆς χάριτος αὐτῷ συνοικιεῖν τὴν ἰδίαν θυγατέρα Σωσάνην.
- 10 δυσχερῶς δ' αὐτοῦ φέροντος, ἠπείλησεν ἐκκόφειν τὰς ὁράσεις μὴ προχείρως ὑπηρετοῦντος τοῖς προστάγμασιν. ὁ δὲ Ὀννης ἅμα μὲν τὰς τοῦ βασιλέως ἀπειλὰς δεύσας, ἅμα δὲ διὰ τὸν ἔρωτα περιπεσὼν λύττη τινὶ καὶ μανίᾳ, βρόχον ἑαυτῷ περιθεὶς ἀνεκρέμασε. Σεμίραμις μὲν οὖν διὰ τοιαύτας αἰτίας εἰς βασιλικὸν ἦλθε πρόσχημα.

7. Ὁ δὲ Νίνος τούς τε ἐν Βάκτροις παρέλαβε θησαυροὺς, ἔχοντας πολὺν ἄργυρόν τε καὶ χρυσόν, καὶ τὰ κατὰ τὴν Βακτριανὴν καταστήσας ἀπέλυσε τὰς δυνάμεις. μετὰ δὲ ταῦτα γεννήσας ἐκ Σεμιράμιδος υἱὸν Νινύαν ἐτελεύτησε, τὴν γυναικὰ ἀπολιπὼν βασιλίσσαν. τὸν δὲ Νίνον ἡ Σεμίραμις ἔθαψεν ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ κατεσκεύασεν ἐπ' αὐτῷ χῶμα παμμέγεθες, οὗ τὸ μὲν ὕψος ἦν ἐννέα
- 2 σταδίων, τὸ δ' εὖρος, ὥς φησι Κτησίας, δέκα. διὸ καὶ τῆς πόλεως παρὰ τὸν Εὐφράτην ἐν πεδίῳ κειμένης ἀπὸ πολλῶν σταδίων ἐφαίνετο τὸ χῶμα καθαπερεὶ τις ἀκρόπολις· ὁ καὶ μέχρι τοῦ νῦν φασι διαμένειν, καίπερ τῆς Νίνου κατεσκαμμένης ὑπὸ Μήδων, ὅτε κατέλυσαν τὴν Ἀσσυρίων βασιλείαν. ἡ δὲ Σεμίραμις, οὕσα φύσει μεγαλεπίβολος καὶ φιλοτιμουμένη τῇ δόξῃ τὸν βεβασιλευκότα πρὸ αὐτῆς ὑπερθέσθαι, πόλιν μὲν ἐπεβάλετο κτίζειν ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ, ἐπιλεξαμένη δὲ τοὺς πανταχόθεν ἀρχιτέκτονας καὶ τεχνίτας, ἔτι δὲ τὴν ἄλλην χορηγίαν παρασκευασαμένη, συνήγαγεν ἐξ ἀπάσης τῆς βασιλείας πρὸς

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

γυναίκας και πρώτα πρώτα την τίμησε με μεγάλες δωρεές, στη συνέχεια όμως, που η ομορφιά της τον έκανε να την ερωτευτεί, προσπάθησε να πείσει τον άντρα της να του την παραχωρήσει με τη θέληση του προσφέροντας του, σε αντάλλαγμα της χάρις που θα του έκανε, την κόρη του τη Σωσάνη για γυναίκα. Όταν ο άνθρωπος ήρθε σε πολύ δύσκολη θέση, ο Νίνος απείλησε να του βγάλει τα μάτια, αν δεν υπάκουε άμεσα στις προσταγές του. Τον Όνη, τόσο γιατί φοβήθηκε τις απειλές του βασιλιά όσο και γιατί ήταν ερωτευμένος με τη γυναίκα του, τον έπιασε λύσσα τρόπον τινά και μανία, έβαλε θηλειά στο λαιμό του και κρεμάστηκε. Τέτοιοι ήταν λοιπόν οι λόγοι για τους οποίους η Σεμίραμις περιβλήθηκε τη βασιλική περιβολή.

7. Ο Νίνος παρέλαβε τους θησαυρούς των Βάκτρων, που αποτελούνταν από πολύ ασήμι και χρυσάφι, κι αφού τακτοποίησε τα πράγματα της Βακτριανής, διέλυσε τον στρατό του. Αργότερα, αφού απόκτησε από τη Σεμίραμι έναν γιο, τον Νινύα, πέθανε, αφήνοντας τη γυναίκα του βασίλισσα. Η Σεμίραμις έθαψε τον Νίνο στο παλάτι και κατασκεύασε πάνω απ' τον τάφο του τεράστιο τύμβο, του οποίου το ύψος ήταν εννέα στάδια και το πλάτος του, όπως λέει ο Κτησίας, δέκα. Επειδή η πόλη βρισκόταν πλάι στον Ευφράτη, ο τύμβος ήταν ορατός από απόσταση πολλών σταδίων, σαν να ήταν ακρόπολη· παραμένει μάλιστα, λένε, μέχρι και σήμερα, παρά το ότι οι Μήδοι κατέστρεψαν τη Νίνο εκ θεμελίων, όταν κατέλυσαν την αυτοκρατορία των Ασσυρίων'. Όσο για τη Σεμίραμι, που από τη φύση της στόχευε μόνο σε μεγάλα έργα, φιλοδόξησε να ξεπεράσει σε δόξα τον προηγούμενο βασιλιά και αποφάσισε να κτίσει μια πόλη στη Βαβυλωνία. Διάλεξε από παντού τους καλύτερους αρχιτέκτονες και τεχνίτες, έκανε κάθε άλλη αναγκαία προετοιμασία και μάζεψε απ' όλη την αυτοκρα-

- τὴν τῶν ἔργων συντέλειαν ἀνδρῶν μυριάδας διακοσίας.
- 3 ἀπολαβοῦσα δὲ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν εἰς μέσον περιεβάλετο τεῖχος τῇ πόλει σταδίων ἐξήκοντα καὶ τριακοσίων, διειλημμένον πύργοις πυκνοῖς καὶ μεγάλοις, ὥς φησι Κτησίας ὁ Κνίδιος, ὡς δὲ Κλείταρχος καὶ τῶν ὕστερον μετ' Ἀλεξάνδρου διαβάντων εἰς τὴν Ἀσίαν τινὲς ἀνέγραψαν, τριακοσίων ἐξήκοντα πέντε σταδίων· καὶ προστιθέασιν ὅτι τῶν ἴσων ἡμερῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν οὐσῶν ἐφιλοτιμήθη τὸν ἴσον ἀριθμὸν τῶν σταδίων
- 4 ὑποστησασθαι. ὁπτάς δὲ πλίνθους εἰς ἀσφαλτον ἐνδησαμένη τεῖχος κατεσκεύασε τὸ μὲν ὕψος, ὡς μὲν Κτησίας φησί, πεντήκοντα ὀργυῶν, ὡς δ' ἔνιοι τῶν νεωτέρων ἔγραψαν, πηχῶν πεντήκοντα, τὸ δὲ πλάτος πλέον ἢ δυσὶν ἄρμασιν ἱππάσιμον· πύργους δὲ τὸν μὲν ἀριθμὸν διακοσίους καὶ πεντήκοντα, τὸ δ' ὕψος καὶ πλάτος ἐξ ἀναλόγου
- 5 τῷ βάρει τῶν κατὰ τὸ τεῖχος ἔργων. οὐ χρὴ δὲ θαυμάζειν εἰ τηλικούτου τὸ μέγεθος τοῦ περιβόλου καθεστῶτος ὀλίγους πύργους κατεσκεύασεν· ἐπὶ πολλὴν γὰρ τόπον τῆς πόλεως ἔλεσι περιεχομένης, κατὰ τοῦτον τὸν τόπον οὐκ ἔδοξεν αὐτῇ πύργους οἰκοδομεῖν, τῆς φύσεως τῶν ἑλῶν ἱκανὴν παρεχομένης ὀχυρότητα. ἀνὰ μέσον δὲ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν τειχῶν ὁδὸς πάντη κατελέλειπτο δίπλεθος.

8. Πρὸς δὲ τὴν ὀξύτητα τῆς τούτων οἰκοδομίας ἐκάστῳ τῶν φίλων στάδιον διεμέτρησε, δοῦσα τὴν ἱκανὴν εἰς τοῦτο χορηγίαν καὶ διακελευσαμένη τέλος
- 2 ἐπιθεῖναι τοῖς ἔργοις ἐν ἐνιαυτῷ. ὧν ποιησάντων τὸ προσταχθὲν μετὰ πολλῆς σπουδῆς, τούτων μὲν ἀπεδέξατο τὴν φιλοτιμίαν, αὐτὴ δὲ κατὰ τὸ στενωτάτον μέρος τοῦ ποταμοῦ γέφυραν σταδίων πέντε τὸ μῆκος κατεσκεύασεν, εἰς βυθὸν φιλοτέχνως καθεῖσα τοὺς κίονας, οἱ

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

τορία δύο εκατομμύρια άντρες για να φέρουν σε πέρας το έργο⁸. Περιέλαβε στο κέντρο τον Ευφράτη ποταμό και περιέβαλε την πόλη με τείχος μήκους τριακοσίων εξήντα σταδίων, που σε τακτά διαστήματα είχε πύργους ψηλούς, όπως λέει ο Κτησίας ο Κνίδιος, ενώ ο Κλείταρχος και μερικοί από εκείνους που αργότερα πέρασαν στην Ασία μαζί με τον Αλέξανδρο έγραψαν πως το μήκος του ήταν τριακόσια εξήντα πέντε στάδια και προσθέτουν πως φιλοδόξησε να κατασκευάσει το μήκος του σε στάδια ίσο με τον αριθμό των ημερών του έτους. Με ψημένες πλίνθες εμβαπτισμένες σε ασφαλτο κατασκεύασε τείχος ύψους, σύμφωνα με τον Κτησία πενήντα οργιές, ενώ όπως έγραψαν κάποιοι νεότεροι πενήντα πήχεις, και πλάτους, που να περνούν πλάι πλάι τουλάχιστον δυο άρματα, με διακόσιους πενήντα τον αριθμό πύργους, των οποίων το ύψος και το πλάτος ήταν ανάλογο της κλίμακας του όλου τείχους. Δεν υπάρχει λόγος να απορεί κανείς που σε τόσο μεγάλη περιμετρο αντιστοιχούσαν τόσο λίγοι πύργοι, δεδομένου ότι η πόλη περιβαλλόταν σε μεγάλη έκταση από έλη, η Σεμίραμις αποφάσισε να μην κατασκευάσει εκεί πύργους, διότι τα έλη από μόνα τους παρείχαν αρκετή οχύρωση. Ανάμεσα στις κατοικίες και το τείχος υπήρχε δρόμος περιφερειακός πλάτους δύο πλέθρων.

8. Για να επιταχύνει την οικοδόμηση όλων αυτών, ανέθεσε στους φίλους της από ένα στάδιο στον καθένα, παρέχοντας του κάθε μέσο που θα χρειαζόταν, και τους ζήτησε να ολοκληρώσουν το έργο τους μέσα σ' ένα χρόνο. Καθώς εκείνοι εξετέλεσαν τις προσταγές της με μεγάλη ταχύτητα, αποδέχτηκε με ευγνωμοσύνη τον ζήλο τους, ενώ ταυτόχρονα επιδόθηκε στην κατασκευή γέφυρας μήκους πέντε σταδίων στο στενότερο σημείο του ποταμού, στηρίζοντας έντεχνα στον βυθό τις κολώνες, που απείχαν δώδεκα πό-

διεστήκεσαν ἀπ' ἀλλήλων πόδας δώδεκα. τοὺς δὲ συν-
 ρειδομένους λίθους τόρμοις σιδηροῖς διελάμβανε, καὶ τὰς
 τούτων ἀρμονίας ἐπλήρου μόλιβδον ἐντήκουσα. τοῖς δὲ
 κίοσι πρὸ τῶν τὸ ρεῦμα δεχομένων πλευρῶν γωνίας
 προκατεσκεύασεν ἐχούσας τὴν ἀπορροὴν περιφερῇ καὶ
 συνδεδεμένην κατ' ὀλίγον ἕως τοῦ κατὰ τὸν κίονα
 πλάτους, ὅπως αἱ μὲν περὶ τὰς γωνίας ὀξύτητες τέμνω-
 σι τὴν καταφορὰν τοῦ ρεύματος, αἱ δὲ περιφέρεται τῇ
 3 ποταμοῦ. ἡ μὲν οὖν γέφυρα, κεδρίναις καὶ κυπαριττίναις
 δοκοῖς, ἔτι δὲ φοινίκων στελέχεσιν ὑπερμεγέθεσι κατε-
 στεγασμένη καὶ τριάκοντα ποδῶν οὔσα τὸ πλάτος,
 οὐδενὸς ἐδόκει τῶν Σεμιράμιδος ἔργων τῇ φιλοτεχνίᾳ
 λείπεσθαι. ἐξ ἑκατέρου δὲ μέρους τοῦ ποταμοῦ κρηπῖδα
 πολυτελῇ κατεσκεύασε παραπλησίαν κατὰ τὸ πλάτος
 τοῖς τείχεσιν ἐπὶ σταδίους ἑκατὸν ἐξήκοντα. ὠκοδόμη-
 σε δὲ καὶ βασιλεία διπλᾷ παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐξ
 ἑκατέρου μέρους τῆς γεφύρας, ἐξ ὧν ἅμ' ἔμελλε τὴν τε
 πόλιν ἄπασαν κατοπτεύσειν καὶ καθαπερεὶ τὰς κλεῖς
 4 ἔξειν τῶν ἐπικαιροτάτων τῆς πόλεως τόπων. τοῦ δ'
 Εὐφράτου διὰ μέσης τῆς Βαβυλῶνος ῥέοντος καὶ πρὸς
 μεσημβρίαν καταφερομένου, τῶν βασιλείων τὰ μὲν πρὸς
 ἀνατολὴν ἔνευε, τὰ δὲ πρὸς δύσιν, ἀμφοτέρω δὲ πολυτε-
 λῶς κατεσκεύαστο. τοῦ μὲν γὰρ [εἰς τὸ] πρὸς ἐσπέραν
 κειμένου μέρους ἐποίησε τὸν πρῶτον περίβολον ἐξήκοντα
 σταδίων, ὑψηλοῖς καὶ πολυτελέσι τείχεσιν ὠχρωμένον,
 ἐξ ὀπτῆς πλίνθου. ἕτερον δ' ἐντὸς τούτου κυκλοτερεῇ
 κατεσκεύασε, καθ' ὃν ἐν ὠμαῖς ἔτι ταῖς πλίνθοις διετε-
 τύπωτο θηρία παντοδαπὰ τῇ τῶν χρωμάτων φιλοτεχνίᾳ
 τὴν ἀλήθειαν ἀπομιμούμενα· οὗτος δ' ὁ περίβολος ἦν τὸ
 5 μὲν μήκος σταδίων τετταράκοντα, τὸ δὲ πλάτος ἐπὶ

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

δια η μια από την άλλη. Τις πέτρες, που στηρίζονταν η μια πάνω στην άλλη, τις συνέδεσε με σιδερένιους αρμοσφίκτες και τις ενώσεις τους τις γέμισε με χυμένο μολύβι. Μπροστά από κάθε κολώνα, στην πλευρά που θα δεχόταν την πίεση του ρεύματος, κατασκεύασε γωνία (πρόβολο) με καμπύλες πλευρές που στένευαν σταδιακά μέχρι το πλάτος της κολώνας, ώστε το οξύ μέρος της γωνίας να σχίζει την ορμή του ρεύματος ενώ οι καμπυλωμένες πλευρές της υποχωρώντας στην ορμή του να απαλύνουν τη σφοδρότητα του ποταμού⁹. Εκείνη η γέφυρα, με τα δοκάρια από κέδρο και κυπαρίσσι, στεγασμένη με τεράστιους κορμούς φοινίκων και με πλάτος τριάντα ποδιών, θεωρούνταν πως δεν υπολείπεται στο παραμικρό σε κατασκευαστική τεχνική από οποιοδήποτε έργο της Σεμίραμιδος. Από την κάθε πλευρά του ποταμού, επίσης, και σε μήκος εκατόν εξήντα σταδίων, κατασκεύασε πολυτελή κρηπιδώματα στο ίδιο περίπου πλάτος με τα τείχη. Η Σεμίραμις οικοδόμησε επίσης διπλά ανάκτορα στις όχθες του ποταμού, από ένα στις δυο άκρες της γέφυρας, απ' όπου σκόπευε να κατοπτεύει ολόκληρη την πόλη και ταυτόχρονα να κρατάει τα κλειδιά, σαν να λέμε, των πιο επίκαιρων σημείων της πόλης. Καθώς, λοιπόν, ο Ευφράτης περνούσε μέσα από τη Βαβυλώνα και έρρεε προς νότο, το ένα παλάτι έβλεπε προς την ανατολή και το άλλο προς τη δύση, ενώ και τα δύο βεβαίως είχαν κατασκευαστεί με τη μεγαλύτερη πολυτέλεια. Σ' εκείνο που έβλεπε προς τη δύση, έφτιαξε τον εξωτερικό περίβολο με περίμετρο εξήντα στάδια, οχυρωμένο με ψηλά και πολυτελή τείχη, από ψημένες πλίνθες. Μέσα απ' αυτόν, κατασκεύασε δεύτερο περίβολο, κυκλωτερή, στις πλίνθες του οποίου, πριν ψηθούν, σκαλίστηκαν κάθε είδους άγρια ζώα, που ένεκα της εξαιρετικής χρήσης των χρωμάτων έμοιαζαν σχεδόν με αληθινά. Τούτος ο περίβολος είχε μήκος σαράντα στάδια, πλάτος τριακόσιες

τριακοσίας πλίνθους, τὸ δ' ὕψος, ὡς Κτησίας φησὶν,
 ὀργυιῶν πεντήκοντα· τῶν δὲ πύργων ὑπῆρχε τὸ ὕψος
 ὀργυιῶν ἑβδομήκοντα. κατεσκεύασε δὲ καὶ τρίτον ἐνδο-
 6 τέρῳ περιβολόν, ὃς περιεῖχεν ἀκρόπολιν, ἧς ἡ μὲν
 περίμετρος ἦν σταδίων εἴκοσι, τὸ δὲ ὕψος καὶ πλάτος
 τῆς οἰκοδομίας ὑπεραῖρον τοῦ μέσου τείχους τὴν κατα-
 σκευήν. ἐνῆσαν δ' ἐν τε τοῖς πύργοις καὶ τείχεσι ζῶα
 παντοδαπά φιλοτέχνως τοῖς τε χρώμασι καὶ τοῖς τῶν
 τύπων ἀπομιμήμασι κατεσκευασμένα· τὸ δ' ὅλον ἐπεποί-
 ητο κυνήγιον παντοίων θηρίων ὑπάρχον πληρες, ὧν ἦσαν
 τὰ μεγέθη πλεόν ἢ πηχῶν τεττάρων. κατεσκευάστο δ' ἐν
 αὐτοῖς καὶ ἡ Σεμίραμις ἀφ' ἵππου πάρδαλιν ἀκοντίζουσα,
 καὶ πλησίον αὐτῆς ὁ ἀνὴρ Νίνος παίων ἐκ χειρὸς λέοντα
 λόγχῃ. ἐπέστησε δὲ καὶ πύλας τριττάς, [ἐφ'] ὧν
 7 ὑπῆρχον διτταὶ χαλκαῖ διὰ μηχανῆς ἀνοιγόμεναι. ταῦτα
 μὲν οὖν τὰ βασιλεια καὶ τῷ μεγέθει καὶ ταῖς κατασκευαῖς
 πολὺν προεῖχε τῶν ὄντων ἐπὶ θάτερα μέρη τοῦ ποταμοῦ.
 ἐκεῖνα γὰρ εἶχε τὸν μὲν περίβολον τοῦ τείχους τριάκοντα
 σταδίων ἐξ ὅπτης πλίνθου, ἀντὶ δὲ τῆς περὶ τὰ ζῶα
 φιλοτεχνίας χαλκᾶς εἰκόνας Νίνου καὶ Σεμιράμιδος καὶ
 τῶν ὑπάρχων, ἔτι δὲ Διός, ὃν καλοῦσιν οἱ Βαβυλώνιοι
 Βῆλον· ἐνῆσαν δὲ καὶ παρατάξεις καὶ κυνήγια παντοδα-
 πά, ποικίλην ψυχαγωγίαν παρεχόμενα τοῖς θεωμένοις.

9. Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς Βαβυλωνίας ἐκλεξαμένη τὸν
 ταπεινότατον τόπον ἐποίησε δεξαμενὴν τετράγωνον, ἧς
 ἦν ἐκάστη πλευρὰ σταδίων τριακοσίων, ἐξ ὅπτης πλίνθου
 καὶ ἀσφάλτου κατεσκευασμένην καὶ τὸ βάθος ἔχουσαν
 2 ποδῶν τριάκοντα καὶ πέντε. εἰς ταύτην δ' ἀποστρέψασα
 τὸν ποταμὸν κατεσκεύασεν ἐκ τῶν ἐπὶ τὰδε βασιλείων εἰς

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

πλίνθες και ύψος, όπως λέει ο Κτησίας, πενήντα οργιές, ενώ οι πύργοι του είχαν ύψος εβδομήντα οργιές. Κατασκεύασε όμως και τρίτο, εσωτερικό περίβολο, ο οποίος περιείχε ακρόπολη που είχε περίμετρο είκοσι στάδια, ενώ το ύψος και το πλάτος της κατασκευής ξεπερνούσε το μεσαίο τείχος. Στους πύργους όσο και στα τείχη υπήρχαν αποτυπωμένα ζώα κάθε είδους, φιλοτεχνημένα έτσι που τόσο στα χρώματα όσο και στα σχήματα να μοιάζουν με τα πραγματικά· η όλη σύνθεση ήταν φτιαγμένη έτσι που να παρουσιάζει με κάθε λεπτομέρεια το κυνήγι των διαφόρων ζώων, των οποίων τα μεγέθη ήταν μεγαλύτερα από τέσσερις πήχεις. Ανάμεσα τους ήταν αποτυπωμένη η Σεμίραμις πάνω σε άλογο να ακοντίζει λεοπάρδαλη και κοντά της ο σύζυγος της, Νίνος, να χτυπάει λιοντάρι με τη λόγχη που κρατούσε στο χέρι. Σ' ετούτο το τείχος έβαλε επίσης και τριπλές πύλες, εκ των οποίων οι δυο ήταν χάλκινες και άνοιγαν μηχανικά. Σε μέγεθος και κατασκευή τούτο το παλάτι ξεπερνούσε κατά πολύ το άλλο που βρισκόταν στην αντίπερα όχθη του ποταμού. Διότι το εξωτερικό τείχος από ψημένη πλίνθο που περιέβαλλε εκείνο είχε περίμετρο τριάντα στάδια και αντί για καλλιτεχνικές αποτυπώσεις ζώων είχε χάλκινα αγάλματα του Νίνου, της Σεμιράμιδος και των υπάρχων τους, καθώς και του Δία, τον οποίο οι Βαβυλώνιοι αποκαλούν Βήλο· υπήρχαν βέβαια και παραστάσεις από κυνήγια κάθε είδους, που ψυχαγωγούσαν και έτερπαν όσους τα έβλεπαν.

9. Μετά απ' αυτά, η Σεμίραμις διάλεξε το πιο χαμηλό σημείο της Βαβυλωνίας και έφτιαξε τετράγωνη δεξαμενή, της οποίας η κάθε πλευρά είχε μήκος τριακόσια στάδια. Ήταν κατασκευασμένη από ψημένες πλίνθες και ασφαλτο και είχε βάθος τριάντα πέντε πόδια. Στη συνέχεια, αφού εξέτρεψε τον ποταμό να πέσει μέσα της, κατασκεύασε

- θάτερα διώρυχα· ἐξ ὅπτης δὲ πλίνθου συνοικοδομήσασα τὰς καμάρας ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀσφάλτῳ κατέχρισεν ἠψημένῃ, μέχρι οὗ τὸ πάχος τοῦ χρίσματος ἐποίησε πηχῶν τεττάρων. τῆς δὲ διώρυχος ὑπῆρχον οἱ μὲν τοῖχοι τὸ πλάτος ἐπὶ πλίνθους εἴκοσι, τὸ δ' ὕψος χωρὶς τῆς καμφθείσης ψαλίδος ποδῶν δώδεκα, τὸ δὲ πλάτος ποδῶν πεντεκαίδεκα. ἐν ἡμέραις δ' ἑπτὰ κατασκευασθείσης αὐτῆς ἀποκατέστησε τὸν ποταμὸν ἐπὶ τὴν προὔπαρχονσαν ῥύσιν, ὥστε τοῦ ῥεύματος ἐπάνω τῆς διώρυχος φερομένου δύνασθαι τὴν Σεμίραμιν ἐκ τῶν πέραν βασιλείων ἐπὶ θάτερα διαπορεύεσθαι μὴ διαβαίνουσαν τὸν ποταμόν. ἐπέστησε δὲ καὶ πύλας τῇ διώρυγι χαλκᾶς ἐφ' ἑκάτερον μέρος, αἱ διέμειναν μέχρι τῆς [τῶν]
- 4 Περσῶν βασιλείας. μετὰ δὲ ταῦτα ἐν μέσῃ τῇ πόλει κατεσκεύασεν ἱερὸν Διός, ὃν καλοῦσιν οἱ Βαβυλώνιοι, καθάπερ εἰρήκαμεν, Βῆλον. περὶ τούτου δὲ τῶν συγγραφέων διαφωνούντων, καὶ τοῦ κατασκευάσματος διὰ τὸν χρόνον καταπεπτωκότος, οὐκ ἔστιν ἀποφῆναι τὰκριβές. ὁμολογεῖται δ' ὑψηλὸν γεγενῆσθαι καθ' ὑπερβολήν, καὶ τοὺς Χαλδαίους ἐν αὐτῷ τὰς τῶν ἀστρῶν πεποιῆσθαι παρατηρήσεις, ἀκριβῶς θεωρουμένων τῶν τ' ἀνατολῶν
- 5 καὶ δύσεων διὰ τὸ τοῦ κατασκευάσματος ὕψος. τῆς δ' ὅλης οἰκοδομίας ἐξ ἀσφάλτου καὶ πλίνθου πεφιλοτεχνημένης πολυτελῶς, ἐπ' ἄκρας τῆς ἀναβάσεως τρία κατεσκεύασεν ἀγάλματα χρυσᾷ σφυρήλατα, Διός, Ἥρας, Ῥέας. τούτων δὲ τὸ μὲν τοῦ Διός ἑστηκὸς ἦν καὶ διαβεβηκός, ὑπάρχον δὲ ποδῶν τετταράκοντα τὸ μήκος σταθμὸν εἶχε χιλίων ταλάντων Βαβυλωνίων· τὸ δὲ τῆς Ῥέας ἐπὶ δίφρῳ καθήμενον χρυσοῦ τὸν ἴσον σταθμὸν εἶχε τῷ προειρημένῳ· ἐπὶ δὲ τῶν γονάτων αὐτῆς εἰστήκεσαν λέοντες δύο, καὶ πλησίον ὄφεις ὑπερμεγέθεις ἀργυροῖ, τριάκοντα ταλάντων ἕκαστος ἔχων τὸ βάρος.

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

υπόγειο πέρασμα από το ένα παλάτι στο άλλο" το οικοδόμησε με ψημένες πλίνθες και σοβάτισε τις καμάρες κι από τις δυο πλευρές με καυτή ασφαλτο, μέχρις ότου το πάχος του επιχρίσματος να φτάσει τους τέσσερις πήχεις. Οι παράπλευροι τοίχοι της διώρυγας είχαν πάχος είκοσι πλίνθες και ύψος, χωρίς να υπολογίζουμε την καμάρα, 'δώδεκα πόδια, ενώ το πλάτος του περάσματος ήταν δεκαπέντε πόδια. Μέσα σε επτά ημέρες τελείωσε η κατασκευή του και η Σεμίραμις αποκατέστησε τον ρου του ποταμού στην αρχική του κοίτη, ώστε, ενώ το νερό περνούσε από πάνω, να πηγαίνει από το ένα παλάτι στο άλλο, χωρίς να χρειάζεται να περνάει το ποτάμι. Στις δυο εξόδους της διώρυγας έστησε πύλες χάλκινες, που διατηρήθηκαν μέχρι την ηγεμονία των Περσών. Μετά από αυτά, κατασκεύασε στη μέση της πόλης ιερό του Δία, τον οποίο, όπως είπαμε, οι Βαβυλώνιοι ονομάζουν Βήλο. Δεδομένου όμως ότι οι ιστορικοί διαφωνούν σχετικά μ' ετούτο το κτίριο κι επειδή με τον καιρό γκρεμίστηκε, δεν είναι δυνατό να μιλήσουμε με ακρίβεια γι' αυτό¹⁰. Το μόνο στο οποίο συμφωνούν όλοι είναι πως ήταν υπερβολικά ψηλό και πως απ' αυτό οι Χαλδαίοι παρατηρούσαν τα άστρα, επειδή, λόγω του ύψους του, φαινόταν με ακρίβεια η ανατολή και η δύση τους. Το όλο οικοδόμημα είναι κατασκευασμένο από ασφαλτο και πλίνθες, φιλοτεχνημένο με πολυτέλεια, ενώ στο τέλος της ανάβασης η Σεμίραμις τοποθέτησε τρία αγάλματα από σφυρήλατο χρυσό, του Δία, της Ήρας και της Ρέας. Απ' αυτά, το άγαλμα του Δία, που τον παρουσιάζει ορθό και σε βηματισμό, έχοντας σαράντα πόδια ύψος, ζυγίζει χίλια βαβυλωνιακά τάλαντα. Το άγαλμα της Ρέας, που τη δείχνει να κάθεται σε χρυσό σκαμνί, ζυγίζει το ίδιο όσο και το προηγούμενο" πάνω στα γόνατα της έστεκαν δύο λιοντάρια και κοντά της υπήρχαν τεράστια φίδια αργυρά, βάρους τριάντα ταλάντων το καθένα. Το

6 τὸ δὲ τῆς Ἡρας ἐστηκὸς ἦν ἄγαλμα, σταθμὸν ἔχον
 ταλάντων ὀκτακοσίων, καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ κατεῖχε
 7 τῆς κεφαλῆς ὄφιν, τῇ δ' ἀριστερᾷ σκῆπτρον λιθοκόλλη-
 τον. τούτοις δὲ πᾶσι κοινὴ παρέκειτο τράπεζα χρυσοῦ
 σφυρήλατος, τὸ μὲν μῆκος ποδῶν τεττάρων, τὸ δ'
 εὖρος πεντεκαίδεκα, σταθμὸν ἔχουσα ταλάντων πεντα-
 8 κοσίων. ἐπὶ δὲ ταύτης ἐπέκειντο δύο καρχήσια, σταθμὸν
 ἔχοντα τριάκοντα ταλάντων. ἦσαν δὲ καὶ θυμιατήρια τὸν
 μὲν ἀριθμὸν ἴσα, τὸν δὲ σταθμὸν ἐκάτερον ταλάντων
 τριακοσίων· ὑπῆρχον δὲ καὶ κρατῆρες χρυσοῖ τρεῖς, ὧν ὁ
 μὲν τοῦ Διὸς εἶλκε τέλαντα Βαβυλώνια χίλια καὶ διακό-
 9 σια, τῶν δ' ἄλλων ἐκάτερος ἐξακόσια. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ
 τῶν Περσῶν βασιλεῖς ὕστερον ἐσύλησαν· τῶν δὲ βασι-
 λείων καὶ τῶν ἄλλων κατασκευασμάτων ὁ χρόνος τὰ μὲν
 ὀλοσχερῶς ἠφάνισε, τὰ δ' ἐλυμήνατο· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς
 Βαβυλῶνος νῦν βραχὺ τι μέρος οἰκεῖται, τὸ δὲ πλεῖστον
 ἐντὸς τείχους γεωργεῖται.

10. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ὁ κρεμαστὸς καλούμενος κῆπος
 παρὰ τὴν ἀκρόπολιν, οὗ Σεμιράμιδος, ἀλλὰ τινος ὕστερον
 Σύρου βασιλέως κατασκευάσαντος χάριν γυναικὸς παλ-
 λακῆς· ταύτην γὰρ φασιν οὔσαν τὸ γένος Περσίδα καὶ
 τοὺς ἐν τοῖς ὄρεσι λειμῶνας ἐπιζητοῦσαν ἀξιῶσαι τὸν
 βασιλέα μιμήσασθαι διὰ τῆς τοῦ φντουργείου φιλοτε-
 2 χνίας τὴν τῆς Περσίδος χώρας ιδιότητα. ἔστι δ' ὁ
 παράδεισος τὴν μὲν πλευρὰν ἐκάστην παρεκτείνων εἰς
 τέτταρα πλῆθρα, τὴν δὲ πρόσβασιν ὀρεινὴν καὶ τὰς
 οἰκοδομίας ἄλλας ἐξ ἄλλων ἔχων, ὥστε τὴν πρόσοψιν
 3 εἶναι θεατροειδῆ. ὑπὸ δὲ ταῖς κατασκευασμέναις ἀναβά-
 σεσιν ὠκοδόμηντο σύριγγες, ἅπαν μὲν ὑποδεχόμεναι τὸ
 τοῦ φντουργείου βάρος, ἀλλήλων δ' ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

άγαλμα της Ήρας, που στέκεται επίσης, έχει βάρος οκτακόσια τάλαντα, και στο δεξί της χέρι κρατάει ένα φίδι από το κεφάλι ενώ στο αριστερό σκήπτρο διακοσμημένο με πολύτιμους λίθους. Μπροστά τους βρίσκεται τραπέζι απο σφυρήλατο χρυσό, μήκους σαράντα ποδιών, πλάτους δεκαπέντε και βάρους πεντακοσίων ταλάντων. Πάνω της είναι τοποθετημένα δύο ποτήρια", βάρους τριάντα ταλάντων. Υπήρχαν επίσης θυμιατήρια, ίσα τον αριθμό αλλά βάρους τριακοσίων ταλάντων το καθένα, καθώς και τρεις χρυσοί κρατήρες, εκ των οποίων εκείνος που ανήκε στον Δία ζύγιζε χίλια διακόσια βαβυλωνιακά τάλαντα ενώ ο καθένας από τους άλλους δυο εξακόσια. Όλα αυτά όμως τα σύλησαν αργότερα οι βασιλιάδες των Περσών¹², ενώ τα ανάκτορα και τα υπόλοιπα κατασκευάσματα άλλα τα εξαφάνισε ο χρόνος εντελώς κι άλλα τα ερείπωσε· άλλωστε κι επί των ημερών μας μικρό μέρος της Βαβυλώνας κατοικείται, ενώ το μεγαλύτερο μέρος μέσα από τα τείχη έχει αποδοθεί στη γεωργία.

10. Τήρχε επίσης και ο κρεμαστός λεγόμενος κήπος, πλάι στην ακρόπολη, τον οποίο δεν κατασκεύασε η Σεμίραμις αλλά ένας μετέπειτα Σύρος βασιλιάς, προς χάρη μιας παλλακίδας του¹³. Γι' αυτή λένε πως, επειδή ήταν Περσίδα την καταγωγή και νοσταλγούσε τα ορεινά λιβάδια της πατρίδας της, αξίωσε από τον βασιλιά να φτιάξει απομίμηση, με την κατασκευή κήπου, των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περσικής υπαίθρου. Το μήκος της κάθε πλευράς του παραδείσου¹⁴ ήταν τέσσερα πλέθρα κι επειδή η πρόσβαση σ' αυτόν έμοιαζε με πλαγιά με βαθμίδες που η μια εξέιχε της άλλης, είχε αμφιθεατρική όψη. Κάτω από τους τεχνητούς βαθμωτούς εξώστες, κατασκευάστηκαν υπόγειες σύραγγες, που δέχονταν ολόκληρο το βάρος του φυτεμένου κήπου και υψώνονταν σταδιακά η μια λίγο πάνω

ἀεὶ μικρὸν ὑπερέχουσαι κατὰ τὴν πρόσβασιν· ἡ δ' ἀνωτάτω σύριγξ οὔσα πεντήκοντα πηχῶν τὸ ὕψος εἶχεν ἐπ' αὐτῇ τοῦ παραδείσου τὴν ἀνωτάτην ἐπιφάνειαν
 4 συνεξισονμένην τῷ περιβόλῳ τῶν ἐπάλλεων. ἔπειθ' οἱ μὲν τοῖχοι πολυτελῶς κατεσκευασμένοι τὸ πάχος εἶχον ποδῶν εἴκοσι δύο, τῶν δὲ διεξόδων ἐκάστη τὸ πλάτος δέκα. τὰς δ' ὀροφὰς κατεστέργαζον λίθιναι δοκοί, τὸ μὲν μῆκος σὺν ταῖς ἐπιβολαῖς ἔχουσαι ποδῶν ἑκαίδεκα, τὸ
 5 δὲ πλάτος τεττάρων. τὸ δ' ἐπὶ ταῖς δοκοῖς ὀρόφωμα πρῶτον μὲν εἶχεν ὑπεστρωμένον κάλαμον μετὰ πολλῆς ἀσφάλτου, μετὰ δὲ ταῦτα πλίνθον ὀπτὴν διπλὴν ἐν γύφῳ δεδεμένην, τρίτην δ' ἐπιβολὴν ἐδέχετο μολιβᾶς στέγας πρὸς τὸ μὴ διακνεῖσθαι κατὰ βάθος τὴν ἐκ τοῦ χώματος νοτίδα. ἐπὶ δὲ τούτοις ἐσεσώρευτο γῆς ἱκανὸν βάθος, ἄρκοῦν ταῖς τῶν μεγίστων δένδρων ῥίζαις· τὸ δ' ἔδαφος ἐξωμαλισμένον πλήρες ἦν παντοδαπῶν δένδρων τῶν

6 δυναμένων κατὰ τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἄλλην χάριν τοὺς θεωμένους ψυχαγωγῆσαι. αἱ δὲ σύριγγες τὰ φῶτα δεχόμεναι ταῖς δι' ἀλλήλων ὑπεροχαῖς πολλὰς καὶ παντοδαπὰς εἶχον διαίτας βασιλικὰς· μία δ' ἦν ἐκ τῆς ἀνωτάτης ἐπιφανείας διατομὰς ἔχουσα καὶ πρὸς τὰς ἐπαντλήσεις τῶν ὑδάτων ὄργανα, δι' ὧν ἀνεσπᾶτο πληθὸς ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ, μηδενὸς τῶν ἔξωθεν τὸ γινόμενον συνιδεῖν δυναμένου. οὗτος μὲν οὖν ὁ παράδεισος, ὡς προεῖπον, ὕστερον κατεσκευάσθη.

11. Ἡ δὲ Σεμίραμις ἔκτισε καὶ ἄλλας πόλεις παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν τε Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγριν, ἐν αἷς ἐμπόρια κατεσκεύασε τοῖς φορτία διακομίζουσιν ἐκ τῆς Μηδίας καὶ Παραιτακηνῆς καὶ πάσης τῆς σύνεγγυς χώρας. μετὰ γὰρ τὸν Νεῖλον καὶ Γάγγην ὄντες ἐπισημότατοι σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ποταμῶν Εὐφράτης καὶ Τίγρις τὰς

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

από την άλλη κατά την πρόσβαση· η πάνω πάνω σύραγγα, ύψους πενήντα πήχεων, στήριζε την ανώτερη επιφάνεια του κήπου που βρισκόταν στο ίδιο επίπεδο με τις επάλξεις του τείχους. Οι τοίχοι, επίσης, που είχαν κατασκευαστεί με μεγάλο κόστος, είχαν πάχος είκοσι δύο πόδια, ενώ τα περάσματα ανάμεσα τους είχαν πλάτος δέκα. Οι οροφές των συράγγων ήταν στεγασμένες με πέτρινα δοκάρια, των οποίων το μήκος μαζί με τις συνδέσεις ήταν δεκαέξι πόδια και το πλάτος τέσσερα. Η οροφή, πάνω από τα δοκάρια, είχε ένα πρώτο στρώμα από καλάμια με πολλή ασφαλτο, μετά από αυτά δυο στρώσεις ψημένες πλίνθες συνδεδεμένες με γύψο και ως τρίτο, τέλος, στρώμα επάλειψη από μολύβι, ώστε να μην το διαπερνάει η υγρασία του χώματος. Πάνω σ' όλα αυτά, συσσωρεύτηκε μεγάλη ποσότητα χώματος, σε βάθος που να αρκεί για τις ρίζες των μεγαλύτερων δέντρων. Όταν εξομαλύνθηκε το έδαφος παντού, γέμισε με δέντρα κάθε είδους, που με το μέγεθος και την ομορφιά τους πρόσφεραν ευχαρίστηση σ' όλους τα έβλεπαν. Οι σύραγγες, τώρα, που φωτίζονταν όλες, επειδή εξέιχε η μια από την άλλη, φιλοξενούσαν πολλά και κάθε είδους βασιλικά καταλύματα· υπήρχε μία που διέθετε ανοίγματα από το ανώτατο επίπεδο και μηχανήματα που τροφοδοτούσαν τον κήπο με νερό αντλώντας το σε μεγάλες ποσότητες από τον ποταμό χωρίς κανείς από τους έξω να μπορεί να δει τι γινόταν. Τούτος λοιπόν ο κήπος, όπως είπα και πριν, κατασκευάστηκε αργότερα.

11. Η Σεμίραμις ίδρυσε και άλλες παραποτάμιες πόλεις, τόσο στον Ευφράτη όσο και στον Τίγρη ποταμό, όπου κατασκεύασε διαμετακομιστικούς σταθμούς εμπορευμάτων από τη Μηδία, την Παραιτακηνή¹⁵ και κάθε άλλη κοντινή χώρα. Διότι μετά τον Νείλο και τον Γάγγη, ο Τίγρης κι ο Ευφράτης είναι οι πιο σημαντικοί σχεδόν ποταμοί της Ασίας, οι πηγές τους βρίσκονται στα βουνά

- μὲν πηγὰς ἔχουσιν ἐκ τῶν Ἀρμενίων ὄρων, διεστήκασι
 δ' ἀπ' ἀλλήλων σταδίους δισχιλίους καὶ πεντακοσίους·
 2 ἐνεχθέντες δὲ διὰ Μηδίας καὶ Παρατακηνῆς ἐμβάλλου-
 σιν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, ἣν ἀπολαμβάνοντες εἰς μέσον
 αἵτιοι κατέστησαν τῇ χώρᾳ ταύτης τῆς προσηγορίας·
 μετὰ δὲ ταῦτα τὴν Βαβυλωνίαν διελθόντες εἰς τὴν
 3 Ἐρυθρὰν ἐξερέγονται θάλατταν. μεγάλοι δ' ὄντες καὶ
 συχνὴν χώραν διαπορευόμενοι πολλὰς ἀφορμὰς παρέχον-
 ται τοῖς ἐμπορικῇ χρωμένοις ἐργασίᾳ· διὸ καὶ συμβαίνει
 τοὺς παραποταμίους τόπους πλήρεις ὑπάρχειν ἐμπορίων
 εὐδαιμόνων καὶ μεγάλα συμβαλλομένων πρὸς τὴν τῆς
 4 Βαβυλωνίας ἐπιφάνειαν. ἡ δὲ Σεμίραμις ἐκ τῶν Ἀρμε-
 νίων ὄρων λίθον ἔτεμε τὸ μὲν μῆκος ποδῶν ἑκατὸν καὶ
 τριάκοντα, τὸ δὲ πλάτος καὶ πάχος εἴκοσι καὶ πέντε·
 5 τοῦτον δὲ πολλοῖς πλήθεσι ζευγῶν ὀρεικῶν τε καὶ
 βοεικῶν καταγαγοῦσα πρὸς τὸν ποταμὸν ἐπεβίβασεν
 ἐπὶ τὴν σχεδίαν· ἐπὶ ταύτης δὲ παρακομίσασα κατὰ
 τοῦ ῥεύματος μέχρι τῆς Βαβυλωνίας ἔστησεν αὐτὸν
 παρὰ τὴν ἐπισημοτάτην ὁδόν, παράδοξον θέαμα τοῖς
 παριοῦσιν· ὃν τινες ὀνομάζουσιν ἀπὸ τοῦ σχήματος
 ὀβελίσκον, ὃν ἐν τοῖς ἑπτὰ τοῖς κατονομαζομένοις ἔργοις
 καταριθμοῦσι.

12. Πολλῶν δὲ καὶ παραδόξων ὄντων θεαμάτων
 κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν οὐχ ἥκιστα θαυμάζεται καὶ τὸ
 πλήθος τῆς ἐν αὐτῇ γεννωμένης ἀσφάλτου· τοσοῦτον γάρ
 ἐστὶν ὥστε μὴ μόνον ταῖς τοσαύταις καὶ τηλικαύταις
 οἰκοδομίαις διαρκεῖν, ἀλλὰ καὶ συλλεγόμενον τὸν λαὸν ἐπὶ
 τὸν τόπον ἀφειδῶς ἀρύεσθαι καὶ ξηραίνοντα κάειν ἀντὶ
 2 ξύλων. ἀναριθμητῶν δὲ τὸ πλήθος ἀνθρώπων ἀρομένων
 καθάπερ ἓκ τινος πηγῆς μεγάλης ἀκέραιον διαμένει τὸ
 πλήρωμα. ἔστι δὲ καὶ πλησίον τῆς πηγῆς ταύτης ἀνάδο-
 σις τῷ μὲν μεγέθει βραχεῖα, δύναμιν δὲ θαυμάσιον
 ἔχουσα. προβάλλει γὰρ αἵματιν θειώδη καὶ βαρύν, ᾧ τὸ

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

της Αρμενίας και απέχουν μεταξύ τους δυο χιλιάδες πεντακόσια στάδια. Περνάνε μέσα από τη Μηδιά και την Παραιτακηνή, μπαίνουν στη Μεσοποταμία, την οποία επειδή περιλαμβάνουν ανάμεσα τους της δίνουν τ' όνομα της· στη συνέχεια διασχίζουν τη Βαβυλωνία και εκβάλλουν στην Ερυθρά θάλασσα¹⁶. Επειδή λοιπόν είναι μεγάλοι και διασχίζουν εκτεταμένες περιοχές, παρέχουν πολλά πλεονεκτήματα σε όσους έχουν επάγγελμα το εμπόριο· γι' αυτό και συμβαίνει οι παραποτάμιες περιοχές να είναι γεμάτες ακμάζοντες εμπορικούς σταθμούς, που συμβάλλουν τα μέγιστα στην αίγλη της Βαβυλωνίας. Η Σεμίραμις έκοψε από τα όρη της Αρμενίας ένα μονόλιθο μήκους εκατόν τριάντα ποδιών και πλάτους και πάχους είκοσι πέντε, τον τράβηξε μέχρι τον ποταμό με πολλά ζευγάρια μουλάρια και βόδια και εκεί τον φόρτωσε σε σχεδία· με τη σχεδία τον μετέφερε το ρεύμα μέχρι τη Βαβυλωνία, όπου τον έστησε στον κεντρικότερο δρόμο, θέαμα παράδοξο για τους περαστικούς. Τούτο τον μονόλιθο μερικοί τον ονομάζουν οβελίσκο από το σχήμα του και τον κατατάσσουν στα επτά θαύματα του κόσμου.

12. Μολονότι τα αξιοθέατα της Βαβυλωνίας είναι πολλά και μοναδικά, εξ ίσου αξιοθαύμαστη είναι και η ποσότητα της ασφάλτου που παράγει τούτη η χώρα· είναι τόση που όχι μόνο επαρκεί για τα τόσο πολλά και μεγάλα κτίρια, αλλά ακόμα και ο απλός λαός μαζεύεται σ' εκείνο το μέρος¹⁷, αντλεί όση ποσότητα θέλει, την ξεραίνει και την καίει αντί για ξύλα. Παρά το ότι το πλήθος των ανθρώπων που αντλούν ασφαλτο είναι αναρίθμητο, η ποσότητα της παραμένει αμείωτη, ωσάν να αντλούν από ανεξάντλητη πηγή. Επίσης, κοντά σ' ετούτη την πηγή, υπάρχει άνοιγμα απ' όπου αναδίδονται αέρια, μικρό στο μέγεθος αλλά θαυμαστό στην ισχύ. Διότι αναδίδει βαρύ και θειώδη ατμό

προσελθὸν ζῶον ἅπαν ἀποθνήσκει, περιπίπτον δὲ ξεία καὶ παραδόξῳ τελευτῇ· πνεύματος γὰρ κατοχῇ χρόνον ὑπομείναν διαφθείρεται, καθάπερ κωλυομένης τῆς τοῦ πνεύματος ἐκφορᾶς ὑπὸ τῆς προσπесούσης ταῖς ἀναπνοαῖς δυνάμεως· εὐθὺς δὲ διοιδεῖ καὶ πύμπραται τὸ σῶμα, 3 μάλιστα τοὺς περὶ τὸν πνεύμονα τόπους. ἔστι δὲ καὶ πέραν τοῦ ποταμοῦ λίμνη στερεὸν ἔχουσα τὸν περὶ αὐτὴν τύπον, εἰς ἣν ὅταν τις ἐμβῇ τῶν ἀπείρων, ὀλίγον μὲν νήχεται χρόνον, προϊὼν δ' εἰς τὸ μέσον καθάπερ ὑπὸ τινος βίας κατασπᾶται· ἑαυτῷ δὲ βοηθῶν καὶ πάλιν ἀναστρέφει προαιρούμενος ἀντέχεται μὲν τῆς ἐκβάσεως, ἀντισπωμένῳ δ' ὑπὸ τινος ἔοικε· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀπονεκροῦται τοὺς πόδας, εἴτα τὰ σκέλη μέχρ' εἰς τῆς ὀσφύος, τὸ δὲ τελευταῖον ὅλον τὸ σῶμα νάρκη κρατηθεὶς φέρεται πρὸς βυθόν, καὶ μετ' ὀλίγον τετελευτηκὼς ἀναβάλλεται. περὶ μὲν οὖν τῶν ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ θαυμαζομένων ἀρκείτω τὰ ῥηθέντα.

13. Ἡ δὲ Σεμίραμις ἐπειδὴ τοῖς ἔργοις ἐπέθηκε πέρας, ἀνέζευξεν ἐπὶ Μηθίας μετὰ πολλῆς δυνάμεως· καταντήσασα δὲ πρὸς ὄρος τὸ καλούμενον Βαγίστανον πλησίον αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε, καὶ κατεσκεύασε 2 παράδεισον, ὃς τὴν μὲν περίμετρον ἦν δώδεκα σταδίων, ἐν πεδίῳ δὲ κείμενος εἶχε πηγὴν μεγάλην, ἐξ ἧς ἀρδύνεσθαι συνέβαινε τὸ φυτουργεῖον. τὸ δὲ Βαγίστανον ὄρος ἐστὶ μὲν ἱερὸν Διός, ἐκ δὲ τοῦ παρὰ τὸν παράδεισον μέρους ἀποτομάδας ἔχει πέτρας εἰς ὕψος ἀνατεινούσας ἑπτακαίδεκα σταδίους. οὗ τὸ κατώτατον μέρος καταξύσασα τὴν ἰδίαν ἐνεχάραξεν εἰκόνα, δορυφόρους αὐτῇ παραστήσασα ἑκατόν. ἐπέγραψε δὲ καὶ Συρίοις γράμμασιν εἰς τὴν πέτραν ὅτι Σεμίραμις τοῖς σάγμασι τοῖς τῶν ἀκολουθούντων ὑποζυγίων ἀπὸ τοῦ πεδίου χώσασα τὸν προειρημένον κρημνὸν διὰ τούτων εἰς τὴν ἀκρόωριαν προσάνεβη.

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

που σκοτώνει κάθε ζώο που πλησιάζει, με θάνατο γρήγορο και παράδοξο· διότι, αφού αντέξουν επί λίγη ώρα το κόψιμο της ανάσας τους, ψοφάνε, λες και η εκφορά του αέρα από τα πνευμόνια τους εμποδίζεται από τη δύναμη που ασκείται στην αναπνοή τους· αμέσως το σώμα τους πρήζεται και φουσκώνει, κυρίως στην περιοχή των πνευμόνων. Πέρα από τον ποταμό υπάρχει και λίμνη της οποίας η όχθη είναι στέρη στο πάτημα, κι αν τύχει να μπει μέσα κάποιος που δεν ξέρει, πολύ λίγο χρόνο κολυμπάει, γιατί, καθώς προχωρεί προς το κέντρο, βουλιάζει λες και τον τραβά κάποια δύναμη· όταν προσπαθήσει να βοηθηθεί και να επιστρέψει προς τα έξω, παρ' όλο που προσπαθεί να βγει, δείχνει σαν κάτι να τον τραβάει πίσω, και πρώτα αρχίζουν να μουδιάζουν τα πόδια, μετά τα σκέλια μέχρι τη μέση και τέλος ολόκληρο το σώμα του ναρκώνεται και βουλιάζει στον βυθό, απ' όπου μετά από λίγο ανεβαίνει πεθαμένος. Αρκετά μέχρις εδώ για τα αξιοθέατα της Βαβυλωνίας.

13. Αμέσως μόλις έθεσε τέρμα στα έργα της η Σεμίραμις, κίνησε με μεγάλη δύναμη προς τη Μηδία. Φτάνοντας στο όρος το ονομαζόμενο Βαγίστανο¹⁸, στρατοπέδευσε κοντά του και κατασκεύασε κήπο, του οποίου η περίμετρος είχε μήκος δώδεκα στάδια, σε πεδιάδα που περιλάμβανε μεγάλη πηγή, από την οποία ποτίζονταν τα φυτά. Το όρος Βαγίστανο είναι αφιερωμένο στο Δία και στην πλευρά προς τον κήπο είναι απόκρημνο και υψώνεται σε ύψος δεκαεπτά σταδίων. Στο χαμηλότερο μέρος του γκρεμού, αφού το λείανε, χάραξε την εικόνα της εν μέσω εκατό δορυφόρων [ανδρών, δηλαδή, που κρατούσαν δόρυ]. Χάραξε επίσης με Ασσυριακά γράμματα στον βράχο ότι η Σεμίραμις, με τα σαμάρια των υποζυγίων του στρατού της, ύψωσε τύμβο από την πεδιάδα κι έτσι απ' αυτά ανέβηκε στον εν λόγω

- 3 ἐντεῦθεν δ' ἀναξεύξασα καὶ παραγενομένη πρὸς Χανόνα πόλιν τῆς Μηδίας κατενόησεν ἓν τι μετεώρῳ πεδίῳ πέτραι τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγέθει καταπληκτικὴν. ἐνταῦθ' οὖν ἕτερον παράδεισον ὑπερμεγέθη κατεσκεύασεν, ἐν μέσῳ τὴν πέτραι ἀπολαβοῦσα, καθ' ἣν οἰκοδομήματα πολυτελῇ πρὸς τρυφὴν ἐποίησεν, ἐξ ὧν τὰ τε κατὰ τὸν παράδεισον ἀπεθεώρει φυτουργεῖα καὶ πᾶσαν
- 4 τὴν στρατιὰν παρεμβεβληκυῖαν ἐν τῷ πεδίῳ. ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ συχνὸν ἐνδιατρίψασα χρόνον καὶ πάντων τῶν εἰς τρυφὴν ἀνηκόντων ἀπολαύσασα, γῆμαι μὲν νομίμως οὐκ ἠθέλησεν, εὐλαβουμένη μήποτε στερηθῇ τῆς ἀρχῆς, ἐπιλεγομένη δὲ τῶν στρατιωτῶν τοὺς εὐπρεπεῖα διαφέροντας τούτοις ἐμίσγετο, καὶ πάντας τοὺς αὐτῇ πλησιάζοντας ἠφάνιζε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐπ' Ἐκβατάνων τὴν
- 5 πορείαν ποιησαμένη παρεγένετο πρὸς ὄρος τὸ Ζαρκαῖον καλούμενον· τοῦτο δ' ἐπὶ πολλοὺς παρῆκον σταδίους καὶ πληῖρες ὃν κρημνῶν καὶ φαράγγων μακρὰν εἶχε τὴν περιόδον. ἐφιλοτιμεῖτο οὖν ἅμα μὲν μνημεῖον ἀθάνατον ἑαυτῆς ἀπολιπεῖν, ἅμα δὲ σύντομον ποιήσασθαι τὴν ὁδόν· διόπερ τοὺς τε κρημνοὺς κατακόψασα καὶ τοὺς κοίλους τόπους χώσασα σύντομον καὶ πολυτελῇ κατεσκεύασεν
- 6 ὁδόν, ἣ μέχρι τοῦ νῦν Σεμιράμιδος καλεῖται. παραγενεθεῖσα δ' εἰς Ἐκβάτανα, πόλιν ἐν πεδίῳ κειμένην, κατεσκεύασεν ἐν αὐτῇ πολυτελῇ βασιλεία καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμέλειαν ἐποίησατο τοῦ τόπον περιττοτέραι. ἀνύδρου γὰρ οὕσης τῆς πόλεως καὶ μηδαμοῦ σὺνεγγυς ὑπαρχούσης πηγῆς, ἐποίησεν αὐτὴν πᾶσαν κατάρουτον, ἐπαγαγοῦσα πλεῖστον καὶ κάλλιστον ὕδωρ μετὰ πολλῆς κακοπαθείας τε καὶ δαπάνης. τῶν γὰρ Ἐκβατάνων ὡς δώδεκα σταδίου ἀπέχον ἔστιν ὄρος ὃ καλεῖται μὲν Ὀρόντης, τῇ δὲ τραχύτητι καὶ τῷ πρὸς ὕψος ἀνατείνοντι μεγέθει διάφορον, ὡς ἂν τὴν πρόσβασιν ἔχον ὄρθιον ἕως τῆς ἀκρωρείας σταδίων εἴκοσι πέντε. ἐκ θατέρου δὲ

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

γκρεμό μέχρι την άκρη του. Κίνησε πάλι. από κει και φτάνοντας στην πόλη Χαυόνα της Μηδίας πρόσεξε σε κάποιο οροπέδιο έναν βράχο εκπληκτικού ύψους και μεγέθους. Εκεί, λοιπόν, κατασκεύασε άλλο τεράστιο κήπο, που περιέβαλλε στη μέση του τον βράχο πάνω στον οποίο έχτισε πολυτελή οικοδομήματα για την απόλαυση της, απ' όπου επιθεωρούσε τα φυτώρια του κήπου και όλη της τη στρατιά που είχε στρατοπεδεύσει στην πεδιάδα. Σ' εκείνο το μέρος, έμεινε αρκετόν καιρό και απόλαυσε κάθε τι που είχε σχέση με πολυτέλεια, χωρίς όμως να θέλει να παντρευτεί νόμιμα, φοβούμενη μήπως στερηθεί την εξουσία, έτσι επέλεγε τους πιο καλοφτιαγμένους από τους στρατιώτες, έσμιγε μαζί τους και στη συνέχεια αφάνιζε όλους όσους την είχαν πλησιάσει. Μετά από εκεί, συνέχισε την πορεία της προς τα Εκβάτανα κι έφτασε στο όρος το λεγόμενο Ζαρκαίο¹⁹. επειδή τούτο το βουνό εκτεινόταν επί πολλά στάδια και ήταν γεμάτο γκρεμούς και φαράγγια επιμήκυνε κατά πολύ το ταξίδι της παράκαμψης του. Η Σεμίραμις, λοιπόν, φιλοδόξησε να αφήσει μνημείο αθάνατο της ίδιας αλλά και ταυτόχρονα να συντομέψει το δρόμο· έτσι, κόβοντας τους γκρεμούς και παραχώνοντας τα φαράγγια, κατασκεύασε σύντομο και πολυτελή δρόμο, που μέχρι και σήμερα ονομάζεται δρόμος της Σεμιράμιδος. Φτάνοντας στα Εκβάτανα, πόλη πεδινή, κατασκεύασε πολυτελή ανάκτορα και φρόντισε γενικά με μεγάλη επιμέλεια την περιοχή. Καθώς, για παράδειγμα, η πόλη ήταν άνυδρη και πουθενά κοντά της δεν υπήρχε πηγή νερού, την ύδρευσε, φέρνοντας με μεγάλους κόπους και δαπάνες άφθονο και πεντακάθαρο νερό. Σε δώδεκα στάδια απόσταση από τα Εκβάτανα βρίσκεται ένα βουνό, που ονομάζεται Ορόντης και που ξεχωρίζει για την τραχύτητα και το ύψος του, διότι αν η πορεία μέχρι την κορυφή του ήταν ορθή θα έφτανε σε ύψος είκοσι πέντε

μέρους οὔσης λίμνης μεγάλης εἰς ποταμὸν ἐκβαλλούσης,
 8 διέσκαψε τὸ προειρημένον ὄρος κατὰ τὴν ῥίζαν. ἦν δ' ἡ
 διῶρυξ τὸ μὲν πλάτος ποδῶν πεντεκαίδεκα, τὸ δ' ὕψος
 τετταράκοντα· δι' ἧς ἐπαγαγοῦσα τὸν ἐκ τῆς λίμνης
 ποταμὸν ἐπλήρωσε τὴν πόλιν ὕδατος. ταῦτα μὲν οὖν
 ἐποίησεν ἐν τῇ Μηδίᾳ.

14. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπῆλθε τὴν τε Περσίδα καὶ τὴν
 ἄλλην χώραν ἅπασαν ἧς ἐπῆρχε κατὰ τὴν Ἀσίαν.
 πανταχοῦ δὲ τὰ μὲν ὄρη καὶ τὰς ἀπορροῶνας πέτρας
 διακόπτουσα κατεσκεύασεν ὁδοὺς πολυτελεῖς, ἐν δὲ τοῖς
 πεδίοις ἐποίει χώματα, ποτὲ μὲν τάφους κατασκευάζου-
 σα τοῖς τελευτῶσι τῶν ἡγεμόνων, ποτὲ δὲ πόλεις ἐν τοῖς
 2 ἀναστήμασι κατοικίζουσα. εἰώθει δὲ καὶ κατὰ τὰς
 στρατοπεδείας μικρὰ χώματα κατασκευάζειν, ἐφ' ὧν
 καθιστᾶσα τὴν ἰδίαν σκηνὴν ἅπασαν κατώπτευε τὴν
 παρεμβολήν· διὸ καὶ πολλὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν μέχρι τοῦ
 νῦν διαμένει τῶν ὑπ' ἐκείνης κατασκευασθέντων καὶ
 3 καλεῖται Σεμιράμιδος ἔργα. μετὰ δὲ ταῦτα τὴν τε
 Αἴγυπτον πᾶσαν ἐπῆλθε καὶ τῆς Λιβύης τὰ πλεῖστα
 καταστρεψαμένη παρῆλθεν εἰς Ἀμμωνα, χρησομένη τῷ
 θεῷ περὶ τῆς ἰδίας τελευτῆς. λέγεται δ' αὐτῇ γενέσθαι
 λόγιον ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆσεσθαι καὶ κατὰ τὴν
 Ἀσίαν παρ' ἐνίοις τῶν ἐθνῶν ἀθανάτου τεύξεσθαι τι-
 4 μῆς· ὅπερ ἔσεσθαι καθ' ὃν ἂν χρόνον ὁ υἱὸς αὐτῇ Νινύας
 ἐπιβουλεύσῃ. ἀπὸ δὲ τούτων γενομένη τῆς Αἰθιοπίας
 ἐπῆλθε τὰ πλεῖστα καταστρεφομένη καὶ τὰ κατὰ τὴν
 χώραν θεωμένη παράδοξα. εἶναι γὰρ ἐν αὐτῇ φασὶ λίμνην
 τετράγωνον, τὴν μὲν περίμετρον ἔχουσαν ποδῶν ὡς
 ἑκατὸν ἐξήκοντα, τὸ δ' ὕδωρ τῇ μὲν χρόᾳ παραπλήσιον

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

σταδίων. Επειδή λοιπόν από την άλλη μεριά υπήρχε λίμνη μεγάλη που χυνόταν σε ποταμό, έσκαψε άνοιγμα από την μια μεριά μέχρι την άλλη στη ρίζα του εν λόγω βουνού. Το πλάτος τούτης της σύραγγας ήταν δεκαπέντε πόδια και το ύψος της σαράντα· μέσα απ' αυτήν πέρασε τον ποταμό που σχημάτιζε η λίμνη και γέμισε την πόλη με νερό. Αυτά έκανε λοιπόν στη Μηδία.

14. Στη συνέχεια, επισκέφτηκε την Περσία και κάθε άλλη χώρα που κυβερνούσε στην Ασία. Παντού όπου πήγαινε, έκοβε μέσα από τα βουνά και τους γκρεμούς και κατασκεύαζε πολυτελείς δρόμους, ενώ στις πεδιάδες έφτιαχνε τύμβους, πότε για να τους κάνει τάφους ηγεμόνων που πέθαιναν και πότε για να ιδρύσει πάνω τους πόλεις. Συνήθιζε μάλιστα να κατασκευάζει μικρούς τύμβους και στα μέρη όπου στρατοπέδευε, πάνω στους οποίους τοποθετούσε τη σκηνή της για να κατοπτρεύει την όλη κατασκήνωση" γι' αυτό και παραμένουν μέχρι σήμερα πολλοί από τους τύμβους που κατασκεύασε σ' ολόκληρη την Ασία και ονομάζονται Έργα της Σεμιράμιδος²⁰. Μετά απ' αυτά, επισκέφτηκε την Αίγυπτο και αφού υπέταξε το μεγαλύτερο μέρος της Λιβύης, επισκέφτηκε το μαντείο του Άμμωνα²¹, για να ζητήσει χρησμό από τον θεό σχετικά με τον δικό της θάνατο. Η παράδοση λέει πως η απάντηση που της δόθηκε ήταν πως θα έφευγε από τους ανθρώπους και πως θα δεχόταν αθάνατες τιμές από κάποιους λαούς της Ασίας, πράγμα που θα γινόταν, όταν θα την επιβουλεύόταν ο γιος της, Νινύας. Στην επιστροφή της από εκεί, επισκέφτηκε την Αιθιοπία, υποτάσσοντας το μεγαλύτερο μέρος της και θαυμάζοντας ταυτόχρονα τα παράδοξα που παρουσίαζε η χώρα. Διότι λένε πως εκεί υπάρχει λίμνη τετράγωνη, με περίμετρο εκατόν εξήντα πόδια, της οποίας το νερό μοιάζει στο χρώμα με το κιννάβαρι, ενώ η

κιναβάρει, τὴν δ' ὁσμὴν καθ' ὑπερβολὴν ἠδεῖαν, οὐκ ἀνόμιον οἶνω παλαιῷ· δύναμιν δ' ἔχειν παρὰδοξον· τὸν γὰρ πιώντα φασὶν εἰς μανίαν ἐμπίπτειν καὶ πάνθ' ἃ πρότερον διέλαθεν ἁμαρτήσας ἑαυτοῦ κατηγορεῖν. τοῖς μὲν οὖν ταῦτα λέγουσιν οὐκ ἂν τις ῥαδίως συγκατάθοιτο.

15. Ταρὰς δὲ τῶν τελευτησάντων ἰδίως οἱ κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν ποιοῦνται· ταριχεύσαντες γὰρ τὰ σώματα καὶ περιχέαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕελον ἰστάσιν ἐπὶ στήλης, ὥστε τοῖς παριοῦσι φαίνεσθαι διὰ τῆς ὕελου τὸ τοῦ
- 2 τετελευτηκότος σῶμα, καθάπερ Ἡρόδοτος εἶρηκε. Κτησίας δ' ὁ Κνίδιος ἀποφαινόμενος τοῦτον σχεδιάζειν, αὐτὸς φησι τὸ μὲν σῶμα ταριχεύεσθαι, τὴν μέντοι γε ὕελον μὴ περιχεῖσθαι γυμνοῖς τοῖς σώμασι· κατακαυθήσεσθαι γὰρ ταῦτα καὶ λυμανθέντα τελέως τὴν ὁμοιότητα
- 3 μὴ δυνήσεσθαι διατηρεῖν. διὸ καὶ χρυσὴν εἰκόνα κατασκευάζεσθαι κοίλην, εἰς ἣν ἐντεθέντος τοῦ νεκροῦ περὶ τὴν εἰκόνα χεῖσθαι τὴν ὕελον· τοῦ δὲ κατασκευάσματος τεθέντος ἐπὶ τὸν τάφον διὰ τῆς ὕελου φανῆναι τὸν χρυσὸν
- 4 ἀφωμοιωμένον τῷ τετελευτηκότι. τοὺς μὲν οὖν πλουσίους αὐτῶν οὕτω θάπτεσθαι φησι, τοὺς δ' ἐλάττονας καταλιπόντας οὐσίας ἀργυρᾶς τυγχάνειν εἰκόνας, τοὺς δὲ πένητας κεραμίνης· τὴν δὲ ὕελον πᾶσιν ἐξαρκεῖν διὰ τὸ πλείστην γεννᾶσθαι κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τελέως παρὰ
- 5 τοῖς ἐγχωρίοις ἐπιπολάζειν. περὶ δὲ τῶν νομίμων τῶν παρὰ τοῖς Αἰθίοσι καὶ τῶν ἄλλων τῶν γινομένων ἐν τῇ τούτων χώρᾳ τὰ κυριώτατα καὶ μνήμης ἄξια μικρὸν ὕστερον ἀναγράφομεν, ὅταν καὶ τὰς παλαιὰς αὐτῶν πράξεις καὶ μυθολογίας διεξίωμεν.

16. Ἡ δὲ Σεμίραμις καταστήσασα τὰ τε κατὰ τὴν

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

μυρωδιά του είναι εξαιρετικά γλυκιά, που δεν απέχει πολύ από μυρωδιά παλιού κρασιού, κι έχει επιπλέον παράξενη ισχύ' όποιος το πιει, λένε, πέφτει σε μανία κι αρχίζει να κατηγορεί τον εαυτό του για κάθε αμάρτημα που έχει κάνει κρυφά. Μπορεί όμως κάλλιστα και να μη συμφωνεί κάποιος μ' όσους τα διηγούνται.

15. Οι κάτοικοι της Αιθιοπίας έχουν ιδιόμορφα έθιμα ως προς την ταφή των νεκρών αφού ταριχεύσουν το σώμα και το περιχύσουν με πολύ γυαλί το στήνουν πάνω σε στήλη, ώστε όσοι περνούν να βλέπουν μέσα από το γυαλί το σώμα του νεκρού, όπως είπε και ο Ηρόδοτος²². Ο Κτησίας όμως ο Κνίδιος, που δηλώνει πως ο Ηρόδοτος πλάθει παραμύθια, λέγει πως το σώμα του νεκρού ταριχεύεται, αλλά δεν είναι γυμνό όταν του χύνουν το γυαλί, γιατί θα κατακαίγεται και θα έλιωνε και με κανένα τρόπο δεν θα μπορούσε να διατηρήσει ομοιότητα με τον ζωντανό. Γι' αυτό, λέει, κατασκευάζεται χρυσό εκμαγείο, μέσα στο οποίο τοποθετούν τον νεκρό κι έπειτα περιχύνουν το εκμαγείο με το γυαλί' το κατασκευάσμα τοποθετείται πάνω στον τάφο και μέσα από το γυαλί φαίνεται το χρυσό να έχει πάρει τη μορφή του νεκρού. Μ' αυτό τον τρόπο θάβουν τους πλούσιους, λέει, σ' όσους αφήνουν μικρότερη περιουσία αντιστοιχεί αργυρό εκμαγείο, ενώ στους φτωχούς, κεραμικό" όσο για το γυαλί υπάρχει αρκετό για όλους, δεδομένου ότι βγαίνει σε μεγάλες ποσότητες στην Αιθιοπία και είναι το πιο συνηθισμένο υλικό των ντόπιων. Σχετικά με τα έθιμα των Αιθιόπων κι όλα τ' άλλα που γίνονται στη χώρα τους, τα κυριότερα και πιο αξιόλογα θα τα περιγράψουμε λίγο αργότερα, όταν θα εξετάσουμε τα γεγονότα του παρελθόντος και τη μυθολογία τους.

16. Η Σεμίραμις, λοιπόν, αφού τακτοποίησε τα πράγ-

Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἐπανῆλθε μετὰ τῆς δυνάμε-
 ως εἰς Βάκτρα τῆς Ἀσίας. ἔχουσα δὲ δυνάμεις μεγάλας
 καὶ πολυχρόνιον εἰρήνην ἄγουσα φιλοτίμως ἔσχε προᾶΐ-
 2 τι λαμπρὸν κατὰ πόλεμον. πνυθανομένη δὲ τὸ τῶν Ἰνδῶν
 ἔθνος μέγιστον εἶναι τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην καὶ
 πλείστην τε καὶ καλλίστην χώραν νέμεσθαι, διανοεῖτο
 στρατεύειν εἰς τὴν Ἰνδικήν, ἧς ἐβασίλευε μὲν Σταβρο-
 βάτης κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, στρατιωτῶν δ' εἶχεν
 ἀναρίθμητον πλῆθος· ὑπῆρχον δ' αὐτῷ καὶ ἐλέφαντες
 πολλοὶ καθ' ὑπερβολὴν λαμπρῶς κεκοσμημένοι τοῖς εἰς
 3 τὸν πόλεμον καταπληκτικοῖς. ἡ γὰρ Ἰνδικὴ χώρα διά-
 φορος οὖσα τῷ κάλλει καὶ πολλοῖς διειλημμένη ποταμοῖς
 ἀρδεύεται τε πολλαχοῦ καὶ διττοὺς καθ' ἕκαστον ἐνιαυ-
 τὸν ἐκφέρει καρπούς· διὸ καὶ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτηδείων
 τοσοῦτον ἔχει πλῆθος ὥστε διὰ παντὸς ἄφθορον ἀπόλαυ-
 σιν τοῖς ἐγχωρίοις παρέχεσθαι. λέγεται δὲ μηδέποτε κατ'
 αὐτὴν γεγονέναι σιτοδείαν ἢ φθορὰν καρπῶν διὰ τὴν
 4 εὐκρασίαν τῶν τόπων. ἔχει δὲ καὶ τῶν ἐλεφάντων
 ἄπιστον πλῆθος, οἱ ταῖς τε ἀλκαῖς καὶ ταῖς τοῦ σώματος
 ῥώμας πολὺν προέχουσι τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ γινομένων,
 ὁμοίως δὲ χρυσόν, ἄργυρον, σίδηρον, χαλκόν· πρὸς δὲ
 τούτοις λίθων παντοίων καὶ πολυτελῶν ἔστιν ἐν αὐτῇ
 πλῆθος, ἔτι δὲ τῶν ἄλλων ἀπάντων σχεδὸν τῶν πρὸς
 τρυφὴν καὶ πλοῦτον διατεινόντων. ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ
 μέρος ἡ Σεμίραμις ἀκούσασα προήχθη μηδὲν προαδικη-
 5 θεῖσα τὸν πρὸς Ἰνδοὺς ἐξενεγκεῖν πόλεμον. ὁρῶσα δ'
 αὐτὴν μεγάλων καθ' ὑπερβολὴν προσδεομένην δυνάμεων,
 ἐξέπεμψεν ἀγγέλους εἰς ἀπάσας τὰς σατραπείας, διακε-
 λευσάμενη τοῖς ἐπάρχοις καταγράφειν τῶν νέων τοὺς
 ἀρίστους, δοῦσα τὸν ἀριθμὸν κατὰ τὰ μεγέθη τῶν ἐθνῶν·

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ματα στην Αιθιοπία και την Αίγυπτο, επέστρεψε με τον στρατό της στα Βάκτρα της Ασίας. Επειδή διέθετε μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις κι είχαν περάσει πολλά ειρηνικά χρόνια, φιλοδόξησε να κατορθώσει κάτι λαμπρό και στον πόλεμο. Πληροφορούμενη πως το έθνος των Ινδών είναι το μεγαλύτερο της οικουμένης και πως νέμεται τη μεγαλύτερη και καλλίτερη χώρα, έβαλε σκοπό να εκστρατεύσει κατά της Ινδίας, στην οποία εκείνα τα χρόνια βασίλευε ο Σταβροβάτης που είχε αναρίθμητο πλήθος στρατιωτών διέθετε επίσης και πάρα πολλούς ελέφαντες που ήταν καθ' υπερβολή εφοδιασμένοι με λαμπρές εξαρτύσεις τέτοιες που να εμπνέουν τρόμο κατά τις μάχες. Η Ινδία είναι μια χώρα που ξεχωρίζει για την ομορφιά της και, καθώς τη διαρρέει πλήθος ποταμών, αρδεύεται παντού και δίνει δύο καρποφορίες τον χρόνο, έτσι λοιπόν διαθέτει σε τόσο μεγάλες ποσότητες τα αναγκαία προς το ζην, ώστε παρέχει εν αφθονία στους κατοίκους της τα πάντα. Λέγεται, μάλιστα, πως λόγω του ευκράτου κλίματος η χώρα αυτή δεν γνώρισε ποτέ σιτοδεία ή καταστροφή των καρπών. Διαθέτει, επίσης, και απίστετο αριθμό ελεφάντων, οι οποίοι υπερέχουν κατά πολύ, τόσο σε θάρρος όσο και σε σωματική ρώμη, από τους ελέφαντες της Λιβύης²³, καθώς και χρυσό, άργυρο, σίδηρο και χαλκό. Σ' αυτή τη χώρα υπάρχουν επίσης σε μεγάλες ποσότητες κάθε είδους πολύτιμοι λίθοι καθώς και καθετί που συμβάλει στην πολυτέλεια και στον πλούτο²⁴. Όταν έμαθε με λεπτομέρειες όλα τούτα η Σεμίραμις, προχώρησε στην κύρωση πολέμου κατά των Ινδών²⁵, παρ' όλο που δεν της είχαν φταίξει σε τίποτα. Βλέποντας πως θα χρειαζόταν εξαιρετικά μεγάλες δυνάμεις, περισσότερες απ' όσες ήδη διέθετε, έστειλε αγγελιαφόρους σ' όλες τις σατραπείες με προσταγές προς τους έπαρχους να στρατολογήσουν τους καλύτερους από τους νέους, ορίζοντας στον καθένα πλήθος ανάλογο με το μέγε-

προσέταξε δὲ πᾶσι κατασκευάζειν καινὰς πανοπλίας καὶ
 τοῖς ἄλλοις ἅπασι λαμπρῶς παραγίνεσθαι κεκοσμημέ-
 6 νους μετὰ τρίτον ἔτος εἰς Βάκτρα. μετεπέμψατο δὲ καὶ
 ναυπηγούς ἕκ τε Φοινίκης καὶ Συρίας καὶ Κύπρου καὶ
 τῆς ἄλλης τῆς παραθαλαττίου χώρας, οἷς ἄφθονον ὕλην
 μεταγαγοῦσα διεκελεύσατο κατασκευάζειν ποτάμια
 7 πλοῖα διαιρετά. ὁ γὰρ Ἰνδὸς ποταμός, μέγιστος ὢν τῶν
 περὶ τοὺς τόπους καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῆς ὀρίζων,
 πολλῶν προσεδεῖτο πλοίων πρὸς τε τὴν διάβασιν καὶ
 πρὸς τὸ τοὺς Ἰνδούς ἀπὸ τούτων ἀμύνασθαι. περὶ δὲ τὸν
 ποταμὸν οὐκ οὔσης ὕλης ἀναγκαῖον ἦν ἐκ τῆς Βακτρια-
 8 νῆς πεζῇ παρακομίζεσθαι τὰ πλοῖα. θεωροῦσα δ' ἡ
 Σεμίραμις ἑαυτὴν ἐν τῇ τῶν ἐλεφάντων χρεία πολὺ
 λειπομένην, ἐπενοήσατό [τινα] κατασκευάζειν εἰδῶλα
 τούτων τῶν ζώων, ἐλπίζουσα καταπλήξεσθαι τοὺς
 Ἰνδούς διὰ τὸ νομίζειν αὐτοὺς μηδ' εἶναι τὸ σύνολον
 9 ἐλέφαντας ἐκτὸς τῶν κατὰ τὴν Ἰνδικήν. ἐπιλέξασα δὲ
 βοῶν μελάνων τριάκοντα μυριάδας τὰ μὲν κρέα τοῖς
 τεχνίταις καὶ τοῖς πρὸς τὴν τῶν κατασκευασμάτων
 ὑπηρεσίαν τεταγμένοις διένειμε, τὰς δὲ βύρσας συρρά-
 πτουσα καὶ χόρτου πληροῦσα κατεσκεύασεν εἰδῶλα,
 κατὰ πᾶν ἀπομιμουμένη τὴν τῶν ζώων τούτων φύσιν.
 ἕκαστον δὲ τούτων εἶχεν ἐντὸς ἄνδρα τὸν ἐπιμελησόμενον
 καὶ κάμηλον, ὃφ' οὗ φερόμενον φαντασίαν τοῖς πόρρωθεν
 10 ὀρώσιν ἀληθινοῦ θηρίου παρείχετο. οἱ δὲ ταῦτα κατα-
 σκευάζοντες αὐτῇ τεχνίται προσεκαρτέρουν τοῖς ἔργοις
 ἐν τινι περιβόλῳ περιφκοδομημένῳ καὶ πύλας ἔχοντι
 τηρουμένας ἐπιμελῶς, ὥστε μηδένα μήτε τῶν ἔσωθεν
 ἐξιέναι τεχνιτῶν μήτε τῶν ἔξωθεν εἰσιέναι πρὸς αὐτούς.
 τοῦτο δ' ἐποίησεν, ὅπως μηδεὶς τῶν ἔξωθεν ἴδῃ τὸ
 γινόμενον μηδὲ διαπέσῃ φήμη πρὸς Ἰνδούς περὶ τούτων.

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

θος του κάθε έθνους. Πρόσταξε, επίσης, να γίνουν καινούριες πανοπλίες για όλους και να παρουσιαστούν σε τρία χρόνια στα Βάκτρα, λαμπρά εξοπλισμένοι από κάθε άποψη. Κάλεσε επίσης ναυπηγούς από τη Φοινίκη, τη Συρία, την Κύπρο και κάθε άλλη παραθαλάσσια περιοχή, τους οποίους προμήθευσε με άφθονη ξυλεία και τους ζήτησε να κατασκευάσουν ποταμόπλοια που να λύνονται σε κομμάτια. Διότι ο Ινδός ποταμός, που είναι ο μεγαλύτερος της περιοχής και ταυτόχρονα αποτελεί το σύνορο του βασιλείου της, απαιτούσε πολλά πλοία, τόσο για τη διάβαση του όσο και για να αμύνονται απ' αυτά εναντίον των Ινδών εφόσον όμως δεν υπήρχε ξυλεία κοντά στον ποταμό, έπρεπε να μεταφερθούν τα πλοία πεζή από τη Βακτριανή. Θεωρώντας επίσης η Σεμίραμις πως υπολειπόταν κατά πολύ, ένεκα έλλειψης ελεφάντων, σοφίστηκε να κατασκευάσει ομοιώματα τούτων των ζώων, με την ελπίδα να ξαφνιάσει τους Ινδούς που πίστευαν πως δεν υπήρχαν ελέφαντες πουθενά αλλού εκτός από στις Ινδίες. Διάλεξε τριακόσιες χιλιάδες μαύρα βόδια, των οποίων το κρέας μοίρασε στους τεχνίτες και στους ανθρώπους που είχαν αναλάβει την κατασκευή των ομοιωμάτων, έραψε τα δέρματα τους με ταξύ τους και παραγεμίζοντας τα με χόρτο κατασκεύασε ομοιώματα, αντιγράφοντας σε κάθε λεπτομέρεια τη φυσική όψη των ζώων. Κάθε ομοίωμα είχε μέσα του έναν άντρα να το φροντίζει και μια καμήλα, που καθώς το μετέφερε έδινε την εντύπωση σ' όσους το έβλεπαν από μακριά πως ήταν το αληθινό θηρίο. Οι τεχνίτες που είχαν αναλάβει την κατασκευή τους, έκαναν τη δουλειά τους μέσα σε συγκεκριμένο περιφραγμένο χώρο, με πύλες φρουρούμενες προσεκτικά, ώστε κανείς από τους μέσα τεχνίτες να μη βγαίνει ούτε κάποιος από τους έξω να μπαίνει. Πράγμα που έκανε για να μη δει κανείς από τους έξω τι γινόταν και φτάσει στους Ινδούς η φήμη περί των ομοιωμάτων.

17. Ἐπεὶ δ' αἶ τε νῆες καὶ τὰ θηρία κατεσκευάσθησαν ἐν τοῖς δυσὶν ἔτεσι, τῷ τρίτῳ μετεπέμψατο τὰς πανταχόθεν δυνάμεις εἰς τὴν Βακτριανήν. τὸ δὲ πλῆθος τῆς ἀθροισθείσης στρατιᾶς ἦν, ὡς Κτησίας ὁ Κνίδιος ἀνέγραψε, πεζῶν μὲν τριακόσiai μυριάδες, ἰππέων δὲ εἴκοσι 2 μυριάδες, ἄρμάτων δὲ δέκα μυριάδες. ὑπῆρχον δὲ καὶ ἄνδρες ἐπὶ καμήλων ὀχούμενοι, μαχαίρας τετραπήχεις ἔχοντες, τὸν ἀριθμὸν ἴσοι τοῖς ἄρμασι. ναῦς δὲ ποταμίας κατεσκεύασε διαιρετὰς δισχιλίας, αἷς παρεσκευάσατο καμήλους τὰς πεζῇ παρακομιζούσας τὰ σκάφη. ἐφόρουν δὲ καὶ τὰ τῶν ἐλεφάντων εἰδῶλα κάμηλοι, καθότι προ- 3 εἴρηται· πρὸς δ' αὐτὰς τοὺς ἵππους οἱ στρατιῶται συνάγοντες συνήθεις ἐποιοῦν τοῦ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἀγριότητα τῶν θηρίων. τὸ παραπλήσιον δὲ πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον ἔπραξε Περσεὺς ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς, ὅτε πρὸς Ῥωμαίους ἔμελλε διακινδυνεύειν ἔχοντας ἐκ Λιβύης ἐλέφαντας. ἀλλ' οὐτ' ἐκείνῳ ῥοπήν ἐνεγκεῖν εἰς τὸν πόλεμον συνέβη τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα σπονδὴν καὶ φιλοτεχνίαν οὐτε Σεμιράμιδι· περὶ ὧν ἀκριβέστερον ὁ 4 προῖων λόγος δηλώσει.
- Ὁ δὲ τῶν Ἰνδῶν Βασιλεὺς Σταβροβάτης πυνθανόμενος τὰ τε μεγέθη τῶν ὀνομαζομένων δυνάμεων καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευῆς, ἔσπευδεν ἐν 5 ἅπασιν ὑπερθέσθαι τὴν Σεμίραμιν. καὶ πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ καλάμου κατεσκεύασε πλοῖα ποτάμια τετρακισχίλια· ἢ γὰρ Ἰνδικὴ παρά τε τοὺς ποταμοὺς καὶ τοὺς ἐλώδεις τόπους φέρει καλάμου πλῆθος, οὗ τὸ πάχος οὐκ ἂν 6 ῥαδίως ἄνθρωπος περιλάβοι· λέγεται δὲ καὶ τὰς ἐκ τούτων κατασκευαζομένας ναῦς διαφόρους κατὰ τὴν 6 χρεῖαν ὑπάρχειν, οὔσης ἀσήπτου ταύτης τῆς ὕλης. ποιησάμενος δὲ καὶ τῆς τῶν ὄπλων κατασκευῆς πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ πᾶσαν ἐπελθὼν τὴν Ἰνδικὴν ἤθροισε

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

17. Αφού ετοιμάστηκαν τα πλοία και τα θηρία στα δύο χρόνια, τον τρίτο χρόνο συγκέντρωσε από παντού τις δυνάμεις της στη Βακτριανή. Το πλήθος της στρατιάς που συγκεντρώθηκε ήταν, όπως έγραψε ο Κτησίας ο Κνίδιος, τρία εκατομμύρια παζοί, διακόσιες χιλιάδες ιππείς και εκατό χιλιάδες άρματα. Υπήρχαν επίσης και άντρες, ισάριθμοι με τα άρματα, με μαχαίρες τετράπηχες, καβάλα σε καμήλες. Κατασκεύασε και δυο χιλιάδες συναρμολογούμενα ποταμόπλοια κι ετοίμασε καμήλες να τα μεταφέρουν δια ξηράς. Καμήλες επίσης φορούσαν και τα ομοιώματα των ελεφάντων, όπως ειπώθηκε πιο πάνω, και οι στρατιώτες έφερναν τ' άλογα τους κοντά στις καμήλες για να τα συνηθίσουν να μη φοβούνται την άγρια όψη των ελεφάντων. Κάτι παραπλήσιο έκανε και ο Περσέας, ο βασιλιάς των Μακεδόνων, πολλά χρόνια αργότερα, όταν επρόκειτο να αντιμετωπίσει τους Ρωμαίους που είχαν ελέφαντες από τη Λιβύη²⁶. Ούτε όμως στη δική του περίπτωση ο ξήλος και η ευρηματικότητα έτρεψαν προς όφελος τους την έκβαση της μάχης, ούτε στην περίπτωση της Σεμιράμιδος, όπως θα δούμε στη συνέχεια της ιστορίας μας.

Όταν ο Σταβροβάτης, ο βασιλιάς των Ινδών έμαθε για το μέγεθος του στρατού, που αναφέραμε, και τις εξαιρετικά μεγάλες πολεμικές προετοιμασίες που έκανε η Σεμίραμις, έσπευσε να την ξεπεράσει σε όλα. Πρώτα απ' όλα, λοιπόν, κατασκεύασε τέσσερις χιλιάδες ποταμόπλοια από καλάμια· η Ινδία στις όχθες των ποταμών και στις βαλτώδεις περιοχές παράγει άφθονες ποσότητες καλάμιών, τόσο χοντρά που ένας άντρας δεν μπορεί καλά καλά να τα αγκαλιάσει²⁷, λέγεται, επίσης, πως τα πλοία που κατασκευάζονται από αυτά έχουν μεγάλη αντοχή, επειδή αυτό το ξύλο δεν σαπίζει. Στη συνέχεια, φρόντισε με μεγάλη επιμέλεια την κατασκευή οπλισμού και γύρισε ολόκληρη την Ινδική συγκεντρώνοντας δύναμη πολύ μεγαλύτερη από

- 7 δύνανται πολὺ μείζονα τῆς Σεμιράμιδι συναχθείσης. ποι-
ησάμενος δὲ καὶ τῶν ἀγρίων ἐλεφάντων θήραν καὶ
πολλαπλασιάσας τοὺς προϋπάρχοντας, ἐκόσμησεν ἅπαν-
8 τας τοῖς εἰς τὸν πόλεμον καταπληκτικοῖς λαμπρῶς· διὸ
καὶ συνέβαινε κατὰ τὴν ἔφοδον αὐτῶν διὰ τε τὸ πλῆθος
καὶ τὴν ἐπὶ τῶν θωρακίων κατασκευὴν ἀνυπόστατον
ἀνθρωπίνῃ φύσει φαίνεσθαι τὴν ἐπιφάνειαν.

18. Ἐπεὶ δ' αὐτῷ πάντα <τὰ> πρὸς τὸν πόλεμον
κατεσκευάστο, πρὸς τὴν Σεμίραμι καθ' ὁδὸν οὔσαν
ἀπέστειλεν ἀγγέλους, ἐγκαλῶν ὅτι προκατάρχεται τοῦ
πολέμου μηδὲν ἀδικηθεῖσα· πολλὰ δὲ καὶ ἄρρητα κατ'
αὐτῆς ὡς ἐταίρας βλασφημήσας διὰ τῶν γραμμάτων καὶ
θεοὺς ἐπιμαρτυράμενος, ἠπειλεί καταπολεμήσας αὐτὴν
2 σταυρῷ προσηλώσειν. ἡ δὲ Σεμίραμις ἀναγνοῦσα τὴν
ἐπιστολὴν καὶ καταγελάσασα τῶν γεγραμμένων, διὰ τῶν
ἔργων ἔφησε τὸν Ἰνδὸν πειράσεσθαι τῆς περὶ αὐτὴν
ἀρετῆς. ἐπεὶ δὲ προάγουσα μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὸν
Ἰνδὸν ποταμὸν παρεγενήθη, κατέλαβε τὰ τῶν πολεμίων
3 πλοῖα πρὸς μάχην ἔτοιμα. διόπερ καὶ αὐτὴ καταρτίσασα
ταχέως τὰς ναῦς καὶ πληρώσασα τῶν κρατίστων ἐπιβα-
τῶν συνεστήσατο κατὰ τὸν ποταμὸν ναυμαχίαν, συμφι-
λοτιμουμένων καὶ τῶν παρεμβεβληκότων παρὰ τὸ ῥεῖ-
4 θρον πεζῶν. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον τοῦ κινδύνου παρατεί-
νοντος καὶ προθύμως ἑκατέρων ἀγωνισαμένων, τὸ τε-
λευταῖον ἡ Σεμίραμις ἐνίκησε καὶ διέφθειρε τῶν πλοίων
περὶ χίλια, συνέλαβε δ' αἰχμαλώτους οὐκ ὀλίγους.
5 ἐπαρθεῖσα δὲ τῇ νίκῃ τὰς ἐν τῷ ποταμῷ νήσους καὶ
πόλεις ἐξηνδραποδίστατο, καὶ συνήγαγεν αἰχμαλώτων
σωμάτων ὑπὲρ τὰς δέκα μυριάδας. μετὰ δὲ ταῦθ' ὁ μὲν
τῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς ἀπήγαγε τὴν δύναμιν ἀπὸ τοῦ
ποταμοῦ, προσποιοῦμενος μὲν ἀναχωρεῖν διὰ φόβον, τῇ

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

εκείνη της Σεμιράμιδος. Επίσης, οργάνωσε κυνήγι αγρίων ελεφάντων, πολλαπλασιάζοντας τους προϋπάρχοντες, και τους εξόπλισε όλους λαμπρότατα ώστε να προκαλούν τρόμο στον πόλεμο· γι' αυτό, άλλωστε, τόσο λόγω του πλήθους όσο και λόγω των πύργων που ήταν στερεωμένοι στη ράχη τους, όταν έκαναν έφοδο στη μάχη, παρουσίαζαν θέαμα που έμοιαζε αδύνατον να τους αντιπαρατεθεί η ανθρώπινη φύση.

18. Μόλις συμπλήρωσε κάθε πολεμική προετοιμασία, έστειλε αγγελιαφόρους στη Σεμίραμι, που βρισκόταν καθ' οδόν, κατηγορώντας τη ότι εκείνη ήταν η επιτιθέμενη στον πόλεμο, χωρίς μάλιστα να έχει αδικηθεί στο παρामीκρό. Πολλά και ανομολόγητα της καταμαρτύρησε στα γράμματα αποκαλώντας τη πόρνη και την απείλησε, καλώντας ως μάρτυρες τους θεούς, ότι, αφού τη νικήσει, θα τη σταυρώσει. Η Σεμίραμις διάβασε την επιστολή, γέλασε περιφρονητικά με τα γραφόμενα και είπε πως ο Ινδός θα δοκιμάσει την αρετή της στην πράξη. Όταν έφτασε προελαύνοντας με το στρατό της στον Ινδό ποταμό, βρήκε τα πλοία του εχθρού έτοιμα για μάχη. Έτσι κι εκείνη, συναρμολογώντας βιαστικά τα πλοία και επανδρώνοντας τα με τα καλύτερα πληρώματα, έδωσε ναυμαχία στον ποταμό, στην οποία πήραν με ενθουσιασμό μέρος και οι πεζοί που ήταν παραταγμένοι στις όχθες. Η μάχη κράτησε πολύ, αλλά, ύστερα από σκληρό αγώνα κι από τις δυο μεριές, στο τέλος νίκησε η Σεμίραμις, που κατέστρεψε περί τα χίλια εχθρικά πλοία και συνέλαβε ουκ ολίγους αιχμαλώτους. Γεμάτη έπαρση από τη νίκη της, εξανδραπόδισε τα νησιά και τις πόλεις τους στον ποταμό και μάζεψε πάνω από εκατό χιλιάδες αιχμαλώτους. Μετά απ' αυτά, ο βασιλιάς των Ινδών απέσυρε τις δυνάμεις του από το ποτάμι, προσποιούμενος ότι υποχωρεί από τον φόβο του, στην πραγ-

- δ' ἀληθείᾳ βουλόμενος τοὺς πολεμίους προτρέψασθαι
 6 διαβῆναι τὸν ποταμόν. ἡ δὲ Σεμίραμις, κατὰ νοῦν αὐτῇ
 τῶν πραγμάτων προχωρούντων, ἔξευξε τὸν ποταμὸν
 κατασκευάσασα πολυτελῆ καὶ μεγάλην γέφυραν, δι' ἧς
 ἅπασαν διακομίσασα τὴν δύναμιν ἐπὶ μὲν τοῦ ζεύγματος
 φυλακὴν κατέλιπεν ἀνδρῶν ἑξακισμυρίων, τῇ δ' ἄλλῃ
 στρατιᾷ προῆγεν ἐπιδιώκουσα τοὺς Ἰνδοὺς, προηγουμέ-
 νων τῶν εἰδώλων, ὅπως οἱ τῶν πολεμίων κατάσκοποι τῷ
 βασιλεῖ ἀπαγγείλωσι τὸ πλῆθος τῶν παρ' αὐτῇ θηρίων.
 7 οὐ διεψεύσθη δὲ κατὰ γε τοῦτο τῆς ἐλπίδος, ἀλλὰ τῶν ἐπὶ
 κατασκοπὴν ἐκπεμφθέντων τοῖς Ἰνδοῖς ἀπαγγελλόντων
 τὸ πλῆθος τῶν παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐλεφάντων, ἅπαντες
 διηποροῦντο πόθεν αὐτῇ συνακολουθεῖ τοσοῦτο πλῆθος
 8 θηρίων. οὐ μὴν ἔμεινέ γε τὸ ψεῦδος πλείω χρόνον
 κρυπτόμενον· τῶν γὰρ παρὰ τῇ Σεμιράμιδι στρατενομέ-
 νων τινὲς κατελήφθησαν νυκτὸς ἐν τῇ στρατοπεδείᾳ
 ῥαθυμοῦντες τὰ περὶ τὰς φυλακάς· φοβηθέντες δὲ τὴν
 ἐπακολουθοῦσαν τιμωρίαν ἠὲτομόλησαν πρὸς τοὺς πολε-
 μίους καὶ τὴν κατὰ τοὺς ἐλέφαντας πλάνην ἀπήγγειλαν.
 ἐφ' οἷς θαρρήσας ὁ τῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς καὶ τῇ δυνάμει
 διαγγείλας τὰ περὶ τῶν εἰδώλων, ἐπέστρεψεν ἐπὶ τοὺς
 Ἀσσυρίους διατάξας τὴν δύναμιν.

19. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῆς Σεμιράμιδος ἐπιτελούσης, ὥς
 ἤγγισαν ἀλλήλοις τὰ στρατόπεδα, Σταβροβάτης ὁ τῶν
 Ἰνδῶν βασιλεὺς προαπέστειλε πολὺ πρὸ τῆς φάλαγγος
 2 τοὺς ἵππεῖς μετὰ τῶν ἁρμάτων. δεξαμένης δὲ τῆς
 βασιλίσσης εὐρώστως τὴν ἔφοδον τῶν ἱππέων, καὶ τῶν
 κατεσκευασμένων ἐλεφάντων πρὸ τῆς φάλαγγος ἐν ἴσοις
 διαστήμασι τεταγμένων, συνέβαινε πτύρεσθαι τοὺς τῶν
 3 Ἰνδῶν ἵππους. τὰ γὰρ εἶδωλα πόρρωθεν μὲν ὁμοίαν εἶχε
 τὴν πρόσοψιν τοῖς ἀληθινοῖς θηρίοις, οἷς συνήθεις ὄντες

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ματικότητα όμως θέλοντας να προτρέψει τους εχθρούς να περάσουν το ποτάμι. Η Σεμίραμις, εφόσον τα πράγματα προχωρούσαν σύμφωνα με τα σχέδια της, έξευξε τον ποταμό κατασκευάζοντας μεγάλη και πολυδάπανη γέφυρα, από την οποία πέρασε ολόκληρη τη στρατιά της. Στη γέφυρα άφησε φρουρά εξήντα χιλιάδων ανδρών, ενώ με τον υπόλοιπο στρατό της προχώρησε στην καταδίωξη των Ινδών, με τα ομοιώματα των ελεφάντων στην πρώτη γραμμή, ώστε οι κατάσκοποι του εχθρού να αναφέρουν στον βασιλιά τους το πλήθος των θηρίων που διέθετε. Οι ελπίδες της δεν διαψεύστηκαν ως προς αυτό, το αντίθετο μάλιστα, όταν οι σταλλέντες προς κατασκοπία ανήγγειλαν στους Ινδούς το πλήθος των ελεφάντων του εχθρού, απόρησαν όλοι πού βρέθηκαν να τη συνοδεύουν τόσα πολλά θηρία. Αλλά η απάτη δεν έμεινε κρυφή για πολύ. Μερικοί από τους στρατιώτες της Σεμιράμιδος πιάστηκαν τη νύχτα να παραμελούν τη σκοπιά τους στο στρατόπεδο, φοβήθηκαν την τιμωρία που θα επακολουθούσε και αυτομόλησαν στον εχθρό, όπου αποκάλυψαν την απάτη με τους ελέφαντες. Ο βασιλιάς των Ινδών αναθάρρησε με την πληροφορία και, αφού ανήγγειλε σ' όλο του το στράτευμα τα περί ομοιωμάτων, στράφηκε και παρέταξε τον στρατό του να αντιμετωπίσει τους Ασσυρίους.

19. Το ίδιο έκανε και η Σεμίραμις. Καθώς οι δυο παρατάξεις πλησίασαν η μία την άλλη, ο Σταβροβάτης, ο βασιλιάς των Ινδών, έστειλε να προηγούνται κατά πολύ της φάλαγγας οι ιππείς και τα άρματα. Η βασίλισσα απέκρουσε γενναία την επίθεση των ιππέων και μάλιστα, δεδομένου ότι οι πλαστοί ελέφαντες ήταν παραταγμένοι κατά τακτά διαστήματα εμπρός από τη φάλαγγα, συνέβη να αγριεύουν τα άλογα των Ινδών. Διότι τα ομοιώματα, από μακριά μεν, είχαν την ίδια όψη με τα αληθινά θηρία,

οἱ τῶν Ἰνδῶν ἵπποι τεθαρρηκότως προσίππευον· τοῖς δ' ἐγγίσασιν ἢ τε ὁσμή προσέβαλλεν ἀσυνήθης καὶ τάλλα διαφορὰν ἔχοντα πάντα παμμεγέθη [ᾧ] τοὺς ἵππους ὀλοσχερῶς συνετάραττε. διὸ καὶ τῶν Ἰνδῶν οἱ μὲν ἐπὶ τὴν γῆν ἔπιπτον, οἱ δὲ τῶν ζώων ἀπειθούντων τοῖς χαλινοῖς ὥς ἐτύγγανεν εἰς τοὺς πολεμίους ἐξέπιπτον

4 μετὰ τῶν κομιζόντων αὐτοὺς ἵππων. ἡ δὲ Σεμίραμις μετὰ στρατιωτῶν ἐπιλέκτων μαχομένη καὶ τῷ προτερήματι δεξιῶς χρησαμένη τοὺς Ἰνδοὺς ἐτρέψατο. ὦν φυγόντων πρὸς τὴν φάλαγγα Σταβροβάτης ὁ βασιλεὺς οὐ καταπλαγείς ἐπήγαγε τὰς τῶν πεζῶν τάξεις, προηγούμενων τῶν ἐλεφάντων, αὐτὸς δ' ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τεταγμένος καὶ τὴν μάχην ἐπὶ τοῦ κρατίστου θηρίου ποιούμενος ἐπήγαγε καταπληκτικῶς ἐπὶ τὴν

5 βασιλίσσαν κατ' αὐτὸν τυχικῶς τεταγμένην. τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῶν ἄλλων ἐλεφάντων ποιησάντων ἢ μετὰ τῆς Σεμιράμιδος δύναμις βραχὺν ὑπέστη χρόνον τὴν τῶν θηρίων ἔφοδον· τὰ γὰρ ζῶα διάφορα ταῖς ἀλκαῖς ὄντα καὶ ταῖς ἰδίαις ῥώμαις πεποιοῦντα πάντα τὸν ὑφιστάμενον

6 ῥαδίως ἀνῆρει. διόπερ πολὺς καὶ παντοῖος ἐγένετο φόρος, τῶν μὲν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑποπιπτόντων, τῶν δὲ τοῖς ὁδοῦσιν ἀνασχιζομένων, ἐνίων δὲ ταῖς προβοσκίσιν ἀναρριπτομένων. συχνοῦ δὲ πλήθους νεκρῶν σωρευομένου καὶ τοῦ κινδύνου τοῖς ὁρῶσι δεινὴν ἐκπληξιν καὶ φόβον παριστάντος, οὐδεὶς ἔτι μένειν ἐπὶ τῆς τάξεως

7 ἐτόλμα. τραπέντος οὖν τοῦ πλήθους παντὸς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰνδῶν ἐπ' αὐτὴν ἐβιάζετο τὴν Σεμίραμιν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπ' ἐκείνην τοξεύσας ἔτυχε τοῦ βραχίονος, ἔπειτ' ἀκοντίσας διήλασε διὰ τοῦ νώτου τῆς βασιλίσσης, πλαγίας ἐνεχθείσης τῆς πληγῆς· διόπερ οὐδὲν παθοῦσα

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

με τα οποία τα άλογα των Ινδών ήταν συνηθισμένα, και ως εκ τούτου έτρεχαν προς το μέρος τους άφοβα, όταν όμως πλησίαζαν, η οσμή που τους ερχόταν ήταν άγνωστη και τα υπόλοιπα γνωρίσματα αλλιώτικα κι όλα αυτά ήταν τόσο έντονα που συντάραζαν τα άλογα ολοσχερώς. Έτσι, άλλοι από τους Ινδούς έπεφταν από τ' άλογο κι άλλοι, πάνω στα ζώα που είχαν αφηνιάσει και δεν υπάκουαν σε χαλινάρι, έπεφταν όπως τύχαινε στους εχθρούς μαζί με τ' άλογα τους. Η Σεμίραμις, που πολεμούσε μαζί με επίλεκτες μονάδες στρατιωτών, χρησιμοποίησε προς όφελος της το πλεονέκτημα και έτρεψε σε φυγή τους Ινδούς. Αυτοί στράφηκαν προς τον κύριο όγκο του στρατεύματος, αλλά ο βασιλιάς Σταβροβάτης, χωρίς να πανικοβληθεί, οδήγησε στη μάχη τις μονάδες των πεζών, με τους ελέφαντες μπροστά, ενώ ο ίδιος επί κεφαλής της δεξιάς πτέρυγας πάνω στο ισχυρότερο ζώο επιτέθηκε με τρομερή ορμή στη βασίλισσα που έτυχε να είναι παραταγμένη απέναντι του. Το ίδιο έκαναν και οι υπόλοιποι ελέφαντες, με αποτέλεσμα ο στρατός της Σεμιράμιδος να αντέξει για πολύ λίγο χρόνο την έφοδο των θηρίων διότι τα ζώα χάρη στη μεγάλη τους δύναμη και την εμπιστοσύνη στη σωματική τους ρώμη σκότωναν με ευκολία καθέναν που τους αντιστεκόταν. Κατά συνέπεια, έγινε μεγάλη και γενική σφαγή, άλλοι έπεφταν κάτω από τα πόδια τους, άλλοι ξεσκίζονταν από τους χαυλιόδοντες κι άλλοι πετάγονταν στον αέρα από τις προβοσκίδες. Καθώς μαζεύονταν σωρός οι νεκροί κι ο κίνδυνος προκαλούσε τρομερή έκπληξη και φόβο σ' όσους το έβλεπαν, κανένας πια δεν τολμούσε να παραμείνει στις τάξεις του. Καθώς λοιπόν ολόκληρο το πλήθος της στρατιάς τράπηκε σε φυγή, ο βασιλιάς των Ινδών επιτέθηκε στην ίδια τη Σεμίραμι. Πρώτα, της έριξε με το τόξο και την πέτυχε στον βραχίονα, έπειτα της έριξε με το ακόντιο και της διαπέρασε την πλάτη, αλλά η πληγή ήταν επιδερ-

- δεινὸν ἢ Σεμίραμις ταχέως ἀφίππευσε, πολὺν λειπομένον
 8 κατὰ τὸ τάχος τοῦ διώκοντος θηρίου. πάντων δὲ φε-
 γόντων ἐπὶ τὴν σχεδίαν, τοσούτου πλήθους εἰς ἓνα καὶ
 στενὸν βιαζομένου τόπον οἱ μὲν τῆς βασιλείσης ὑπ’
 ἀλλήλων ἀπεθνήσκον συμπατούμενοι καὶ φυρόμενοι πα-
 ρὰ φύσιν ἀναμιξί ἵππεῖς τε καὶ πεζοί, τῶν δὲ Ἰνδῶν
 ἐπικειμένων ὥσμὸς ἐγένετο βίαιος ἐπὶ τῆς γεφύρας διὰ
 τὸν φόβον, ὥστε πολλοὺς ἐξωθουμένους ἐφ’ ἐκάτερα
 9 μέρη τῆς γεφύρας ἐμπίπτειν εἰς τὸν ποταμόν. ἢ δὲ
 Σεμίραμις, ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἀπὸ τῆς
 μάχης διασωζομένων διὰ τὸν ποταμὸν ἔτυχε τῆς ἀσφα-
 λείας, ἀπέκοψε τοὺς συνέχοντας δεσμοὺς τὴν γέφυραν·
 ὧν λυθέντων ἢ μὲν σχεδία κατὰ πολλὰ διαιρεθεῖσα μέρη
 καὶ συχνοὺς ἐφ’ ἑαυτῆς ἔχουσα τῶν διωκόντων Ἰνδῶν
 ὑπὸ τῆς τοῦ ῥεύματος σφοδρότητος ὥς ἔτυχε κατηρέχθη,
 καὶ πολλοὺς μὲν τῶν Ἰνδῶν διέφθειρε, τῇ δὲ Σεμιράμιδι
 πολλὴν ἀσφάλειαν παρεσκεύασε, κωλύσασα τὴν τῶν
 10 πολεμίων ἐπ’ αὐτὴν διάβασιν. μετὰ δὲ ταῦθ’ ὁ μὲν τῶν
 Ἰνδῶν βασιλεὺς, διοσημιῶν αὐτῷ γενομένων καὶ τῶν
 μάντεων ἀποφαινομένων σημαίνεσθαι τὸν ποταμὸν μὴ
 διαβαίνειν, ἡσυχίαν ἔσχεν, ἢ δὲ Σεμίραμις ἀλλαγὴν
 ποιησαμένη τῶν αἰχμαλώτων ἐπανήλθεν εἰς Βάκτρα,
 δύο μέρη τῆς δυνάμεως ἀποβεβληκυῖα.

20. Μετὰ δὲ τινα χρόνον ὑπὸ Νινύου τοῦ υἱοῦ δι’
 εὐνούχου τινὸς ἐπιβουλευθεῖσα, καὶ τὸ παρ’ Ἀμμωνος
 λόγιον ἀνανεωσαμένη, τὸν ἐπιβουλεύσαντα κακὸν οὐδὲν
 εἰργάσατο, τοῦναντίον δὲ τὴν βασιλείαν αὐτῷ παραδοῦσα
 καὶ τοῖς ὑπάρχοις ἀκούειν ἐκείνου προστάξασα, ταχέως
 ἠφάνισεν ἑαυτήν, ὥς εἰς θεοὺς κατὰ τὸν χρησμὸν με-
 2 ταστησομένη. ἔνιοι δὲ μυθολογοῦντές φασιν αὐτὴν γε-
 νέσθαι περιστερὰν, καὶ πολλῶν ὀρνέων εἰς τὴν οἰκίαν
 καταπετασθέντων μετ’ ἐκείνων ἐκπετασθῆναι· διὸ καὶ

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

μική. IV αυτό η Σεμίραμις, που δεν είχε πληγωθεί βαθιά, έφυγε γρήγορα καλπάζοντας, δεδομένου ότι το θηρίο που την κυνηγούσε ήταν πολύ πιο αργό. Τρέχοντας να φύγουν όλοι προς τη γέφυρα, τόσοι άνθρωποι μέσα από ένα τόσο στενό μέρος, οι στρατιώτες της βασίλισσας σκοτώνονταν μεταξύ τους, καθώς πατούσε ο ένας τον άλλο, ανακατεμένοι φύρδην μίγδην ιππείς και πεζοί, ενώ με την επίθεση των Ινδών αυξανόταν ακόμα περισσότερο ο φόβος και η πίεση πάνω στη γέφυρα, έτσι ώστε πολλοί εξωθούνταν στις πλευρές της γέφυρας κι έπεφταν στο ποτάμι. Η Σεμίραμις, μόλις το μεγαλύτερο μέρος των διασωθέντων από τη μάχη πέρασε το ποτάμι και βρέθηκε ασφαλές στην άλλη όχθη, έκοψε το σκοινιά που συγκρατούσαν τη γέφυρα" μόλις λύθηκαν τα σκοινιά, η πλωτή γέφυρα κόπηκε σε πολλά κομμάτια, που πάνω τους βρίσκονταν πολλοί επιτιθέμενοι Ινδοί, το ορμητικό ρεύμα τα παρέσυρε όπως έτυχε και σκότωσε πολλούς Ινδούς, ενώ ταυτόχρονα προσέφερε στη Σεμίραμι ασφάλεια, εμποδίζοντας τη διάβαση των εχθρών εναντίον της. Μετά απ' αυτά, ο βασιλιάς των Ινδών παρέμεινε αδρανής, γιατί του φανερώθηκαν οιωνοί που οι μάντεις ερμήνευσαν ότι δεν έπρεπε να διαβεί το ποτάμι, ενώ η Σεμίραμις, μετά την ανταλλαγή αιχμαλώτων, επέστρεψε στα Βάκτρα, έχοντας χάσει τα δύο τρία των **δυνάμεων** της.

20. Μετά από κάμποσο καιρό, ο γιος της, Νινύας, συνωμότησε εναντίον της με τη βοήθεια κάποιου ευνούχου. Η Σεμίραμις θυμήθηκε τον χρησμό του Άμμωνος²⁸ και δεν τιμώρησε τον συνωμότη, αλλά, αντίθετα, του παρέδωσε την εξουσία, πρόσταξε τους υπάρχους της να τον υπακούουν, ενώ ταυτόχρονα η ίδια εξαφανίστηκε, ωσάν να πέρασε στις τάξεις των θεών, σύμφωνα με τον χρησμό. Μερικοί, μυθοποιώντας τη, λένε πως έγινε περισσότερα και πέταξε μαζί μ' ένα κοπάδι πουλιά που πετούσαν πάνω απ'

τοὺς Ἀσσυρίους τὴν περιστεράν τιμᾶν ὡς θεόν, ἀπαθανατίζοντας τὴν Σεμίραμιν. αὕτη μὲν οὖν βασιλεύσασα τῆς Ἀσίας ἀπάσης πλην Ἰνδῶν ἐτελεύτησε τὸν προειρημένον τρόπον, βιώσασα μὲν ἔτη ἐξήκοντα δύο, βασιλεύσασα δὲ δύο πρὸς τοῖς τετταράκοντα.

- 3 Κτησίας μὲν οὖν ὁ Κνίδιος περὶ Σεμιράμιδος τοιαυτὸν ἱστορήκεν· Ἀθήναιος δὲ καὶ τινες τῶν ἄλλων συγγραφέων φασὶν αὐτὴν ἐταῖραν γεγονέναι εὐπρεπῇ, καὶ διὰ τὸ κάλλος ἐρωτικῶς ἔχειν αὐτῆς τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων. τὸ μὲν οὖν πρῶτον μετρίας αὐτὴν ἀποδοχῆς
4 τυγχάνειν ἐν τοῖς βασιλείοις, μετὰ δὲ ταῦτα γνησίαν ἀναγορευθεῖσαν γυναικὰ πείσαι τὸν βασιλέα πένθ' ἡμέρας αὐτῇ παραχωρῆσαι τῆς βασιλείας. τὴν δὲ Σεμίραμιν
5 ἀναλαβοῦσαν τό τε σκῆπτρον καὶ τὴν βασιλείον στολὴν κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν εὐωχίαν ποιῆσαι καὶ μεγαλοπρεπῇ δεῖπνα, ἐν οἷς τοὺς τῶν δυνάμεων ἡγεμόνας καὶ πάντας τοὺς ἐπιφανεστάτους πείσαι συμπράττειν ἑαυτῇ·
τῇ δ' ὕστεραία τοῦ τε πληθους καὶ τῶν ἀξιολογωτάτων ἀνδρῶν ὡς βασίλισσαν θεραπευόντων τὸν μὲν ἄνδρα καταβαλεῖν εἰς τὴν εἰρκτὴν, αὐτὴν δὲ φύσει μεγαλεπίβολον οὔσαν καὶ τολμηρὰν κατασχεῖν τὴν ἀρχήν, καὶ μέχρι γήρως βασιλεύσασαν πολλὰ καὶ μεγάλα κατεργάσασθαι. περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ [τὴν] Σεμίραμιν τοιαύτας ἀντιλογίας εἶναι συμβαίνει παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι.

21. Μετὰ δὲ τὸν ταύτης θάνατον Νινύας ὁ Νίνου καὶ Σεμιράμιδος υἱὸς παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἤρχεν εἰρηνικῶς, τὸ φιλοπόλεμον καὶ κεκινδυνευμένον τῆς μητρὸς
2 οὐδαμῶς ζηλώσας. πρῶτον μὲν γὰρ ἐν τοῖς βασιλείοις τὸν ἅπαντα χρόνον διέτριβεν, ὑπ' οὐδενὸς ὀρώμενος πλην τῶν παλλακίδων καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἐννούχων, ἐξήλου δὲ τρυφὴν καὶ ὀφθυμίαν καὶ τὸ μηδέποτε κακοπαθεῖν μηδὲ

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

το σπίτι της" γι' αυτό και οι Ασσύριοι τιμούν την περισσότερά ως θεά, απαθανατίζοντας τη Σεμίραμι. Όσο για την ίδια, αφού βασίλευσε σ' ολόκληρη την Ασία, εκτός της Ινδίας, τελείωσε με τον προαναφερθέντα τρόπο, έχοντας ζήσει εξήντα δύο κι έχοντας βασιλεύσει σαράντα δύο χρόνια.

Αυτά, λοιπόν, περίπου ιστορεί ο Κτησίας ο Κνίδιος. Ο Αθηναίος²⁹, όμως, καθώς και άλλοι ιστορικοί λένε πως ήταν μια όμορφη εταίρα που την ερωτεύθηκε λόγω της ομορφιάς της ο βασιλιάς των Ασσυρίων. Ενώ, λοιπόν, στην αρχή, έτυχε μέτριας αποδοχής στο παλάτι, στη συνέχεια, όταν αναγορεύτηκε νόμιμη σύζυγος του βασιλιά, τον έπεισε να της παραχωρήσει τη βασιλεία για πέντε ημέρες³⁰. Η Σεμίραμις, μόλις παρέλαβε το σκήπτρο και περιβλήθηκε τον βασιλικό μανδύα, την πρώτη ημέρα οργάνωσε γιορτή και παρέθεσε μεγαλοπρεπές δείπνο, όπου έπεισε τους αρχηγούς των στρατιωτικών τμημάτων και όλους τους επιφανέστερους άνδρες να συμπράξουν μαζί της. Την επομένη, όταν και ο λαός και οι αξιολογότεροι άνδρες την τιμούσαν ως βασίλισσα, έκλεισε τον σύζυγο της στη φυλακή, ενώ η ίδια, φύσει μεγαλεπίβολη και τολμηρή, κατέλαβε την εξουσία και βασίλεψε μέχρι τα γεράματα της επιτελώντας πολλά και σπουδαία έργα. Τέτοιες αντιφατικές εκδοχές απαντώνται στους ιστορικούς για τα της Σεμιράμιδος.

21. Μετά τον θάνατο της, ο Νινύας, ο γιος του Νίνου και της Σεμιράμιδος, τη διαδέχθηκε στον θρόνο και βασίλεψε ειρηνικά, μην έχοντας την παραμικρή διάθεση να μιμηθεί τον φιλοπόλεμο και ριψοκίνδυνο χαρακτήρα της μητέρας του. Διότι, κατ' αρχήν, έμενε συνέχεια στο παλάτι και δεν τον έβλεπε κανένας, παρά μόνο οι παλλακίδες και οι ευνούχοι του, επεδίωκε την πολυτέλεια, τη ραθυμία και την

μεριμνᾶν, ὑπολαμβάνων βασιλείας εὐδαίμονος εἶναι τέλος
 3 τὸ πάσαις χρῆσθαι ταῖς ἡδοναῖς ἀνεπικωλύτως. πρὸς δὲ
 τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἀρχῆς καὶ τὸν κατὰ τῶν ἀρχομένων
 γινόμενον φόβον κατ' ἐνιαυτὸν μετεπέμπετο στρατιωτῶν
 ἀριθμὸν ὠρισμένον καὶ στρατηγὸν ἀπὸ ἔθνους ἑκάστου,
 4 καὶ τὸ μὲν ἐκ πάντων ἀθροισθὲν στράτευμα ἐκτὸς τῆς
 πόλεως συνεῖχεν, ἑκάστου τῶν ἔθνων τὸν εὐνούστατον
 τῶν περὶ αὐτὸν ἀποδεικνύων ἡγεμόνα· τοῦ δ' ἐνιαυτοῦ
 διεληθόντος μετεπέμπετο πάλιν ἀπὸ τῶν ἔθνων τοὺς ἴσους
 στρατιώτας, καὶ τοὺς προτέρους ἀπέλυνεν εἰς τὰς πατρί-
 5 δας. οὗ συντελουμένου συνέβαινε τοὺς ὑπὸ τὴν βασιλείαν
 τεταγμένους ἅπαντας καταπεπληῆχθαι, θεωροῦντας ἀεὶ
 μεγάλας δυνάμεις ἐν ὑπαιθρῷ στρατοπεδενομένας καὶ
 τοῖς ἀφισταμένοις ἢ μὴ πειθαρχοῦσιν ἐτοιμὴν οὖσαν
 6 τιμωρίαν. τὰς δὲ κατ' ἐνιαυτὸν ἀλλαγὰς τῶν στρατιω-
 τῶν ἐπενόησεν, ἵνα πρὶν ἢ καλῶς γνωσθῆναι τοὺς στρα-
 τηγόνους καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὑπ' ἀλλήλων, ἕκαστος
 εἰς τὴν ἰδίαν διαχωρίζεται πατρίδα· ὁ γὰρ πολλὸς χρόνος
 τῆς στρατείας ἐμπειρίαν τε τῶν κατὰ τὸν πόλεμον καὶ
 φρόνημα τοῖς ἡγεμόσι περιτίθησι, καὶ τὸ πλεῖστον
 ἀφορμὰς παρέχεται μεγάλας πρὸς ἀπόστασιν καὶ συνω-
 7 μοσίαν κατὰ τῶν ἡγουμένων. τὸ δὲ μὴδ' ὑφ' ἐνὸς τῶν
 ἔξωθεν θεωρεῖσθαι τῆς μὲν περὶ αὐτὸν τρυφῆς ἄγνοιαν
 παρείχετο πᾶσι, καθάπερ δὲ θεὸν ἀόρατον διὰ τὸν φόβον
 ἕκαστος οὐδὲ λόγῳ βλασφημεῖν ἐτόλμα. στρατηγούς δὲ
 καὶ σατράπας καὶ διοικητάς, ἔτι δὲ δικαστάς καθ'
 ἕκαστον ἔθνος ἀποδείξας καὶ τᾶλλα πάντα διατάξας ὥς
 ποτ' ἔδοξεν αὐτῷ συμφέρειν, τὸν τοῦ ζῆν χρόνον κατέ-
 8 μεινεν ἐν τῇ Νίνῳ. παραπλησίως δὲ τούτῳ καὶ οἱ λοιποὶ
 βασιλεῖς, παῖς παρὰ πατρὸς διαδεχόμενος τὴν ἀρχήν, ἐπὶ

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

αποφυγή κάθε ταλαιπωρίας ή έγνοιας, καθώς πίστευε ότι σκοπός της ευτυχισμένης βασιλείας είναι η ανεμπόδιστη απόλαυση κάθε ηδονής. Για την εξασφάλιση της αρχής και για τον φόβο των υποτελών του, κάθε χρόνο καλούσε ορισμένο αριθμό στρατιωτών καθώς και έναν στρατηγό από το κάθε έθνος, και το συνολικό στράτευμα που μαζευόταν απ' όλα τα έθνη το κρατούσε έξω από την πόλη, ορίζοντας αρχηγό κάθε έθνους κάποιον από τους πλέον έμπιστους ανθρώπους του. Στο τέλος του χρόνου, καλούσε τον ίδιο πάλι αριθμό στρατιωτών από κάθε έθνος, ενώ απέλυε τους προηγούμενους να γυρίσουν στις πατρίδες τους. Μ' αυτό τον τρόπο κατάφερνε να εμπνέει τον φόβο σ' όλους του τους υπηκόους, που έβλεπαν συνεχώς μεγάλες δυνάμεις στρατοπεδευμένες στην ύπαιθρο, έτοιμες να τιμωρήσουν όσους στασίαζαν ή δεν πειθαρχούσαν. Όσο για την ετήσια αντικατάσταση των στρατιωτών την επινόησε, ώστε πριν καλά καλά γνωριστούν οι στρατηγοί κι όλοι οι υπόλοιποι μεταξύ τους, να αποχωρίζονται και να γυρνάει ο καθένας στην πατρίδα του· διότι η μακρόχρονη στράτευση δίνει τη δυνατότητα στους διοικητές να αποκτήσουν εμπειρία στον πόλεμο αλλά και υψηλό φρόνημα και, το κυριότερο, τους δίνει την ευκαιρία για στάσεις και συνωμοσίες κατά των ηγετών. Το γεγονός επίσης ότι κανείς από τους έξω δεν τον έβλεπε συντελούσε στο να έχουν όλοι παντελή άγνοια της πολυτέλειας στην οποία ζούσε, ενώ ταυτόχρονα, σαν να ήταν θεός αόρατος, δεν τολμούσε άνθρωπος ούτε και να τον βλασφημήσει ακόμα. Διορίζοντας, λοιπόν, στρατηγούς, σατράπες, διοικητές καθώς και δικαστές σε κάθε έθνος και τακτοποιώντας κι όλα τα υπόλοιπα, όπως θεωρούσε ότι τον συνέφερε κάθε φορά, παρέμεινε όλα τα χρόνια της ζωής του στη Νίνο. Το παράδειγμα του ακολούθησαν, διαδεχόμενοι στον θρόνο ο γιος τον πατέρα, και οι υπόλοιποι βασιλιάδες, που βασίλεψαν επί τριάντα γενιές,

γενεάς τριάκοντα ἐβασίλευσαν μέχρι Σαρδαναπάλλου· ἐπὶ τούτου γὰρ ἡ τῶν Ἀσσυρίων ἡγεμονία μετέπεσεν εἰς Μήδους, ἔτη διαμείνασα πλείω τῶν χιλίων καὶ τριακοσίων [ἔτι δ' ἐξήκοντα], καθάπερ φησὶ Κτησίας ὁ Κνίδιος ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ.

22. Τὰ δ' ὀνόματα πάντα τῶν βασιλέων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐτῶν ὧν ἕκαστος ἐβασίλευσεν οὐ κατεπείγει γράφειν διὰ τὸ μηδὲν ὑπ' αὐτῶν πεπραῖχθαι μνήμης ἄξιον. μόνῃ γὰρ τέτευχεν ἀναγραφῆς ἡ πεμφθεῖσα συμμαχία τοῖς Τρωσὶν ὑπ' Ἀσσυρίων, ἧς ἐστρατήγει Μέμνων ὁ Τιθωνοῦ. 2 Τευτάμου γὰρ βασιλεύοντος τῆς Ἀσίας, ὃς ἦν εἰκοστὸς ἀπὸ Νινύου τοῦ Σεμιράμιδος, φασὶ τοὺς μετ' Ἀγαμέμνονος Ἑλλήνας ἐπὶ Τροίαν στρατεῦσαι, τὴν ἡγεμονίαν ἐχόντων τῆς Ἀσίας τῶν Ἀσσυρίων ἔτη πλείω τῶν χιλίων. καὶ τὸν μὲν Πρίαμον βαρυνόμενον τῷ πολέμῳ καὶ βασιλεύοντα τῆς Τρωάδος, ὑπήκοον δ' ὄντα τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀσσυρίων, πέμψαι πρὸς αὐτὸν πρεσβευτὰς περὶ βοηθείας· τὸν δὲ Τεύταμον μυρίους μὲν Αἰθίοπας, ἄλλους δὲ τοσούτους Σουσιανούς· σὺν ἄρμασι 3 διακοσίοις ἐξαποστεῖλαι, στρατηγὸν ἐπικαταστήσαντα Μέμνονα τὸν Τιθωνοῦ. καὶ τὸν μὲν Τιθωνόν, κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τῆς Περσίδος ὄντα στρατηγόν, εὐδοκιμεῖν παρὰ τῷ βασιλεῖ μάλιστα τῶν καθεσταμένων ἐπάρχων, τὸν δὲ Μέμνονα τὴν ἡλικίαν ἀκμάζοντα διαφέρειν ἀνδρεία τε καὶ ψυχῆς λαμπρότητι. οἰκοδομῆσαι δ' αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἄκρας τὰ ἐν Σούσοις βασιλεία τὰ διαμείναντα μέχρι τῆς Περσῶν ἡγεμονίας, κληθέντα δ' ἀπ' ἐκείνου Μεμνόνεια· κατασκευάσαι δὲ καὶ διὰ τῆς χώρας 4 λεωφόρον ὁδὸν τὴν μέχρι τῶν νῦν χρόνων ὀνομαζομένην Μεμνόνειαν. ἀμφισβητοῦσι δὲ καὶ οἱ περὶ τὴν Αἴγυπτον Αἰθίοπες, λέγοντες ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις γεγενῆσθαι τὸν

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

μέχρι τον Σαρδανάπαλλο" διότι επί της βασιλείας του η ηγεμονία των Ασσυρίων πέρασε στους Μήδους, αφού διατηρήθηκε πάνω από χίλια τριακόσια εξήντα χρόνια, όπως λέει ο Κτησίας ο Κνίδιος στο δεύτερο βιβλίο του.

22. Δεν υπάρχει λόγος να αναγραφούν όλα τα ονόματα των βασιλιάδων ούτε ο αριθμός των ετών που βασίλεψε ο καθένας, δεδομένου ότι κανείς τους δεν έκανε κάτι αξιομνημόνευτο. Το μόνο που αξιώθηκε αναγραφής ήταν η αποστολή συμμαχικής βοήθειας από τους Ασσύριους στους Τρώες, αρχηγός της οποίας ήταν ο Μέμνων ο γιος του Τιθωνού. Όταν βασιλιάς στην Ασία ήταν ο Τεύταμος, εικοστός στη σειρά μετά τον Νινύα τον γιο της Σεμιράμιδος, λένε πως οι Έλληνες με τον Αγαμέμνονα εκστράτευσαν στην Τροία, ενώ ηγεμόνες της Ασίας ήταν οι Ασσύριοι ήδη παραπάνω από χίλια χρόνια. Ο Πρίαμος, λοιπόν, που ήταν βασιλιάς της Τρωάδας και υπήκοος του βασιλιά των Ασσυρίων, πιεζόμενος από τον πόλεμο, του έστειλε πρεσβευτές να ζητήσει βοήθεια. Ο Τεύταμος του έστειλε δέκα χιλιάδες Αιθίοπες κι άλλους τόσους Σουσιανούς καθώς και διακόσια άρματα, τοποθετώντας στρατηγό τους τον Μέμνονα τον γ*ο του Τιθωνού³¹. Ο Τιθωνός, λοιπόν, που εκείνη την εποχή ήταν στρατηγός της Περσίδας, έχαιρε από τον βασιλιά της μεγαλύτερης εκτιμήσεως απ' όλους τους έπαρχους, ενώ ο Μέμνονας, στο άνθος της ηλικίας του, ξεχώριζε για την ανδρεία και την ευγένεια της ψυχής. Έχτισε, μάλιστα, ανάκτορα στην ακρόπολη των Σούσων που διατηρήθηκαν μέχρι τα χρόνια της Περσικής αυτοκρατορίας, που πήραν τ' όνομα του και ονομάστηκαν Μεμνόνεια· επίσης, κατασκεύασε δημόσια λεωφόρο, διαμέσου της χώρας, που μέχρι σήμερα ονομάζεται Μεμνόνεια. Διαφωνούν όμως οι Αιθίοπες που συνορεύουν με την Αίγυπτο και λένε πως τούτος ο άνδρας γεννήθηκε στη δική

5 ἄνδρα τοῦτον, καὶ βασιλεία παλαιὰ δεικνύουσιν, ἃ μέχρι
 τοῦ νῦν ὀνομάζεσθαι φασὶ Μεμνόνεια. οὐ μὴν ἀλλὰ τοῖς
 Τρωσὶ λέγεται βοηθῆσαι τὸν Μέμνονα μετὰ δισμυρίων
 μὲν πεζῶν, ἄρμάτων δὲ διακοσίων· ὃν θανμασθῆναί τε δι'
 ἀνδρείαν καὶ πολλοὺς ἀνελεῖν ἐν ταῖς μάχαις τῶν Ἑλλή-
 νων, τὸ δὲ τελευταῖον ὑπὸ Θετταλῶν ἐνεδρευθέντα
 κατασφαγῆναι· τοῦ δὲ σώματος τοὺς Αἰθίοπας ἐγκρα-
 τεῖς γενομένους κατακαῦσαι τε τὸν νεκρὸν καὶ τὰ ὅσῃ
 πρὸς Τιθωνὸν ἀποκομίσαι. περὶ μὲν οὖν Μέμνονος
 τοιαῦτ' ἐν ταῖς βασιλικαῖς ἀναγραφαῖς ἱστορεῖσθαι φα-
 σιν οἱ βάρβαροι.

23. Σαρδανάπαλλος δέ, τριακοστὸς μὲν ὢν ἀπὸ Νίνου
 τοῦ συστησαμένου τὴν ἡγεμονίαν, ἔσχατος δὲ γενόμενος
 Ἀσσυρίων βασιλεὺς, ὑπερῆρεν ἅπαντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ
 τρυφῇ καὶ ῥαθυμίᾳ. χωρὶς γὰρ τοῦ μηδ' ὑφ' ἐνὸς τῶν
 ἔξωθεν ὀρεῖσθαι βίον ἔζησε γυναικός, καὶ διαιτώμενος
 μὲν μετὰ τῶν παλλακίδων, πορφύραν δὲ καὶ τὰ μαλα-
 κώτατα τῶν ἐρίων ταλασιουργῶν, στολὴν μὲν γυναικεῖαν
 ἐνεδεδύκει, τὸ δὲ πρόσωπον καὶ πᾶν τὸ σῶμα ψιμυθίοις
 καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τῶν ἑταίρων ἐπιτηδεύμασιν ἀπαλώ-
 2 τερον πάσης γυναικὸς τρυφεροῦς κατεσκεύαστο. ἐπετή-
 δευσε δὲ καὶ τὴν φωνὴν ἔχειν γυναικώδη καὶ κατὰ τοὺς
 πότους οὐ μόνον ποτῶν καὶ βρωτῶν τῶν δυναμένων
 μάλιστα τὰς ἡδονὰς παρέχεσθαι συνεχῶς ἀπολαύειν,
 ἀλλὰ καὶ τὰς ἀφροδισιακὰς τέρψεις μεταδιώκειν ἀνδρὸς
 ἅμα καὶ γυναικός· ἐχρήτο γὰρ ταῖς ἐπ' ἀμφοτέρω συνου-
 σίαις ἀνέδην, τῆς ἐκ τῆς πράξεως αἰσχύνης οὐδὲν ὅλως
 3 φροντίζων. ἐπὶ τοσοῦτο δὲ προήχθη τρυφῆς καὶ τῆς
 αἰσχίστης ἡδονῆς καὶ ἀκρασίας ὥστ' ἐπικήδειον εἰς
 αὐτὸν ποιῆσαι καὶ παραγγεῖλαι τοῖς διαδόχοις τῆς
 ἀρχῆς μετὰ τὴν ἑαυτοῦ τελευταίην ἐπὶ τὸν τάφον ἐπιγρά-

τους χώρα και επιδεικνύουν παλαιά ανάκτορα τα οποία, λένε, ονομάζονται Μεμνόνεια μέχρι και σήμερα. Όπως κι αν έχει, λέγεται πως ο Μέμνονας βοήθησε τους Τρώες με είκοσι χιλιάδες πεζούς και διακόσια άρματα, πως θαυμάστηκε για την ανδρεία του και πως σκότωσε πολλούς Έλληνες στις μάχες, αλλά στο τέλος του έστησαν ενέδρα οι Θεσσαλοί και τον κατέσφαξαν όταν οι Αιθίοπες κατόρθωσαν να πάρουν το σώμα του, έκαψαν τον νεκρό και μετέφεραν τα οστά του στον Τιθωνό. Αυτά, λοιπόν, λένε οι βάρβαροι πως ιστορούνται στα βασιλικά αρχεία για τον Μέμνονα.

23. Ο Σαρδανάπαλλος, ο τριακοστός μετά τον Νίνο που ίδρυσε την ηγεμονία και τελευταίος βασιλιάς των Ασσυρίων, ξεπέρασε όλους τους προκατόχους του σε πολυτέλεια και ραθυμία³². Διότι πέρα από το γεγονός ότι δεν τον είδε ποτέ άνθρωπος εκτός του παλατιού, έζησε σαν γυναίκα και περνούσε τις μέρες του με τις παλλακίδες, ύφαινε πορφύρες από τα μαλακότερα μαλλιά, φορούσε γυναικεία ρούχα, ενώ το πρόσωπο του αλλά κι ολόκληρο το σώμα του, με ψιμύθια κι όλα τ' άλλα καλλυντικά που χρησιμοποιούν οι εταίρες, το διατηρούσε πιο τρυφερό κι από την πιο φιλάρεσκη γυναίκα. Φρόντιζε μάλιστα να έχει και φωνή γυναικεία, ενώ στα φαγοπότια όχι μόνο φρόντιζε να απολαμβάνει συνεχώς τα ποτά και τα φαγητά που μπορούσαν να προσφέρουν τις μεγαλύτερες απολαύσεις, αλλά επιδίωκε και τις σεξουαλικές απολαύσεις τόσο του άντρα όσο και της γυναίκας· διότι επιδιόταν ανενδοίαστα στη συνουσία και με τα δύο φύλα, χωρίς να νοιάζεται καθόλου για τον επαίσχυντο χαρακτήρα της πράξης του. Έφτασε σε τέτοιο σημείο τρυφηλότητας και επαίσχυντης ακολασίας, ώστε έγραψε ο ίδιος τον επικήδειο του και παράγγειλε στους διαδόχους του θρόνου να χαράξουν, μετά τον θάνατο του,

στον τάφο του, εκείνο που ο ίδιος είχε γράψει μεν σε ξένη γλώσσα, αλλά μεταφράστηκε αργότερα από κάποιον Έλληνα ως εξής:

Μιας και καλά ξέρεις πως γεννήθηκες θνητός, άνοιξε
την καρδιά σου
κι απόλαυσε τα πανηγύρια· άμα πεθάνεις, τι θα
κερδίσεις;
Ιδού, κι εγώ είμαι σποδός, που κάποτε βασίλεψα στη
Νίνο τη μεγάλη.
Κατέχω μόνο όσα έφαγα, όσα ξεδιάντροπα απόλαυσα
και τις ηδονές του έρωτα,
κι όλα τ' άλλα που θεωρούνται ευτυχία μέινανε πίσω.

Με τέτοιο χαρακτήρα, λοιπόν, όχι μόνο έθεσε επαίσχυντο πέρας στη δική του ζωή, αλλά και κατέστρεψε ολοσχερώς την ηγεμονία των Ασσυρίων, που διάρκεσε πολύ περισσότερα χρόνια απ' όλες όσες είναι γνωστές στην ιστορία.

24. Κάποιος, λοιπόν, ονόματι Αρβάκης, Μηδικής καταγωγής, ξεχωριστός για την ανδρεία και την ψυχική του ευγένεια, ήταν στρατηγός των Μήδων που στέλνονταν κάθε χρόνο στη Νίνο. Στη διάρκεια της θητείας του, γνωρίστηκε με τον στρατηγό των Βαβυλωνίων, ο οποίος τον παρακίνησε να καταλύσει την ηγεμονία των Ασσυρίων. Τ' όνομα τούτου του ανθρώπου ήταν Βέλεσος και ήταν ο επιφανέστερος των ιερέων που οι Βαβυλώνιοι ονομάζουν Χαλδαίους³³. Όντας εξαιρετικά έμπειρος στην αστρολογία και στη μαντική, προέλεγε με ακρίβεια στους ανθρώπους τα μελλούμενα. Έτσι, μιας και απολάμβανε του θαυμασμού για το χάρισμα του, προείπε στον στρατηγό των Μήδων, που ήταν φίλος του, πως ήταν οπωσδήποτε γρα-

- πάντως αὐτὸν δεῖ βασιλεῦσαι πάσης τῆς χώρας ἧς ἄρχει
- 3 Σαρδανάπαλλος. ὁ δ' Ἀρβάκης ἐπαινέσας τὸν ἄνδρα, τούτῳ μὲν ἐπηγγείλατο δώσειν σατραπειάν τῆς Βαβυλωνίας, τῆς πράξεως ἐπὶ τέλος ἐλθούσης, αὐτὸς δὲ καθαπερεῖ τινος θεοῦ φωνῇ μετεωρισθεὶς τοῖς τε ἡγεμόσι τῶν ἄλλων ἐθνῶν συνίστατο καὶ πρὸς τὰς ἐστιάσεις καὶ κοινὰς ὁμιλίας ἐκτενῶς ἅπαντας παρελάμβανε, φιλίαν κατα-
- 4 σκευάζων πρὸς ἕκαστον. ἐφιλοτιμήθη δὲ καὶ τὸν βασιλέα κατ' ὄψιν ἰδεῖν καὶ τὸν τούτου βίον ὅλον κατασκέψασθαι. διόπερ δούς τινι τῶν εὐνούχων χρυσὴν φιάλην εἰσήχθη πρὸς τὸν Σαρδανάπαλλον, καὶ τήν τε τρυφήν αὐτοῦ καὶ τὸν γυναικώδη τῶν ἐπιτηδευμάτων ζῆλον ἀκριβῶς κατανοήσας κατεφρόνησε μὲν τοῦ βασιλέως ὥς οὐδενὸς ἀξίου, προήχθη δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντέχεσθαι τῶν δοθει-
- 5 σῶν ἐλπίδων ὑπὸ τοῦ Χαλδαίου. τέλος δὲ συνωμοσίαν ἐποιήσατο πρὸς τὸν Βέλεσυν, ὥστε αὐτὸν μὲν Μήδους ἀποστήσαι καὶ Πέρσας, ἐκεῖνον δὲ πείσαι Βαβυλωνίους κοινωνῆσαι τῆς πράξεως καὶ τὸν τῶν Ἀράβων ἡγεμόνα φίλον ὄντα προσλαβέσθαι πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐπιθέσιν.
- 6 ὥς δ' ὁ ἐνιαύσιος τῆς στρατείας διεληλύθει χρόνος, διαδοχῆς δ' ἐτέρας ἐλθούσης ἀπελύθησαν οἱ πρότεροι κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὰς πατρίδας, ἐνταῦθα ὁ Ἀρβάκης ἔπεισε τοὺς μὲν Μήδους ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ, Πέρσας δ' ἐπ' ἐλευθερίᾳ κοινωνῆσαι τῆς συνωμοσίας. παραπλησίως δὲ καὶ ὁ Βέλεσς τοὺς τε Βαβυλωνίους ἔπεισεν ἀντέχεσθαι τῆς ἐλευθερίας, καὶ πρεσβεύσας εἰς Ἀραβίαν παρεστήσατο τὸν ἡγούμενον τῶν ἐγχωρίων, ὄντα φίλον
- 7 αὐτοῦ καὶ ξένον, μετασχεῖν τῆς ἐπιθέσεως. τοῦ δ' ἐνιαυσίου χρόνου διελθόντος πάντες οὗτοι πλῆθος στρα-

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

φτό του να βασιλέψει σ' ολόκληρη τη χώρα που εξουσιάζει ο Σαρδανάπαλλος. Ο Αρβάκης τον επαίνεσε και του υποσχέθηκε να του δώσει τη σατραπεία της Βαβυλώνας, όταν επιτελεστεί το πρακτέο, ενώ ο ίδιος, συνεπαρμένος, λες, απ' τη φωνή κάποιου θεού, συνδέθηκε με τους στρατηγούς των υπολοίπων εθνών και τους καλούσε όλους και αδιαλείπτως σε συνεστιάσεις και συγκεντρώσεις, οικοδομώντας φιλικές σχέσεις με τον καθένα απ' αυτούς. Αποφάσισε, επίσης, να δει και τον ίδιο τον βασιλιά κατά πρόσωπο και να παρατηρήσει τον τρόπο της ζωής του. Χαρίζοντας μια χρυσή γαβάθα σε κάποιον ευνούχο κατάφερε να παρουσιαστεί στον Σαρδανάπαλλο. Βλέποντας από κοντά την πολυτέλεια και τους θηλυπρεπείς και επιτηδευμένους τρόπους του βασιλιά, τον περιφρόνησε ως ουτιδανό και στηρίχτηκε ακόμα περισσότερο στις ελπίδες που του ειχε δώσει ο Χαλδαίος. Τελικά, συνωμότησε με τον Βέλεσυ, ώστε αυτός να παρακινήσει σε εξέγερση τους Μήδους και τους Πέρσες, ενώ εκείνος να πείσει τους Βαβυλώνιους να συμμετάσχουν στην επιχείρηση και να εξασφαλίσει την υποστήριξη του αρχηγού των Αράβων, που ήταν φίλος του, στη γενική επίθεση. Με τη λήξη της ετήσιας θητείας στον στρατό και με την άφιξη της επόμενης δύναμης που θα τους αντικαθιστούσε, απολύθηκαν οι προηγούμενοι, όπως ήταν η συνήθεια, να γυρίσουν στις πατρίδες τους. Τότε ο Αρβάκης έπεισε τους Μήδους να επιτεθούν κατά του βασιλιά και τους Πέρσες να συμμετάσχουν της συνωμοσίας για να κερδίσουν την ελευθερία τους. Με τον ίδιο τρόπο έπεισε και ο Βέλεσος τους Βαβυλώνιους να πολεμήσουν για την ελευθερία τους και στέλνοντας πρεσβευτές στην Αραβία προσεταιρίστηκε τον αρχηγό του λαού εκείνης της χώρας, που τους συνέδεαν δεσμοί φιλίας και φιλοξενίας, να μετάσχει στην επίθεση. Με την πάροδο της ετήσιας θητείας, όλοι εκείνοι συγκέντρωσαν μεγάλο πλήθος στρα-

τιωτῶν συναγαγόντες ἦγον πανδημεὶ πρὸς τὴν Νίνον, τῷ
 μὲν λόγῳ διαδοχὴν ἄγοντες, ὥς ἦν σὺνήθες, τῇ δ'
 ἀληθείᾳ καταλύοντες τὴν τῶν Ἀσσυρίων ἡγεμονίαν.
 8 ἀθροισθέντων οὖν τῶν προειρημένων τεττάρων ἔθνων εἰς
 ἓνα τόπον, ὁ μὲν σύμπας αὐτῶν ἀριθμὸς ὑπῆρχεν εἰς
 τετταράκοντα μυριάδας, εἰς μίαν δὲ παρεμβολὴν συνελ-
 θόντες ἐβουλεύοντο κοινῇ περὶ τοῦ συμφέροντος.

25. Σαρδανάπαλλος δὲ γυνὸς τὴν ἀπόστασιν εὐθὺς
 ἐξηγάγεν ἐπ' αὐτοὺς τὰς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἔθνων δυνάμεις.
 καὶ τὸ μὲν πρῶτον γενομένης ἐν τῷ πεδίῳ παρατάξεως
 ἐλείφθησαν οἱ τὴν ἀπόστασιν ποιησάμενοι, καὶ πολλοὺς
 ἀποβαλόντες συνεδιώχθησαν εἰς ὄρος ἀπέχον τῆς Νίνου
 2 σταδίους ἑβδομήκοντα· μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν καταβάντων
 αὐτῶν εἰς τὸ πεδίον καὶ πρὸς μάχην παρασκευαζομένων,
 ὁ μὲν Σαρδανάπαλλος ἀντιτάξας τὴν ἰδίαν στρατιὰν
 προαπέστειλε πρὸς τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον τοὺς
 κηρύζοντας διότι Σαρδανάπαλλος τοῖς μὲν ἀνελοῦσιν
 Ἀρβάκην τὸν Μῆδον δώσει χρυσίου διακόσια τάλαντα,
 τοῖς δὲ ζῶντα παραδοῦσι χρήματα μὲν δωρήσεται δις
 3 τοσαῦτα, τῆς δὲ Μηδίας ὑπαρχον καταστήσει. παραπλη-
 σίως δ' ἐπηγγείλατο δώσειν δωρεὰς τοῖς Βέλεσιν τὸν
 Βαβυλώνιον ἀνελοῦσιν ἢ ζωγράψασιν. οὐδενὸς δὲ προσέ-
 χοντος τοῖς κηρύγμασι, συνῆψε μάχην, καὶ πολλοὺς μὲν
 ἐφόνευσεν τῶν ἀποστατῶν, τὸ δ' ἄλλο πλῆθος συνεδιώξεν
 4 εἰς τὴν ἐν τοῖς ὄρεσι παρεμβολήν. οἱ δὲ περὶ τὸν
 Ἀρβάκην διὰ τὰς ἡττας ἀθυμοῦντες συνήγαγον τῶν
 φίλων συνέδριον καὶ προέθηκαν βουλὴν τί δεοὶ πράτ-
 5 τειν. οἱ πλεῖστοι μὲν οὖν ἔφασαν δεῖν εἰς τὰς πατρίδας
 ἀπιεῖναι καὶ τόπους ὀχυροὺς καταλαμβάνεσθαι καὶ τῶν
 ἄλλων τῶν εἰς τὸν πόλεμον χρησίμων τὴν ἐνδεχομένην
 παρασκευὴν ποιεῖσθαι. Βέλεσος δ' ὁ Βαβυλώνιος, φήσας

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

τιωτών και βάδισαν μ' ολόκληρη τη δύναμη τους εναντίον της Νίνου, με την πρόφαση ότι θ' αντικαταστήσουν τους άλλους, όπως ήταν η συνήθεια, αλλά στην πραγματικότητα για να καταλύσουν την ηγεμονία των Ασσυρίων. Συγκέντρώθηκαν, λοιπόν, τα προαναφερθέντα τέσσερα έθνη σ' ένα σημείο και ο συνολικός αριθμός τους έφτασε τις τετρακόσιες χιλιάδες, συγκρότησαν ενιαίο στρατόπεδο και συσκέπτονταν από κοινού για τη συμφερότερη μέθοδο δράσης.

25. Μόλις πληροφορήθηκε ο Σαρδανάπαλλος την εξέγερση, βάδισε εναντίον τους με δυνάμεις που συγκέντρωσε από τα υπόλοιπα έθνη. Στην αρχή, στη μάχη που δόθηκε στην πεδιάδα, νικήθηκαν οι στασιαστές που υπέστησαν βαριές απώλειες και καταδιώχτηκαν σ' ένα βουνό που απέχει εβδομήντα στάδια από τη Νίνο. Όταν στη συνέχεια ξανακατέβηκαν στην πεδιάδα κι ετοιμάζονταν για μάχη, ο Σαρδανάπαλλος αντέταξε το δικό του στράτευμα κι έστειλε κήρυκες στο στρατόπεδο των αντιπάλων να διαλαλήσουν ότι ο Σαρδανάπαλλος θα δώσει διακόσια τάλαντα χρυσάφι σ' όποιον σκοτώσει τον Αρβάκη τον Μήδο, ενώ σ' όποιον του τον παραδώσει ζωντανό θα δώσει τα διπλά και θα τον κάνει υποδιοικητή της Μηδίας. Παρόμοια ανταμοιβή υποσχέθηκε να δώσει για τον θάνατο ή την παράδοση του Βέλεσου του Βαβυλωνίου. Κανείς όμως δεν ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα του κι έτσι έδωσε μάχη, στην οποία σκότωσε πλήθος από τους στασιαστές, ενώ τους υπόλοιπους τους καταδίωξε μέχρι το στρατόπεδο τους στα βουνά. Ο Αρβάκης, απογοητευμένος από τις ήττες, συγκάλεσε συμβούλιο των φίλων του και τους ζήτησε να σκεφτούν τι πρέπει να πράξουν. Οι περισσότεροι είπαν πως πρέπει ν' αναχωρήσουν για τις πατρίδες τους, όπου να καταλάβουν οχυρά μέρη και να κάνουν όλες τις αναγκαίες προετοιμασίες για τον πόλεμο. Ο Βέλεσος όμως ο Βαβυ-

6 τοὺς θεοὺς αὐτοῖς σημαίνειν μετὰ πόνων καὶ κακοπα-
 θείας ἐπὶ τέλος ἄξιν τὴν προαίρεσιν, καὶ τᾶλλα παρα-
 καλέσας ἐνδεχομένως, ἔπεισεν ἅπαντας ὑπομένειν τοὺς
 7 κινδύνους. γενομένης οὖν τρίτης παρατάξεως πάλιν ὁ
 βασιλεὺς ἐνίκησε, καὶ τῆς τε παρεμβολῆς τῶν ἀποστα-
 τῶν ἐκνυρίενσε καὶ τοὺς ἡττηθέντας ἐδίωξε μέχρι τῶν
 ὄρων τῆς Βαβυλωνίας· συνέβη δὲ καὶ τὸν Ἀρβάκην αὐτὸν
 λαμπρότατα κινδυνεύσαντα καὶ πολλοὺς ἀνελόντα τῶν
 8 Ἀσσυρίων γενέσθαι τραυματίαν. τηλικούτων δ' ἐλαττω-
 μάτων κατὰ τὸ συνεχὲς γινομένων τοῖς ἀφεστηκόσιν, οἱ
 τὰς ἡγεμονίας ἔχοντες ἀπελπίσαντες περὶ τῆς νίκης
 παρεσκευάζοντο διαχωρίζεσθαι πρὸς τοὺς οἰκείους ἑκα-
 9 στοι τόπους. ὁ δὲ Βέλεσς ἐν ὑπαιθρῷ τὴν νύκτα
 διηγενητικῶς καὶ περὶ τὴν τῶν ἄστρον παρατήρησιν
 φιλοτιμηθεὶς, ἔφησε τοῖς ἀηλικιόσι τὰ πράγματα, ἃν
 πένθ' ἡμέρας ἀναμείνωσιν, αὐτομάτην ἦξιν βοήθειαν καὶ
 μεταβολὴν ἔσεσθαι τῶν ὄλων παμμεγέθη εἰς τοῦναντίον·
 ταῦτα γὰρ ὁρᾷν διὰ τῆς τῶν ἄστρον ἐμπειρίας προση-
 μαίνοντας αὐτοῖς τοὺς θεοὺς. καὶ παρεκάλει ταύτας τὰς
 ἡμέρας μείναντας πεῖραν λαβεῖν τῆς ἰδίας τέχνης καὶ τῆς
 τῶν θεῶν εὐεργεσίας.

26. Μετακληθέντων οὖν πάντων πάλιν καὶ τὸν
 ὠρισμένον χρόνον ἀναμεινάντων, ἦκέ τις ἀπαγγέλλων
 2 διότι δύναμις ἐκ τῆς Βακτριανῆς ἀπεσταλμένη τῷ βασι-
 λεὶ πλησίον ἐστὶ πορευομένη κατὰ σπουδὴν. ἔδοξεν οὖν
 τοῖς περὶ τὸν Ἀρβάκην ἀπαντῆσαι τοῖς στρατηγοῖς τὴν
 ταχίστην ἀναλαβόντας τῶν στρατιωτῶν τοὺς κρατίστους
 καὶ μάλιστα' εὐζώνους, ὅπως, ἂν μὴ διὰ τῶν λόγων τοὺς
 Βακτριανοὺς δύνωνται πεῖσαι συναποστῆναι, τοῖς ὅπλοις
 3 βιάσωνται μετασχεῖν τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. τέλος δὲ πρὸς
 τὴν ἐλευθερίαν ἀσμένως ὑπακουσάντων τὸ μὲν πρῶτον

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

λώνιος είπε πως οι θεοί δείχνουν με σημάδια ότι με κόπους και βάσανα θα φέρουν τελικά σε πέρας την προσπάθεια τους και ενθαρρύνοντας τους όσο μπορούσε με κάθε τρόπο τους έπεισε όλους να υπομείνουν τους κινδύνους. Στην τρίτη μάχη εκ παρατάξεως που δόθηκε, πάλι νίκησε ο βασιλιάς, που κυρίευσε το στρατόπεδο των στασιαστών κι έδιωξε τους νικημένους μέχρι τα βουνά της Βαβυλωνίας· έτυχε μάλιστα και ο ίδιος ο Αρβάκης, που είχε πολεμήσει λαμπρά κι είχε σκοτώσει πολλούς Ασσυρίους, να τραυματιστεί. Μετά τις σημαντικές και συνεχείς ήττες που είχαν υποστεί οι στασιαστές, οι αρχηγοί τους έχασαν κάθε ελπίδα για τη νίκη κι ετοιμάζονταν να αποχωρήσει ο καθένας για τον τόπο του. Αλλά ο Βέλεσος, που ξαγρύπνησε όλη νύχτα στο ύπαιθρο και αφοσιώθηκε στην παρατήρηση των άστρων, ανακοίνωσε στους απελπισμένους πως αν περίμεναν πέντε ακόμη ημέρες, θα τους ερχόταν απρόσμενη βοήθεια και πως η κατάσταση θα άλλαζε ριζικά προς το αντίθετο, διότι με την εμπειρία που είχε με τα άστρα αυτά έβλεπε να τους προμηνύουν οι θεοί. Και τους παρακαλούσε να παραμείνουν γι' αυτές τις μέρες και να διαπιστώσουν τόσο την ικανότητα του όσο και την ευεγερσία των θεών.

26. Αφού μαζεύτηκαν πάλι όλοι και περίμεναν τον ορισμένο χρόνο, έφτασε κάποιος που ανήγγειλε ότι μια δύναμη που είχε σταλεί από τη Βακτριανή στον βασιλιά είναι κοντά τους και προχωρεί ολοταχώς. Σκέφτηκε, λοιπόν, ο Αρβάκης να συναντήσει τους στρατηγούς το συντομότερο, παίρνοντας μαζί του τους καλύτερους και τους πιο ευκίνητους των στρατιωτών, ώστε, να δεν καταφέρει να πείσει με τα λόγια τους Βακτριανούς να αποστατήσουν κι εκείνοι, να τους αναγκάσει με τα όπλα να μοιραστούν τις δικές τους ελπίδες. Το αποτέλεσμα ήταν οι νεοφερμένοι να ακούσουν με χαρά το κάλεσμα της ελευθερίας, πρώτα οι αρχηγοί κι

- τῶν ἡγεμόνων, ἔπειτα καὶ τῆς ὅλης δυνάμεως, πάντες ἐν
 4 ταύτῳ κατεστρατοπέδευσαν. ὅτε δὴ συνέβη τὸν βασιλέα
 τῶν Ἀσσυρίων τὴν μὲν ἀπόστασιν τῶν Βακτριανῶν
 ἀγνοοῦντα, ταῖς δὲ προγεγενημέναις εὐήμερίαις μετεω-
 ρισθέντα, τραπῆναι πρὸς ἄνεσιν, καὶ τοῖς στρατιώταις
 διαδοῦναι πρὸς εὐωχίαν ἱερεῖα καὶ πλῆθος οἶνον τε καὶ
 τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων. διόπερ τῆς δυνάμεως ἀπάσης
 ἐστιωμένης, οἱ περὶ τὸν Ἀρβάκην παρὰ τινων αὐτομό-
 λων πυθόμενοι τὴν ἐν τῇ παρεμβολῇ τῶν πολεμίων
 ῥαθυμίαν καὶ μέθην, νυκτὸς ἀπροσδοκῆτως τὴν ἐπίθεσιν
 5 ἐποίησαντο. προσπεσόντες δὲ συντεταγμένοι μὲν ἀσυν-
 τάτοις, ἔτοιμοι δ' ἀπαρασκευοίς, τῆς τε παρεμβολῆς
 ἐκράτησαν καὶ τῶν στρατιωτῶν πολλοὺς ἀνελόντες τοὺς
 6 ἄλλους μέχρι τῆς πόλεως κατεδίωξαν. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ
 μὲν βασιλεὺς Γαλαιμένην τὸν ἀδελφὸν τῆς γυναικὸς
 ἀποδείξας στρατηγόν, αὐτὸς τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐπιμέ-
 λειαν ἐποιεῖτο· οἱ δ' ἀποστάται κατὰ τὸ πεδίον τὸ πρὸ
 τῆς πόλεως παραταξάμενοι δυσὶ μάχαις ἐνίκησαν τοὺς
 Ἀσσυρίους, καὶ τὸν τε Γαλαιμένην ἀνείλον καὶ τῶν
 ἀντιταξαμένων τοὺς μὲν ἐν τῇ φυγῇ κατέσφαξαν, τοὺς
 δ' ἀποκλεισθέντας τῆς εἰς τὴν πόλιν ἐπανόδου καὶ
 συναναγκασθέντας ἑαυτοὺς ῥίπτειν εἰς τὸν Εὐφράτην
 7 ποταμὸν πλὴν ὀλίγων ἅπαντας ἀνείλον. τοσοῦτο δὲ
 πλῆθος ἦν τῶν φονευθέντων ὥστε τὸ φερόμενον ῥεῦμα
 κραθὲν αἵματι τὴν χροάν ἐφ' ἱκανὸν τόπον μεταβαλεῖν.
 ἔπειτα τοῦ βασιλέως συγκλεισθέντος εἰς πολιορκίαν
 πολλὰ τῶν ἐθνῶν ἀφίστατο, ἐκάστου πρὸς τὴν ἐλευθε-
 8 ρίαν αὐτομολοῦντος. ὁ δὲ Σαρδανάπαλλος ὁρῶν τὴν ὅλην
 βασιλείαν ἐν τοῖς μεγίστοις οὖσαν κινδύνοις, τοὺς μὲν
 υἱοὺς τρεῖς ὄντας καὶ θυγατέρας δύο μετὰ πολλῶν
 χρημάτων εἰς Παφλαγονίαν ἀπέστειλε πρὸς Κότταν τὸν
 ἑπαρχον, ὄντα τῶν ἀρχομένων εὐνούστατον, αὐτὸς δὲ

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

έπειτα όλος ο στρατός, και στρατοπέδευσαν όλοι στο ίδιο στρατόπεδο. Την ίδια στιγμή, έτυχε ο βασιλιάς των Ασσυρίων, που αγνοούσε την αποστασία των Βακτριανών και είχε φουσκώσει από τις προηγούμενες επιτυχίες του, να επιστρέψει στις ανέσεις του και να μοιράσει στους στρατιώτες του ιερά σφαγεία, άφθονο κρασί και όλα τα σχετικά για να γιορτάσουν. Καθώς ολόκληρος ο στρατός το είχε ρίξει στο φαγοπότι, ο Αρβάκης, μαθαίνοντας από κάποιους που αυτομόλησαν για τη ραθυμία και τη μέθη που επικρατούσε στο στρατόπεδο του εχθρού, τους επιτέθηκε αιφνιδιαστικά τη νύχτα. Συντεταγμένοι στρατιώτες έπεσαν πάνω σε ασύντακτους, έτοιμοι σε απροετοίμαστους, κυρίευσαν, λοιπόν, το στρατόπεδο, σκοτώνοντας πολλούς και καταδιώκοντας τους υπόλοιπους μέχρι την πόλη. Μετά απ' αυτό, ο βασιλιάς διόρισε στρατηγό τον Γαλαιμένη, τον αδελφό της γυναίκας του, ενώ ο ίδιος ανέλαβε τα της πόλης. Οι αποστάτες παρέταξαν τις δυνάμεις τους στην πεδιάδα εμπρός από την πόλη και νίκησαν τους Ασσυρίους σε δύο μάχες, στις οποίες όχι μόνο σκότωσαν τον Γαλαιμένη και κατέσφαξαν όσους τράπηκαν σε φυγή, αλλά και όσους αποκλείστηκαν μην μπορώντας να επιστρέψουν στην πόλη κι αναγκάστηκαν να πέφτουν στον Ευφράτη ποταμό τους σκότωσαν όλους με ελάχιστες εξαιρέσεις. Τόσο μεγάλος ήταν ο αριθμός των σκοτωμένων, ώστε το ανακαταμένο με αίμα νερό του ποταμού είχε αλλάξει χρώμα σε αρκετή απόσταση. Επί πλέον, τώρα που ο βασιλιάς ήταν κλεισμένος στην πόλη και τον πολιορκούσαν, στασίασαν πολλά από τα έθνη, αυτομολώντας το ένα μετά το άλλο προς την πλευρά της ελευθερίας. Ο Σαρδανάπαλλος, βλέποντας πως το βασίλειο του βρίσκεται σε τεράστιο κίνδυνο, έστειλε τους τρεις γιους και τις δυο του κόρες με πολλά χρήματα στον Κόττα, τον έπαρχο της Παφλαγονίας, που ήταν ο πιο πιστός από τους υπηκόους του, καθώς και

βιβλιαφόρους ἀποστείλας πρὸς ἅπαντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν
 τεταγμένους μετεπέμπετο δυνάμεις καὶ τὰ πρὸς τὴν
 9 πολιορκίαν παρεσκευάζετο. ἦν δ' αὐτῷ λόγιον παραδε-
 δομένον ἐκ προγόνων ὅτι τὴν Νίνον οὐδεὶς ἐλεῖ κατὰ
 κράτος, εἰ μὴ πρότερον ὁ ποταμὸς τῇ πόλει γένηται
 πολέμιος. ὑπολαμβάνων οὖν τοῦτο μηδέποτε ἔσεσθαι,
 ταῖς ἐλπίσι ἀντειχε, διανοούμενος ὑπομένειν τὴν πολιορ-
 κίαν καὶ τὰ παρὰ τῶν ὑποτεταγμένων ἀποσταλησόμενα
 στρατόπεδα προσδέχεσθαι.

27. Οἱ δ' ἀποστάται τοῖς προτερήμασιν ἐπαρθέντες
 προσέκειντο μὲν τῇ πολιορκίᾳ, διὰ δὲ τὴν ὀχυρότητα τῶν
 τειχῶν οὐδὲν ἠδύναντο βλάψαι τοὺς ἐν τῇ πόλει· πετρο-
 βάλοι γὰρ ἢ χελῶναι χωστρίδες ἢ κριοὶ πρὸς ἀνατροπὴν
 μεμηχανημένοι τειχῶν οὐκ ἔκυντο· ἐκείνους τοὺς καιροὺς
 εὗρηντο. τῶν δ' ἐπιτηδείων ἀπάντων οἱ κατὰ τὴν πόλιν
 πολλὴν εἶχον δαψίλειαν, προνοημένον τοῦ βασιλέως
 τούτου τοῦ μέρους. διὸ καὶ χρονιζούσης τῆς πολιορκίας
 ἐπ' ἔτη μὲν δύο προσέκειντο προσβολὰς ποιούμενοι τοῖς
 τείχεσι καὶ τῆς ἐπὶ τὴν χώραν ἐξόδου τοὺς ἐκ τῆς πόλεως
 εἵργοντες· τῷ τρίτῳ δ' ἔτει συνεχῶς ὄμβρων μεγάλων
 καταρραγόντων συνέβη τὸν Εὐφράτην μέγαν γενόμενον
 κατακλύσαι τε μέρος τῆς πόλεως καὶ καταβαλεῖν τὸ
 2 τεῖχος ἐπὶ σταδίους εἴκοσιν. ἐνταῦθα ὁ βασιλεὺς νομίσας
 τετελέσθαι τὸν χρησμὸν καὶ τῇ πόλει τὸν ποταμὸν
 γεγονέναι φανερῶς πολέμιον, ἀπέγνω τὴν σωτηρίαν.
 ἵνα δὲ μὴ τοῖς πολεμίοις ὑποχείριος γένηται, πυρὰν ἐν
 τοῖς βασιλείοις κατεσκευάσεν ὑπερμεγέθη, καὶ τὸν τε
 χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἅπαντα, πρὸς δὲ τούτοις τὴν
 βασιλικὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἐπὶ ταύτην ἐσώρευσεν, τὰς δὲ
 παλλακίδας καὶ τοὺς ἐννύχους συγκλείσας εἰς τὸν ἐν
 μέσῃ τῇ πυρᾷ κατεσκευασμένον οἶκον ἅμα τούτοις

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

γραμματοκομιστές προς όλους τους υπηκόους του να του στείλουν στρατιωτικές δυνάμεις, ενώ ταυτόχρονα προετοιμαζόταν για την πολιορκία. Υπήρχε, άλλωστε, χρησμός, που του είχε παραδοθεί από τους προγόνους του, ότι κανείς δεν επρόκειτο να κυριεύσει τη Νίνο με έφοδο, αν πρώτα δεν είχε μετατραπεί σε εχθρό της πόλης ο ίδιος ο ποταμός. Θεωρώντας, λοιπόν, πως κάτι τέτοιο δεν θα συνέβαινε ποτέ, διατηρούσε τις ελπίδες του, με μόνη σκέψη να αντέξει την πολιορκία και να περιμένει τις δυνάμεις που θα του έστελναν οι υπήκοοι του.

27. Οι αποστάτες, από την άλλη, έχοντας πάρει αέρα από τις επιτυχίες τους, έσφιγγαν την πολιορκία, αλλά λόγω της οχυροτητας των τειχών δεν μπορούσαν να βλάψουν στο παραμικρό τους πολιορκημένους· γιατί οι καταπέλτες ή οι χωστρίδες χελώνες³⁴ ή οι πολιορκητικοί κριοί για το γκρέμισμα των τειχών δεν είχαν ακόμη εφευρεθεί εκείνη την εποχή. Εξ άλλου, οι κάτοικοι της πόλης διέθεταν αφθονία όλων των αναγκαίων εφοδίων, μιας και ο βασιλιάς είχε προνοήσει περί αυτών. Η πολιορκία, ως εκ τούτου, χρόνιζε και επί δύο χρόνια συνεχίζονταν οι επιθέσεις στα τείχη, εμποδίζοντας τους κλεισμένους στην πόλη να βγουν στην ύπαιθρο χώρα. Τον τρίτο χρόνο, έπεσαν καταρρακτώδεις βροχές με αποτέλεσμα να φουσκώσει ο Ευφράτης, να πλημμυρίσει ένα μέρος της πόλης και να γκρεμίσει το τείχος επί μήκος είκοσι σταδίων. Τότε ο βασιλιάς, θεωρώντας πως εκπληρώθηκε ο χρησμός και ο ποταμός έγινε φανερά εχθρικός προς την πόλη, έχασε κάθε ελπίδα σωτηρίας. Για να μην πέσει, λοιπόν, στα χέρια των εχθρών, έφτιαξε μια πελώρια πυρά³⁵ στο παλάτι και πάνω της συσσωρεύσε όλο το χρυσάφι και το ασήμι και όλα τα βασιλικά ενδύματα, έκλεισε τις παλλακίδες και τους ευνούχους στο οίκημα που είχε κατασκευάσει στη μέση της

3 ἅπασιν ἑαυτὸν τε καὶ τὰ βασίλεια κατέκλυσεν. οἱ δ' ἀποστᾶται πυθόμενοι τὴν ἀπώλειαν τὴν Σαρδαναπάλλου, τῆς μὲν πόλεως ἐκράτησαν εἰσπεσόντες κατὰ τὸ πεπτωκὸς μέρος τοῦ τείχους, τὸν δ' Ἀρβάκην ἐνδύσαντες τὴν βασιλικὴν στολὴν προσηγγόρευσαν βασιλέα, καὶ τὴν τῶν ὅλων ἐξουσίαν ἐπέτρεψαν.

28. Ἐνθα δὴ τοῦ βασιλέως τοῖς συναγωνισαμένοις στρατηγοῖς δωρεάς τε διαδόντος κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ σατράπας ἐθνῶν καθιστάντος, προσελθὼν αὐτῷ Βέλεσς ὁ Βαβυλώνιος, ὁ προειπὼν ὅτι βασιλεὺς ἔσται τῆς Ἀσίας, τῆς τε εὐεργεσίας ὑπέμνησε καὶ τὴν Βαβυλώνος
2 ἀρχὴν ἡξίου δοῦναι, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς ὑπέσχετο. ἀπεφαίνετο δὲ καὶ κατὰ τοὺς κινδύνους ἑαυτὸν εὐχὴν πεποιῆσθαι τῷ Βήλῳ Σαρδαναπάλλου κρατηθέντος καὶ τῶν βασιλείων ἐμπυρισθέντων ἀποκομιεῖν τὴν σποδὸν τὴν ἐκ τούτων εἰς Βαβυλῶνα, καὶ πλησίον τοῦ τεμένου τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ποταμοῦ καταθέμενον χῶμα κατασκευάσειν τὸ παρεξόμενον τοῖς κατὰ τὸν Εὐφράτην πλέουσιν ἀθάνατον ὑπόμνημα τοῦ καταλύσαντος τὴν Ἀσσυρίων
3 ἀρχὴν. τοῦτο δ' ἡτεῖτο πυθόμενος [παρά] τινος ἐννούχου τὰ περὶ τὸν ἄργυρον καὶ χρυσόν, ὃν διαδράντα καὶ
4 πρὸς αὐτὸν αὐτομολήσαντα κατέκρυψεν. ὁ δ' Ἀρβάκης τούτων οὐδὲν εἰδὼς διὰ τὸ πάντας τοὺς ἐν τοῖς βασιλείοις συγκατακαῆναι τῷ βασιλεῖ, τὴν τε σποδὸν ἀποκομίσαι καὶ τὴν Βαβυλῶνα ἔχειν ἀτελῇ συνεχώρησεν. εἴθ' ὁ μὲν Βέλεσς πλοῖα παραστησάμενος μετὰ τῆς σποδοῦ τὸ πλεῖστον τοῦ τε ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ συντόμως ἀπέστειλεν εἰς Βαβυλῶνα· ὁ δὲ βασιλεὺς, μηνυθείσης

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

πυράς κι όλα αυτά μαζί τα παρέδωσε στις φλόγες καθώς και τον εαυτό του κι ολόκληρο το παλάτι. Μαθαίνοντας οι αποστάτες τον θάνατο του Σαρδανάπαλλου, κατέλαβαν την πόλη, επιτιθέμενοι στο πεσμένο μέρος των τειχών, και ντύνοντας τον Αρβάκη με τη βασιλική στολή, τον ανακήρυξαν βασιλιά και του ανέθεσαν την πλήρη εξουσία για τα πάντα.

28. Τότε, λοιπόν, αφού ο βασιλιάς μοίρασε δώρα στους στρατηγούς που αγωνίστηκαν μαζί του, ανάλογα με την αξία τους, και τους κατέστησε σατράπες στις διάφορες εθνότητες, πήγε ο Βέλεσος ο Βαβυλώνιος, που του είχε προβλέψει ότι θα γίνει βασιλιάς της Ασίας, του υπενθύμισε την ευεργεσία που του είχε προσφέρει και ζήτησε να του δοθεί η εξουσία της Βαβυλώνας, όπως του είχε υποσχεθεί εξ αρχής. Του είπε επίσης πώς όταν ο αγώνας τους κινδύνευε να αποτύχει, εκείνος είχε κάνει ταμμα στον Βηλο, αν νικηθεί ο Σαρδανάπαλλος και καούν τα ανάκτορα, να μεταφέρει την τέφρα όλων αυτών στη Βαβυλώνα και να την τοποθετήσει κοντά στο τέμενος του θεού. Στο ποτάμι, σ' ένα τύμβο που θα κατασκεύαζε και για όλους όσους πλέουν στον Ευφράτη θα έστεκε μνημείο αθάνατο του ανθρώπου που κατέλυσε την εξουσία των Ασσυρίων. Αυτά τα ζητούσε επειδή είχε μάθει τα σχετικά με το χρυσάφι και το ασήμι, από έναν ευνούχο, που δραπέτευσε και αυτομόλησε προς εκείνον και που βέβαια τον κράταγε κρυμμένο. Ο Αρβάκης που δεν γνώριζε τίποτε από αυτά, επειδή όλοι όσοι βρίσκονταν στα ανάκτορα είχαν καεί μαζί με τον βασιλιά, του έδωσε την άδεια να παραλάβει την τέφρα και να αναλάβει την εξουσία της Βαβυλώνας, χωρίς να πληρώνει φόρους. Αμέσως μετά, ο Βέλεσος έβαλε πλοία κι έστειλε γρήγορα το μεγαλύτερο μέρος του χρυσού και του αργύρου μαζί με την τέφρα στη Βαβυλώνα. Η πράξη

ΔΙΟΔΩΡΟΣ ΣΙΚΕΛΙΩΤΗΣ

αὐτῷ τῆς πράξεως αὐτοφώρου, δικαστὰς ἀπέδειξε τοὺς
5 συναγωνισαμένους στρατηγούς. τοῦ πράξαντος δ' ὁμο-
λογοῦντος ἀδικεῖν, τὸ μὲν δικαστήριον αὐτοῦ θάνατον
κατέγνω, ὁ δὲ βασιλεύς, μεγαλόψυχος ὢν καὶ τὴν ἀρχὴν
τῆς ἡγεμονίας βουλόμενος ἐπιεικῇ παρέχεσθαι, τῶν τε
κινδύνων ἀπέλυσε τὸν Βέλεσυν καὶ τὸν ἀποκεκομισμένον
ἄργυρον καὶ χρυσὸν ἔχειν συνεχώρησεν· ὁμοίως δὲ καὶ
τὴν ἐξ ἀρχῆς δοθεῖσαν ἐξουσίαν τῆς Βαβυλῶνος οὐκ
ἀφείλετο, φήσας μείζονας εἶναι τὰς ἐξ αὐτοῦ προγεγε-
6 νημένας εὐεργεσίας τῶν ὕστερον ἀδικημάτων. διαβοη-
θείσης δὲ τῆς ἐπιεικειᾶς οὐ τὴν τυχοῦσαν εὐνοίαν ἅμα καὶ
δόξαν παρὰ τῶν ἔθνων ἀπηνέγκατο, πάντων κρινόντων
ἄξιον εἶναι τῆς βασιλείας τὸν οὕτω προσενεχθέντα τοῖς
7 ἀδικήσασιν. ὁ δ' οὖν Ἀρβάκης τοῖς κατὰ τὴν πόλιν
ἐπιεικῶς προσενεχθεὶς αὐτοὺς μὲν κατὰ κώμας
διώκισε, τὰς ἰδίας κτήσεις ἐκάστοις ἀποδόνς, τὴν δὲ
πόλιν εἰς ἔδαφος κατέσκαψεν. ἔπειτα τὸν τε ἄργυρον καὶ
χρυσὸν τὸν ἐκ τῆς πυρᾶς ὑπολειφθέντα πολλῶν ὄντα
ταλάντων ἀπεκόμισε τῆς Μηδίας εἰς Ἑκβάτανα.

8 Ἡ μὲν οὖν ἡγεμονία τῶν Ἀσσυρίων ἀπὸ Νίνου
διαμείνασα τριάκοντα μὲν γενεάς, ἔτη δὲ πλείω τῶν
χιλίων καὶ τριακοσίων, ὑπὸ Μηδῶν κατελύθη τὸν προ-
ειρημένον τρόπον.

29. Ἡμῖν δ' οὐκ ἀνάρμοστον εἶναι δοκεῖ περὶ τῶν ἐν
Βαβυλῶνι Χαλδαίων καὶ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῶν βραχεία
διελθεῖν, ἵνα μηδὲν παραλίπωμεν τῶν ἀξίων μνήμης.
2 Χαλδαῖοι τοίνυν τῶν ἀρχαιοτάτων ὄντες Βαβυλωνίων

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

του Βέλεσου αποκαλύφθηκε και καταγγέλλθηκε στον βασιλιά, κι εκείνος όρισε δικαστές τους στρατηγούς που είχαν αγωνιστεί μαζί του. Όταν ο δράστης ομολόγησε το αδίκημα του, το δικαστήριο τον καταδίκασε σε θάνατο, αλλά ο βασιλιάς όντας μεγαλόψυχος και θέλοντας να αρχίσει την ηγεμονία του με επιείκεια, απάλλαξε τον Βέλεσου από τους κινδύνους και ταυτόχρονα του επέτρεψε να κρατήσει το χρυσάφι και το ασήμι που είχε ήδη αποκομίσει. Για τον ίδιο λόγο, δεν του αφαίρεσε την εξουσία της Βαβυλώνας που του είχε δώσει εξ αρχής, λέγοντας ότι οι προγενέστερες ευεργεσίες του ήταν πολύ μεγαλύτερες από τα μετέπειτα αδικήματα του. Μόλις μαθεύτηκε η επιείκεια που είχε επιδείξει, κέρδισε ασυνήθιστη εύνοια από τη μεριά των υπηκόων του και ταυτόχρονα μεγάλη φήμη ανάμεσα στα έθνη, γιατί όλοι έκριναν άξιο της βασιλείας τον άνθρωπο που φέρεται με τέτοιο τρόπο σ' εκείνους που τον αδικούν. Ο Αρβάκης φέρθηκε με επιείκεια και προς τους κατοίκους της πόλης, τους οποίους εγκατέστησε σε χωριά, και απέδωσε στον καθένα την περιουσία του, την ίδια όμως την πόλη την ανέσκαψε εκ θεμελίων. Στη συνέχεια, το χρυσάφι και το ασήμι, που είχε απομείνει από την πυρά και που ανερχόταν σε πολλά τάλαντα, το μετέφερε στα Εκβάτανα • της Μηδίας.

Έτσι λοιπόν, η ηγεμονία των Ασσυρίων, που κράτησε τριάντα γενιές από την εποχή του Νίνου και πάνω από χίλια τριακόσια χρόνια, καταλύθηκε από τους Μήδους με τον τρόπο που είπαμε.

29. Εμείς από τη μεριά μας δεν θεωρούμε ανάρμοστο να πούμε μερικά πράγματα για τους Χαλδαίους της Βαβυλώνας και για τη δική τους αρχαιότητα, ώστε να μην παραλείψουμε τίποτα από τα αξιομνημόνευτα. Οι Χαλδαίοι, λοιπόν, που είναι από τους αρχαιότερους Βαβυλώνιους,

τῇ μὲν διαιρέσει τῆς πολιτείας παραπλησίαν ἔχουσι τάξιν
 τοῖς κατ' Αἴγυπτον ἱερεῦσι· πρὸς γὰρ τῇ θεραπείᾳ τῶν
 θεῶν τεταγμένοι πάντα τὸν τοῦ ζῆν χρόνον φιλοσοφοῦσι,
 μεγίστην δόξαν ἔχοντες ἐν ἀστρολογίᾳ. ἀντέχονται δ' ἐπὶ
 πολὺ καὶ μαντικῆς, ποιούμενοι προρρήσεις περὶ τῶν
 μελλόντων, καὶ τῶν μὲν καθαρμοῖς, τῶν δὲ θυσίαις,
 τῶν δ' ἄλλαις τισὶν ἐπωδαῖς ἀποτροπὰς κακῶν καὶ
 3 τελειώσεις ἀγαθῶν πειρῶνται πορίζειν. ἐμπειρίαν δ'
 ἔχουσι καὶ τῆς διὰ τῶν οἰωνῶν μαντικῆς, ἐνυπνίων τε καὶ
 τεράτων ἐξηγήσεις ἀποφαίνονται. οὐκ ἀσόφως δὲ ποιοῦν-
 ται καὶ τὰ περὶ τὴν ἱεροσκοπίαν ἄκρως ἐπιτυγχάνειν
 νομίζοντες. τὴν δὲ τούτων μάθησιν ἀπάντων οὐχ ὁμοίαν
 ποιοῦνται τοῖς τὰ τοιαῦτ' ἐπιτηδεύουσι τῶν Ἑλλήνων.
 4 παρὰ μὲν γὰρ τοῖς Χαλδαίοις ἐκ γένους ἢ τούτων
 φιλοσοφία παραδέδοται, καὶ παῖς παρὰ πατρός διαδέχε-
 ται, τῶν ἄλλων λειτουργιῶν πασῶν ἀπολελυμένος. διὸ
 καὶ γονεῖς ἔχοντες διδασκάλους ἅμα μὲν ἀφθόμως ἅπαντα
 μαθάνουσιν, ἅμα δὲ τοῖς παραγγελλομένοις προσέχουσι
 πιστεύοντες βεβαιότερον. ἔπειτ' εὐθὺς ἐκ παίδων συντρε-
 φόμενοι τοῖς μαθήμασι μεγάλην ἑξίν περιποιοῦνται διὰ
 τε τὸ τῆς ἡλικίας εὐδίδακτον καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ
 5 προσκαρτερουμένου χρόνου. παρὰ δὲ τοῖς Ἑλλήσιν ὁ
 πολλοῖς ἀπαρασκεύως προσιὼν ὁπὲ ποτε τῆς φιλοσοφίας
 ἄπτεται, καὶ μέχρι τινὸς φιλοπονήσας ἀπῆλθε περισπα-
 σθεὶς ὑπὸ βιωτικῆς χρείας· ὀλίγοι δέ τινες ἐπὶ φιλοσο-
 φίαν ἀποδύντες ἐργολαβίας ἔνεκεν παραμένουσιν ἐν τῷ
 μαθήματι, καινοτομοῦντες αἰεὶ περὶ τῶν μεγίστων δογ-

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

έχουν παρόμοια θέση στην κοινωνική ιεραρχία με τους ιερείς στην Αίγυπτο· δεδομένου ότι είναι ταγμένοι στην υπηρεσία των θεών, μελετούν καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους και χαίρουν της μεγαλύτερης εκτίμησης στον τομέα της αστρολογίας. Ασχολούνται όμως πολύ και με τη μαντική, κάνοντας προβλέψεις για το μέλλον και, τότε με καθαρμούς, τότε με θυσίες και τότε με ξόρκια, επιχειρούν να αποτρέψουν τα κακά και να προκαλέσουν την εκπλήρωση των καλών. Είναι επίσης έμπειροι στη μαντική μέσω οίωνων και εξηγούν τα όνειρα και τα σημάδια. Επιδίδονται με επιτυχία και στη μαντική των σπλάχνων, θεωρώντας μάλιστα πως σ' αυτό τον τομέα έχουν μεγάλη επιτυχία. Η εκπαίδευση που λαμβάνουν σ' όλα αυτά τα θέματα δεν είναι όμοια μ' εκείνη των Ελλήνων που επιτηδεύονται στα τοιαύτα. Διότι στους Χαλδαίους η επιστημονική μελέτη τούτων των θεμάτων αποτελεί παράδοση της οικογένειας και το παιδί την παίρνει από τον πατέρα, απαλλαγμένο από κάθε άλλη κοινωνική υποχρέωση. Γι' αυτό ακριβώς, επειδή έχουν δασκάλους τους γονείς τους, από τη μια μαθαίνουν πρόθυμα τα πάντα κι από την άλλη ακούνε με προσοχή τους δασκάλους τους, αφού τους εμπιστεύονται με μεγαλύτερη σιγουριά. Επί πλέον, δεδομένου ότι από παιδιά μεγαλώνουν μέσα στα μαθήματα, αποκτούν μεγάλη ικανότητα, τόσο λόγω της ευκολίας με την οποία μαθαίνουν οι άνθρωποι στη νεαρά ηλικία όσο και λόγω της μεγάλης χρονικής διάρκειας που αφιερώνεται σ' αυτά. Αντίθετα, στους Έλληνες που ο σπουδαστής ασχολείται με πολλά μαθήματα χωρίς προετοιμασία, φτάνει αργά στη μελέτη της φιλοσοφίας και τότε, αφού κοπιάσει μέχρι ένα βαθμό, τα παρατάει, αναγκασμένος να ασχοληθεί με τις ανάγκες του βιοπορισμού" μόνο λίγοι προχωρούν σε ανώτατες σπουδές και συνεχίζουν τα μαθήματα για επαγγελματικούς λόγους, αλλά και τότε όλο προσπαθούν να καινοτο-

6 μάτων καὶ τοῖς πρὸ αὐτῶν οὐκ ἀκολουθοῦντες. τοιγαροῦν οἱ μὲν βάρβαροι διαμένοντες ἐπὶ τῶν αὐτῶν αἰεὶ βεβαίως ἕκαστα λαμβάνουσιν, οἱ δ' Ἕλληνες τοῦ κατὰ τὴν ἐργολαβίαν κέρδους στοχαζόμενοι καινὰς αἰρέσεις κτίζουσι, καὶ περὶ τῶν μεγίστων θεωρημάτων ἀλλήλοις ἀντιδοξοῦντες διχονοεῖν ποιοῦσι τοὺς μαθάνοντας καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν πλανᾶσθαι, τὸν πάντα βίον ἐν αἰώρῳ γινομένης καὶ μηδὲν ὅλως πιστεῦσαι δυναμένης βεβαίως· τὰς γοῦν ἐπιφανεστάτας αἰρέσεις τῶν φιλοσόφων εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάζοι, πλεῖστον ὅσον εὐρήσει διαφερούσας ἀλλήλων καὶ περὶ τῶν μεγίστων δοξῶν ἐναντία δοξαζούσας.

30. Οἱ δ' οὖν Χαλδαῖοι τὴν μὲν τοῦ κόσμου φύσιν αἰδιόν φασιν εἶναι καὶ μήτε ἐξ ἀρχῆς γένεσιν ἐσχηκέναι μήθ' ὕστερον φθορὰν ἐπιδέξεσθαι, τὴν δὲ τῶν ὅλων τάξιν τε καὶ διακόσμησιν θείᾳ τινὶ προνοίᾳ γεγονέναι, καὶ νῦν ἕκαστα τῶν ἐν οὐρανῷ γινομένων οὐχ ὥς ἔτυχεν οὐδ' αὐτομάτως ἀλλ' ὥρισμένην τινὶ καὶ βεβαίως κεκυρωμένην

2 θεῶν κρίσει συντελεῖσθαι. τῶν δ' ἄστρον πολυχρονίους παρατηρήσεις πεποιημένοι, καὶ τὰς ἐκάστου κινήσεις τε καὶ δυνάμεις ἀκριβέστατα πάντων ἀνθρώπων ἐπεγνωκότες, πολλὰ τῶν μελλόντων συμβαίνειν προλέγουσι τοῖς

3 ἀνθρώποις. μεγίστην δὲ φασιν εἶναι θεωρίαν καὶ δύναμιν περὶ τοὺς πέντε ἀστέρας τοὺς πλάνητας καλουμένους, οὓς ἐκεῖνοι κοινῇ μὲν ἐρμηνεῖς ὀνομάζουσιν, ἰδίᾳ δὲ τὸν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Κρόνον ὀνομαζόμενον, ἐπιφανέστατον δὲ καὶ πλεῖστα καὶ μέγιστα προσημαίνοντα, καλοῦσιν ἡλίον· τοὺς δ' ἄλλους τέτταρας ὁμοίως τοῖς παρ' ἡμῶν ἀστρολόγοις ὀνομάζουσιν, Ἄρεος, Ἀφροδίτης, Ἑρμοῦ, Διός.

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

μήσουν ως προς τα μεγαλύτερα δόγματα και δεν ακολουθούν την πορεία των προκατόχων τους. Με αποτέλεσμα, οι μεν βάρβαροι, με το να εμμένουν σταθερά στα ίδια, κατέχουν σε βάθος κάθε λεπτομέρεια, ενώ οι Έλληνες, με το να στοχεύουν στο επαγγελματικό κέρδος, ιδρύουν καινούριες σχολές και, με το να διαπληκτίζονται μεταξύ τους επί των πιο σημαντικών θεωρητικών θεμάτων, κάνουν τους μαθητές τους να αμφιβάλλουν και το πνεύμα τους, που ταλαντεύεται σ' όλη τους τη ζωή και αδυνατεί να πιστέψει σε κάτι με βεβαιότητα, να πλανιέται μέσα στη σύγχυση. Διότι αν κάποιος εξετάσει με ακρίβεια τις επιφανέστερες φιλοσοφικές σχολές, θα ανακαλύψει ότι διαφέρουν μεταξύ τους στον μέγιστο βαθμό και ότι στα σημαντικότερα θέματα πρεσβεύουν αντικρουόμενες απόψεις.

30. Οι Χαλδαίοι, λοιπόν, λένε πως η φύση του κόσμου είναι αιώνια και πως μήτε γεννήθηκε αρχικά μήτε στο τέλος θα φθαρεί, πως η τάξη και η αρμονία του σύμπαντος έγινε από κάποια θεία πρόνοια και πως οτιδήποτε συμβαίνει σήμερα στον ουρανό δεν είναι τυχαίο ή αφ' εαυτού, αλλά συντελείται σύμφωνα με συγκεκριμένη και αυστηρά καθορισμένη απόφαση των θεών. Με τις πολύχρονες παρατηρήσεις των άστρων που έχουν κάνει και γνωρίζοντας καλύτερα απ' όλους τους ανθρώπους τις κινήσεις και τις επιδράσεις του καθενός, προλέγουν στους ανθρώπους πολλά από όσα πρόκειται να συμβούν. Το πιο σημαντικό όμως, λένε, είναι η μελέτη της επίδρασης των πέντε αστέρων που ονομάζονται πλανήτες, στους οποίους εκείνοι δίνουν το κοινό όνομα «ερμηνευτές»³⁷, και ιδιαίτερα εκείνον που οι Έλληνες ονομάζουν Κρόνο, επειδή είναι ο πιο επιφανής και προμηνάει τα περισσότερα και σημαντικότερα γεγονότα, τον αποκαλούν Ήλιο, ενώ τους υπόλοιπους τέσσερις τους ονομάζουν όπως και οι δικοί μας αστολόγοι, Άρη, Αφρο-

- 4 διὰ τοῦτο δ' αὐτοὺς ἐρμηνεῖς καλοῦσιν, ὅτι τῶν ἄλλων ἀστέρων ἀπλανῶν ὄντων καὶ τεταγμένη πορεία μίαν περιφορὰν ἔχόντων οὗτοι μόνοι πορείαν ἰδίαν ποιούμενοι τὰ μέλλοντα γίνεσθαι δεικνύουσιν, ἐρμηνεύοντες τοῖς ἀνθρώποις τὴν τῶν θεῶν ἔννοιαν. τὰ μὲν γὰρ διὰ τῆς ἀνατολῆς, τὰ δὲ διὰ τῆς δύσεως, τινὰ δὲ διὰ τῆς χροᾶς προσημαίνειν φασὶν αὐτοὺς τοῖς προσέχειν ἀκριβῶς
- 5 βουληθεῖσι· ποτὲ μὲν γὰρ πνευμάτων μεγέθη δηλοῦν αὐτούς, ποτὲ δὲ ὄμβρων ἢ καυμάτων ὑπερβολάς, ἔστι δὲ ὅτε κομητῶν ἀστέρων ἐπιτολάς, ἔτι δὲ ἡλίου τε καὶ σελήνης ἐκλείψεις, καὶ σεισμούς, καὶ τὸ σύνολον πάσας τὰς ἐκ τοῦ περιέχοντος γεννωμένας περιστάσεις ὠφελίμους τε καὶ βλαβεράς οὐ μόνον ἔθνεσιν ἢ τόποις, ἀλλὰ
- 6 καὶ βασιλεῦσι καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἰδιώταις. ὑπὸ δὲ τὴν τούτων φορὰν λέγουσι τετάχθαι τριάκοντα ἀστέρας, οὓς προσαγορεύουσι βουλαίους θεούς· τούτων δὲ τοὺς μὲν ἡμίσεις τοὺς ὑπὲρ γῆν τόπους ἐφορᾶν, τοὺς δ' ἡμίσεις < τοὺς > ὑπὸ τὴν γῆν, τὰ κατ' ἀνθρώπους ἐπισκοποῦντας ἅμα καὶ τὰ κατὰ τὸν οὐρανὸν συμβαίνοντα· διὰ δ' ἡμερῶν δέκα πέμπεσθαι τῶν μὲν ἄνω πρὸς τοὺς κάτω καθάπερ ἄγγελον ἓνα τῶν ἀστέρων, τῶν δ' ὑπὸ γῆν πρὸς τοὺς ἄνω πάλιν ὁμοίως ἓνα, καὶ ταύτην ἔχειν αὐτοὺς
- 7 φορὰν ὠρισμένην καὶ περιόδῳ κεκυρωμένην αἰωνίῳ. τῶν θεῶν δὲ τούτων κυρίους εἶναί φασι δώδεκα τὸν ἀριθμόν, ὧν ἐκάστῳ μῆνα καὶ τῶν δώδεκα λεγομένων ζῳδίων ἐν προσέμονσι. διὰ δὲ τούτων φασὶ ποιεῖσθαι τὴν πορείαν τὸν τε ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ πέντε τοὺς πλάνητας ἀστέρας, τοῦ μὲν ἡλίου τὸν ἴδιον κύκλον ἐν ἐνιαυτῷ τελοῦντος, τῆς δὲ σελήνης ἐν μηνὶ τὴν ἰδίαν περίοδον διαπορευομένης.

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

δίτη, Ερμή και Δία. Ο λόγος για τον οποίο τους αποκαλούν «ερμηνευτές» είναι ότι ενώ οι υπόλοιποι αστέρες είναι απλανείς και εκτελούν μία περιφορά ακολουθώντας καθορισμένη τροχιά, ετούτοι είναι οι μόνοι που ακολουθώντας ο καθένας δική του τροχιά δείχνουν τα μελλούμενα, ερμηνεύοντας στους ανθρώπους τους σκοπούς των θεών. Γιατί άλλοτε με την ανατολή, άλλοτε με τη δύση κι άλλες φορές με το χρώμα τους, προμηνύουν, λένε οι Χαλδαίοι, το μέλλον σε όποιους θελήσουν να τους παρατηρήσουν προσεκτικά· άλλοτε φανερώνουν ανεμοθύελλες, άλλοτε υπερβολικές βροχοπτώσεις ή καύσωνες, άλλες φορές την εμφάνιση κομητών ή τις εκλείψεις του ήλιου και της σελήνης ή σεισμούς και όλες γενικά τις περιστάσεις που προέρχονται από το περιβάλλον, είτε είναι ωφέλιμες είτε βλαβερές, όχι μόνο για έθνη ή χώρες αλλά και για τους βασιλιάδες και για τον οποιονδήποτε. Κάτω από την τροχιά την οποία ακολουθούν τούτοι οι πλανήτες, λένε πως είναι τοποθετημένοι τριάντα αστέρες³⁸, τους οποίους προσαγορεύουν «συμβουλευτικούς θεούς»· απ' αυτούς οι μισοί εσπεύδουν τους τόπους πάνω από τη γη κι οι άλλοι μισοί τους κάτω από τη γη, επιβλέποντας έτσι τόσο τα συμβαίνοντα στους ανθρώπους όσο και τα συμβαίνοντα στον ουρανό. Κάθε δέκα μέρες ένα από τα επάνω αστέρια στέλνεται στα κάτω ως αγγελιαφόρος, σαν να λέμε, και ομοίως και τα αστέρια κάτω από τη γη στέλνουν ένα στα επάνω κι αυτή τους η κίνηση είναι καθορισμένη σε τροχιά αιώνια αμετάβλητη. Λένε, επίσης πως απ' αυτούς τους θεούς δώδεκα είναι κυβερνήτες, και σ' αυτούς αντιστοιχούν οι Χαλδαίοι από ένα μήνα κι από ένα από τα δώδεκα λεγόμενα ζώδια. Μέσα από αυτά, λένε, διαγράφουν την τροχιά τους ο ήλιος, η σελήνη και οι πέντε πλανήτες αστέρες, όπου ο ήλιος ολοκληρώνει την περιφορά του σ' ένα χρόνο και η σελήνη τη δική της σε ένα μήνα.

31. Τῶν δὲ πλανήτων ἴδιον ἕκαστον ἔχειν δρόμον καὶ διηλλαγμένως καὶ ποικίλως χρῆσθαι τοῖς τάξεσι καὶ τῇ τῶν χρόνων διαιρέσει. πλεῖστα δὲ πρὸς τὰς γενέσεις τῶν ἀνθρώπων συμβάλλεσθαι τούτους τοὺς ἀστέρας ἀγαθὰ τε καὶ κακὰ· διὰ δὲ τῆς τούτων φύσεώς τε καὶ θεωρίας μάλιστα γινώσκειν τὰ συμβαίνοντα τοῖς ἀνθρώποις.
- 2 πεποιῆσθαι δὲ φασὶ προρησίαις ἄλλοις τε βασιλεύσιν οὐκ ὀλίγοις καὶ τῷ καταπολεμήσαντι Λαρεῖον Ἀλεξάνδρῳ καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα βασιλεύσασιν Ἀντιγόνῳ τε καὶ Σελεύκῳ τῷ Νικάτορι, ἐν ἅπασιν δὲ τοῖς ῥηθεῖσιν εὐστοχηκέναι δοκοῦσιν· ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος ἐν
- 3 οἰκειοτέροις ἀναγράφομεν καιροῖς. προλέγουσι δὲ καὶ τοῖς ἰδιώταις τὰ μέλλοντα συμβαίνειν οὕτως εὐστόχως ὥστε τοὺς πειραθέντας θαυμάζειν τὸ γινόμενον καὶ μεῖζον ἢ
- 4 κατ' ἀνθρώπον ἡγεῖσθαι. μετὰ δὲ τὸν ζωδιακὸν κύκλον εἴκοσι καὶ τέτταρας ἀφορίζουσιν ἀστέρας, ὧν τοὺς μὲν ἡμίσεις ἐν τοῖς βορείοις μέρεσι, τοὺς δ' ἡμίσεις ἐν τοῖς νοτιοῖς τετάχθαι φασί, καὶ τούτων τοὺς μὲν ὀρωμένους τῶν ζώντων εἶναι καταριθμοῦσι, τοὺς δ' ἀφανεῖς τοῖς τετελευτηκόσι προσωρίσθαι νομίζουσιν, οὓς δικαστὰς
- 5 τῶν ὄλων προσαγορεύουσιν. ὑπὸ πάντα δὲ τὰ προειρημέ-
να τὴν σελήνην φέρεσθαι λέγουσιν, ἔγγιστα μὲν τῆς γῆς οὖσαν διὰ τὴν βαρύντητα, διαπορευομένην δ' ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ τὸν ἑαυτῆς δρόμον, οὐ διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς φορᾶς,
- 6 ἀλλὰ διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ κύκλου. ὅτι δὲ τὸ φῶς ἀλλότριοις ἔχει καὶ διότι τὰς ἐκλείψεις ποιεῖται διὰ τὸ σκίασμα τῆς γῆς παραπλήσια λέγουσι τοῖς Ἑλλήσι. περὶ δὲ τῆς κατὰ τὸν ἥλιον ἐκλείψεως ἀσθενεστάτας ἀποδεί-
ξεις φέροντες οὐ τολμῶσι προλέγειν οὐδ' ἀκριβῶς ὑπὲρ
- 7 ταύτης περιγράφειν τοὺς χρόνους. περὶ δὲ τῆς γῆς

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

31. Από τους πλανήτες, ο καθένας έχει δική του ιδιαίτερη τροχιά, με ταχύτητες και περιόδους που υπόκεινται σε αλλαγές και διαφοροποιήσεις. Κατά τη γέννηση των ανθρώπων, τούτοι οι αστέρες συμβάλλουν τα μέγιστα τόσο ως προς τα καλά όσο και ως προς τα κακά έτσι από τη φύση και τη μελέτη τούτων των αστείων μαθαίνουν κυρίως όσα συμβαίνουν στους ανθρώπους. Λένε, μάλιστα, πως έχουν κάνει προβλέψεις σε ουκ ολίγους βασιλιάδες, αλλά και στον Αλέξανδρο που νίκησε τον Δαρείο, στον Αντίγονο και στον Σέλευκο τον Νικάτορα, που βασίλεψαν μετά από εκείνον, και θεωρούνται πως έχουν ευστοχήσει σε όλες τους τις προβλέψεις. Περί αυτών, όμως, θα γράψουμε λεπτομερώς σε πιο κατάλληλη ευκαιρία³⁹. Αλλά και σε ιδιώτες προλέγουν τα μέλλοντα, με τόση ευστοχία ώστε όσοι δοκίμασαν έμειναν έκθαμβοι από το γεγονός και πίστεψαν πως υπερβαίνει τα όρια του ανθρώπου. Πέρα από τον ζωδιακό κύκλο, ορίζουν είκοσι τέσσερις αστέρες, εκ των οποίων, λένε, οι μισοί βρίσκονται στα βόρεια μέρη και οι μισοί στα νότια, κι απ' αυτούς όσοι είναι ορατοί τους εντάσσουν στον κόσμο των ζωντανών, ενώ για τους αφανείς θεωρούν πως συνδέονται με τους νεκρούς και τους αποκαλούν «κριτές του σύμπαντος». Κάτω από όλα τα προαναφερθέντα αστέρια, διαγράφει, λένε, την τροχιά της η σελήνη, που είναι η πλησιέστερη στη γη λόγω του βάρους της, και συμπληρώνει την περιφορά της σε ελάχιστο χρόνο, όχι ένεκα της μεγάλης της ταχύτητας αλλά λόγω του μικρού μήκους της περιφέρειας που διαγράφει. Στο ότι το φως που έχει δεν είναι δικό της αλλά ξένο και στο ότι παθαίνει εκλείψεις, επειδή τη σκιάζει η γη, συμφωνούν γενικά με τους Έλληνες. Σχετικά όμως με την έκλειψη του ηλίου, έχουν ασθενέστατες αποδείξεις και δεν τολμούν να προβλέψουν ούτε να προσδιορίσουν ακριβώς τις χρονικές στιγμές που πρόκειται να συμβεί. Σχετικά με τη γη, έχουν

- ιδιωτάτας ἀποφάσεις ποιοῦνται, λέγοντες ὑπάρχειν αὐ-
τὴν σκαφοειδῇ καὶ κοίλῃ, καὶ πολλὰς καὶ πιθανὰς
ἀποδείξεις εὐποροῦσι περὶ τε ταύτης καὶ περὶ τῶν
ἄλλων τῶν κατὰ τὸν κόσμον· ὑπὲρ ὧν τὰ κατὰ μέρος
διεξιέναι τῆς ὑποκειμένης ἱστορίας ἀλλότριον εἶναι νομί-
8 ζομεν. τοῦτο μέντοι γε διαβεβαιώσαιτ' ἂν τις προση-
κόντως ὅτι Χαλδαῖοι μεγίστην ἔξιν ἐν ἀστρολογίᾳ τῶν
ἀπάντων ἀνθρώπων ἔχουσι καὶ διότι πλείστην ἐπιμέλειαν
9 ἐποίησαντο ταύτης τῆς θεωρίας. περὶ δὲ τοῦ πλήθους τῶν
ἐτῶν, ἐν οἷς φασὶ τὴν θεωρίαν τῶν κατὰ τὸν κόσμον
πεποιῆσθαι τὸ σύστημα τῶν Χαλδαίων, οὐκ ἂν τις
ῥᾷδίως πιστεῦσειεν· ἐτῶν γὰρ ἑπτὰ καὶ τετραράκοντα
μυριάδας καὶ τρεῖς ἐπὶ ταύταις χιλιάδας εἰς τὴν Ἀλε-
ξάνδρον διάβασιν γεγονέναι καταριθμοῦσιν, ἀφ' οὗ τοῦ
παλαιὸν ἤρξαντο τῶν ἄστρον τὰς παρατηρήσεις ποιεῖ-
σθαι.
- 10 Καὶ περὶ μὲν Χαλδαίων ἀρκεσθησόμεθα τοῖς ῥηθεῖ-
σιν, ἵνα μὴ μακρότερον ἀποπλανώμεθα τῆς οἰκειᾶς
ἱστορίας· περὶ δὲ τῆς Ἀσσυρίων βασιλείας ὡς ὑπὸ
Μήδων κατελύθη προειρηκότες ἐπάνιμεν ὅθεν ἐξέβημεν.

32. Ἐπεὶ δὲ διαφωνοῦσιν οἱ παλαιότατοι τῶν συγ-
γραφέων περὶ τῆς μεγίστης τῶν Μήδων ἡγεμονίας,
οἰκεῖον εἶναι διαλαμβάνομεν τοῖς φιλαλήθως τὰς πράξεις
ἱστορεῖν βουλομένοις τὴν διαφορὰν τῶν ἱστοριογράφων
2 παρ' ἄλληλα θεῖναι. Ἡρόδοτος μὲν οὖν κατὰ Ξέρξην
γεγονῶς τοῖς χρόνοις φησὶν Ἀσσυρίους ἔτη πεντακόσια
πρότερον τῆς Ἀσίας ἄρξαντας ὑπὸ Μήδων καταλυθῆναι,
ἔπειτα βασιλέα μὲν μηδένα γενέσθαι τὸν ἀμφισβητήσον-
τα τῶν ὄλων ἐπὶ πολλὰς γενεάς, τὰς δὲ πόλεις καθ'
ἑαυτὰς ταττομένας διοικεῖσθαι δημοκρατικῶς· τὸ δὲ

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

εντελώς ιδιότυπες απόψεις, λέγοντας πως το σχήμα της είναι σκαφοειδές και κοίλο, και διαθέτουν πολλές και πιθανές αποδείξεις τόσο για τη γη όσο και για τα υπόλοιπα σώματα στο στερέωμα" για τα οποία το να μιλήσουμε αναλυτικά θεωρούμε πως είναι ξένο προς την ιστορία μας. Για τούτο, όμως, μπορεί να είναι βέβαιος κανείς, ότι οι Χαλδαίοι έχουν τη μεγαλύτερη γνώση αστρολογίας απ' όλους τους ανθρώπους και ότι έδειξαν τη μεγαλύτερη επιμέλεια στη μελέτη της. Όσο για τον αριθμό των ετών, που λένε ότι η τάξη των Χαλδαιών αφιέρωσε στη μελέτη των ουρανίων σωμάτων, δύσκολα μπορεί να τον πιστέψει άνθρωπος, γιατί υπολογίζουν ότι πέρασαν τετρακόσιες εβδομήντα τρεις χιλιάδες, απ' όταν στα πανάρχαια χρόνια άρχισαν να κάνουν αστρολογικές παρατηρήσεις, μέχρι τη διάβαση του Αλεξάνδρου στην Ασία.

Ας αρκεστούμε, λοιπόν, σ' αυτά που είπαμε για τους Χαλδαιούς, για να μην απομακρυνθούμε περισσότερο από το αντικείμενο της ιστορίας μας" τώρα που μιλήσαμε για την κατάλυση της αυτοκρατορίας των Ασσυρίων από τους Μήδους, ας επιστρέψουμε στο σημείο που σταματήσαμε, πριν την παρέκβαση για τους Χαλδαιούς.

32. Επειδή οι παλαιότεροι των ιστορικών διαφωνούν σχετικά με τη μέγιστη αυτοκρατορία των Μήδων, πιστεύουμε πως είναι γνώρισμα όσων επιθυμούν να εξιστορήσουν τα γεγονότα σεβόμενοι την αλήθεια να εκθέτουν παράλληλα τις διαφορετικές εκδοχές των ιστοριογράφων. Ο Ηρόδοτος, που έζησε τα χρόνια του Ξέρξη⁴⁰, λέει ότι αφού οι Ασσύριοι κυριάρχησαν στην Ασία επί πεντακόσια χρόνια, η ηγεμονία τους καταλύθηκε από τους Μήδους. Στη συνέχεια και επί πολλές γενιές, δεν βρέθηκε βασιλιάς να διεκδικήσει την ανώτατη εξουσία και οι πόλεις, οργανωμένες από μόνες τους, διοικούνταν δημοκρατικά. Τέλος,

τελευταῖον πολλῶν ἐτῶν διελθόντων αἰρεθῆναι βασιλέα
 παρὰ τοῖς Μήδοις ἄνδρα δικαιοσύνη διάφορον, ὄνομα
 3 Κναξάρην. τοῦτον δὲ πρῶτον ἐπιχειρῆσαι προσάγεσθαι
 τοὺς πλησιοχώρους, καὶ τοῖς Μήδοις ἀρχηγὸν γενέσθαι
 τῆς τῶν ὅλων ἡγεμονίας· ἔπειτα τοὺς ἐκρόνους ἀεὶ
 προσκατακτωμένους πολλὴν τῆς ὁμόρου χώρας ἀυξῆσαι
 τὴν βασιλείαν μέχρι Ἀστυάγους τοῦ καταπολεμηθέντος
 ὑπὸ Κύρου καὶ Περσῶν. περὶ ὧν νῦν ἡμεῖς τὰ κεφάλαια
 προειρηκότες τὰ κατὰ μέρος ὕστερον ἀκριβῶς ἀναγρά-
 φομεν, ἐπειδὴν ἐπὶ τοὺς οἰκείους χρόνους ἐπιβάλωμεν·
 κατὰ γὰρ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑπτακαιδεκάτης Ὀλυμπιά-
 4 δος ἡρέθη βασιλεὺς ὑπὸ Μήδων Κναξάρης καθ' Ἡρόδο-
 τον. Κτησίας δὲ ὁ Κνίδιος τοῖς μὲν χρόνοις ὑπῆρξε κατὰ
 τὴν Κύρου στρατείαν ἐπὶ Ἀρταξέρξην τὸν ἀδελφόν,
 γενόμενος δ' αἰχμάλωτος, καὶ διὰ τὴν ἱατρικὴν ἐπιστή-
 μην ἀναληφθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἑπτακαίδεκα ἔτη
 διετέλεσε τιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ. οὗτος οὖν φησιν ἐκ
 τῶν βασιλικῶν διφθερῶν, ἐν αἷς οἱ Πέρσαι τὰς παλαιὰς
 πράξεις κατὰ τινα νόμον εἶχον συντεταγμένας, πολυ-
 5 πραγμονῆσαι τὰ καθ' ἕκαστον καὶ συνταξάμενος τὴν
 ἱστορίαν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐξενεγκεῖν. φησὶν οὖν μετὰ
 τὴν κατάλυσιν τῆς Ἀσσυρίων ἡγεμονίας Μήδους προ-
 6 στῆναι τῆς Ἀσίας Ἀρβάκον βασιλεύοντος τοῦ Σαρδα-
 νάπαλλον καταπολεμήσαντος, καθότι προεῖρηται. τούτου
 δ' ἄρξαντος ἔτη δυσὶ λείποντα τῶν τριάκοντα διαδέξα-
 σθαι τὴν βασιλείαν τὸν υἱὸν Μανδάκην, ὃν ἄρξει τῆς
 Ἀσίας ἔτη πεντήκοντα. μετὰ δὲ τοῦτον τριάκοντα μὲν
 ἔτη βασιλεῦσαι Σώσαρμον, πεντήκοντα δὲ Ἀρτύκαν, δύο
 δὲ πρὸς τοῖς εἴκοσι τὸν προσαγορευόμενον Ἀρβιάνην,
 τετταράκοντα δὲ Ἀρταῖον.

33. Ἐπὶ δὲ τούτου συστῆναι μέγαν πόλεμον τοῖς

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

μετά από πολλά χρόνια, οι Μήδοι εξέλεξαν βασιλιά έναν άνθρωπο που διακρινόταν για τη δικαιοσύνη του, τον Κυαξάρη⁴¹. Αυτός ήταν ο πρώτος που επιχείρησε να προσαρτήσσει τους γειτονικούς λαούς και έγινε για τους Μήδους ιδρυτής της παγκόσμιας ηγεμονίας τους. Μετά από εκείνον, οι απόγονοι του μεγάλωσαν το βασίλειο τους με συνεχείς προσαρτήσεις εδαφών γειτονικών χωρών, μέχρι την εποχή του Αστυάγη που νικήθηκε από τον Κύρο και τους Πέρσες⁴². Προς το παρόν, δώσαμε μόνο τα σπουδαιότερα γεγονότα συνοπτικά, ενώ θα τα αναπτύξουμε διεξοδικότερα παρακάτω, όταν φτάσουμε στα χρόνια που εντάσσονται· διότι, σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, ο Κυαξάρης εκλέχτηκε βασιλιάς των Μήδων, το δεύτερο έτος της δέκατης έβδομης ολυμπιάδας⁴³. Ο Κτησίας ο Κνίδιος, από την άλλη, έζησε την εποχή που ο Κύρος⁴⁴ εκστράτευσε εναντίον του αδελφού του, Αρταξέρξη, πιάστηκε αιχμάλωτος⁴⁵, τον ανέλαβε ο βασιλιάς, επειδή κατείχε την ιατρική επιστήμη, και έζησε τιμημένος κοντά του επί δεκαεπτά χρόνια. Ο Κτησίας, λοιπόν, λέει ότι από τα βασιλικά αρχεία, στα οποία, βάσει κάποιου νόμου, οι Πέρσες είχαν καταγράψει τα παλαιότερα γεγονότα, ερεύνησε τα αναφερόμενα σε κάθε βασιλιά και συνέγραψε ιστορία την οποία δημοσίευσε στους Έλληνες. Λέει, λοιπόν, ότι μετά την κατάλυση της Ασσυριακής αυτοκρατορίας, οι Μήδοι ήταν η δεσπόζουσα δύναμη στην Ασία, με βασιλιά τον Αρβάκη, που νίκησε, όπως είπαμε πιο πάνω, τον Σαρδανάπαλλο. Αφού βασίλεψε είκοσι οκτώ χρόνια, τον διαδέχθηκε στον θρόνο ο γιος του, Μαυδάκης, ο οποίος κυβέρνησε την Ασία επί πενήντα χρόνια. Μετά απ' αυτόν, τριάντα χρόνια βασίλεψε ο Σώσαρμος, πενήντα ο Αρτύκας, δεκαοκτώ ο ονομαζόμενος Αρβιάνης και σαράντα ο Αρταίος.

33. Επί των ημερών του τελευταίου, κηρύχτηκε πόλε-

- Μήδοις πρὸς Καδουσίους διὰ τοιαύτας αἰτίας. Παρσών-
 δην τὸν Πέρσην, θαυμαζόμενον ἐπ' ἀνδρεία καὶ συνέσει
 καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, φίλον τε ὑπάρξει τῷ βασιλεῖ καὶ
 μέγιστον ἰσχύσαι τῶν μετεχόντων τοῦ βασιλικοῦ συνε-
 2 δρίου. τοῦτον δ' ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐν τινι κρίσει λυπη-
 θέντα φυγεῖν μετὰ πεζῶν μὲν τρισχιλίων, ἱππέων δὲ
 χιλίων εἰς Καδουσίους, παρ' οἷς ἦν ἐκδεδομένος τὴν ἰδίαν
 ἀδελφὴν τῷ μάλιστα δυναστεύοντι κατὰ τούτους τοὺς
 3 τόπους. γενόμενον δ' ἀποστάτην καὶ πείσαντα τὸ σύμπαν
 ἔθνος ἀντέχεσθαι τῆς ἐλευθερίας, αἰρεθῆναι στρατηγὸν
 διὰ τὴν ἀνδρείαν. ἔπειτα πυνθανόμενον ἀθροίζομένην ἐπ'
 αὐτὸν μεγάλην δύναμιν, καθοπλίσαι τοὺς Καδουσίους
 πανδημεῖ, καὶ καταστρατοπεδεῦσαι πρὸς ταῖς εἰς τὴν
 χώραν εἰσβολαῖς ἔχοντα τοὺς σύμπαντας οὐκ ἐλάττους
 4 εἴκοσι μυριάδων. τοῦ δὲ βασιλέως Ἀρταίου στρατεύσαν-
 τος ἐπ' αὐτὸν μυριάσιν ὀγδοήκοντα μάχῃ κρατῆσαι καὶ
 πλείους μὲν τῶν πεντακισμυρίων ἀνελεῖν, τὴν δ' ἄλλην
 δύναμιν ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς Καδουσίων χώρας. διὸ καὶ παρὰ
 τοῖς ἐγχωρίοις θαυμαζόμενον αἰρεθῆναι τε βασιλέα καὶ
 τὴν Μηδίαν συνεχῶς λεηλατεῖν καὶ πάντα τόπον κατα-
 5 φθείρειν. μεγάλης δὲ δόξης τυχόντα, καὶ γήρᾳ μέλλοντα
 καταστρέφειν τὸν βίον, ἀρὰν θέσθαι παραστησάμενον τὸν
 διαδεχόμενον τὴν ἀρχήν, ὅπως μηδέποτε διαλύσωνται
 τὴν ἔχθραν Καδουσίοι πρὸς Μήδους· εἰ δὲ σύνθωιντο
 ὁμολογίας, ἐξώλεις γενέσθαι τοὺς τε ἀπὸ τοῦ γένους
 6 αὐτοῦ καὶ Καδουσίους ἅπαντας. διὰ δὴ ταύτας τὰς αἰτίας
 αἰεὶ πολεμικῶς ἐσχηκέναι Καδουσίους πρὸς Μήδους, καὶ
 μηδέποτε τοῖς τούτων βασιλεῦσιν ὑπηκόους γεγενῆσθαι,
 μέχρι οὗ Κῦρος εἰς Πέρσας μετέστησε τὴν ἡγεμονίαν.

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

μος μέγας ανάμεσα στους Μήδους και τους Καδουσίους, για τις εξής αιτίες. Ο Παρσώνδης ο Πέρσης, θαυμαστός για την ανδρεία, τη σύνεση κι όλες τις αρετές, ήταν φίλος του βασιλιά και ταυτόχρονα ο πιο ισχυρός από τους μετέχοντες στο βασιλικό συμβούλιο. Επειδή ενοχλήθηκε με κάποια απόφαση του βασιλιά, προσέφυγε με τρεις χιλιάδες πεζούς και χίλιους ιππείς στους Καδουσίους, όπου είχε παντρεύσει την αδελφή του με τον πιο ισχυρό άντρα σ' εκείνα τα μέρη. Καθώς έγινε, λοιπόν, αποστάτης, έπεισε ολόκληρο το έθνος να διεκδικήσει την ελευθερία του, ενώ ο ίδιος εκλέχτηκε στρατηγός λόγω της ανδρείας του. Μαθαίνοντας ότι συγκεντρώνεται μεγάλη δύναμη εναντίον του, εξόπλισε όλους ανεξαιρέτως τους Καδουσίους και στρατοπέδευσε μπρος από τα περάσματα που οδηγούσαν στο εσωτερικό της χώρας, έχοντας στράτευμα συνολικής δύναμης όχι μικρότερης από διακόσιες χιλιάδες άντρες. Μολονότι ο βασιλιάς Αρταίος εκστράτευσε εναντίον του με οκτακόσιες χιλιάδες στρατό, τον νίκησε στη μάχη, στην οποία σκότωσε περισσότερους από πενήντα χιλιάδες, και εξεδίωξε την υπόλοιπη δύναμη του στρατού από τη χώρα των Καδουσίων. Πράγμα για το οποίο τον θαύμασε ο λαός της χώρας τόσο που τον εξέλεξε βασιλιά, και λεηλατούσε συνεχώς τη Μηδία και ρήμαξε ολόκληρη τη χώρα. Αφού απέκτησε μεγάλη δόξα και πια κόντευε να πεθάνει από γεράματα, κάλεσε πλάι του τον διάδοχο του στον θρόνο και του άφησε ευχή και κατάρρα ποτέ να μη διαλύσουν την έχθρα οι Καδουσίοι με τους Μήδους, κι αν ποτέ συνάψουν μαζί τους ειρήνη, τότε θα καταστραφεί η γενιά του και μαζί ολόκληρος ο λαός των Καδουσίων. Γι' αυτούς, λοιπόν, τους λόγους οι Καδουσίοι ήταν πάντα άσπονδοι εχθροί των Μήδων και ποτέ δεν έγιναν υπήκοοι του βασιλιά τους, μέχρι που ο Κύρος μεταβίβασε την ηγεμονία στους Πέρσες.

34. Τῶν δὲ Μήδων βασιλεῦσαι μετὰ τὴν Ἀρταίου
τελευτὴν Ἀρτύνην μὲν ἔτη δύο πρὸς τοῖς εἴκοσι, Ἀστι-
βάραν δὲ τετταράκοντα. ἐπὶ δὲ τούτου Πάρθους ἀπο-
στάντας Μήδων Σάκαις τὴν τε χώραν καὶ τὴν πόλιν
2 ἐγχειρίσαι· διόπερ συστάντος πολέμου τοῖς Σάκαις πρὸς
Μήδους ἐπ' ἔτη πλείω γενέσθαι τε μάχας οὐκ ὀλίγας καὶ
συχνῶν παρ' ἀμφοτέροις ἀναιρεθέντων τὸ τελευταῖον
εἰρήνην αὐτοὺς ἐπὶ τοῖσδε συνθέσθαι, Πάρθους μὲν ὑπὸ
Μήδους τετάχθαι, τῶν δὲ προὔπαρχόντων ἑκατέρους
κυριεύσαντας φίλους εἶναι καὶ συμμάχους ἀλλήλοις εἰς
3 τὸν ἅπαντα χρόνον. βασιλεῦσαι δὲ τότε τῶν Σακῶν
γυναῖκα τὰ κατὰ πόλεμον ἐξηλωκυῖαν καὶ τόλμη τε καὶ
πράξει πολὺ διαφέρουσαν τῶν ἐν Σάκαις γυναικῶν,
ὄνομα Ζαρίναν. καθόλου μὲν οὖν τὸ ἔθνος τοῦτο γυναι-
κας ἀλκίμους ἔχειν καὶ κοινωνούσας τοῖς ἀνδράσι τῶν ἐν
τοῖς πολέμοις κινδύνων, ταύτην δὲ λέγεται τῷ τε κάλλει
γενέσθαι πασῶν ἐκπρεπεστάτην καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς καὶ
4 τοῖς κατὰ μέρος ἐγχειρήμασι θαυμαστήν. τῶν μὲν γὰρ
πλησιοχώρων βαρβάρων τοὺς ἐπηρμένους τῷ θράσει καὶ
καταδουλουμένους τὸ ἔθνος τῶν Σακῶν καταπολεμῆσαι,
τῆς δὲ χώρας πολλὴν ἐξημερῶσαι, καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγας
κτίσαι, καὶ τὸ σύνολον εὐδαιμονέστερον τὸν βίον τῶν
5 ὁμοεθνῶν ποιῆσαι. διὸ καὶ τοὺς ἐγχωρίους μετὰ τὴν
τελευτὴν αὐτῆς χάριν ἀποδιδόντας τῶν εὐεργεσιῶν καὶ
τῆς ἀρετῆς μνημονεύοντας τάφον οἰκοδομῆσαι πολὺ τῶν
ὄντων παρ' αὐτοῖς ὑπερέχοντα· ὑποστησασμένους γὰρ
πυραμίδα τρίγωνον τριῶν μὲν σταδίων ἐκάστην πλευρὰν
αὐτῆς κατασκευάσαι τὸ μῆκος, τὸ δ' ὕψος σταδιαῖον, εἰς
ὁξὺ συνηγμένης τῆς κορυφῆς· ἐπιστῆσαι δὲ τῷ τάφῳ καὶ
χρυσῇν εἰκόνα κολοττικὴν, καὶ τιμὰς ἥρωικὰς ἀπονεῖμαι,

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

34. Μετά τον θάνατο του Αρταίου, βασίλεψε στους Μήδους ο Αρτύνης επί είκοσι δύο χρόνια και στη συνέχεια ο Αστιβάρας επί σαράντα. Επί της βασιλείας του τελευταίου, οι Πάρθοι αποστάτησαν από τους Μήδους και παρέδωσαν τόσο τη χώρα όσο και την πόλη τους στους Σάκες. Πράγμα που οδήγησε σε πόλεμο ανάμεσα στους Σάκες και τους Μήδους, που διήρκεσε πολλά χρόνια. Μετά από ουκ ολίγες μάχες και μεγάλες απώλειες κι από τις δυο πλευρές, συνήψαν τελικά ειρήνη με τους εξής όρους, ότι οι Πάρθοι θα υποταχθούν στους Μήδους, αλλά και οι δυο λαοί θα διατηρήσουν της προϋπάρχουσες κτήσεις τους και στο εξής θα είναι φίλοι και σύμμαχοι για πάντα. Εκείνη την εποχή, βασίλευε στους Σάκες μια γυναίκα, που ήταν αφοσιωμένη στον πόλεμο και διέφερε κατά πολύ από τις γυναίκες των Σακών στην τόλμη αλλά και στις πράξεις, ονόματι Ζαρίνα. Τούτο το έθνος, βέβαια, έχει θαρραλέες γυναίκες που συμμετέχουν με τους άντρες τους στους κινδύνους του πολέμου, αλλά γι' αυτήν λέγεται πως ήταν η ομορφότερη απ' όλες και η πιο αξιοθαύμαστη τόσο για τα σχέδια που κατέστρωνε όσο και για την πρακτική της δράση. Όσους από τους γειτονικούς βαρβαρικούς λαούς είχαν από αλαζονία αποθρασυνθεί και προσπάθησαν να υποδουλώσουν το έθνος των Σακών, τους υπέταξε με πόλεμο, ενώ ταυτόχρονα εκπολίτισε το μεγαλύτερο μέρος της χώρας της, ίδρυσε ουκ ολίγες πόλεις και γενικά έκανε ευτυχέστερη τη ζωή των ομοεθνών της. Γι' αυτό και οι συμπατριώτες της, μετά τον θάνατο της, από ευγνωμοσύνη για τις ευεργεσίες και σε ανάμνηση των αρετών της, έχτισαν τάφο προς τιμήν της που ήταν κατα πολύ μεγαλύτερος απ' όλους στη χώρα" ανήγειραν τριγωνική πυραμίδα, με μήκος πλευράς τρία στάδια και ύψος ένα, που κατέληγε στην κορυφή σε αιχμή, πάνω στον τάφο έστησαν χρυσό αδριάντα μεγέθους κολοσσού και της απέδιδαν τιμές ηρωίδας, αλλά και όλες

καὶ τᾶλλα πάντα μεγαλοπρεπέστερα ποιεῖν τῶν τοῖς
 6 προγόνοις αὐτῆς συγχωρηθέντων. Ἀστιβάρα δὲ τοῦ
 βασιλέως τῶν Μήδων ἐν Ἑκβατάνοις γῆρα τελευτή-
 σαντος τὴν ἀρχὴν Ἀσπάνδαν τὸν υἱὸν διαδέξασθαι, τὸν
 ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἀστυάγην καλούμενον. τούτου δ' ὑπὸ
 Κύρου τοῦ Πέρσου καταπολεμηθέντος μεταπεσεῖν τὴν
 βασιλείαν εἰς Πέρσας, περὶ ὧν ἡμεῖς τὰ κατὰ μέρος ἐν
 τοῖς ἰδίοις χρόνοις ἀκριβῶς ἀναγράφομεν.

7 Περὶ μὲν οὖν τῆς Ἀσσυρίων καὶ Μήδων βασιλείας
 καὶ τῆς τῶν συγγραφέων διαφωνίας ἱκανῶς εἰρησθαι
 νομίζομεν· περὶ δὲ τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ μυθο-
 λογουμένων ἐν μέρει διεξιμεν.

35. Ἡ τοίνυν Ἰνδικὴ τετράπλευρος οὕσα τῷ σχήμα-
 τι, τὴν μὲν πρὸς ἀνατολὰς νεύουσαν πλευρὰν καὶ τὴν πρὸς
 μεσημβρίαν ἢ μεγάλη περιέχει θάλαττα, τὴν δὲ πρὸς τὰς
 ἄρκτους τὸ Ἡμωδὸν ὄρος διείργει τῆς Σκυθίας, ἣν
 κατοικοῦσι τῶν Σκυθῶν οἱ προσαγορευόμενοι Σάκαι·
 τὴν δὲ τετάρτην [τὴν] πρὸς δύσιν ἐστραμμένην διείλη-
 phen ὁ Ἰνδὸς προσαγορευόμενος ποταμός, μέγιστος ὧν
 2 τῶν πάντων μετὰ τὸν Νεῖλον. τὸ δὲ μέγεθος τῆς ὅλης
 Ἰνδικῆς φασιν ὑπάρχειν ἀπὸ μὲν ἀνατολῶν πρὸς δύσιν
 δισμυρίων ὀκτακισχιλίων σταδίων, ἀπὸ δὲ τῶν ἄρκτων
 πρὸς μεσημβρίαν τρισμυρίων δισχιλίων. τηλικαύτῃ δ'
 οὕσα τὸ μέγεθος δοκεῖ τοῦ κόσμου μάλιστα περιέχειν τὸν
 τῶν θερινῶν τροπῶν κύκλον, καὶ πολλαχῇ μὲν ἐπ' ἄκρας
 τῆς Ἰνδικῆς ἰδεῖν ἔστιν ἀσκίους ὄντας τοὺς γνώμονας,
 νυκτὸς δὲ τὰς ἄρκτους ἀθεωρήτους· ἐν δὲ τοῖς ἐσχάτοις
 οὐδ' αὐτὸν τὸν ἀρκτοῦρον φαίνεσθαι· καθ' ὃν δὴ τόπον
 3 φασὶ καὶ τὰς σκιάς κεκλίσθαι πρὸς μεσημβρίαν. ἢ δ' οὖν
 Ἰνδικὴ πολλὰ μὲν ὄρη καὶ μεγάλα ἔχει δένδρεσι παντο-

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

οι τιμές που της απέδιδαν ήταν πιο μεγαλοπρεπείς από εκείνες που απέτιαν στους προγόνους της. Όταν ο Αστίβαρας, ο βασιλιάς των Μήδων, πέθανε στα Εκβάτανα από γεράματα, τον διαδέχθηκε στην εξουσία ο γιος του, Ασπάνδας, τον οποίο οι Έλληνες ονομάζουν Αστυάγη. Όταν αυτός νικήθηκε από τον Κύρο τον Πέρση, πέρασε το βασίλειο στους Πέρσες, για τους οποίους θα δώσουμε λεπτομερή και ακριβή έκθεση, στην αντίστοιχη εποχή⁴⁶.

Σχετικά, λοιπόν, με την ηγεμονία των Ασσυρίων και των Μήδων και τις σχετικές διαφωνίες των ιστορικών, νομίζουμε πως αρκετά ειπώθηκαν τώρα θα αναπτύξουμε τα σχετικά με την Ινδία και τη μυθολογία της.

35. Η Ινδία είναι τετράπλευρη στο σχήμα, με την πλευρά που βλέπει προς ανατολάς και την πλευρά προς νότο να περιβρέχονται από τη μεγάλη θάλασσα⁴⁷, ενώ την προς βορράν πλευρά χωρίζει το όρος Ημωδόν από το μέρος της Σκυθίας που κατοικούν οι Σκύθες οι λεγόμενοι Σάκες, τέλος, την τέταρτη πλευρά, που βλέπει προς δυσμάς, την ορίζει ο Ινδός λεγόμενος ποταμός, που είναι το μεγαλύτερο απ' όλα τα ποτάμια, μετά τον Νείλο. Σχετικά με το μέγεθος ολόκληρης της Ινδίας, λένε πως απλώνεται από ανατολή προς δύση σε έκταση είκοσι οκτώ χιλιάδων σταδίων, ενώ από βορρά προς νότο σε έκταση τριάντα δύο χιλιάδων σταδίων. Με τέτοιο μέγεθος που έχει, θεωρείται πως περιέχει το μεγαλύτερο μέρος της θερινής διαδρομής του ήλιου⁴⁸ απ' οποιοδήποτε άλλο μέρος του κόσμου, και σε πολλά μέρη στο ακρωτήριο της Ινδικής χερσονήσου μπορείς να δεις τα ηλιακά ρολόγια να μη ρίχνουν σκιά, ενώ τη νύχτα οι άρκτοι δεν είναι ορατές, και στα νοτιώτατα μέρη, δεν φαίνεται ούτε καν ο αρκτούρος⁴⁹, σ' εκείνες μάλιστα τις περιοχές λένε πως οι σκιές κλίνουν προς τον νότο⁵. Η Ινδία, λοιπόν, έχει πολλά και ψηλά βουνά, γεμάτα καρπο-

δαποῖς καρπίμοις πλήθοντα, πολλὰ δὲ πεδιά καὶ μεγάλα καρποφόρα, τῷ μὲν κάλλει διάφορα, ποταμῶν δὲ πλήθεσι διαρρεόμενα. τὰ πολλὰ δὲ τῆς χώρας ἀρδεύεται, καὶ διὰ τοῦτο διττοὺς ἔχει τοὺς κατ' ἔτος καρπούς· ζῶων τε παντοδαπῶν γέμει διαφόρων τοῖς μεγέθεσι καὶ ταῖς
 4 ἀλκαῖς, τῶν μὲν χερσαίων, τῶν δὲ καὶ πτηνῶν. καὶ πλείστους δὲ καὶ μεγίστους ἐλέφαντας ἐκτρέφει, χορηγοῦσα τὰς τροφὰς ἀφθόνους, δι' ἃς ταῖς ῥώμαις τὰ θηρία ταῦτα πολὺν προέχει τῶν κατὰ τὴν Λιβύην γεννωμένων· διὸ καὶ πολλῶν θηρευομένων ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν καὶ πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας κατασκευαζομένων μεγάλας συμβαίνει ῥοπὰς γίνεσθαι πρὸς τὴν νίκην.

36. Ὅμοίως δὲ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἡ πολυκαρπία τρέφουσα τοῖς τε ἀναστήμασι τῶν σωμάτων καὶ τοῖς ὄγκοις ὑπερφέροντας κατασκευάζει· εἶναι δ' αὐτοὺς συμβαίνει καὶ πρὸς τὰς τέχνας ἐπιστήμονας, ὥς ἂν ἀέρα μὲν ἔλκοντας καθαρὸν, ὕδωρ δὲ λεπτομερέστατον πίνον-
 2 τας. ἡ δὲ γῆ πάμφορος οὖσα τοῖς ἡμέροις καρποῖς ἔχει καὶ φλέβας καταγείους πολλῶν καὶ παντοδαπῶν μετάλλων· γίνεται γάρ ἐν αὐτῇ πολὺς μὲν ἄργυρος καὶ χρυσός, οὐκ ὀλίγος δὲ χαλκός καὶ σίδηρος, ἔτι δὲ καττίτερος καὶ τᾶλλα τὰ πρὸς κόσμον τε καὶ χρεῖαν καὶ πολεμικὴν
 3 παρασκευὴν ἀνήκοντα. χωρὶς δὲ τῶν δημητριακῶν καρπῶν φύεται κατὰ τὴν Ἰνδικὴν πολλὴ μὲν κέγχρος, ἀρδευομένη τῇ τῶν ποταμίων ναμάτων θαυσιλείᾳ, πολὺ δ' ὄσπριον καὶ διάφορον, ἔτι δ' ὄρυζα καὶ ὁ προσαγορευόμενος βόσπορος, καὶ μετὰ ταῦτ' ἄλλα πολλὰ τῶν πρὸς διατροφὴν χρησίμων· καὶ τούτων τὰ πολλὰ ὑπάρχει αὐτοφυῆ. οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ ἄλλους ἐδωδίμους καρπούς φέρει δυναμένους τρέφειν ζῶα, περὶ ὧν μακρὸν ἂν εἴη
 4 γράφειν. διὸ καὶ φασι μηδέποτε τὴν Ἰνδικὴν ἐπισχεῖν

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

φόρα δέντρα κάθε είδους, και πολλές και εύφορες πεδιάδες, ξεχωριστές για την ομορφιά τους, που τις διαρρέουν ποτάμια πολλά. Το μεγαλύτερο μέρος της χώρας αρδεύεται και γι' αυτό τον λόγο δίνει δυο συγκομιδές τον χρόνο. Είναι γεμάτη όλων των ειδών ζώα, που ξεχωρίζουν για το μέγεθος και για τη δύναμη τους, άλλα χερσαία και άλλα πτηνά. Επίσης, τρέφει πάρα πολλούς και πελώριους ελέφαντες, μιας και τους παρέχει τροφές εν αφθονία, εξ αιτίας των οποίων άλλωστε τούτα τα ζώα υπερέχουν κατά πολύ από τα αντίστοιχα της Λιβύης· γι' αυτό και οι Ινδοί πίνουν πολλούς απ' αυτούς και τους εκπαιδεύουν για τον πόλεμο, πράγμα που συμβάλλει στη νικηφόρα έκβαση των μαχών.

36. Το ίδιο και με τους ανθρώπους, η αφθονία των καρπών τους δίνει ψηλό ανάστημα και γεροδεμένα σώματα· σ' αυτούς επίσης συμβαίνει να έχουν μεγάλη επίδοση στις τέχνες, καθώς αναπνέουν καθαρόν αέρα και πίνουν πεντακάθαρο νερό. Όσο για τη γη, εκτός του ότι παράγει όλα τα είδη των καλλιεργήσιμων καρπών, διαθέτει και υπόγειες φλέβες πλούσιες σε μέταλλα κάθε είδους· μέσα της υπάρχει άργυρος πολύς και χρυσός, μπόλικος χαλκός και σίδηρος, καθώς και κασσίτερος και τα υπόλοιπα μέταλλα τα κατάλληλα για κοσμήματα, για σκεύη και για πολεμικά όπλα. Εκτός των δημητριακών, στην Ινδία παράγεται και πολύ κεχρί⁵¹, που ποτίζεται από τα άφθονα νερά της, πολλά και εξαιρετικής ποιότητας όσπρια, επίσης ρύζι και το λεγόμενο βόσπορο⁵², καθώς και πολλά άλλα χρήσιμα στη διατροφή φυτά, τα περισσότερα των οποίων είναι αυτοφυή. Παράγει, επίσης, και ουσκ ολίγους εδώδιμους καρπούς, κατάλληλους για τη διατροφή των ζώων, που αν γράφαμε γι' αυτούς θα πηγαίναμε πολύ μακριά. Αυτός, άλλωστε, λένε, είναι ο λόγος που ποτέ δεν έχει

- λιμὸν ἢ καθόλου σπάνιν τῶν πρὸς τροφήν ἡμερον ἀνηκόντων. διττῶν γὰρ ὄμβρων ἐν αὐτῇ γινομένων καθ' ἕκαστον ἔτος, τοῦ μὲν χειμερινοῦ, καθὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις, ὁ σπόρος τῶν πυρρίων γίνεται καρπῶν, τοῦ δ' ἐτέρου κατὰ τὴν θερινὴν τροπὴν [καθ' ἣν] σπεύρεσθαι συμβαίνει τὴν ὄρυζαν καὶ τὸν βόσπορον, ἔτι δὲ σήσαμον καὶ κέγχρον· κατὰ δὲ τὸ πλεῖστον ἀμφοτέροις τοῖς καρποῖς οἱ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν ἐπιτυγχάνουσι, πάντων δέ, τελεσφορουμένων θατέρον τῶν καρπῶν, οὐκ ἀποτυγχάνουσιν. οἱ 5 τε αὐτοματιζόντες καρποὶ καὶ αἱ κατὰ τοὺς ἐλώδεις τόπους φνύμεναι ῥίζαι διάφοροι ταῖς γλυκύτησιν οὔσαι πολλὴν παρέχονται τοῖς ἀνθρώποις δαφίλειαν· πάντα γὰρ σχεδὸν τὰ κατὰ τὴν χώραν πεδιά γλυκεῖαν ἔχει τὴν ἀπὸ τῶν ποταμῶν ἱκμάδα καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ὄμβρων τῶν ἐν τῷ θέρει [γινομένων] κατ' ἐνιαυτὸν κυκλικῇ τινι περιόδῳ παραδόξως εἰωθότων γίνεσθαι δαφίλειαν, χλιαρῶν πιπτόντων ὑδάτων ἐκ τοῦ περιέχοντος ἀέρος, καὶ τὰς ἐν τοῖς ἔλеси ῥίζας ἔψοντος τοῦ καύματος, καὶ μάλιστα τῶν 6 μεγάλων καλάμων. συμβάλλονται δὲ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς καὶ τὰ νόμιμα πρὸς τὸ μηδέποτε ἔνδειαν τροφῆς παρ' αὐτοῖς εἶναι· παρὰ μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις οἱ πολέμιοι καταφθείροντες τὴν χώραν ἀγεώργητον κατασκευάζουσι, παρὰ δὲ τούτοις τῶν γεωργῶν ἱερῶν καὶ ἀσύλων ἐωμένων, οἱ πλησίον τῶν παρατάξεων γεωργοῦντες 7 ἀνεπαίσθητοι τῶν κινδύνων εἰσίν. ἀμφοτέροι γὰρ οἱ πολεμοῦντες ἀλλήλους μὲν ἀποκτείνουσιν ἐν ταῖς μάχαις, τοὺς δὲ περὶ τὴν γεωργίαν ὄντας ἐῷσιν ἀβλαβεῖς, ὥς κοινούς ὄντας ἀπάντων εὐεργέτας, τὰς τε χώρας τῶν ἀντιπολεμουμένων οὐτ' ἐμπυρίζουσιν οὔτε δειδροτομοῦσιν.

37. Ἐχει δὲ καὶ ποταμοὺς ἢ χώρα τῶν Ἰνδῶν πολλοὺς καὶ μεγάλους πλωτοὺς, οἱ τὰς πηγὰς ἔχοντες ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς πρὸς τὰς ἄρκτους κεκλιμένοις φέρονται διὰ τῆς πεδιάδος, ὧν οὐκ ὀλίγοι συμμίσγοντες ἀλλήλοις

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

πέσει πείνα στην Ινδία και γενικά δεν έχει εμφανιστεί έλλειψη τροφίμων. Διότι επειδή στην Ινδία υπάρχουν δυο περίοδοι βροχών τον χρόνο, μία τον χειμώνα, όπως και στα υπόλοιπα μέρη, που γίνεται η σπορά των σιτηρών, και η δεύτερη περίοδος, κατά το θερινό ηλιοστάσιο, οπότε συνηθίζουν να σπέρνουν ρύζι και βόσπορο, καθώς και σουσάμι και κεχρί. Ως επί το πλείστον, οι Ινδοί πετυχαίνουν και στις δυο σοδειές και δεν αποτυχαίνουν, γιατί όπως κι αν γίνει, η μια από τις δυο σπορές θα καρπίσει. Αλλά και οι αυτοφυείς καρποί και οι ρίζες που γίνονται στις ελώδεις περιοχές είναι τόσο γλυκά που παρέχουν άφθονη τροφή στους ανθρώπους. Διότι όλες σχεδόν οι πεδιάδες της χώρας διαποτίζονται από τη γλυκιά υγρασία των ποταμών και των βροχών που πέφτουν με απίστευτη κανονικότητα κάθε χρόνο το καλοκαίρι, μιας και πέφτουν άφθονες χλιάρές βροχές από τη γύρω ατμόσφαιρα και η ζέστη ωριμάζει⁵³ τις ρίζες των μεγάλων κυρίως καλαμιών μέσα στα έλη. Επί πλέον, συμβάλλουν και τα έθιμα των Ινδών προς την κατεύθυνση του να μην συμβεί ποτέ σ' αυτούς έλλειψη τροφίμων, διότι στους υπόλοιπους λαούς, οι εχθροί καταστρέφουν τη χώρα και την αφήνουν χέρσα, ενώ στους Ινδούς οι γεωργοί θεωρούνται ιεροί και απαραβίαστοι, ώστε ακόμη κι εκείνοι που καλλιεργούν κοντά στις περιοχές των μαχών δεν επηρεάζονται στο παραμικρό από τον πόλεμο. Διότι οι εμπόλεμοι σκοτώνονται μεν μεταξύ τους στις μάχες, τους ασχολούμενους όμως με τη γεωργία τους αφήνουν σώους και αβλαβείς, δεδομένου ότι ευεργετούν τους πάντες, και ούτε καίνε ούτε κόβουν τα δέντρα από τις περιοχές των αντιπάλων τους.

37. Η χώρα των Ινδών έχει και πολλά ποτάμια, μεγάλα και πλωτά, των οποίων οι πηγές βρίσκονται στα όρη του βορρά και κυλάνε προς τα κάτω στην πεδινή χώρα. Απ'

- ἐμβάλλουσιν εἰς ποταμὸν τὸν ὀνομαζόμενον Γάγγην.
- 2 οὗτος δὲ τὸ πλάτος γινόμενος σταδίων τριάκοντα φέρεται μὲν ἀπὸ τῆς ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν, ἐξερεύγεται δ' εἰς τὸν ὠκεανόν, ἀπολαμβάνων εἰς τὸ πρὸς ἕω μέρος τὸ ἔθνος τὸ τῶν Γανδαριδῶν, πλείστους ἔχον καὶ μεγίστους
- 3 ἐλέφαντας. διὸ καὶ τῆς χώρας ταύτης οὐδεὶς πώποτε βασιλεὺς ἔπηλυσ ἐκράτησε, πάντων τῶν ἄλλοεθνῶν φοβουμένων τό τε πλῆθος καὶ τὴν ἀλκὴν τῶν θηρίων. καὶ γὰρ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἀπάσης τῆς Ἀσίας κρατήσας μόνους τοὺς Γανδαρίδας οὐκ ἐπολέμησε· καταντήσας γὰρ ἐπὶ τὸν Γάγγην ποταμὸν μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, καὶ τοὺς ἄλλους Ἰνδοὺς καταπολεμήσας, ὥς ἐπύθετο τοὺς Γανδαρίδας ἔχειν τετρακισχιλίους ἐλέφαντας πολεμικῶς κεκοσμημένους, ἀπέγνω τὴν ἐπ' αὐτοὺς
- 4 στρατείαν. ὁ δὲ παραπλήσιος τῷ Γάγγη ποταμός, προσ-αγορευόμενος δὲ Ἰνδός, ἄρχεται μὲν ὁμοίως ἀπὸ τῶν ἄρκτων, ἐμβάλλων δὲ εἰς τὸν ὠκεανὸν ἀφορίζει τὴν Ἰνδικήν· πολλὴν δὲ διεξιὼν πεδιάδα χώραν δέχεται ποταμοὺς οὐκ ὀλίγους πλωτοὺς, ἐπιφανεστάτους δ'
- 5 Ὑπανιν καὶ Ὑδάσπην καὶ Ἀκεσίνον. χωρὶς δὲ τούτων ἄλλο πλῆθος ποταμῶν παντοδαπῶν διαρρεῖ καὶ ποιεῖ κατάφοντον πολλοῖς κηπεύμασι καὶ καρποῖς παντοδαποῖς τὴν χώραν. τοῦ δὲ κατὰ τοὺς ποταμοὺς πλῆθους καὶ τῆς τῶν ὑδάτων ὑπερβολῆς αἰτίαν φέρουσιν οἱ παρ' αὐτοῖς
- 6 φιλόσοφοι καὶ φυσικοὶ τοιαύτην· τῆς Ἰνδικῆς φασὶ τὰς περικειμένας χώρας, τὴν τε Σκυθῶν καὶ Βακτριανῶν, ἔτι δὲ καὶ τῶν Ἀριανῶν, ὑψηλοτέρας εἶναι τῆς Ἰνδικῆς, ὥστ' εὐλόγως εἰς τὴν ὑποκειμένην χώραν πανταχόθεν συρρεούσας τὰς λιβάδας ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ποιεῖν τοὺς
- 7 τόπους καθύγρους καὶ γεννᾶν ποταμῶν πλῆθος. ἴδιον δέ τι συμβαίνει περὶ τινὰ τῶν κατὰ τὴν Ἰνδικήν ποταμῶν

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

αυτά, πολλά ενώνονται μεταξύ τους και χύνονται στον ονομαζόμενο Γάγγη ποταμό. Ο Γάγγης, που φτάνει σε πλάτος τα τριάντα στάδια, κυλάει από βορρά προς νότο και εκβάλλει στον ωκεανό, σχηματίζοντας προς ανατολάς το σύνορο του έθνους των Γανδαριδών, που έχει τους περισσότερους και μεγαλύτερους ελέφαντες. Κατά συνέπεια, ποτέ κανείς ξένος βασιλιάς δεν κατέκτησε εκείνη την περιοχή, μιας κι όλοι οι αλλοεθνείς φοβούνται το πλήθος και τη δύναμη των θηρίων. Ακόμα και ο Αλέξανδρος ο Μακεδών που κατέκτησε ολόκληρη την Ασία απέφυγε να πολεμήσει τους Γανδαρίδες διότι φτάνοντας με ολόκληρο το στράτευμα του στον Γάγγη ποταμό, αφού είχε κατακτήσει τους υπόλοιπους Ινδούς, έμαθε πως οι Γανδαρίδες είχαν προπαρασκευάσει για πόλεμο τέσσερις χιλιάδες ελέφαντες κι έτσι εγκατέλειψε την εναντίον τους εκστρατεία⁵⁴. Ο ποταμός που είναι παραπλήσιος με τον Γάγγη, ο ονομαζόμενος Ινδός, πηγάζει κι αυτός από τον βορρά και εκβάλλει στον ωκεανό, οριοθετώντας την Ινδία. Στην εκτεταμένη πεδινή περιοχή που διασχίζει, δέχεται τα νερά ουκ ολίγων πλωτών παραποτάμων, οι σπουδαιότεροι των οποίων είναι ο 'Τπανις⁵⁵, ο Υδάσπης και ο Ακεσίνο. Πέρα από αυτούς, μεγάλο πλήθος ποταμών κάθε είδους διαρρέουν τη χώρα και την κάνουν κατάφυτη από περιβόλια με κάθε είδους καρπούς. Για το πλήθος των ποταμών και την ασυνήθιστα μεγάλη ποσότητα υδάτων οι φιλόφοροι και οι φυσικοί επιστήμονες των Ινδιών δίνουν την ακόλουθη εξήγηση. Οι χώρες που περιτριγυρίζουν, λένε, την Ινδία, δηλαδή η χώρα των Σκυθών, των Βακτριανών καθώς και των Αριανών, είναι ψηλότερες από την Ινδία, ως εκ τούτου εύλογο είναι στη χαμηλότερη περιοχή που τα νερά συρρέουν από παντού να την διαποτίζουν σταδιακά και να δημιουργούν πλήθος ποταμών. Κάτι εντελώς ιδιαίτερο συμβαίνει στην περίπτωση ενός ποταμού της Ινδίας, του ονομαζόμενου

τὸν ὀνομαζόμενον Σίλλαν, ῥέοντα δ' ἔκ τινος ὁμωνύμου κρήνης· ἐπὶ γὰρ τούτου μόνου τῶν ἀπάντων ποταμῶν οὐδὲν τῶν ἐμβαλλομένων εἰς αὐτὸν ἐπιπλεῖ, πάντα δ' εἰς τὸν βυθὸν καταδύεται παραδόξως.

38. Τὴν δ' ὅλην Ἰνδικὴν οὖσαν ὑπερμεγέθη λέγεται κατοικεῖν ἔθνη πολλὰ καὶ παντοδαπά, καὶ τούτων μηδὲν ἔχειν τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν ἑπηλυν, ἀλλὰ πάντα δοκεῖν ὑπάρχειν αὐτόχθονα, πρὸς δὲ τούτοις μήτε ξενικὴν ἀποικίαν προσδέχεσθαι πώποτε μήτ' εἰς ἄλλοθενεῖς
- 2 ἀπεσταλκέναι. μυθολογοῦσι δὲ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἀνθρώπους τροφαῖς μὲν κεχρηῆσθαι τοῖς αὐτομάτως φρομένοις ἐκ τῆς γῆς καρποῖς, ἐσθῆσι δὲ ταῖς δοραῖς τῶν ἐγγχωρίων ζώων, καθάπερ καὶ παρ' Ἑλλησιν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν τεχνῶν τὰς εὐρέσεις καὶ τῶν ἄλλων τῶν πρὸς βίον χρησίμων ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον γενέσθαι, τῆς χρείας αὐτῆς ὑψηγουμένης εὐφρεῖ ζῶν καὶ συνεργοὺς ἔχοντι πρὸς ἅπαντα χεῖρας καὶ λόγον καὶ ψυχῆς ἀγκύνοιαν.
- 3 μυθολογοῦσι δὲ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς οἱ λογιώτατοι, περὶ οὗ καθῆκον ἂν εἶη συντόμως διελθεῖν. φασὶ γὰρ ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις, παρ' αὐτοῖς ἔτι τῶν ἀνθρώπων κομηδὸν οἰκούντων, παραγενέσθαι τὸν Διόνυσον ἐκ τῶν πρὸς ἐσπέραν τόπων ἔχοντα δύναμιν ἀξιόλογον· ἐπελθεῖν δὲ τὴν Ἰνδικὴν ἅπασαν, μηδεμιᾶς οὔσης ἀξιολόγου
- 4 πόλεως [τῆς] δυναμένης ἀντιτάξασθαι. ἐπιγενομένων δὲ καυμάτων μεγάλων, καὶ τῶν τοῦ Διονύσου στρατιωτῶν λοιμικῇ νόσῳ διαφθειρομένων, συνέσει διαφέροντα τὸν ἡγεμόνα τοῦτον ἀπαγαγεῖν τὸ στρατόπεδον ἐκ τῶν πεδινῶν τόπων εἰς τὴν ὄρεινὴν· ἐν ταύτῃ δὲ πνεόντων ψυχρῶν ἀνέμων καὶ τῶν ναματιαίων ὑδάτων καθαρῶν ῥεόντων πρὸς αὐταῖς ταῖς πηγαῖς, ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου τὸ στρατόπεδον. ὀνομάζεσθαι δὲ τῆς ὄρεινῆς τὸν

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Σίλλα, που πηγάζει από μια ομώνυμη πηγή, γιατί μόνο σ' αυτόν απ' όλα τα ποτάμια ό,τι κι αν ρίξεις στα νερά του δεν επιπλέει, αλλά τα πάντα βουλιάζουν παραδόξως στον βυθό⁵⁶.

38. Ολόκληρη η Ινδία, καθώς είναι υπερμεγέθους χώρα, λέγεται πως κατοικείται από πολλούς και διαφορετικούς λαούς και πως απ' αυτούς κανείς δεν γεννήθηκε σε άλλη χώρα απ' όπου ήρθε, αλλά όλοι θεωρούνται πως είναι αυτόχθονες, κι εκτός αυτού ποτέ δεν δέχτηκαν ξένη αποικία ούτε οι ίδιοι έστειλαν ποτέ αποικία σε άλλο έθνος. Σύμφωνα με τη μυθολογία τους, οι πρώτοι άνθρωποι τρέφονταν με τους άγριους καρπούς που βγάζει η γη και ντύνονταν με δέρματα από τα ζώα της χώρας, όπως έγινε και με τους Έλληνες. Το ίδιο και η ανακάλυψη των διαφόρων τεχνών και των υπολοίπων χρήσιμων για τη ζωή πραγμάτων έγινε βαθμιαία, καθώς η ίδια η ανάγκη οδηγούσε ένα πλάσμα ευφυές που είχε βοηθούς για τα πάντα τα χέρια, τον λόγο και την οξύνοια⁵⁷. Οι πιο μορφωμένοι από τους Ινδούς διηγούνται ένα μύθο, που θα ήταν καθήκον μας να τον διηγηθούμε εν συντομία. Λένε, λοιπόν, ότι στα πολύ αρχαία χρόνια, όταν ακόμα οι άνθρωποι εκεί ζούσαν διεσπαρμένοι σε χωριά⁵⁸, έφτασε ο Διόνυσος από τις χώρες της Δύσης με αξιόλογη στρατιωτική δύναμη και διέτρεξε ολόκληρη την Ινδία, μιας και δεν υπήρχε αξιόλογη πόλη να μπορέσει να του αντισταθεί. Έπιασαν όμως οι μεγάλες ξέστες και οι στρατιώτες του Διονύσου άρχισαν να πεθαίνουν από κάποιο λοιμώδες νόσημα, ο αρχηγός τους, τώρα, που διακρινόταν για τη σύνεση του, μετέφερε το στρατόπεδο από τα πεδινά στα ορεινά, κι εκεί, που ο αέρας φουσούσε δροσερός και τα τρεχούμενα νερά ανάβλυζαν πεντακάθαρα από τις πηγές τους, ο στρατός απαλλάχτηκε από την αρρώστια. Το όνομα της ορεινής εκείνης περιοχής,

τόπον τοῦτον Μηρόν, καθ' ὃν ὁ Διόνυσος ἐξέτρεψε τὰς
 δυνάμεις ἐκ τῆς νόσου· ἀφ' οὗ δὴ καὶ τοὺς Ἑλλήνας περὶ
 τοῦ θεοῦ τούτου παραδεδωκέναι τοῖς μεταγενεστέροις
 5 τεθράφθαι τὸν Διόνυσον ἐν μηρῷ. μετὰ δὲ ταῦτα τῆς
 παραθέσεως τῶν καρπῶν ἐπιμεληθέντα μεταδιδόναι τοῖς
 Ἰνδοῖς, καὶ τὴν εὖρεσιν τοῦ οἴνου καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰς
 τὸν βίον χρησίμων παραδοῦναι. πρὸς δὲ τούτοις πόλεων
 τε ἀξιολόγων γενηθῆναι κτίστην, μεταγαγόντα τὰς
 κώμας εἰς τοὺς εὐθέτους τόπους, τιμᾶν τε καταδείξαι
 τὸ θεῖον καὶ νόμους εἰσηγήσασθαι καὶ δικαστήρια,
 καθόλου δὲ πολλῶν καὶ καλῶν ἔργων εἰσηγητὴν γενόμε-
 6 νον θεὸν νομισθῆναι καὶ τυχεῖν ἀθανάτων τιμῶν. ἱστο-
 ροῦσι δ' αὐτὸν καὶ γυναικῶν πλῆθος μετὰ τοῦ στρατο-
 πέδου περιάγεσθαι, καὶ κατὰ τὰς ἐν τοῖς πολέμοις
 παρατάξεις τυμπάνοις καὶ κυμβάλοις κεχρηῆσθαι, μήπω
 σάλπιγγος εὐρημένης. βασιλεύσαντα δὲ πάσης τῆς Ἰνδι-
 κῆς ἔτη δύο πρὸς τοῖς πενήκοντα γῆρα τελευτῆσαι.
 διαδεξαμένους δὲ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ τὴν ἡγεμονίαν ἀεὶ τοῖς
 ἀφ' ἐαυτῶν ἀπολιπεῖν τὴν ἀρχήν· τὸ δὲ τελευταῖον
 πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον καταλυθείσης τῆς ἡγεμονίας
 δημοκρατηθῆναι τὰς πόλεις.

39. Περὶ μὲν οὖν τοῦ Διονύσου καὶ τῶν ἀπογόνων
 αὐτοῦ τοιαῦτα μυθολογοῦσιν οἱ τὴν ὀρεινὴν τῆς Ἰνδικῆς
 κατοικοῦντες. τὸν τε Ἡρακλέα φασὶ παρ' αὐτοῖς γεγε-
 νῆσθαι, καὶ παραπλησίως τοῖς Ἑλλήσι τό τε ῥόπαλον καὶ
 2 τὴν λεοντήν αὐτῷ προσάπτουσι. τῇ δὲ τοῦ σώματος
 ῥώμῃ καὶ ἀλκῇ πολλῷ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διενεγ-
 κεῖν, καὶ καθαρὰν ποιῆσαι τῶν θηρίων γῆν τε καὶ
 θάλατταν. γήμαντα δὲ πλείους γυναῖκας υἱοὺς μὲν
 πολλοὺς, θυγατέρα δὲ μίαν γεννῆσαι, καὶ τούτων ἐνηλί-
 κων γενομένων πᾶσαν τὴν Ἰνδικὴν διελόμενον εἰς ἵσας

ΒΙΒΑΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

όπου ο Διόνυσος έδωξε την αρρώστια από τον στρατό του, ήταν Μηρός, και εξ αυτού οι Έλληνες μεταβίβασαν στους μεταγενέστερους την παράδοση ότι ο Διόνυσος τράφηκε σ' ένα μηρό³⁹. Μετά απ' αυτά, ανέλαβε τη φροντίδα της αποθήκευσης των καρπών και μετέδωσε τούτη τη γνώση στους Ινδούς, στους οποίους παρέδωσε επίσης και την ανακάλυψη του κρασιού και όλα τα υπόλοιπα πράγματα που είναι χρήσιμα στη ζωή. Επί πλέον, έγινε ιδρυτής σημαντικών πόλεων, συγκεντρώνοντας τα χωριά σε κατάλληλα μέρη, τους έμαθε να τιμάνε τα θεία και εισηγήθηκε νόμους και δικαστήρια· γενικά, με τα πολλά και οφέλιμα έργα που εισηγήθηκε θεωρήθηκε θεός και έτυχε τιμών αθανάτων. Διηγούνται, επίσης, γι' αυτόν πως έφερνε μαζί με τον στρατό και πλήθος γυναικών και πως στις μάχες του πολέμου χρησιμοποιούσε τύμπανα και κύμβαλα, καθόσον δεν είχε ανακαλυφθεί ακόμη η σάλπιγγα. Αφού βασίλεψε σ' ολόκληρη την Ινδία επί πενήντα δύο χρόνια, πέθανε από γεράματα. Οι γιοι του, που τον διαδέχτηκαν στη βασιλεία, μεταβίβαζαν τον θρόνο διαδοχικά στους απογόνους τους, αλλά στο τέλος, ύστερα από πολλές γενιές, καταλύθηκε η δυναστεία τους και οι πόλεις απέκτησαν δημοκρατικό πολίτευμα.

39. Για τον Διόνυσο, λοιπόν, και τους απογόνους του, αυτούς τους μύθους διηγούνται οι κάτοικοι της ορεινής Ινδίας. Λένε επίσης πως και ο Ηρακλής γεννήθηκε σ' αυτούς και του προσάπτουν, όπως και οι Έλληνες, το ρόπαλο και τη λεοντή. Όντας κατά πολύ ανώτερος των υπολοίπων ανθρώπων σε σωματική ρώμη και παλληκαριά, ξεκαθάρισε από τα άγρια θηρία τόσο τη στεριά όσο και τη θάλασσα. Παντρεύτηκε πολλές γυναίκες κι έκανε πολλούς γιους αλλά θυγατέρα μόνο μία· όταν ενηλικιώθηκαν, χώρισε ολόκληρη την Ινδία σε ισάριθμες με τα παιδιά

τοῖς τέκνοις μερίδας, ἅπαντας τοὺς υἱοὺς ἀποδεδίξαι βασιλέας, μίαν δὲ θυγατέρα θρέψαντα καὶ ταύτην βασι-
 3 λισσαν ἀποδεδίξαι. κτίστην τε πόλεων οὐκ ὀλίγων γε-
 νέσθαι, καὶ τούτων τὴν ἐπιφανεστάτην καὶ μεγίστην
 προσαγορεῦσαι Παλίβοθρα. κατασκευάσαι δ' ἐν αὐτῇ
 καὶ βασιλεία πολυτελῇ καὶ πλῆθος οἰκητόρων καθιδρυ-
 4 σαι τὴν τε πόλιν ὀχυρῶσαι τάφροις ἀξιολόγοις ποτα-
 μίοις ὕδασι πληρουμέναις. καὶ τὸν μὲν Ἡρακλέα τὴν ἐξ
 ἀνθρώπων μετὰστασιν ποιησάμενον ἀθανάτου τυχεῖν
 τιμῆς, τοὺς δ' ἀπογόνους αὐτοῦ βασιλεύσαντας ἐπὶ
 πολλὰς γενεὰς καὶ πράξεις ἀξιολόγους μεταχειρισμέ-
 νους μήτε στρατείαν ὑπερόριον ποιήσασθαι μήτε ἀποι-
 κίαν εἰς ἄλλοθενεῖς ἀποστεῖλαι. ὕστερον δὲ πολλοῖς ἔτεσι
 τὰς πλείστας μὲν τῶν πόλεων δημοκρατηθῆναι, τινῶν δ'
 ἔθνων τὰς βασιλείας διαμεῖναι μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου
 διαβάσεως.

5 Νομίμων δ' ὄντων παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς ἐνίων ἐξηλλαγ-
 μένων θαυμασιώτατον ἂν τις ἡγήσαιτο τὸ καταδειχθῆναι
 ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παρ' αὐτοῖς φιλοσόφων· νενομοθέτηται
 γὰρ παρ' αὐτοῖς δοῦλον μὲν μηδένα εἶναι τὸ παράπαν,
 ἐλευθέρους δ' ὑπάρχοντας τὴν ἰσότητά τιμᾶν ἐν πᾶσι.
 τοὺς γὰρ μαθόντας μὴθ' ὑπερέχειν μὴθ' ὑποπίπτειν
 ἄλλοις κράτιστον ἔξειν βίον πρὸς ἀπάσας τὰς περιστά-
 σεις· εὐήθες γὰρ εἶναι νόμους μὲν ἐπ' ἴσης τιθέναι πᾶσι,
 τὰς δ' οὐσίας ἀνωμάλους κατασκευάζειν.

40. Τὸ δὲ πᾶν πλῆθος τῶν Ἰνδῶν εἰς ἑπτὰ μέρη
 διήρηται, ὧν ἐστὶ τὸ μὲν πρῶτον σύστημα φιλοσόφων,
 πλήθει μὲν τῶν ἄλλων μερῶν λειπόμενον, τῇ δ' ἐπιφανείᾳ
 πάντων πρωτεῦον. ἀλειτούργητοι γὰρ ὄντες οἱ φιλόσοφοι

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

του μερίδες και τους τις μοίρασε, κάνοντας όλους τους γιους του βασιλιάδες, αλλά και τη μια του θυγατέρα ανάθρεψε και την έκανε βασίλισσα⁴⁰. Κι ετούτος, επίσης, έγινε ιδρυτής ουκ ολίγων πόλεων, από τις οποίες την επιφανέστερη και μεγαλύτερη ονόμασε Παλίβοθρα. Σ' αυτήν κατασκεύασε πολυτελή ανάκτορα και εγκατέστησε πολλούς κατοίκους, ενώ οχύρωσε την πόλη με αξιόλογες τάφρους που γέμιζαν με νερό από το ποτάμι. Όταν ο Ηρακλής έφυγε από το γένος των ανθρώπων, δέχτηκε αθάνατες τιμές, ενώ οι απόγονοι του, που βασίλεψαν επί πολλές γενιές και άφησαν έργα αξιόλογα, μήτε εκστρατεία οργάνωσαν έξω από τα σύνορα τους μήτε αποικία έστειλαν σε άλλο έθνος. Αλλά μετά από πολλά χρόνια, οι περισσότερες πόλεις απέκτησαν δημοκρατικό πολίτευμα, αν και μερικοί λαοί διατήρησαν τη βασιλεία μέχρι το πέραςμα του Αλεξάνδρου.

Από τα έθιμα των Ινδών, μερικά από τα οποία είναι εντελώς ιδιότυπα, θα θεωρούσε κάποιος ως πιο αξιοθαύμαστο εκείνο που καθιερώθηκε από τους αρχαίους φιλοσόφους τους διότι νομοθετήθηκε κανείς ανάμεσα τους να μη γίνεται δούλος για οποιαδήποτε αιτία, να είναι όλοι ελεύθεροι και να σέβονται την ισότητα όλων. Διότι εκείνοι που έχουν μάθει να μην υπερισχύουν αλλά και να μην υποκύπτουν σε άλλους, θα ζήσουν ζωή άριστη, σε κάθε περίπτωση· θα ήταν, άλλωστε, ανόητο να θεσπίζονται νόμοι επί τη βάσει της ισότητας και στις κοινωνικές συναναστροφές να επικρατεί η ανισότητα.

40. Ολόκληρος ο πληθυσμός των Ινδών χωρίζεται σε επτά μέρη, εκ των οποίων πρώτο είναι το σύστημα των φιλοσόφων, που αριθμητικά υπολείπεται κατά πολύ από τα υπόλοιπα αλλά είναι πρώτο απ' όλα σε κύρος. Διότι απαλλαγμένοι οι φιλόσοφοι από κάθε υποχρέωση προς το κρά-

- 2 πάσης ὑπουργίας οὐθ' ἐτέρων κυριεύουσιν οὐθ' ὑφ'
 ἐτέρων δεσπόζονται. παραλαμβάνονται δ' ὑπὸ μὲν τῶν
 ἰδιωτῶν εἰς τε τὰς ἐν τῷ βίῳ θυσίας καὶ εἰς τὰς τῶν
 τετελευτηκότων ἐπιμελείας, ὥς θεοῖς γεγονότες προσφι-
 λέστατοι καὶ περὶ τῶν ἐν ἄθου μάλιστ' ἐμπειρώως ἔχοντες,
 ταύτης τε τῆς ὑπουργίας δῶρά τε καὶ τιμὰς λαμβάνουσιν
 ἀξιολόγους· τῷ δὲ κοινῷ τῶν Ἰνδῶν μεγάλας παρέχονται
 χρεῖας παραλαμβανόμενοι μὲν κατὰ τὸ νέον ἔτος ἐπὶ τὴν
 μεγάλην σύνοδον, προλέγοντες δὲ τοῖς πλήθεσι περὶ
 αὐχμῶν καὶ ἐπομβρίας, ἔτι δ' ἀνέμων εὐπνοίας καὶ
 νόσων καὶ τῶν ἄλλων τῶν δυναμένων τοὺς ἀκούοντας
 3 ὠφελῆσαι. τὰ μέλλοντα γὰρ προακούσαντες οἱ τε πολλοὶ
 καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκπληροῦσιν αἰεὶ τὸ μέλλον ἐκλείπειν καὶ
 προκατασκευάζουσιν αἰεὶ τι τῶν χρησίμων. ὁ δ' ἀποτυ-
 χὼν τῶν φιλοσόφων ἐν ταῖς προρρήσεσιν ἄλλην μὲν
 οὐδεμίαν ἀναδέχεται τιμωρίαν ἢ βλασφημίαν, ἄφωνος
 4 δὲ διατελεῖ τὸν λοιπὸν βίον. δεύτερον δ' ἐστὶ μέρος τὸ
 τῶν γεωργῶν, οἱ τῷ πλήθει τῶν ἄλλων πολὺν προέχειν
 δοκοῦσιν. οὗτοι δὲ πολέμων καὶ τῆς ἄλλης λειτουργίας
 ἀφειμένοι περὶ τὰς γεωργίας ἀσχολοῦνται· καὶ οὐδεὶς ἂν
 πολέμιος περιτυχὼν γεωργῷ κατὰ τὴν χώραν ἀδικήσειεν
 ἂν, ἀλλ' ὥς κοινὸς εὐεργέτας ἡγούμενοι πάσης ἀδικίας
 5 ἀπέχονται. διόπερ ἀδιάφθορος ἡ χώρα διαμένουσα καὶ
 καρποῖς βριθουσα πολλὴν ἀπόλαυσιν παρέχεται τῶν
 ἐπιτηδείων τοῖς ἀνθρώποις. βιοῦσι δ' ἐπὶ τῆς χώρας
 μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν οἱ γεωργοί, καὶ τῆς εἰς τὴν
 πόλιν καταβάσεως παντελῶς ἀφεστήκασιν. τῆς δὲ χώρας
 μισθοὺς τελοῦσι τῷ βασιλεῖ διὰ τὸ πᾶσαν τὴν Ἰνδικὴν
 βασιλικὴν εἶναι, ἰδιώτῃ δὲ μηδενὶ γῆν ἐξεῖναι κεκτῆσθαι·
 χωρὶς δὲ τῆς μισθώσεως τετάρτην εἰς τὸ βασιλικὸν

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

τος ούτε είναι κύριοι ούτε υπηρέτες άλλων. Προσκαλούνται από τους ιδιώτες να προσφέρουν τις καθιερωμένες στη ζωή θυσίες αλλά και στις τελετές για τους νεκρούς, επειδή αυτοί είναι οι προσφιλέστεροι στους θεούς κι επειδή έχουν μεγάλη εμπειρία στα θέματα τα σχετικά με τον κάτω κόσμο. Γι' αυτή την υπηρεσία που προσφέρουν δέχονται αξιόλογα δώρα και τιμές" μεγάλες υπηρεσίες προσφέρουν επίσης και σ' ολόκληρη την ινδική κοινωνία, γιατί προσκαλούνται κατά το νέο έτος στη μεγάλη σύνοδο και προλέγουν στον λαό τις ξηρασίες και τις βροχές, καθώς και τους ευνοϊκούς ανέμους, τις αρρώστιες και ό,τι άλλο μπορεί να ωφελήσει τους ακροατές. Διότι τόσο ο απλός λαός όσο και ο βασιλιάς μαθαίνουντας από τα πριν τα μελλούμενα συγγεντώνουν σιγά σιγά το είδος που πρόκειται να λείψει και ετοιμάζουν από τα πριν κάθε τι που θα είναι χρήσιμο. Ο φιλόσοφος που θα πέσει έξω στις προβλέψεις του δεν υφίσταται καμιά τιμωρία πέρα από την περιφρόνηση και περνάει άφωνος το υπόλοιπο της ζωής του⁶². Δεύτερο είναι το μέρος των γεωργών, που θεωρείται πως είναι το πλέον πολυάριθμο όλων. Αυτοί, απαλλαγμένοι από πολέμους και κάθε άλλη υποχρέωση προς το κράτος, ασχολούνται μόνο με τη γεωργία" δεν υπάρχει εχθρός που θα συναντήσει γεωργό και θα σκεφτεί να τον βλάψει, γιατί όλοι τους θεωρούν ευεργέτες όλων και δεν τους πειράζουν καθόλου⁶³. Καθώς, λοιπόν, τα χωράφια δεν καταστρέφονται και βρίθουν από καρπούς, προσφέρουν πλουσιοπάροχα στους κατοίκους την απόλαυση των αγαθών. Οι γεωργοί ζουν στην ύπαιθρο με τις γυναίκες και τα παιδιά τους και αποφεύγουν παντελώς να κατεβαίνουν στην πόλη. Για τη γη τους πληρώνουν μίσθωμα στον βασιλιά, επειδή ολόκληρη η Ινδία είναι βασιλική ιδιοκτησία και κανείς ιδιώτης δεν επιτρέπεται να κατέχει γη" πέρα από το μίσθωμα, εισφέρουν και το ένα τέταρτο της παραγωγής στο βασιλικό

6 τελοῦσι. τρίτον δ' ἐστὶ φύλον τὸ τῶν βουκόλων καὶ ποιμένων καὶ καθόλου πάντων τῶν νομέων, οἳ πόλιν μὲν ἢ κώμην οὐκ οἰκοῦσι, σκηνίτη δὲ βίῳ χρῶνται, οἳ δ' αὐτοὶ καὶ κνηγοῦντες καθαρὰν ποιοῦσι τὴν χώραν ὀρνέων τε καὶ θηρίων. εἰς ταῦτα δ' ἀσχοῦντες καὶ φιλοτεχνοῦντες ἐξημεροῦσι τὴν Ἰνδικήν, πλήθουσιν πολλῶν καὶ παντοδαπῶν θηρίων τε καὶ ὀρνέων τῶν κατεσθιόντων τὰ σπέρματα τῶν γεωργῶν.

41. Τέταρτον δ' ἐστὶ μέρος τὸ τῶν τεχνιτῶν· καὶ τούτων οἳ μὲν εἰσιν ὀπλοποιοί, οἳ δὲ τοῖς γεωργοῖς ἢ τισιν ἄλλοις τὰ χρήσιμα πρὸς ὑπηρεσίαν κατασκευάζουσιν. οὗτοι δ' οὐ μόνον ἀτελεῖς εἰσιν, ἀλλὰ καὶ σιτομετρίαν ἐκ
2 τοῦ βασιλικοῦ λαμβάνουσι. πέμπτον δὲ <τὸ> στρατιωτικόν, εἰς τοὺς πολέμους εὐθετοῦν, τῷ μὲν πλήθει δεύτερον, ἀνέσει δὲ καὶ παιδιᾷ πλείστη χρώμενον ἐν ταῖς εἰρήναις. τρέφεται δ' ἐκ τοῦ βασιλικοῦ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν πολεμιστῶν ἵππων τε καὶ
3 ἐλεφάντων. ἕκτον δ' ἐστὶ τὸ τῶν ἐφόρων· οὗτοι δὲ πολυπραγμονοῦντες πάντα καὶ ἐφορῶντες τὰ κατὰ τὴν Ἰνδικήν ἀπαγγέλλουσι τοῖς βασιλεῦσιν, ἐὰν δ' ἡ πόλις
4 αὐτῶν ἀβασίλευτος ᾗ, τοῖς ἄρχουσιν. ἑβδομον δ' ἐστὶ μέρος τὸ βουλευτῶν μὲν καὶ συνεδρεῦον τοῖς ὑπὲρ τῶν κοινῶν βουλευνομένοις, πλήθει μὲν ἐλάχιστον, εὐγενείᾳ δὲ καὶ φρονήσει μάλιστα θαυμαζόμενον· ἐκ τούτων γὰρ οἳ τε σύμβουλοι τοῖς βασιλεῦσιν εἰσιν οἳ τε διοικηταὶ τῶν κοινῶν καὶ οἳ δικασταὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, καὶ καθόλου τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς ἄρχοντας ἐκ τούτων
5 ἔχουσι. τὰ μὲν οὖν μέρη τῆς διηρημένης πολιτείας παρ' Ἰνδοῖς σχεδὸν ταῦτ' ἔστιν· οὐκ ἔξεστι δὲ γαμεῖν ἐξ ἄλλον γένους ἢ προαιρέσεις ἢ τέχνας μεταχειρίζεσθαι, οἷον

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ταμείο. Τρίτη κατηγορία είναι το φύλο των βουκόλων και ποιμένων και όλων γενικά των βοσκών, οι οποίοι δεν κατοικούν σε πόλεις ή χωριά, αλλά ζουν σε σκηνές, οι ίδιοι επίσης με το κυνήγι τους καθαρίζουν τη χώρα από τα πουλιά και τα άγρια θηρία. Μ' αυτό το έργο ασχολούμενοι με ζήλο και φροντίδα εξημερώνουν την Ινδία που είναι γεμάτη πολλά και παντός είδους άγρια θηρία και πουλιά που τρώνε τους σπόρους των γεωργών.

41. Τέταρτο μέρος είναι οι τεχνίτες· από αυτούς άλλοι είναι οπλουργοί κι άλλοι κατασκευάζουν τα εργαλεία που χρησιμεύουν στη δουλειά των γεωργών και των υπολοίπων ανθρώπων. Αυτοί, επίσης, όχι μόνο εξαιρούνται των φόρων αλλά και λαμβάνουν μερίδιο σταριού από το βασιλικό ταμείο. Πέμπτοι είναι οι στρατιωτικοί, έτοιμοι σε περιπτώσεις πολέμου, που είναι δεύτεροι σε αριθμό και απολαμβάνουν τις περισσότερες ανέσεις και διασκέδασεις τον καιρό της ειρήνης. Όλο το πλήθος των στρατιωτών, καθώς και των πολεμικών αλόγων και ελεφάντων, συντηρείται από το βασιλικό ταμείο. Έκτο μέρος είναι οι έφοροι· αυτοί εξετάζουν και επιβλέπουν τα πάντα σ' ολόκληρη την Ινδία και δίνουν αναφορά στον βασιλιά ή, αν η πόλη τους είναι αβασίλευτη, στους άρχοντες. Το έβδομο μέρος απαρτίζουν οι βουλευτές και οι σύμβουλοι που συσκέπτονται και αποφασίζουν για τα κοινά, σε αριθμό είναι ελάχιστοι αλλά σε ευγένεια και φρόνηση οι πιο αξιοθαύμαστοι· διότι από αυτούς προέρχονται οι σύμβουλοι των βασιλιάδων, οι διοικητές του κράτους και οι δικαστές των υποθέσεων, και γενικά από αυτούς παίρνουν τους αρχηγούς και τους άρχοντες τους. Αυτά είναι, γενικά, τα μέρη στα οποία χωρίζεται το πολιτικό σώμα των Ινδών. Δεν επιτρέπεται δε να παντρεύεται κάποιος από άλλο γένος ούτε να ασχολείται με άλλη κλίση ή τέχνη, όπως, για παράδειγμα, αν είναι στρα-

στρατιωτήν ὄντα γεωργεῖν ἢ τεχνίτην ὄντα φιλοσοφεῖν.

42. Ἐχει δ' ἡ τῶν Ἰνδῶν χώρα πλείστους καὶ μεγίστους ἐλέφαντας, ἀλκῇ τε καὶ μεγέθει πολὺ διαφέροντας. ὀχεύεται δὲ τοῦτο τὸ ζῶον οὐχ ὥσπερ τινές φασιν, ἐξηλλαγμένως, ἀλλ' ὁμοίως ἵπποις καὶ τοῖς ἄλλοις τετράποσι ζώοις· κυοῦσι δὲ τοὺς μὲν ἐλαχίστους μῆνας
2 ἐκκαίδεκα, τοὺς δὲ πλείστους ὀκτωκαίδεκα. τίκτουσι δὲ καθάπερ ἵπποι κατὰ τὸ πλεῖστον ἓν, καὶ τρέφουσι τὸ γεννηθὲν <αἱ> μητέρες ἐπ' ἔτη ἕξ. ζῶσι δ' οἱ πλεῖστοι καθάπερ ὁ μακροβιώτατος ἄνθρωπος, οἱ δὲ μάλιστα γηράσαντες ἔτη διακόσια.

3 Εἰσὶ δὲ παρ' Ἰνδοῦς καὶ ἐπὶ τοὺς ξένους ἄρχοντες τεταγμένοι καὶ φροντίζοντες ὅπως μηδεὶς ξένος ἀδικῇται· τοῖς δ' ἀρρωστοῦσι τῶν ξένων ἰατροὺς εἰσάγουσι καὶ τὴν ἄλλην ἐπιμέλειαν ποιοῦνται, καὶ τελευτήσαντας θάπτουσιν, ἔτι δὲ τὰ καταλειφθέντα χρήματα τοῖς προσήκουσιν ἀποδιδόασιν. οἳ τε δικασταὶ τὰς κρίσεις παρ' αὐτοῖς ἀκριβῶς διαγινώσκουσι, καὶ πικρῶς τοῖς ἀμαρτάνουσι προσφέρονται. περὶ μὲν οὖν τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἀρχαιολογουμένων ἀρκεσθῆσόμεθα τοῖς ῥηθεῖσιν.

43. Περὶ δὲ τῶν Σκυθῶν τῶν οἰκούντων τὴν ὁμορον χώραν ἐν μέρει διέξιμεν. οὗτοι γὰρ τὸ μὲν ἕξ ἀρχῆς ὀλίγην ἐνέμοντο χώραν, ὕστερον δὲ κατ' ὀλίγον αὐξηθέντες διὰ τὰς ἀλκὰς καὶ τὴν ἀνδρείαν πολλὴν μὲν κατεκτήσαντο χώραν, τὸ δ' ἔθνος εἰς μεγάλην ἡγεμονίαν
2 καὶ δόξαν προήγαγον. τὸ μὲν οὖν πρῶτον παρὰ τὸν Ἀράξην ποταμὸν ὀλίγοι κατώκουν παντελῶς καὶ διὰ τὴν ἀδοξίαν καταφρονούμενοι· ἓνα δὲ τῶν ἀρχαίων

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

τιώτης να ασχολείται με τη γεωργία, ή αν είναι τεχνίτης, με τη φιλοσοφία.

42. Η χώρα των Ινδών έχει πάρα πολλούς και πελώριους ελέφαντες, που ξεχωρίζουν για τη δύναμη και τις διαστάσεις τους. Τούτο το ζώο δεν συνουσιάζεται με ιδιαίτερο τρόπο, όπως υποστηρίζουν μερικοί, αλλά όπως και τα άλογα και τα υπόλοιπα τετράποδα" εγκυμονούν το λιγότερο επί δεκαέξι μήνες και το περισσότερο επί δεκαοκτώ. Γεννούν, όπως και τα άλογα, ως επί το πλείστον ένα μικρό και οι μητέρες τρέφουν το νεογέννητο επί έξι χρόνια. Οι περισσότεροι ελέφαντες ζουν όσο οι μακροβιότεροι άνθρωποι, ενώ μερικοί που φτάνουν σε βαθύτατο γήρας έχουν ζήσει διακόσια χρόνια.

Στους Ινδούς έχουν οριστεί άρχοντες επί των ξένων, που φροντίζουν ώστε οι ξένοι να μην αδικούνται σε όσους ξένους αρρωστήσουν φέρνουν γιατρούς, τους φροντίζουν γενικά και τους περιποιούνται και, αν πεθάνουν, τους θάβουν, όσο για την περιουσία τους την επιστρέφουν στους συγγενείς τους. Οι δικαστές, επίσης, εξετάζουν με ακρίβεια τις υποθέσεις και τιμωρούν αυστηρά τους ενόχους. Για την Ινδία, λοιπόν, και για την αρχαία ιστορία της ως αρκετούμε στα λεχθέντα.

43. Ας αναφέρουμε, τώρα, μερικά για τους Σκύθες που κατοικούν στη γειτονική [της Ινδίας] χώρα. Αρχικά, τούτος ο λαός κατείχε μικρή έκταση, αργότερα, όμως, καθώς αυξάνονταν σιγά σιγά, με τη γενναιότητα και την παλληκαριά τους κατέκτησαν μεγάλες περιοχές και εξύψωσαν το έθνος τους σε μεγάλη και ένδοξη ηγεμονία. Στην αρχή, λοιπόν, που κατοικούσαν στις όχθες τους ποταμού Αράξης, ήταν πολύ λίγοι, άγνωστοι και περιφρονημένοι απ' όταν όμως βρέθηκε ένας από τους αρχαίους βασιλιάδες

- ἔχοντες βασιλεῖα φιλοπόλεμον καὶ διαφέροντα στρατηγία
 προσεκτήσαντο χώραν, τῆς μὲν ὀρεινῆς ἕως πρὸς τὸν
 Καύκασον, τῆς δὲ πεδινῆς τὰ παρὰ τὸν ὠκεανὸν καὶ τὴν
 Μαιῶτιν λίμνην καὶ τὴν ἄλλην χώραν ἕως Τανάιδος
 3 ποταμοῦ. ὕστερον δὲ μυθολογοῦσι Σκύθαι παρ' αὐτοῖς
 γενέσθαι γηγενῇ παρθένον· ταύτην δ' ἔχειν τὰ μὲν ἄνω
 μέρη τοῦ σώματος μέχρι τῆς ζώνης γυναικεῖα, τὰ δὲ
 κατώτερα ἐχίδνης. ταύτῃ δὲ Δία μιγέντα γεννῆσαι παῖδα
 Σκύθην ὄνομα. τοῦτον δὲ γενόμενον ἐπιφανέστατον τῶν
 πρὸ αὐτοῦ τοὺς λαοὺς ἀφ' ἐαυτοῦ Σκύθας προσαγορευ-
 σαι. τῶν δὲ ἀπογόνων τούτου τοῦ βασιλέως ἀδελφούς δύο
 γενέσθαι διαφόρους ἀρετῇ, καὶ τὸν μὲν Πάλον, τὸν δὲ
 4 Νάπην ὠνομάσθαι. τούτων δ' ἐπιφανεῖς πράξεις κατερ-
 γασαμένων καὶ διελομένων τὴν βασιλείαν, ἀφ' ἑκατέρου
 τοὺς λαοὺς τοὺς μὲν Πάλους, τοὺς δὲ Νάπας προσαγο-
 ρευθῆναι. μετὰ δέ τινες χρόνους τοὺς ἀπογόνους τούτων
 τῶν βασιλέων ἀνδρεῖα καὶ στρατηγία διενεγκόντας
 πολλὴν μὲν πέραν τοῦ Τανάιδος ποταμοῦ χώραν κατα-
 στρέψασθαι μέχρι τῆς Θράκης, ἐπὶ δὲ θάτερα μέρη
 στρατεύσαντας διατεῖναι τῇ δυνάμει μέχρι τοῦ κατ'
 5 Αἴγυπτον Νείλου. πολλὰ δὲ καὶ μεγάλα τῶν ἀνὰ μέσον
 τούτων ἔθνων καταδουλωσαμένους προβιάσαι τὴν ἡγε-
 μονίαν τῶν Σκυθῶν τῇ μὲν ἐπὶ τὸν πρὸς ἀνατολὰς
 ὠκεανόν, τῇ δ' ἐπὶ τὴν Κασπίαν θάλατταν καὶ Μαιῶτιν
 λίμνην· ἠὲ ξήθη γὰρ ἐπὶ πολὺ τοῦτο τὸ ἔθνος καὶ βασιλεῖς
 ἔσχεν ἀξιολόγους, ἀφ' ὧν τοὺς μὲν Σάκας προσαγορευ-
 θῆναι, τοὺς δὲ Μασσαγέτας, τινὰς δ' Ἀριμασπούς, καὶ
 6 τούτοις ὁμοίους ἄλλους πλείονας. ὑπὸ δὲ τούτων τῶν
 βασιλέων πολλὰ μὲν καὶ τῶν ἄλλων τῶν καταπολεμη-
 θέντων ἔθνων μετωκίσθαι, δύο δὲ μεγίστας ἀποικίας

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

τους να είναι φιλοπόλεμος και να διαθέτει εξαιρετο στρατηγικό μυαλό, προσέκτησαν την περιοχή προς τα βουνά, μέχρι τον Καύκασο, και προς την πεδιάδα, μέχρι τον ωκεανό και τη Μαιώτιδα λίμνη και την υπόλοιπη έκταση μέχρι τον ποταμό Τάναϊ⁶⁴. Αργότερα, σύμφωνα με τη μυθολογία των Σκυθών, εμφανίστηκε ανάμεσα τους μια παρθένος που γεννήθηκε από τη γη" αυτή απ' τη μέση κι επάνω είχε σώμα γυναίκας, ενώ από τη μέση και κάτω σώμα έχιδνας. Ο Δίας, λοιπόν, έσμιξε μαζί της και γέννησε ένα γιο που ονομάστηκε Σκύθης. Αυτός ξεπέρασε σε δόξα όλους τους πριν απ' αυτόν και ονόμασε τους λαούς Σκύθες, από τ' όνομα του. Στους απογόνους τούτου του βασιλιά, υπήρξαν δύο αδέρφια που ξεχώρισαν για την ανδρεία τους, που ο ένας ονομάζονταν Πάλος και ο άλλος Νάπης⁶⁵. Επειδή αυτοί έκαναν επιφανείς πράξεις και μοίρασαν το βασίλειο μεταξύ τους, οι λαοί του ενός ονομάστηκαν Πάλιοι και οι λαοί του άλλου Νάπες. Μετά από μερικά χρόνια, οι απόγονοι τούτων των βασιλιάδων, ένεκα της μεγάλης ανδρείας και του στρατηγικού τους μυαλού, υπέταξαν το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής πέρα από τον Τάναϊ ποταμό και μέχρι τη Θράκη και προωθώντας τον στρατό τους και στην άλλη πλευρά⁶⁶ επεξείτειναν τη δύναμη τους μέχρι τον Νείλο της Αιγύπτου⁶⁷. Κι αφού υποδούλωσαν πολλά και μεγάλα έθνη που ζούσαν ανάμεσα στους Θράκες και τους Αιγυπτίους, επέκτειναν την ηγεμονία των Σκυθών μέχρι τον ωκεανό προς ανατολάς, και μέχρι την Κασπία Θάλασσα και τη Μαιώτιδα λίμνη, προς την άλλη μεριά. Τούτο το έθνος έφτασε σε μεγάλη ακμή κι είχε βασιλιάδες αξιόλογους, από τους οποίους πήραν τ' όνομα τους από έναν οι Σάκες, από άλλον οι Μασαγέτες, από κάποιον τρίτο οι Αριμασποί⁶⁸ και το ίδιο και πολλοί άλλοι. Τπό την αρχηγία τούτων των βασιλιάδων, πολλοί από τους κατακτημένους λαούς μετακινήθηκαν σε άλλους τόπους, και μάλιστα

γενέσθαι, τὴν μὲν ἐκ τῶν Ἀσσυρίων μετασταθεῖσαν εἰς τὴν μεταξὺ χώραν τῆς τε Παφλαγονίας καὶ τοῦ Πόντου, τὴν δ' ἐκ τῆς Μηδίας παρὰ τὸν Τάναϊν καθιδρυθεῖσαν, ἧς
 7 τοὺς λαοὺς Σαυρομάτας ὀνομασθῆναι. τούτους δ' ὕστερον πολλοῖς ἔτεσιν αὐξηθέντας πορθῆσαι πολλὴν τῆς Σκυθίας, καὶ τοὺς καταπολεμηθέντας ἄρδην ἀναιροῦντας ἔρημον ποιῆσαι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς χώρας.

44. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναρχίας γενομένης κατὰ τὴν Σκυθίαν, ἐβασίλευσαν γυναῖκες ἀλκῇ διαφέρονσαι. ἐν τούτοις γὰρ τοῖς ἔθνεσιν αἱ γυναῖκες γυμνάζονται πρὸς πόλεμον παραπλησίως τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς ἀνδρείαις οὐδὲν λείπονται τῶν ἀνδρῶν. διὸ καὶ γυναικῶν ἐπιφανῶν
 2 πολλαὶ καὶ μεγάλαι πράξεις ἐπετελέσθησαν οὐ μόνον κατὰ τὴν Σκυθίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὅμορον ταύτης χώραν. Κύρον μὲν γὰρ τοῦ Περσῶν βασιλέως πλεῖστον ἰσχύσαντος τῶν καθ' αὐτὸν καὶ στρατεύσαντος ἀξιολόγοις δυνάμεσιν εἰς τὴν Σκυθίαν, ἣ βασίλισσα τῶν Σκυθῶν τό τε στρατόπεδον τῶν Περσῶν κατέκοψε καὶ τὸν Κῦρον αἰχμάλωτον γενόμενον ἀνεσταύρωσε· τό τε
 συσταθὲν ἔθνος τῶν Ἀμαζόνων τοσοῦτον ἀνδρεία διήνεγκεν ὥστε μὴ μόνον πολλὴν χώραν ὅμορον καταδραμεῖν, ἀλλὰ καὶ πολλὴν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας καταστρέψασθαι.

3 Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ περὶ τῶν Ἀμαζονίδων ἐμνήσθημεν, οὐκ ἀνοίκειον εἶναι νομιζόμεν διελθεῖν περὶ αὐτῶν, εἰ καὶ διὰ τὴν παραδοξολογίαν μύθοις ὅμοια φανήσεται τὰ ῥηθέντα.

45. Παρὰ τὸν Θερμώδοντα τοῖνυν ποταμὸν ἔθνους

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

έγιναν δύο πολύ μεγάλες αποικίες: η μία ήταν από Ασσύριους⁶⁹ και είχε μεταφερθεί στην περιοχή μεταξύ Παφλαγονίας και Πόντου, και η άλλη είχε φύγει από τη Μηδία, είχε εγκατασταθεί στον Τάναϊ ποταμό, και ο λαός της πήρε το όνομα Σαυρομάτες. Πέρασαν πολλά χρόνια, τούτος ο λαός αυξήθηκε σε δύναμη και εκπόρθησε μεγάλο μέρος της Σκυθίας, μα με το να αφανίσουν ολοσχερώς όλους όσους υπέταξαν ερήμωσαν το μεγαλύτερο μέρος της χώρας.

44. Μετά απ' όλα αυτά, η Σκυθία πέρασε μια περίοδο αναρχίας, κατά την οποία βασίλευαν γυναίκες που διακρίνονταν για το ισχυρό τους φρόνημα. Γιατί σ' ετούτα τα έθνη, οι γυναίκες γυμνάζονται για τον πόλεμο παρόμοια με τους άντρες και δεν υπολείπονται σε τίποτα απ' αυτούς σε αντρείοσύνη. Γι' αυτό και επιτελέστηκαν πολλά και μεγάλα έργα από επιφανείς γυναίκες, κι όχι μόνο στη Σκυθία αλλά και στις γειτονικές της χώρες. Όταν ο Κύρος, για παράδειγμα, ο βασιλιάς των Περσών, έγινε ο ισχυρότερος ηγέτης της εποχής του και εκστράτευσε με αξιόλογες δυνάμεις στη Σκυθία, η βασίλισσα των Σκυθών δεν κατέσφαξε μόνο τον περσικό στρατό αλλά έπιασε αιχμάλωτο και τον ίδιο τον Κύρο και τον σταύρωσε⁷⁰. Όσο για το έθνος των Αμαζόνων, μετά τη σύσταση του, ξεχώρισε τόσο για την ανδρεία του, ώστε δεν έκανε μόνο επιδρομές στις γειτονικές του περιοχές αλλά υπέταξε και μεγάλο μέρος της Ευρώπης και της Ασίας.

Τώρα, μιας και αναφέραμε τις Αμαζόνες, δεν νομίζουμε πως είναι έξω από το θέμα μας να μιλήσουμε και γι' αυτές, μολονότι αυτά που θα πούμε είναι τόσο παράδοξα που θα φανούν ως μύθοι.

45. Στον ποταμό, λοιπόν, Θερμώδοντα⁷, επικρατούσε

- κρατοῦντος γυναικοκρατουμένου, καὶ τῶν γυναικῶν ὁμοίως τοῖς ἀνδράσι τὰς πολεμικὰς χρειαῖς μεταχειριζομένων, φασὶ μίαν ἐξ αὐτῶν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἔχουσαν ἀλκῇ καὶ ῥώμῃ διενεγκεῖν συστησαμένην δὲ γυναικῶν στρατόπεδον γυμνάσαι τε τοῦτο καὶ τινὰς τῶν ὁμόρων
- 2 καταπολεμῆσαι. αὐξομένης δὲ τῆς περὶ αὐτὴν ἀρετῆς τε καὶ δόξης συνεχῶς ἐπὶ τὰ πλησιόχωρα τῶν ἐθνῶν στρατεῦειν, καὶ τῆς τύχης εὐροσύνης φρονήματος ἐμπύπλασθαι, καὶ θυγατέρα μὲν Ἄρεος αὐτὴν προσαγορευῆσαι, τοῖς δ' ἀνδράσι προσνεῖμαι τὰς ταλασιουργίας καὶ τὰς τῶν γυναικῶν κατ' οἴκους ἐργασίας. νόμους τε καταδειξαι, δι' ὧν τὰς μὲν γυναῖκας ἐπὶ τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας προάγειν, τοῖς δ' ἀνδράσι ταπεινῶσιν καὶ
- 3 δουλείαν περιάπτειν. τῶν δὲ γεννωμένων τοὺς μὲν ἄρρενας ἐπῆρουν τὰ τε σκέλη καὶ τοὺς βραχίονας, ἀχρηστους κατασκευάζοντες πρὸς τὰς πολεμικὰς χρειαῖς, τῶν δὲ θηλυτερῶν τὸν δεξιὸν μαστὸν ἐπέκαον, ἵνα μὴ κατὰ τὰς ἀκμὰς τῶν σωμάτων ἐπαιρόμενος ἐνοχλῇ ἀφ' ἧς αἰτίας συμβῆναι τὸ ἔθνος τῶν Ἀμαζόνων ταύτης τυχεῖν τῆς
- 4 προσηγορίας. καθόλου δὲ διαφέρουσιν αὐτὴν συνέσει καὶ στρατηγίᾳ πόλιν μὲν κτίσαι μεγάλην παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Θερμώδοντος ποταμοῦ, τοῦνομα Θεμίσκυραν, καὶ βασιλεία κατασκευάσαι περιβόητα, κατὰ δὲ τὰς στρατείας ἐπιμελομένην πολὺ τῆς εὐταξίας τὸ μὲν πρῶτον καταπολεμῆσαι πάντας τοὺς ὁμόρους μέχρι τοῦ Τανάιδος
- 5 ποταμοῦ. καὶ ταύτην μὲν φασὶ ταύτας τὰς πράξεις ἐπιτελεσαμένην καὶ κατὰ τινα μάχην λαμπρῶς ἀγωνισαμένην ἥρωικῶς τελευτῆσαι τὸν βίον.

46. Διαδεξαμένην δὲ τὴν ταύτης θυγατέρα τὴν βασιλείαν ζηλῶσαι μὲν τὴν ἀρετὴν τῆς μητρός, ὑπερβαλέσθαι δὲ ταῖς κατὰ μέρος πράξεσι. τὰς μὲν γὰρ παρθέ-

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ένα έθνος γυναικοκρατούμενο, όπου οι γυναίκες ασκούσαν τα πολεμικά έργα σαν τους άντρες. Λένε πως μια απ' αυτές που είχε τη βασιλική εξουσία ξεχώριζε για το ισχυρό φρόνημα και τη σωματική της ρώμη· αυτή συνέστησε στρατό από γυναίκες, τον γύμνασε και υπέταξε μερικούς από τους γειτονικούς λαούς. Καθώς μεγάλωνε το κύρος και η φήμη της, εκστράτευε ασταμάτητα εναντίον των γύρω εθνών, η τύχη ήταν με το μέρος της τόσο που φούσκωσαν τα μυαλά της και προσαγορεύθηκε η ίδια θυγατέρα του Αρη, ενώ στους άντρες έδινε να γνέθουν μαλλί και να κάνουν τις δουλειές των γυναικών μέσα στα σπίτια, θέσπισε και νόμους, μέσω των οποίων προβίβασε τις γυναίκες να ασχολούνται με τα πολεμικά έργα, ενώ ταπεινώσε και καταδίκασε σε δουλεία τους άντρες. Από τα παιδιά που γεννιόνταν, ακρωτηρίαζαν τα χέρια και τα πόδια των αγοριών, αχρηστεύοντας τα για τις ανάγκες του πολέμου, ενώ στα κορίτσια καυτηρίαζαν τον δεξιό μαστό, ώστε να μη φουσκώσει κατά την ανάπτυξη του σώματος και ενοχλεί· άλλωστε αυτή ήταν η αιτία που οδήγησε στο να πάρει αυτό το όνομα το έθνος των Αμαζόνων⁷². Γενικά, λοιπόν, καθώς τούτη η βασίλισσα διέθετε ξεχωριστή σύνεση και στρατηγικό μυαλό, ίδρυσε μια πόλη στις εκβολές του ποταμού Θερμώδοντα, την οποία ονόμασε Θεμίσκυρα, και έχτισε ξακουστά ανάκτορα, ενώ ταυτόχρονα, επειδή έδινε μεγάλη προσοχή στη στρατιωτική πειθαρχία κατά τις εκστρατείες, καθυπόταξε όλους τους γειτονικούς λαούς μέχρι τον Τάναϊ ποταμό. Κι αφού έκανε, λένε, όλα αυτά τα κατορθώματα, βρήκε ηρωικό θάνατο σε κάποια μάχη, αφού πολέμησε γενναία.

46. Η θυγατέρα της, που την διαδέχτηκε στη βασιλεία, ξήλεψε τις αρετές της μητέρας της και σε μερικά έργα, μάλιστα, την ξεπέρασε. Ασκούσε, για παράδειγμα, τα κο-

- νους ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας ἔν τε ταῖς θήραις γυμνάζειν
 καὶ καθ' ἡμέραν ἀσκεῖν τὰ πρὸς πόλεμον ἀνήκοντα,
 καταδειῖξαι δὲ καὶ θυσίας μεγαλοπρεπεῖς Ἄρει τε καὶ
- 2 Ἀρτέμιδι τῇ προσαγορευομένῃ Ταυροπόλῳ· στρατεύσα-
 σαν δ' εἰς τὴν πέραν τοῦ Τανάιδος ποταμοῦ χώραν
 καταπολεμῆσαι πάντα τὰ ἔθνη τὰ συνεχῇ μέχρι τῆς
 Θράκης· ἀνακάμψασαν δὲ μετὰ πολλῶν λαφύρων εἰς
 τὴν οἰκίαν ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς κατασκευάσαι τῶν
 προειρημένων θεῶν, καὶ τῶν ὑποτεταγμένων ἐπεικῶς
 ἄρχουσιν ἀποδοχῆς τυγχάνειν τῆς μεγίστης· στρατεῦσαι
 δὲ καὶ ἐπὶ θάτερα μέρη, καὶ πολλὴν τῆς Ἀσίας κατακτή-
- 3 σασθαι, καὶ διατεῖναι τῇ δυνάμει μέχρι τῆς Συρίας· μετὰ
 δὲ τὴν ταύτης τελευτὴν αἰεὶ τὰς προσηκούσας τῷ γένει
 διαδεχομένας τὴν βασιλείαν ἄρξαι μὲν ἐπιφανῶς, αὐξή-
 σαι δὲ τὸ ἔθνος τῶν Ἀμαζονίδων δυνάμει τε καὶ δόξῃ.
 μετὰ δὲ ταῦτα πολλὰς γενεαῖς ὕστερον, διαβεβοημένης
 κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τῆς περὶ αὐτὰς ἀρετῆς,
 Ἡρακλέα φασὶ τὸν ἐξ Ἀλκμήνης καὶ Διὸς ἄθλον λαβεῖν
 παρ' Εὐρυσθέως τὸν Ἱππολύτης τῆς Ἀμαζόνος ζωστή-
- 4 ρα· διόπερ στρατεῦσαι μὲν αὐτόν, παρατάξει δὲ μεγάλῃ
 νικήσαντα τό τε στρατόπεδον τῶν Ἀμαζόνων κατακόψαι
 καὶ τὴν Ἱππολύτην μετὰ τοῦ ζωστήρος ζωγρήσαντα τὸ
 ἔθνος τοῦτο τελέως συντρίψαι· διόπερ τοὺς περιοικοῦντας
 βαρβάρους τῆς μὲν ἀσθενείας αὐτῶν καταφρονήσαντας,
 τῶν δὲ καθ' ἑαυτοὺς μνησικακήσαντας, πολεμῆσαι συνε-
- 5 τῶν Ἀμαζονίδων ἀπολιπεῖν· μετὰ γὰρ τὴν Ἡρακλέους
 στρατείαν ὀλίγοις ὕστερον ἔτεσι κατὰ τὸν Τρωικὸν
 πόλεμόν φασι Πενθεσίλειαν τὴν βασιλεύουσαν τῶν ὑπο-
 λελειμμένων Ἀμαζονίδων, Ἄρεος μὲν οὖσαν θυγατέρα,
 φόνον δ' ἐμφύλιον ἐπιτελεσαμένην, φυγεῖν ἐκ τῆς πατρί-
 δος διὰ τὸ μύσος· συμμαχήσασαν δὲ τοῖς Τρωσὶ μετὰ τὴν

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ρίτσια στο κυνήγι, από νεαρή ηλικία και τα γύμναζε καθημερινά στην τέχνη του πολέμου, καθιέρωσε επίσης μεγαλοπρεπείς θυσίες στον Άρη και στην Αρτέμιδα την Ταυροπόλο⁷³. Η ίδια εκστράτευσε και στην περιοχή πέρα από τον Τάναϊ ποταμό και κυρίευσε όλους ανεξαιρέτως τους λαούς μέχρι τη Θράκη. Επιστρέφοντας στη χώρα της με πλήθος λαφύρων, έχτισε μεγαλοπρεπείς ναούς αφιερωμένους στους παραπάνω θεούς, ενώ ταυτόχρονα, κυβερνώντας με επιείκεια τους υποταγμένους λαούς, έτυχε καθολικής αποδοχής. Εκστράτευσε επίσης και προς την άλλη πλευρά⁷⁴ και κατέκτησε μεγάλο μέρος της Ασίας εκτεινώντας τη δύναμη της μέχρι τη Συρία. Μετά τον θάνατο της, όλες οι γυναίκες από τη γενιά της που τη διαδέχτηκαν με τη σειρά στη βασιλεία κυβέρνησαν λαμπρά και αύξησαν τη δύναμη και τη δόξα του έθνους των Αμαζόνων. Πολλές γενιές μετά από αυτά κι αφού είχε γίνει γνωστή σ' όλη την οικουμένη η αρετή που τις διέκρινε, ο Ηρακλής, λένε, ο γιος της Αλκμήνης και του Δία, ανέλαβε από τον Ευρυσθέα τον άθλο να πάρει τη ζώνη της Αμαζόνας Ιπολύτης⁷⁵. Στην εκστρατεία, λοιπόν, που έκανε, νίκησε σε μεγάλη μάχη εκ παρατάξεως, κατέσφαξε τον στρατό των Αμαζόνων και παίρνοντας αιχμάλωτη την Ιπολύτη μαζί με τη ζώνη της συνέτριψε δια παντός τούτο το έθνος. Οι βάρβαροι που ζούσαν στις γειτονικές περιοχές αφ' ενός τις καταφρόνησαν για την αδυναμία τους, αλλά και μνησικάκοι για τα όσα είχαν πάθει στο παρελθόν οι ίδιοι, επιτίθονταν συνεχώς σε τούτο έθνος, τόσο που δεν επέτρεψαν να επιζηήσει ούτε το όνομα της γενιάς των Αμαζονίδων. Διότι, λίγα χρόνια μετά την εκστρατεία του Ηρακλή, κατά τον Τρωικό πόλεμο, λένε, η Πενθεσίλεια, βασίλισσα των Αμαζόνων που είχαν απομείνει, κόρη μιν του Άρη αλλά που έκανε φόνο μέσα στο γένος της⁷⁶, έφυγε από την πατρίδα της για το μίσμα. Συμμάχησε με τους Τρώες και μετά

Ἐκτορος τελευτήν πολλοὺς ἀνελεῖν τῶν Ἑλλήνων, ἀρι-
 στεύσασαν δ' αὐτὴν ἐν τῇ παρατάξει καταστρέφαι τὸν
 6 βίον ἥρωικῶς ὑπ' Ἀχιλλέως ἀναιρεθεῖσαν. τῶν μὲν οὖν
 Ἀμαζονίδων ἐσχάτην ταύτην λέγουσιν ἀνδρείαά διενεγ-
 κεῖν, καὶ τὸ λοιπὸν αἰεὶ τὸ ἔθνος ταπεινούμενον ἀσθενῆσαι
 παντελῶς· διὸ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους καιροὺς, ἐπειδὴν
 τινες περὶ τῆς αὐτῶν ἀνδρείας διεξίωσι, μύθους ἡγοῦνται
 πεπλασμένους τὰς περὶ τῶν Ἀμαζονίδων ἀρχαιολογίας.

47. Ἡμεῖς δ' ἐπεὶ τὰ πρὸς ἄρκτους κεκλιμένα μέρη
 τῆς Ἀσίας ἠξιώσαμεν ἀναγραφῆς, οὐκ ἀνοίκειον εἶναι
 νομίζομεν τὰ περὶ τῶν Ὑπερβορέων μυθολογούμενα
 διελθεῖν. τῶν γὰρ τὰς παλαιὰς μυθολογίας ἀναγεγραφό-
 των Ἐκαταῖος καὶ τινες ἕτεροί φασιν ἐν τοῖς ἀντιπέρας
 τῆς Κελτικῆς τόποις κατὰ τὸν ὠκεανὸν εἶναι νῆσον οὐκ
 ἐλάττω τῆς Σικελίας. ταύτην ὑπάρχειν μὲν κατὰ τὰς
 ἄρκτους, κατοικεῖσθαι δὲ ὑπὸ τῶν ὀνομαζομένων Ὑ-
 περβορέων ἀπὸ τοῦ πορρωτέρω κεῖσθαι τῆς βορείου
 πνοῆς· οὕσαν δ' αὐτὴν εὐγείον τε καὶ πάμφορον, ἔτι δ'
 εὐκρασίᾳ διαφέρονσαν, διττοὺς κατ' ἔτος ἐκφέρειν καρ-
 πούς. μυθολογοῦσι δ' ἐν αὐτῇ τὴν Λητὴν γεγονέναι· διὸ
 2 καὶ τὸν Ἀπόλλω μάλιστα τῶν ἄλλων θεῶν παρ' αὐτοῖς
 τιμᾶσθαι· εἶναι δ' αὐτοὺς ὥσπερ ἱερεῖς τινὰς Ἀπόλλωνος
 διὰ τὸ τὸν θεὸν τοῦτον καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτῶν ὑμνεῖσθαι
 μετ' ὥδῃς συνεχῶς καὶ τιμᾶσθαι διαφερόντως. ὑπάρχειν
 δὲ καὶ κατὰ τὴν νῆσον τέμενός τε Ἀπόλλωνος μεγα-
 λοπρεπὲς καὶ ναὸν ἀξιόλογον ἀναθήμασι πολλοῖς κεκο-
 σμημένον, σφαιροειδῇ τῷ σχήματι. καὶ πόλιν μὲν ὑπάρ-
 3 χειν ἱερὰν τοῦ θεοῦ τούτου, τῶν δὲ κατοικούντων αὐτὴν
 τοὺς πλείστους εἶναι καθαριστάς, καὶ συνεχῶς ἐν τῷ ναῷ

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

τον θάνατο του Έκτορα σκότωσε πάρα πολλούς Έλληνες, αρίστευσε στη μάχη που δόθηκε, αλλά πέθανε ηρωικά από το χέρι του Αχιλλέα. Αυτή ήταν, λένε, η τελευταία της γενιάς των Αμαζονίδων που διακρίθηκε για την ανδρεία της, μετά απ' αυτήν το έθνος των Αμαζόνων ξέπεφε συνέχεια μέχρι που έχασε όλη του τη δύναμη. Γι' αυτό και στα νεότερα χρόνια, όποτε κάποιοι αναφερθούν στην ανδρεία που τις διέκρινε, ο κόσμος θεωρεί μυθοπλασίες όλες αυτές τις παλαιές ιστορίες για τις Αμαζόνες.

47. Μιας λοιπόν και θεωρήσαμε άξια να μνημονευθούν τα μέρη της Ασίας που κείνται προς βορρά, δεν βρίσκουμε ξένο προς το θέμα να περιγράψουμε και τους μύθους που λέγονται για τους Υπερβορείους⁷⁷. Από τους συγγραφείς που έχουν καταγράψει αρχαίες μυθολογίες, ο Εκαταίος και μερικοί άλλοι λένε πως στα μέρη αντίπερα της Κελτικής υπάρχει στον ωκεανό νησί όχι μικρότερο από τη Σικελία. Τούτο το νησί βρίσκεται προς την αρκτική και κατοικείται από τους Υπερβορείους, που ονομάζονται έτσι επειδή ο τόπος τους κείται πέρα από το σημείο που φυσάει ο βοριάς, κι επειδή η γη του είναι γόνιμη και παράγει τα πάντα αλλά κι επειδή το κλίμα του είναι ιδιαίτερα εύκρατο, δίνει καρπούς δυο φορές τον χρόνο. Σύμφωνα μ' έναν μύθο λοιπόν, σ' εκείνο το νησί γεννήθηκε η Λητώ, γι' αυτό κι εκεί τιμούν τον Απόλλωνα περισσότερο απ' όλους τους θεούς. Οι κάτοικοι μοιάζουν με ιερείς του Απόλλωνα, επειδή καθημερινά υμνούν συνέχεια τούτο τον θεό με ψαλμωδίες και του απονέμουν εξαιρετικές τιμές. Στο νησί, υπάρχει επίσης και μεγαλοπρεπές τέμενος του Απόλλωνα και ναός αξιόλογος, σφαιροειδής στο σχήμα, διακοσμημένος με αναθήματα πολλά. Αλλά υπάρχει και πόλη ιερή αφιερωμένη σ' αυτό τον θεό. Οι περισσότεροι που την κατοικούν είναι κιθαριστές και συνέχεια ψέλνουν στον ναό

4 καθαρίζοντας ὕμνους λέγειν τῷ θεῷ μετ' ᾧδῆς, ἀποσε-
 μνύνοντας αὐτοῦ τὰς πράξεις. ἔχειν δὲ τοὺς Ὑπερβορέους
 ἰδίαν τινὰ διάλεκτον, καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας οἰκειότατα
 διακεῖσθαι, καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ
 Δηλίους, ἐκ παλαιῶν χρόνων παρειληφότας τὴν εὐνοίαν
 ταύτην. καὶ τῶν Ἑλλήνων τινὰς μυθολογοῦσι παραβαλεῖν
 εἰς Ὑπερβορέους, καὶ ἀναθήματα πολυτελῆ καταλιπεῖν
 5 γράμμασιν Ἑλληνικοῖς ἐπιγεγραμμένα. ὡσαύτως δὲ καὶ
 ἐκ τῶν Ὑπερβορέων Ἀβαριν εἰς τὴν Ἑλλάδα καταντή-
 σαντα τὸ παλαιὸν ἀνασῶσαι τὴν πρὸς Δηλίους εὐνοίαν τε
 καὶ συγγένειαν. φασὶ δὲ καὶ τὴν σελήνην ἐκ ταύτης τῆς
 νήσου φαίνεσθαι παντελῶς ὀλίγον ἀπέχουσαν τῆς γῆς καὶ
 6 τινὰς ἐξοχὰς γεώδεις ἔχουσιν ἐν αὐτῇ φανεράς. λέγεται
 δὲ καὶ τὸν θεὸν δι' ἐτῶν ἔννεακαίδεκα καταντᾶν εἰς τὴν
 νῆσον, ἐν οἷς αἱ τῶν ἄστρον ἀποκαταστάσεις ἐπὶ τέλος
 ἄγονται· καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἔννεακαίδεκαετῆ χρόνον ὑπὸ
 τῶν Ἑλλήνων Μέτωνος ἔνιαυτὸν ὀνομάζεσθαι. κατὰ δὲ
 τὴν ἐπιφάνειαν ταύτην τὸν θεὸν καθαρίζειν τε καὶ χορεύ-
 ειν συνεχῶς τὰς νύκτας ἀπὸ ἰσημερίας ἑαρινῆς ἕως
 πλειάδος ἀνατολῆς ἐπὶ τοῖς ἰδίοις εὐήμερήμασι τερπόμε-
 νον. βασιλεύειν δὲ τῆς πόλεως ταύτης καὶ τοῦ τεμένους
 ἐπάρχειν τοὺς ὀνομαζομένους Βορεάδας, ἀπογόνους ὄν-
 τας Βορέου, καὶ κατὰ γένος αἰεὶ διαδέχεσθαι τὰς ἀρχάς.

48. Τούτων δ' ἡμῖν διευκρινημένων μεταβιβάσομεν
 τὸν λόγον ἐπὶ τὰ ἕτερα μέρη τῆς Ἀσίας τὰ μὴ τετευχότα
 τῆς ἀναγραφῆς, καὶ μάλιστα τὰ κατὰ τὴν Ἀραβίαν. αὕτη
 γὰρ κεῖται μὲν μεταξὺ Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, πολλοῖς
 δὲ καὶ παντοδαποῖς ἔθνεσι διειλίσσεται. τὰ μὲν οὖν πρὸς
 τὴν ἑω μέρη κατοικοῦσιν Ἀραβες οὓς ὀνομάζουσι Ναβα-

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ύμνους, με τη συνοδεία της κιθάρας, δοξάζοντας τα έργα του. Οι Υπερβόρειοι έχουν και δική τους ιδιαίτερη γλώσσα και τρέφουν πολύ φιλικά αισθήματα για τους Έλληνες, και κυρίως για τους Αθηναίους και τους κατοίκους της Δήλου, φίλια που κληρονόμησαν από τα παμπάλαια χρόνια. Ο μύθος μιλάει και για κάποιους Έλληνες που επισκέφτηκαν τους Υπερβορείους και άφησαν πίσω τους ακριβά αφιερώματα με ελληνικές επιγραφές. Κατά τον ίδιο τρόπο, επίσης, ήρθε από τους Υπερβορείους ο Άβαρις⁷⁸ στην Ελλάδα, την αρχαία εποχή, και ανανέωσε τη φιλία και τη συγγένεια με τους κατοίκους της Δήλου. Λένε επίσης πως απ' αυτό το νησί η σελήνη φαίνεται να απέχει πολύ λίγο από τη γη και πως πάνω της είναι φανερές κάποιες εδαφικές εξάρσεις. Λέγεται δε πως και ο θεός επισκέφεται κάθε δεκαεννέα χρόνια το νησί, περίοδος μέσα στην οποία συντελείται η επιστροφή των άστρων στο ίδιο σημείο του ουρανού· γι' αυτό και ο χρόνος των δεκαεννέα ετών ονομάζεται από τους Έλληνες «έτος του Μέτωνος»⁷⁹. Κατά την εμφάνιση του αυτή, ο θεός παίζει τη λύρα του και χορεύει όλες τις νύχτες από την εαρινή ισημερία μέχρι την ανατολή των πλειάδων, εκφράζοντας έτσι τη χαρά του για τις επιτυχίες του. Βασιλιάδες και επόπτες του τεμένους τούτης της πόλης είναι οι ονομαζόμενοι, ως απόγονοι του Βορέα, Βορεάδες, που διαδέχονται τους προκατόχους τους στα αξιώματα κληρονομικά.

48. Τώρα που διευκρινήσαμε τούτα τα θέματα, ας μεταφέρουμε τη διήγηση μας και στα άλλα μέρη της Ασίας, τα οποία δεν έχουμε ακόμη μνημονεύσει, και ειδικότερα στα μέρη της Αραβίας. Διότι τούτη η χώρα βρίσκεται μεταξύ Συρίας και Αιγύπτου και περιλαμβάνει λαούς πολλούς και διάφορους. Τα προς ανατολάς, λοιπόν, μέρη κατοικούν Άραβες, τους οποίους ονομάζουν Ναβαταίους, οι

2 ταίους, νεμόμενοι χώραν τὴν μὲν ἔρημον, τὴν δὲ ἄνδρον, ὀλίγην δὲ καρποφόρον. ἔχουσι δὲ βίον ληστρικόν, καὶ πολλὴν τῆς ὁμόρου χώρας κατατρέχοντες ληστεύουσιν, ὄντες δύσμαχοι κατὰ τοὺς πολέμους. κατὰ γὰρ τὴν ἄνδρον χώραν λεγομένην κατεσκευακότες εὐκαιρα φρέατα, καὶ ταῦτα πεποιηκότες τοῖς ἄλλοεθνεῖσιν ἄγνωστα,
 3 συμφεύγουσιν εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀκινδύνως. αὐτοὶ μὲν γὰρ εἰδότες τὰ κατακεκρυμμένα τῶν ὑδάτων, καὶ ταῦτ' ἀνοίγοντες, χρῶνται δαφιλέσι ποτοῖς· οἱ δὲ τούτους ἐπιδιώκοντες ἄλλοεθνεῖς σπανίζοντες τῆς ὑδρείας διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν φρεάτων, οἱ μὲν ἀπόλλυνται διὰ τὴν σπάνιν τῶν ὑδάτων, οἱ δὲ πολλὰ κακοπαθήσαντες μόγισ εἰς τὴν
 4 οἰκείαν σώζονται. διόπερ οἱ ταύτην τὴν χώραν κατοικοῦντες Ἄραβες, ὄντες δυσκαταπολέμητοι, διατελοῦσιν ἀδούλωτοι, πρὸς δὲ τούτοις ἔπλην μὲν ἡγεμόνα τὸ παράπαν οὐ προσδέχονται, διατελοῦσι δὲ τὴν ἐλευθερίαν
 5 διαφυλάττοντες ἀσάλευτον. διόπερ οὗτ' Ἀσσύριοι τὸ παλαιὸν οὗθ' οἱ Μήδων καὶ Περσῶν, ἔτι δὲ Μακεδόνων βασιλεῖς ἠδυνήθησαν αὐτοὺς καταδουλώσασθαι, πολλὰς μὲν καὶ μεγάλας δυνάμεις ἐπ' αὐτοὺς ἀγαγόντες, οὐδέποτε δὲ τὰς ἐπιβολὰς συντελέσαντες. ἔστι δ' ἐν τῇ χώρᾳ
 6 τῶν Ναβαταίων καὶ πέτρα καθ' ὑπερβολὴν ὄχυρά, μίαν ἀνάβασιν ἔχουσα, δι' ἧς κατ' ὀλίγους ἀναβαίνοντες ἀποτιθενται τὰς ἀποσκευάς· λίμνη τε μεγάλη φέρουσα πολλὴν ἀσφαλτον, ἐξ ἧς λαμβάνουσιν οὐκ ὀλίγας προσό-
 7 δους. αὕτη δ' ἔχει τὸ μὲν μῆκος σταδίων ὡς πεντακοσίων, τὸ δὲ πλάτος ὡς ἐξήκοντα, τὸ δ' ὕδωρ δυσῶδες καὶ διάπικρον, ὥστε μὴ δύνασθαι μῆτ' ἰχθῦν τρέφειν μῆτ' ἄλλο τῶν καθ' ὕδατος εἰωθότων ζώων εἶναι. ἐμβαλλόντων δ' εἰς αὐτὴν ποταμῶν μεγάλων τῇ γλυκύτητι διαφόρων, τούτων μὲν περιγίνεται κατὰ τὴν δυσωδίαν,

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

οποίοι νέμονται μια περιοχή που κατά το ένα μέρος είναι έρημος και κατά το άλλο άνυδρη κι ένα μικρό μόνο μέρος της είναι καρποφόρο. Ζουν βίο ληστρικό και κάνουν επιδρομές σε μεγάλο μέρος της γειτονικής περιοχής που την ληστεύουν, όντας ακαταμάχητοι στον πόλεμο. Διότι με το να έχουν κατασκευάσει πηγάδια στη λεγόμενη άνυδρη περιοχή που τα κρατούν κρυφά από τους αλλοεθνείς, καταφεύγουν σύσσωμοι σ' ετούτη την περιοχή όπου είναι ασφαλείς⁸⁰. Γιατί αυτοί ξέρουν πού είναι κρυμμένα τα πηγάδια και ανοίγοντας τα πίνουν άφθονο νερό, ενώ οι αλλοεθνείς τους που τους καταδιώκουν και υποφέρουν από έλλειψη νερού, μιας κι έχουν άγνοια των πηγαδιών, άλλοι χάνονται από τη δίψα, ενώ οι περισσότεροι μόλις και μετά βίας καταφέρνουν να γυρίσουν στην πατρίδα τους. Γι' αυτό τον λόγο, οι Αραβες που κατοικούν τούτη την περιοχή, όντας δυσμάχητοι, παραμένουν αδούλωτοι, σε καμιά περίπτωση δεν δέχονται ξενόφερτο ηγεμόνα και ζουν διατηρώντας αδιασάλευτη την ελευθερία τους. Έτσι, λοιπόν, ούτε οι Ασσύριοι παλιά ούτε οι Μήδοι και οι Πέρσες, αλλά ούτε και οι βασιλιάδες των Μακεδόνων κατόρθωσαν να τους υποδουλώσουν, και μολονότι οδήγησαν εναντίον τους πολλές και μεγάλες δυνάμεις, ουδέποτε μπόρεσαν να πετύχουν τον σκοπό τους. Στη χώρα των Ναβαταίων υπάρχει και βράχος⁸¹ υπερβολικά οχυρός που δεν έχει παρά μία μόνο οδό πρόσβασης από την οποία ανεβαίνουν λίγοι λίγοι και αποθέτουν το φορτίο τους. Υπάρχει επίσης και λίμνη μεγάλη⁸² που παράγει μεγάλες ποσότητες ασφάλτου, από την οποία έχουν ουκ ολίγα έσοδα. Τούτη η λίμνη έχει μήκος κάπου πεντακόσια στάδια και πλάτος περί τα εξήντα, και το νερό της είναι τόσο δύσσομο και πικρό που δεν μπορεί να ζήσει μήτε ψάρι μήτε άλλο υδρόβιο ζώο. Μολονότι εκβάλλουν σ' αυτήν ποτάμια μεγάλα και με πολύ γλυκά νερά, αυτή με τη δυσωδία της υπερισχύει κι από

ἐξ αὐτῆς δὲ μέσης κατ' ἐνιαυτὸν ἐκφυσθῆ ἀσφάλτου
 μέγεθος ποτὲ μὲν μεῖζον ἢ τριπλεθρον, ἔστι δ' ὅτε δυοῖν
 πλέθρων· ἐφ' ᾧ δὴ συνήθως οἱ περιοικοῦντες βάρβαροι τὸ
 μὲν μεῖζον καλοῦσι ταῦρον, τὸ δ' ἔλαττον μόσχον ἐπο-
 8 νομάζουσιν. ἐπιπλευούσης δὲ τῆς ἀσφάλτου πελαγίας ὁ
 τύπος φαίνεται τοῖς [μὲν] ἐξ ἀποστήματος θεωροῦσιν
 οἶονεϊ νῆσος. τὴν δ' ἔκπτωσιν τῆς ἀσφάλτου συμβαίνει
 φανεράν γίνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις πρὸ ἡμερῶν εἴκοσι
 [δύο]· κύκλῳ γὰρ τῆς λίμνης ἐπὶ πολλοὺς σταδίους
 ὁσμὴ προσπίπτει μετὰ πνεύματος, καὶ πᾶς ὁ περὶ τὸν
 τόπον ἄργυρός τε καὶ χρυσὸς καὶ χαλκὸς ἀποβάλλει τὴν
 ιδιότητα τοῦ χρώματος. ἀλλ' αὕτη μὲν ἀποκαθίσταται
 πάλιν, ἐπειδὴν ἀναφυσήσῃναι συμβῇ πᾶσαν τὴν ἀσφαλ-
 9 τον· ὁ δὲ πλησίον τόπος ἔμπυρος ὢν καὶ δυσώδης ποιεῖ
 τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων ἐπίνοσα καὶ παντελῶς ὀλι-
 γοχρόνια. ἀγαθὴ δ' ἐστὶ φοινικόφυτος ὅσῃν αὐτῆς συμ-
 βαίνει ποταμοῖς διειληφθαι χρησίμοις ἢ πηγαῖς δυναμέ-
 ναις ἀρδεύειν. γίνεται δὲ περὶ τοὺς τόπους [τούτους] ἐν
 αὐλῶνί τινι καὶ τὸ καλούμενον βάλαμον, ἐξ οὗ πρόσδοον
 ἄδρὰν λαμβάνουσιν, οὐδαμοῦ μὲν τῆς ἄλλης οἰκουμένης
 εὕρισκομένου τοῦ φυτοῦ τούτου, τῆς δ' ἐξ αὐτοῦ χρειᾶς
 εἰς φάρμακα τοῖς ἰατροῖς καθ' ὑπερβολὴν εὐθετούσης.

49. Ἡ δ' ἐχομένη τῆς ἀνδρόν καὶ ἐρήμου χώρας
 Ἀραβία τοσοῦτο διαφέρει ταύτης ὥστε διὰ τὸ πλῆθος
 τῶν ἐν αὐτῇ φυομένων καρπῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν
 2 εὐδαίμονα Ἀραβίαν προσαγορευθῆναι. κάλαμον μὲν γὰρ
 καὶ σχοῖνον καὶ τὴν ἄλλην ὕλην τὴν ἀρωματίζουσαν
 πολλὴν φέρει καὶ καθόλου παντοδαπὰς φύλλων εὐω-
 δίας, καὶ τῶν ἀποσταζόντων δακρυῶν ὁσμαῖς ποικίλαις
 διείληπται· τὴν τε γὰρ σμύρναν καὶ τὸν προσφιλέστατον

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

το κέντρο της αναβλύζει κάθε χρόνο μάζα ασφάλτου⁸³ που μερικές φορές ξεπερνάει σε έκταση τα τρία πλέθρα ενώ άλλες φτάνει τα δύο. Όταν γίνεται αυτό, οι περίοικοι βάρβαροι ονομάζουν τη μεγαλύτερη μάζα ταύρο ενώ τη μικρότερη μόσχο. Έτσι όπως η άσφαλτος επιπλέει στην επιφάνεια της λίμνης, μοιάζει σε όσους τη βλέπουν από μακριά με νησί. Συμβαίνει μάλιστα να γίνεται αντιληπτό στους ανθρώπους από είκοσι δύο μέρες πριν ότι πρόκειται να αναβλύσει η άσφαλτος γιατί σε απόσταση πολλών σταδίων γύρω από τη λίμνη απλώνεται μυρουδιά που τη φέρνει ο άνεμος και κάθε τι από ασήμι, χρυσάφι ή χαλκό χάνει την χαρακτηριστική του λάμψη, που αποκαθίσταται όμως ξανά, όταν συμβεί να αναβλύσει όλη η άσφαλτος, ενώ η γύρω περιοχή που είναι εκτεθειμένη στην πύρα και τη δυσωδία κάνει τους οργανισμούς των ανθρώπων ασθενικούς και ιδιαίτερα βραχύβιους. Κατάλληλες για φοινικοφυτείες είναι οι περιοχές μόνο που τυχαίνει να διασχίζονται από ποτάμια ή που διαθέτουν πηγές που παρέχουν δυνατότητα άρδευσης. Σε τούτα τα μέρη, σε κάποια κοιλάδα⁸⁴, βγαίνει και το λεγόμενο βάλσαμο, από το οποίο έχουν πολύ μεγάλα έσοδα, γιατί τούτο το φυτό δεν βρίσκεται πουθενά αλλού στην οικουμένη και η φαρμακευτική του χρήση είναι εξαιρετικά πολύτιμη για τους γιατρούς⁸⁵.

49. Το μέρος της Αραβίας που συνορεύει με την άνυδρη και έρημη περιοχή διαφέρει τόσο πολύ απ' αυτήν που από το πλήθος των καρπών και των άλλων αγαθών που παράγει ονομάστηκε Ευδαίμων Αραβία. Το καλάμι και ο σχοίνος και κάθε άλλο αρωματικό φυτό παράγονται σε μεγάλη αφθονία, καθώς και γενικά κάθε είδους ευωδιές που παράγονται από φύλλα, και οι περιοχές της ξεχωρίζουν από τις διαφορετικές μυρωδιές που βγάζει το κόμμι που στάζει απ' αυτά. Διότι τη σμύρνα και το προσφιλέστατο στους

- 2 κάλλιστα τῶν κοσμημάτων. θρεμμάτων τε παντοδαπῶν τοσοῦτο κατ' αὐτὴν ὑπάρχει πλῆθος ὥστε ἔθνη πολλὰ νομάδα βίον ἡρημένα δύνασθαι καλῶς διατρέφεσθαι, σίτον μὲν μὴ προσδεόμενα, τῇ δ' ἀπὸ τούτων δαψιλείᾳ χορηγούμενα. θηρίων τε πλῆθος ἀλκίμων ἢ προσοριζούσα τῇ Συρίᾳ τρέφει· καὶ γὰρ λέοντας καὶ παρδάεις ἐν αὐτῇ πολλῶ πλείονας καὶ μείζους καὶ ταῖς ἀλκαῖς διαφόρους πεφυκέναι ἥπερ ἐν τῇ Λιβύῃ συμβέβηκε·
- 3 πρὸς δὲ τούτοις οἱ καλούμενοι Βαβυλώνιοι τίγρεις. φέρει δὲ καὶ ζῶα διφυῆ καὶ μεμιγμένα ταῖς ἰδέαις, ὧν αἱ μὲν ὀνομαζόμεναι στρουθοκάμηλοι περιειλήφασιν τοῖς τύποις μίγματα χηνῶν καὶ καμήλων ἀκολουθῶς τῇ προσηγορίᾳ. τὸ μὲν γὰρ μέγεθος ἔχουσι νεογενεῖ καμήλῳ παραπλήσιον, τὰς δὲ κεφαλὰς πεφρικνίας θριξὶ λεπταῖς, τοὺς δ' ὀφθαλμοὺς μεγάλους καὶ κατὰ τὴν χρῶαν μέλανας, ἀπαρallάκτους κατὰ τὸν τύπον καὶ τὸ χρῶμα τοῖς τῶν
- 4 καμήλων. μακροτράχηλον δ' ὑπάρχον ῥύγχος ἔχει βραχὺ παντελῶς καὶ εἰς ὃξὺ συνηγμένον. ἐπτέρωται δὲ ταρσοῖς μαλακοῖς [καὶ] τετριχωμένοις, καὶ δυοὶ σκέλεσι στηριζόμενον καὶ ποσὶ διχήλοις χερσαῖον ἅμα φαίνεται καὶ
- 5 πτηνόν. διὰ δὲ τὸ βάρος οὐκ ἐνδύμενον ἐξᾶραι καὶ πέτεσθαι κατὰ τῆς γῆς ὠκέως ἀκροβατεῖ, καὶ διωκόμενον ὑπὸ τῶν ἱππέων τοῖς ποσὶ τοὺς ὑποπίπτοντας λίθους οὕτως εὐτόνως ἀποσφενδονᾷ πρὸς τοὺς διώκοντας ὥστε
- 6 πολλάκις καρτεραῖς πληγαῖς αὐτοὺς περιπίπτειν. ἐπειδὴν δὲ περικατάληπτον ἦ, τὴν κεφαλὴν εἰς τινα θάμνον ἢ τοιαύτην σκέπην ἀποκρύπτεται, οὐχ, ὥς οἴονται τινες, ἀφροσύνη καὶ νωθρότητι ψυχῆς διὰ τὸ μὴ βλέπειν ἑτέρους μηδ' αὐτὸ βλέπεσθαι διαλαμβάνον ὑφ' ἑτέρων, ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ σώματος ἔχειν τοῦτο τὸ μέρος ἀσθενέστατον σκέπην αὐτῷ πρὸς σωτηρίαν περιποιεῖ· ἀγαθὴν γὰρ ἡ φύσις διδάσκαλος ἅπασιν τοῖς ζώοις πρὸς διατή-

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ωραιότερα κοσμήματα. Έχει επίσης τέτοιο πλήθος από κοπάδια κάθε είδους, ώστε πολλοί λαοί που διάλεξαν να ζουν νομαδικά διατρέφονται πολύ καλά μην έχοντας ανάγκη σιταριού μιας και τα κοπάδια τους προσφέρουν άφθονα τα χρειζόμενα. Η περιοχή της χώρας που συνορεύει με τη Συρία τρέφει επίσης πλήθος από άγρια θηρία. Πράγματι, τα λιοντάρια και οι λεοπαρδάλεις εκείνης της περιοχής είναι πολύ περισσότερα, μεγαλύτερα και πολύ πιο άγρια από εκείνα που ζούνε στη Λιβύη [Αφρική], κι εκτός απ' αυτά υπάρχουν και οι λεγόμενες βαβυλώνιες τίγρεις. Έχει επίσης ζώα με διπλή φύση και μικτή όψη, από τα οποία οι λεγόμενες στρουθοκάμηλοι, όπως δείχνει τ' όνομα τους, περιλαμβάνουν στη μορφή τους μίγμα χήνας και καμήλας. Διότι έχουν μέγεθος νεογέννητης καμήλας, κεφάλι καλυμμένο με λεπτές τρίχες και μάτια μεγάλα και μαύρου χρώματος, απαράλλαχτα στο σχήμα και το χρώμα με τα μάτια της καμήλας. Ο λαιμός τους είναι μακρύς και το ρύγχος τους πολύ μικρό με μυτερή απόληξη. Έχουν φτερούγες με φτερά που είναι μαλακά κι έχουν τρίχες, ενώ στηρίζεται σε δύο πόδια δίχληλα, έτσι που φαίνεται να είναι ταυτόχρονα και χερσαίο ζώο και πτηνό. Επειδή λόγω του βάρους του δεν μπορεί να σηκωθεί στον αέρα και να πετάξει, τρέχει ακροποδοτί με ταχύτητα πάνω στο έδαφος και, όταν διώκεται από καβαλάρηδες, αρπάζει με τα πόδια τις πέτρες που συναντάει και τις εκσφενδονίζει με τόση δύναμη στους κυνηγούς του ώστε πολλές φορές τους ανοίγει σοβαρά τραύματα. Όταν τύχει να περικυκλωθεί, κρύβει το κεφάλι του σε θάμνους ή παρόμοιες κρυψώνες, όχι από αφροσύνη ή ανοησία, όπως θεωρούν μερικοί, επειδή νομίζει ότι αφού αυτό δεν βλέπει άλλους έτσι και οι άλλοι δεν το βλέπουν, αλλά επειδή εκείνο είναι το ασθενέστερο μέρος του σώματος του, φροντίζει να το προφυλάξει για να το γλιτώσει· διότι η φύση είναι καλή δασκάλα για κάθε ζώο

ρησιν οὐ μόνον ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν γεννωμένων, διὰ τῆς συγγενοῦς φιλοζωίας τὰς διαδοχὰς εἰς αἰδιον ἄγουσα διαμονῆς κύκλον.

51. Αἱ δὲ καλούμεναι καμηλοπαρδάλεις τὴν [μὲν] μίξιν ἀμφοτέρων ἔχουσι τῶν ἐν τῇ προσηγορίᾳ περιειλημμένων ζώων. τῷ μὲν γὰρ μεγέθει μικρότεραι τῶν καμήλων εἰσὶ καὶ βραχυτραχηλότεραι, τὴν δὲ κεφαλὴν καὶ τὴν τῶν ὀμμάτων διαθέσιν παρδάλει παρεμφερεῖς διατετῶνται· τὸ δὲ κατὰ τὴν ῥάχιν κύρτωμα παρεμφερὲς ἔχουσαι καμήλῳ, τῷ χρώματι καὶ τῇ τριχώσει παρδάλεσιν εἰκόασιν· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν οὐρὰν μακρὰν
- 2 ἔχουσαι τὴν τοῦ θηρίου φύσιν ἀποτυποῦνται. γίνονται δὲ καὶ τραγέλαφοι καὶ βούβαλοι καὶ ἄλλα πλείω γένη δίμορφα ζώων καὶ τὴν σύνθεσιν ἐκ τῶν πλείστον τὴν φύσιν κεχωρισμένων ἔχοντα, περὶ ὧν τὰ κατὰ μέρος
- 3 μακρὸν ἂν εἶη γράφειν. δοκεῖ γὰρ ἡ συνεγγιζούσα χώρα τῇ μεσημβρίᾳ τὴν ἀφ' ἡλίου δύναμιν ζωτικωτάτην οὔσαν πολλὴν ἐμπνεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο πολλῶν καὶ ποικίλων,
- 4 ἔτι δὲ καλῶν ζώων φύσεις γεννᾶν. διὰ δὲ τὰς αὐτὰς αἰτίας κατὰ μὲν τὴν Αἴγυπτον τοὺς τε κροκοδείλους φύεσθαι καὶ τοὺς ποταμίους ἵππους, κατὰ δὲ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν τῆς Λιβύης ἔρημον ἐλεφάντων τε πλῆθος καὶ παντοδαπῶν ὀφειῶν τε καὶ τῶν ἄλλων θηρίων καὶ δρακόντων ἐξηλλαγμένων τοῖς τε μεγέθεσι καὶ ταῖς ἀλκαῖς, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς περὶ τὴν Ἰνδικὴν ἐλέφαντας, ὑπερβάλλοντας τοῖς τε ὄγκοις καὶ πληθεσιν, ἔτι δὲ ταῖς ἀλκαῖς.

52. Οὐ μόνον δ' ἐν ταύταις ταῖς χώραις ζῶα γεννᾶται ταῖς ιδέαις ἐξηλλαγμένα διὰ τὴν ἀφ' ἡλίου συνεργίαν καὶ δύναμιν, ἀλλὰ καὶ λίθων παντοίων ἐκφύσεις διάφοροι
- 2 ταῖς χροαῖς καὶ ταῖς λαμπρότησι διαφανεῖς. τοὺς γὰρ

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ώστε να διατηρεί όχι μόνο τον εαυτό του αλλά και τους απογόνους του, διότι με την έμφυτη αγάπη προς τη ζωή οδηγεί τις διαδοχικές γενιές σε αιώνιο κύκλο συνεχούς ύπαρξης.

51. Εξ-άλλου, οι λεγόμενες καμηλοπαρδάλεις είναι μίγμα των δύο ζώων που περιλαμβάνει η ονομασία τους. Στο μέγεθος είναι μικρότερες από τις καμήλες κι έχουν πιο κοντό τράχηλο⁸⁸, αλλά στο κεφάλι και στη διάταξη των ματιών είναι σχηματισμένες παρόμοια με τις λεοπαρδάλεις. Η καμπούρα που έχουν στη ράχη τους είναι παρεμφερής με της καμήλας, αλλά το χρώμα και το τρίχωμα με της λεοπαρδαλής· παρομοίως, η μακριά ουρά που έχουν μιμείται τη φύση του άγριου θηρίου. Υπάρχουν επίσης και τραγέλαφοι⁸⁹ και βούβαλοι και άλλα πολλά είδη ζώων με διπλή μορφή που συνδυάζουν σε ένα σώμα τα χαρακτηριστικά των πιο διαφορετικών ζώων, για τα οποία αν γράφαμε αναλυτικά, θα μακρυγορούσαμε. Γιατί φαίνεται πως η περιοχή που βρίσκεται προς νότο διαπνέεται σε μεγάλο βαθμό από τη ζωτικότετη δύναμη του ήλιου και γι' αυτό γεννάει πολλά και ποικίλα όμορφα ζώα⁹⁰. Για τις ίδιες αιτίες, άλλωστε, στην Αίγυπτο γίνονται οι κορκόδειλοι και οι ιπποπόταμοι, ενώ στην Αιθιοπία και στην έρημο της Λιβύης πλήθος ελεφάντων, ερπετών κάθε είδους και όλων των άλλων θηρίων και φιδιών με ξεχωριστό μέγεθος και αγριότητα, και το ίδιο γίνεται και στην Ινδία με τους ελέφαντες που ξεχωρίζουν για τον όγκο, το πλήθος καθώς και τη δύναμη τους.

52. Σ' ετούτες, όμως, τις χώρες δεν γεννιούνται μόνο ζώα που διαφέρουν στην όψη από την επίδραση της δύναμης του ήλιου, αλλά αναφύονται και κάθε είδους πολύτιμοι λίθοι με ξεχωριστά χρώματα και διαφάνεια. Διότι η ορειά

κρυστάλλους λίθους ἔχειν τὴν σύστασιν ἐξ ὕδατος καθα-
 ροῦ παγέντος οὐχ ὑπὸ ψύχους, ἀλλ' ὑπὸ θείου πυρὸς
 δυνάμεως, δι' ἣν ἀσήπτους μὲν αὐτοὺς διαμένειν, βαφῇ-
 3 ναι δὲ πολυμόρφως ἀναθυμιάσει πνεύματος. σμαράγδους
 γὰρ καὶ τὰ καλούμενα βηρύλλια κατὰ τὰς ἐν τοῖς
 χαλκουργείοις μεταλλείαις γινόμενα διὰ τὴν ἀπὸ τῶν
 θείων βαφὴν καὶ σύνδεσιν συγχρῶζεσθαι, τοὺς δὲ χρυ-
 σολίθους ὑπὸ καπνώδους ἀναθυμιάσεως ἡλίον θερμότητι
 4 φνομένους λέγουσι τυγχάνειν τούτου τοῦ χρώματος. διὸ
 καὶ τοὺς ὀνομαζομένους ψευδοχρῶσους κατασκευάζεσθαι
 διὰ τοῦ θνητοῦ καὶ ὑπ' ἀνθρώπων γεγονότος πυρὸς
 βαπτομένων τῶν κρυστάλλων. τὰς δὲ τῶν ἀνθρώκων
 φύσεις φωτὸς δύνάμιν ἐμπληθεῖσαν τῇ πῆξει φασὶν
 ἀποτελεῖν τῷ μᾶλλον καὶ ἥττον τὰς ἐν αὐτοῖς διαφο-
 5 ράς. παραπλησίως δὲ καὶ τὰς τῶν ὀρνέων μορφὰς
 ἐπιχρῶζεσθαι, τὰς μὲν ὀλοπορφύρους φαινομένας, τὰς
 δὲ κατὰ μέρος παντοίαις χροαῖς διειλημμένας· τὰ μὲν γὰρ
 φλόγινα, τὰ δὲ κροκώδη, τινὰ δὲ σμαραγδίζοντα, πολλὰ
 δὲ χρυσοειδῆ φαίνεσθαι κατὰ τὰς πρὸς τὸ φῶς ἐγκλίσεις
 αὐτῶν, καὶ καθόλου πολυειδεῖς καὶ δυσερμηνεύτους
 ἀποτελεῖσθαι χροάς· ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς κατ' οὐρανὸν
 ἰριδος ὀρᾶσθαι γινόμενον ὑπὸ τοῦ περὶ τὸν ἥλιον φω-
 6 τός. ἐκ δὲ τούτων τοὺς φυσιολόγους συλλογίζομένους
 ἀποφαίνεσθαι διότι καὶ τὴν ἄνωθεν τῆς τῶν προειρημέ-
 νων ἐκφύσεως ποικιλίαν ἔβαψεν ὁ συγγενῆς θερμασία,
 συνεργήσαντος ἡλίου τοῦ ζωοποιοῦντος τὰς ἐκάστων
 7 μορφάς. καθόλου δὲ καὶ τῆς περὶ τὰ ἄνθη διαφορᾶς τῆς
 χροάς καὶ τῆς γῆς ποικιλίας τοῦτον ὑπάρχειν αἴτιον
 καὶ δημιουργόν· οὗ τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν τὰς θνητὰς
 τέχνας μιμησαμένas βάπτειν ἕκαστα καὶ ποικίλλειν,

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

κρύσταλλος σχηματίστηκε από καθαρό νερό που έπηξε όχι από το κρύο αλλά από τη δύναμη κάποιας θεϊκής φωτιάς και γι' αυτό τον λόγο μένει πάντα αναλλοίωτη και παίρνει διάφορες αποχρώσεις ανάλογα με τις αναθυμιάσεις. Τα σμαράγδια και τα λεγόμενα βηρύλλια, που βρίσκονται στα μεταλλεία του χαλκού, παίρνουν το χρώμα τους επειδή διαποτίζονται κατά τη σύσταση τους με θειάφι, ενώ οι χρυσόλιθοι⁹¹ λένε πως παίρνουν το χρώμα τους επειδή παράγονται από αναθυμιάσεις καπνού που προκαλεί η ηλιακή θερμότητα. Έτσι και ο λεγόμενος ψευδόχρυσος κατασκευάζεται με το θνητό πυρ, τη φωτιά, δηλαδή, που ανάβουν οι άνθρωποι, με την εμβάπτιση των κρυστάλλων σ' αυτό. Όσο για τις φυσικές ιδιότητες των «ανθρώπων», η δύναμη του φωτός που επέδρασε κατά τη σύμπληξη τους, λένε, συνιστά σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό και τις διαφορές τους. Παρομοίως, παίρνουν το χρώμα τους και τα διάφορα είδη πουλιών, που άλλα φαίνονται ολοπόρφυρα κι άλλα πολύχρωμα" διότι άλλα έχουν το χρώμα της φωτιάς, άλλα το κίτρινο του κρόκου κι άλλα το πράσινο του σμαραγδιού, ενώ πολλά έχουν χρώμα χρυσαφί, ανάλογα με το πώς πέφτει πάνω τους το φως, και γενικά παρουσιάζουν τόσο μεγάλη ποικιλία αποχρώσεων που είναι δύσκολο να ερμηνευθεί" πράγμα που βλέπουμε να γίνεται και στο ουράνιο τόξο λόγω του ηλιακού φωτός. Αυτά ακριβώς τα φαινόμενα λαμβάνουν υπ' όψη οι φυσιολόγοι και διατυπώνουν τις θεωρίες ότι η ποικιλία χρωμάτων των παραπάνω οφείλεται στη θερμότητα που συνδέεται με τη δημιουργία τους με τη συνέργια του ήλιου που είναι η πηγή των ζωής όλων των ειδών. Και γενικά οι διαφορές των αποχρώσεων των λουλουδιών αλλά και η ποικιλία του ίδιου του εδάφους αυτόν έχουν ως αίτιο και δημιουργό" τη δική του φυσική ενέργεια μιμούμενες οι τέχνες των θνητών χρωματίζουν το κάθε αντικείμενο ποικιλοτρόπως, γενόμενες μαθήτριες

- 8 μαθητορίας γενομένας τῆς φύσεως. τὰ μὲν γὰρ χρώματα
τὸ φῶς ἀπεργάζεσθαι, τὰς δὲ ὁσμάς τῶν καρπῶν καὶ τὰς
ιδιότητας τῶν χυλῶν, ἔτι δὲ τὰ μεγέθη τῶν ζώων καὶ τὰς
ἐκάστου διαθέσεις, πρὸς δὲ τούτοις τὰς τῆς γῆς ιδιότη-
τας, γεννᾷν τὴν περὶ τὸν ἥλιον θερμασίαν, εἰς πολυτραφῇ
χώραν καὶ γόνιμον ὕδωρ ἐνθάλλουσιν καὶ δημιουργὸν
9 γινομένην τῆς ἐκάστου φύσεως. διόπερ οὔτε ἡ Παρία
λύγδος οὔτ' ἄλλη θαυματομένη πέτρα τοῖς Ἀραβίοις
λίθοις ἐξισωθῆναι δύναται, ὧν λαμπροτάτη μὲν ἡ λευκό-
της, βαρύτερος δὲ ὁ σταθμός, ἡ δὲ λειότης ὑπερβολὴν
ἐτέροις οὐκ ἀπολείπουσα. αἰτία δὲ τῆς χώρας τῆς κατὰ
μέρος ιδιότητος, καθάπερ προεῖπον, ἡ περὶ τὸν ἥλιον
δύναμις, θερμασίᾳ μὲν πῆξασα, ξηρότητι δὲ πιλήσασα,
φέγγει δὲ λαμπρύνασα.

53. Διὸ καὶ τὸ τῶν ὀρνέων γένος πλείστης θερμασίας
κεκοινωνηκὸς ἐγένετο διὰ μὲν τὴν κουφότητα πτηνόν,
διὰ δὲ τὴν ἀφ' ἡλίου συνεργίαν ποικίλον, καὶ μάλιστα
2 κατὰ τὰς προκειμένας ἡλίῳ χώρας. ἡ μὲν γὰρ Βαβυλωνία
ταύρων ἐκτρέφει πλῆθος παντοίαις χροαῖς ἐπληθισμέ-
νων, αἱ δὲ τῆς Συρίας ἐσχατιαὶ ψιττακούς καὶ πορφυ-
ρίωνας καὶ μελεαγρίδας καὶ ἄλλας ζώων ἰδίας φύσεις
3 τοῖς χρώμασι καὶ ποικίλας συγκρίσεις. ὁ δ' αὐτὸς λόγος
καὶ κατὰ τὰς ἄλλας χώρας τῆς γῆς τὰς κατὰ τὴν ὁμοίαν
κρᾶσιν κειμένας, λέγω δ' Ἰνδικὴν καὶ τὴν Ἐρυθρὰν
θάλατταν, ἔτι δὲ Αἰθιοπίαν καὶ τινὰ μέρη τῆς Λιβύης.
4 ἀλλὰ τῆς μὲν πρὸς ἀνατολὰς κεκλιμένης πιωτέρας οὔσης
εὐγενέστερα καὶ μείζονα φύεται ζῷα· τῆς δ' ἄλλης ἀεὶ
κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον ἕκαστα ταῖς διαθέσεσι
5 γεννᾶται. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν δένδρων οἱ φοῖνικες κατὰ
μὲν τὴν Λιβύην αὐχμηροὺς καὶ μικροὺς ἐκφέρουσι

ΒΙΒΛΙΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

τρόπον τινά της φύσης. Γιατί τα μεν χρώματα παράγονται από το φως, αλλά και το άρωμα των φρούτων, οι ιδιότητες των χυμών τους καθώς και τα μεγέθη των ζώων και οι διάφορες μορφές τους αλλά και οι ιδιότητες της γης, όλα γεννιούνται από τη θερμότητα του ήλιου που μεταδίδει τη θαλπωρή του στην εύφορη χώρα και το γόνιμο νερό και γίνεται έτσι η δημιουργός της φύσεως κάθε πράγματος. Γι' αυτό ούτε το λευκό παριανό μάρμαρο ούτε άλλη πέτρα θαυμαστή μπορεί να συγκριθεί με τους πολύτιμους λίθους της Αραβίας με τη λαμπρή λευκότητα, το μεγάλο ειδικό βάρος και την απaráμιλλη λειότητα που ξεπερνάει κάθε άλλον. Και αιτία των ιδιοτήτων του κάθε μέρους της χώρας, όπως είπαμε, είναι η επίδραση του ήλιου, που με τη θερμότητα του σκλήρυνε, με την ξηρότητα συμπίεσε και με το φως του την λάμπρυνε.

53. Έτσι και το γένος των πουλιών, λόγω της μεγάλης θερμότητας που δέχτηκε, ελάφρυνε κι έγινε πετούμενο, και από την επενέργεια του ήλιου ποικιλόχρωμο, κυρίως μάλιστα στις περιοχές που κείται κατάφατσα στον ήλιο. Η Βαβυλωνία, για παράδειγμα, τρέφει πλήθος από παγώνια διανθισμένα με χίλια χρώματα, ενώ οι εσχατιές της Συρίας παπαγάλους, πορφυρίωνες⁹² και φραγκόκοττες και άλλα είδη ζώων με ξεχωριστά χρώματα και ποικίλους συνδυασμούς. Ο ίδιος λόγος ισχύει και για τις άλλες περιοχές της γης που έχουν παρόμοιο κλίμα, όπως η Ινδία και η Ερυθρά Θάλασσα, καθώς επίσης και η Αιθιοπία και μερικά μέρη της Λιβύης [Αφρικής]. Η ανατολική όμως πλευρά που είναι ευφορότερη βγάζει πιο ευγενικά και μεγάλα ζώα, ενώ στην υπόλοιπη κάθε ζώο έχει χαρακτηριστικά και μορφή ανάλογη με την ποιότητα του εδάφους. Το ίδιο συμβαίνει και με τα δέντρα, οι φοίνικες της Λιβύης βγάζουν στεγνούς και μικρούς καρπούς, ενώ οι φοίνικες της

καρπούς, τῆς δὲ Συρίας κατὰ μὲν τὴν Κοίλῃν οἱ καρυ-
 ωτοὶ προσαγορευόμενοι γεννῶνται, διάφοροι κατὰ τε τὴν
 6 γλυκύτητα καὶ τὸ μέγεθος, ἔτι δὲ τοὺς χυμούς. τούτων δὲ
 πολλῶ μείζονες κατὰ τὴν Ἀραβίαν καὶ τὴν Βαβυλωνίαν
 ὄραν ἔστι γινομένους, κατὰ μὲν τὸ μέγεθος ἐξ δακτύλων
 ὄντας, τῇ δὲ χροῇ τοὺς μὲν μηλίνους, τοὺς δὲ φοινικοῦς,
 ἐνίους δὲ πορφυρίζοντας· ὥσθ' ὑπ' αὐτῶν ἅμα καὶ τὴν
 ὄψιν τέρεπσθαι καὶ τὴν γεῦσιν ψυχαγωγεῖσθαι. τὰ δὲ
 στελέχη τῶν φοινίκων τὸ μὲν μῆκος ἀέριον ἔχει, τὴν δὲ
 7 περιφέρειαν ψιλὴν πανταχόθεν μέχρι τῆς κορυφῆς. ἀκρό-
 κομα δ' ὄντα διαφόρους ἔχει τὰς ἀπὸ τῆς κόμης διαθέ-
 σεις· τὰ μὲν γὰρ πάντῃ τοὺς ῥάδικας ἔχει περικεχυμέ-
 νους, καὶ κατὰ μέσον ἓκ τινος περιρραγέντος φλοιοῦ
 βοτρυνώδη καρπὸν ἀνίησι, τὰ δὲ ἐφ' ἓν μέρος ἔχοντα
 κεκλιμένας τὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς κόμας σχηματισμὸν
 ἀποτελεῖ λαμπάδος ἀπαιθυσσομένης, ἔνια δ' ἐπ' ἀμφο-
 τερα τὰ μέρη περικλώμενα καὶ διπλῇ τῇ καταθέσει τῶν
 κλάδων ἀμφίχαιτα γινόμενα γραφικὴν ἀποτελεῖ τὴν
 πρόσοψιν.

54. Τῆς δ' ὅλης Ἀραβίας τὴν μὲν ἐπὶ μεσημβρίαν
 νεύουσιν εὐδαίμονα προσαγορεύουσι, τὴν δ' ἐνδοτέρω
 κειμένην νέμεται πλῆθος Ἀράβων νομάδων καὶ σκηνίτην
 βίον ἡρημένων. οὗτοι δὲ θρεμματοτροφοῦντες ἀγέλας
 μεγάλας βοσκημάτων ἐνανλίζονται πεδίοις ἀμετρήτοις.
 2 ἢ δ' ἀνὰ μέσον ταύτης τε καὶ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας
 ἔρημος καὶ ἀνδρός ἐστι, καθάπερ προείρηται· τὰ δὲ πρὸς
 δυσμὰς μέρη κεκλιμένα τῆς Ἀραβίας διείληπται πεδίοις
 ἀμμώδεσιν ἀερίοις τὸ μέγεθος, δι' ὧν οἱ τὰς ὁδοιπορίας
 ποιούμενοι καθάπερ οἱ ἐν τοῖς πελάγεσι πρὸς τὰς ἀπὸ
 3 τῶν ἄρκτων σημασίας τὴν διεξοδὸν ποιοῦνται. τὸ δ'
 ὑπολειπόμενον μέρος τῆς Ἀραβίας τὸ πρὸς τὴν Συρίαν
 κεκλιμένον πλῆθει γεωργῶν καὶ παντοδαπῶν ἐμπορῶν,

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Συρίας προς την Κοίλη Συρία⁹³ οι λεγόμενοι «καρυωτοί» ξεχωρίζουν για τη γλυκύτητα, το μέγεθος αλλά και το χυμώδες των καρπών τους. Αλλά και πολύ μεγαλύτερους απ' αυτούς βλέπεις στην Αραβία και τη Βαβυλωνία, των οποίων το μέγεθος φτάνει τους έξι δακτύλους, ενώ στο χρώμα άλλοι είναι κίτρινοι σαν κυδώνια, άλλοι σκουροκόκκινοι και μερικοί έχουν το χρώμα της πορφύρας, ώστε μ' αυτούς να χαίρεται το μάτι και ταυτόχρονα να απολαμβάνει η γεύση. Οι κορμοί των φοινίκων υψώνονται ψηλά στον αέρα και η επιφάνεια τους είναι λεια μέχρι την κορυφή. Μολονότι όλοι έχουν φύλλα στην κορυφή, διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τη διάταξη του φυλλώματος" σε άλλους οι κλάδοι απλώνονται σε πλήρη κύκλο και στη μέση, σαν να έχει σκάσει ο φλοιός, προβάλλει ο καρπός σαν τσαμπί, σε άλλους το φύλλωμα στην κορυφή γέρνει προς τη μια μεριά σε σχήμα λύχνου⁹⁴ που τρεμοσβύνει, ενώ σε μερικούς οι κλάδοι γέρνουν και προς τις δυο μεριές και μ' αυτή τη διπλή διάταξη το φύλλωμα μοιάζει με στεφάνι γυρω από τον κορμό, παρουσιάζοντας έτσι γραφικό θέαμα.

54. Ολόκληρη η πλευρά της Αραβίας προς τον νότο ονομάζεται Ευδαίμων Αραβία, ενώ τα ενδότερα τα κατέχουν πλήθος νομάδων Αράβων που προτίμησαν να ζουν σε σκηνές. Αυτοί βόσκουν μεγάλα κοπάδια ζώων και φτιάχνουν τους καταυλισμούς τους σε απέραντες πεδιάδες. Η περιοχή ανάμεσα σ' αυτή και στην Ευδαίμονα Αραβία είναι έρημη και άνυδρη, όπως ειπώθηκε και πιο πριν⁹⁵. Ενώ τα μέρη της Αραβίας που βρίσκονται προς τη δύση διασχίζονται από αμμόδεις πεδιάδες έκτασης απέραντης, στις οποίες όσοι ταξιδεύουν προσανατολίζονται, όπως οι ναυτικοί στη θάλασσα, με τον αστερισμό των άρκτων. Το υπόλοιπο μέρος της Αραβίας, προς τη μεριά της Συρίας είναι γεμάτο γεωργούς και κάθε λογής εμπόρους, οι οποίοι

οἱ διὰ τὰς τῶν φορτίων εὐκαίρους ἀντιδόσεις τὰ παρ' ἀμφοτέροισι σπανίζοντα πρὸς δαψίλειαν τῶν χρησίμων
 4 διορθοῦνται. ἡ δὲ παρὰ τὸν ὠκεανὸν Ἀραβία κεῖται μὲν ὑπεράνω τῆς εὐδαίμονος, ποταμοῖς δὲ πολλοῖς καὶ μεγάλοις διειλημμένη πολλοὺς ποιεῖ τόπους λιμνάζοντας
 5 καὶ μεγάλων ἐλῶν περιμέτρους. τοῖς δ' ἐκ τῶν ποταμῶν ἐπακτοῖς ὕδασι καὶ τοῖς ἐκ τῶν θερινῶν ὄμβρων γινομένοις ἀρδεύοντες πολλὴν χώραν, καὶ διπλοῦς καρποὺς λαμβάνουσι. τρέφει δὲ ὁ τόπος οὗτος ἐλεφάντων ἀγέλας καὶ ἄλλα ζῷα κητώδη χερσαῖα [θηρία] καὶ δίμορφα, ταῖς ἰδέαις ἐξηλλαγμένα· πρὸς δὲ τούτοις θρεμμάτων παντοδαπῶν πλήθει, καὶ μάλιστα βοῶν καὶ προβάτων
 6 τῶν τὰς μεγάλας καὶ παχείας ἐχόντων οὐράς. πλείστα δὲ καὶ διαφορώτατα γένη καμήλων τρέφει, τῶν τε φιλῶν καὶ δασέων καὶ διπλοῦν ἀνατετακότεων τὸ κατὰ τὴν ῥάχιν κύρτωμα καὶ διὰ τοῦτο διτύλων ὀνομαζομένων, ὧν αἱ μὲν γάλα παρεχόμεναι καὶ κρεοφαγούμεναι πολλὴν παρέχονται τοῖς ἐγχωρίοις δαψίλειαν, αἱ δὲ πρὸς νωτοφορίαν ἡσκημένοι πυρῶν μὲν ἀνὰ δέκα μεδίμνους νωτοφοροῦσιν, ἀνθρώπους δὲ κατακειμένους ἐπὶ κλίνης πέντε βαστάζουσιν· αἱ δὲ ἀνάκωλοι καὶ λαγαραὶ ταῖς συστάσεσι δρομάδες εἰσὶ, καὶ διατείνουσι πλεῖστον ὁδοῦ μῆκος, καὶ μάλιστα πρὸς τὰς διὰ τῆς ἀνύδρου καὶ ἐρήμου
 7 συντελουμένας ὁδοιπορίας. αἱ δ' αὐταὶ καὶ κατὰ τοὺς πολέμους εἰς τὰς μάχας ἔχουσαι τοξότας ἄγονται δύο ἀντικαθημένους ἀλλήλοις ἀντινώτους· τούτων δὲ ὁ μὲν τοὺς κατὰ πρόσωπον ἀπαντῶντας, ὁ δὲ τοὺς ἐπιδιώκοντας ἀμύνεται. περὶ μὲν οὖν τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φυομένων εἰ καὶ πεπλεονάκαμεν, ἀλλ' οὖν πολλὰ τοῖς φιλιαναγνωστοῦσι πρὸς φιληκοῖταν ἀπηγγέλαμεν.

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

με την εποχική ανταλλαγή των εμπορευμάτων ανάμεσα στις δυο χώρες εξασφαλίζουν εν αφθονία τα χρήσιμα είδη που σπανίζουν στη μια ή στην άλλη χώρα. Η Αραβία που κείται προς τον ωκεανό βρίσκεται πάνω από την Ευδαίμονα και, καθώς διασχίζεται από πολλούς και μεγάλους ποταμούς, κάνει πολλούς τόπους να λιμνάζουν και να σχηματίζουν απέραντα έλη. Με τα νερά που φέρνουν τα ποτάμια και με τ' άλλα που συγκεντρώνονται από τις βροχές του καλοκαιριού, αρδεύουν μεγάλες εκτάσεις και παίρνουν διπλή σοδειά. Τούτος ο τόπος τρέφει και αγέλες ελεφάντων και άλλα τεράστια χερσαία θηρία και ζώα δίμορφα με ιδιότυπες όψεις, καθώς επίσης και πλήθος οικιακών ζώων όλων των ειδών, μα κυρίως βόδια και πρόβατα με πλατιές και παχιές ουρές. Τρέφει επίσης και πάρα πολλά και διαφορετικά μεταξύ τους είδη καμήλων, άτριχες και δασύτριχες και με διπλό κύρτωμα στη ράχη, που γι' αυτό ονομάζονται «δίτυλοι»⁹⁶, από τις οποίες άλλες δίνουν γάλα και κρέας φαγώσιμο, εξασφαλίζοντας στους κατοίκους άφθονη τροφή, κι άλλες, που έχουν μάθει να μεταφέρουν φορτίο στη ράχη τους, μπορούν να κουβαλήσουν και δέκα μέδιμνους⁹⁷ σιτάρι ή να βαστάξουν και πέντε ανθρώπους ξαπλωμένους σε κλίνη, ενώ άλλες, που είναι λεπτοκαμωμένες κι έχουν κοντά πόδια, είναι οι δρομάδες που διανύουν μεγάλες αποστάσεις και χρησιμεύουν κυρίως για τις οδοιπορίες μέσα από άνυδρες και έρημες εκτάσεις. Τα ίδια ζώα οδηγούνται και στις μάχες και έχουν στη ράχη τους δύο τοξότες που κάθονται πλάτη με πλάτη" απ' αυτούς ο ένας αντιμετωπίζει τους εχθρούς που επιτίθενται από μπροστά, ενώ ο άλλος αποκρούει εκείνους που τους καταδιώκουν από πίσω. Για την Αραβία, λοιπόν, και τα προϊόντα της, μολονότι παραμιλήσαμε, αναφέραμε πολλά και ευχάριστα για τους φιλομαθείς.

55. Περὶ δὲ τῆς κατὰ τὸν ὠκεανὸν εὐρεθείσης νήσου
 κατὰ τὴν μεσημβρίαν καὶ τῶν κατ' αὐτὴν παραδοξολο-
 γουμένων πειρασόμεθα συντόμως διελθεῖν, προεκθέμενοι
 2 τὰς αἰτίας τῆς εὐρέσεως ἀκριβῶς. Ἰαμβουῖλος ἦν ἐκ
 παίδων παιδείαν ἐξηλωκώς, μετὰ δὲ τὴν τοῦ πατρὸς
 τελευτὴν ὄντος ἐμπορίου καὶ αὐτὸς ἔδωκεν ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν
 ἐμπορίαν· ἀναβαίνων δὲ διὰ τῆς Ἀραβίας ἐπὶ τὴν
 ἀρωματοφόρον ὑπὸ τινων ληστῶν συνελήφθη μετὰ τῶν
 συνοδοιπόρων. τὸ μὲν οὖν πρῶτον μετὰ τιнос τῶν συνε-
 αλωκότων ἀπεδείχθη νομεύς, ὕστερον δ' ὑπὸ τινων
 Αἰθιοπῶν μετὰ τοῦ συνόντος ληστευθεὶς ἀπήχθη πρὸς
 3 τὴν παραθαλάττιον τῆς Αἰθιοπίας. οὗτοι δὲ συνηρπάγη-
 σαν εἰς καθαρμὸν τῆς χώρας, ὄντες ἄλλοεθνεῖς. νόμιμον
 γὰρ ἦν τοῖς τῇδε κατοικοῦσιν Αἰθίοφι παραδεδομένον ἐκ
 παλαιῶν χρόνων, χρησιμοῖς θεῶν κεκυρωμένον, διὰ γενε-
 ῶν μὲν εἴκοσιν, ἐτῶν δ' ἑξακοσίων, τῆς γενεᾶς ἀριθμου-
 μένης τριακονταετοῦς· τοῦ δὲ καθαρμοῦ γινομένου δυσὶν
 ἀνθρώποις ἦν αὐτοῖς πλοιάριον κατεσκευασμένον τῷ
 μεγέθει σύμμετρον, τοὺς τ' ἐν τῇ θαλάττῃ χεიმῶνας
 ἀναφέρειν ἰσχυρὸν καὶ ῥαδίως ὑπὸ δυοῖν ἀνθρώπων ὑπη-
 ρετῆσθαι δυνάμενον· εἰς δὲ τοῦτο τροφὴν δυσὶν ἀνθρώ-
 4 ποις ἱκανὴν εἰς ἕξ μῆνας ἐνθήμενοι, καὶ τοὺς ἀνδρας
 ἐμβιβάσαντες, προσέταττον ἀνάγεσθαι κατὰ τὸν χρη-
 σμόν. πλεῖν δὲ διεκελεύοντο πρὸς τὴν μεσημβρίαν· ἤξειν
 γὰρ αὐτοὺς εἰς νῆσον εὐδαίμονα καὶ ἐπιεικεῖς ἀνθρώπους,
 παρ' οἷς μακαρίως ζῆσεσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἑαυτῶν
 ἔθνος ἔφασαν, εἰ μὲν οἱ πεμφθέντες εἰς τὴν νῆσον
 διασωθῶσιν, ἑξακοσίων ἐτῶν εἰρήνης καὶ βίου κατὰ
 πᾶν εὐδαίμονος ἀπολαύσειν· εἰ δὲ καταπλαγέντες τὸ
 μῆκος τοῦ πελάγους εἰς τοῦπίσω ποιήσονται τὸν πλοῦν,

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

55. Για το νησί που ανακαλύφθηκε στον ωκεανό προς τον νότο και για τους μύθους που λέγονται γι' αυτό θα αποπειραθούμε τώρα να μιλήσουμε εν συντομία, εκθέτοντας από την αρχή με ακρίβεια τις αιτίες που οδήγησαν στην ανακάλυψη του. Ήταν κάποιος Ιάμβουλος⁹⁸, που από παιδί είχε αφοσιωθεί στη μόρφωση αλλά μετά τον θάνατο του πατέρα του, που ήταν έμπορος, επιδόθηκε κι ο ίδιος στο εμπόριο. Ενώ ανέβαινε, λοιπόν, προς την αρωματοφόρο περιοχή της Αραβίας⁹⁹, έπεσε μαζί με τους συντρόφους του στα χέρια ληστών. Στην αρχή, αυτός μαζί μ' έναν άλλο που αιχμαλωτίστηκε μαζί του, ορίστηκαν βοσκοί, αλλά στη συνέχεια έπεσαν ξανά σε χέρια Αιθιόπων ληστών που τους πήγαν στα παράλια της Αιθιοπίας. Σκοπός της αρπαγής ήταν να τους χρησιμοποιήσουν για τον καθασμό της χώρας, επειδή ήταν αλλοεθνείς. Διότι ήταν έθιμο των εκεί κατοίκων της Αιθιοπίας, που τους είχε παραδοθεί από τα αρχαία χρόνια και το είχαν επικυρώσει οι θεοί με χρησμούς, από είκοσι γενιές, από εξακόσια, δηλαδή, χρόνια, αν η γενιά λογαριαστεί τριάντα. Καθώς θα γινόταν ο καθαρός μέσω των δύο αντρών, είχε κατασκευαστεί γι' αυτούς πλοiάριο αντίστοιχο στο μέγεθος και στερεό ώστε να αντέχει στις τρικυμίες της θάλασσας και να μπορεί να κυβερνιέται εύκολα από δυο μόνο ανθρώπους. Έβαλαν μέσα τροφή ικανή να συντηρήσει δυο ανθρώπους επί έξι μήνες κι αφού επιβίβασαν τους δυο άντρες, τους πρόσταξαν ν' ανοιχτούν στο πέλαγος, σύμφωνα με τον χρησμό. Τους διέταξαν, επίσης, να πλεύουν προς τον νότο, διότι θα έφταναν σ' ένα ευτυχισμένο νησί με πράους ανθρώπους, όπου θα ζούσαν μακάρια. Με τον ίδιο τρόπο, και ο δικός τους λαός, έλεγαν, επρόκειτο να απολαύσει εξακόσια χρόνια ειρηνικής και ευτυχισμένης ζωής, αν οι απεσταλμένοι έφταναν σώοι στο νησί. Αν όμως φοβηθούν την απεραντοσύνη του πελάγους και γυρίσουν πίσω, θα υποστούν τις μεγαλύτερες

ὥς ἀσεβεῖς καὶ λυμεῶνας ὅλου τοῦ ἔθνους τιμωραίας
 5 περιπεσεῖσθαι ταῖς μεγίσταις. τοὺς μὲν οὖν Αἰθίοπας
 φασὶ μεγάλην πανήγυριν ἀγαγεῖν παρὰ τὴν θάλατταν, καὶ
 θυσίας μεγαλοπρεπεῖς ἐπιτελέσαντας καταστῆναι τοὺς
 σκεπομένους καὶ καθαρμὸν ποιησομένους τοῦ ἔθνους
 6 ἐξαποστεῖλαι. τούτους δὲ πλεύσαντας πέλαγος μέγα καὶ
 χειμασθέντας ἐν μῆσι τέτταρσι προσενεχθῆναι τῇ προ-
 σημανθείσῃ νήσῳ, στρογγύλῃ μὲν ὑπαρχούσῃ τῷ σχή-
 ματι, τὴν δὲ περίμετρον ἐχούσῃ σταδίων ὥς πεντακισχι-
 λίων.

56. Ἦδη δ' αὐτῶν ἐγγιζόντων τῇ νήσῳ τῶν ἐγχω-
 ρίων τινὰς ἀπαντήσαντας καταγαγεῖν τὸ σκάφος· τοὺς δὲ
 κατὰ τὴν νῆσον συνδραμόντας θαυμάζειν μὲν τὸν τῶν
 ξένων κατάπλου, προσενεχθῆναι δὲ αὐτοῖς ἐπιεικῶς καὶ
 2 μεταδιδόναι τῶν παρ' αὐτοῖς χρησίμων. εἶναι δὲ τοὺς τὴν
 νῆσον οἰκοῦντας ταῖς τε τῶν σωμάτων ιδιότησι καὶ ταῖς
 ἀγωγαῖς πολὺ διαλλάττοντας τῶν κατὰ τὴν ἡμετέραν
 οἰκουμένην· πάντας μὲν γὰρ παραπλησίους εἶναι τοῖς
 ἀναπλάσμασι τῶν σωμάτων, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος ὑπερ-
 ἄγειν τοὺς τέτταρας πῆχεις, τὰ δὲ ὅσα τοῦ σώματος
 ἔχειν ἐπὶ ποσὸν καμπτόμενα καὶ πάλιν ἀποκαθιστάμενα
 3 παραπλησίως τοῖς νευρώδεσι τόποις. εἶναι δὲ τοῖς σώ-
 μασιν ἀπαλούς μὲν καθ' ὑπερβολήν, εὐτονωτέρους δὲ
 πολὺ τῶν παρ' ἡμῖν· δραξαμένων γὰρ αὐτῶν ταῖς χερσὶν
 ὀδηποτοῦν μηδένα δύνασθαι τὸ τοῖς δακτύλοις περιλη-
 φθὲν ἐκτρέφει. τρίχας δ' ἀπλῶς μηδαμῇ τοῦ σώματος
 ἔχειν πλην ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ὀφρύσι καὶ βλεφάροις, ἔτι δὲ
 καὶ πώγωνι, τὰ δὲ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος οὕτω λεῖα
 ὥστε μηδὲ τὸν ἐλάχιστον χνοῦν ἐν τῷ σώματι φαίνεσθαι.
 4 εἶναι δὲ καὶ τῷ κάλλει διαπρεπεῖς καὶ ταῖς ἄλλαις
 περιγραφαῖς τοῦ σώματος εὐρύθμους. καὶ τὰ μὲν τῆς
 ἀκοῆς τρήματα πολὺ τῶν παρ' ἡμῖν ἔχειν εὐρυχωρέστε-
 5 ρα, καὶ καθάπερ ἐπιγλωττίδας αὐτοῖς ἐκπεφυκέναι. ἴδιον

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

τιμωρίες ως ασεβείς και υπαίτιοι κακών ολόκληρου του λαού. Λένε, λοιπόν, πως οι Αιθίοπες έκαναν μεγάλο πανηγύρι στην παραλία κι αφού πρόσφεραν μεγαλοπρεπείς θυσίες, στεφάνωσαν τους εξερευνητές που θα έκαναν τον καθαρισμό του λαού και τους εξαπέστειλαν. Αυτοί, αφού διέπλευσαν πέλαγος μεγάλο και θαλασσοδάρθηκαν επί τέσσαρις μήνες, προσέγγισαν στο νησί για το οποίο τους είχαν μιλήσει, του οποίου το σχήμα ήταν στρογγυλό και η περίμετρος έφτανε τα πέντε χιλιάδες στάδια.

56. Καθώς πλησίαζαν το νησί, μερικοί από τους ντόπιους βγήκαν να τους προϋπαντήσουν και να οδηγήσουν το σκάφος στη στεριά, ενώ οι υπόλοιποι μαζεύτηκαν κατάπληκτοι από την άφιξη των ξένων, τους φέρθηκαν με επιείκεια και μοιράστηκαν μαζί τους τα αναγκαία που παρήγαγε ο τόπος τους. Οι κάτοικοι δε του νησιού διαφέρουν κατα πολύ τόσο στα χαρακτηριστικά του σώματος όσο και στους τρόπους από τους ανθρώπους στα δικά μας μέρη. Έχουν όλοι παραπλήσια σωματική διάπλαση, ενώ στο ύψος ξεπερνούν τους τέσσαρις πήχεις και τα κόκαλα του κορμιού τους έχουν την ικανότητα να λυγίζουν κάμποσο και πάλι να ισιώνουν, όπως τα νευρώδη μέρη. Το σώμα τους είναι υπερβολικά μεν απαλό αλλά πολύ πιο ακμαία απ' ό,τι σε μας, γιατί αν αδράξουν κάτι στα χέρια τους, κανείς δεν μπορεί να το αποσπάσει από τη λαβή των δαχτύλων τους. Τρίχες δεν έχουν πουθενά στο σώμα τους, εκτός από το κεφάλι, τα φρύδια και τα βλέφαρα, καθώς και το πηγούνι, τα υπόλοιπα μέρη του σώματος είναι τόσο λεία που δεν διακρίνεται το παραμικρό χνούδι. Έχουν επίσης εξαιρετική ομορφιά και καλλίγραμμα σώματα. Ο ακουστικός τους πόρος είναι πολύ πιο ανοιχτός απ' ό,τι σε μας κι έχουν αναπτυχθεί σ' αυτούς εκπλαστικές σαν επιγλωττίδες. Έχουν επίσης κι ένα ιδίωμα στη

δέ τι καὶ περὶ τὴν γλῶτταν αὐτοὺς ἔχειν, τὸ μὲν φυσικῶς αὐτοῖς συγγεγεννημένον, τὸ δ' ἐξ ἐπινοίας φιλοτεχνούμενον· δίπτυχον μὲν γὰρ αὐτοὺς ἔχειν τὴν γλῶτταν ἐπὶ ποσόν, τὰ δ' ἐνδοτέρω προσδιαίρειν, ὥστε διπλῇν αὐτὴν
 6 γίνεσθαι μέχρι τῆς ῥίζης. διὸ καὶ ποικιλωτάτους αὐτοὺς εἶναι [καὶ] ταῖς φωναῖς οὐ μόνον πᾶσαν ἀνθρωπίνην καὶ διηρθρωμένην διάλεκτον μιμουμένους, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ὀρνέων πολυφωνίας, καὶ καθόλου πᾶσαν ἤχον ιδιότητα προῖεσθαι· τὸ δὲ πάντων παραδοξότατον, ἅμα πρὸς δύο τῶν ἐντυγχανόντων λαλεῖν ἐντελῶς, ἀποκρινομένους τε καὶ ταῖς ὑποκειμέναις περιστάσεσιν οἰκείως ὁμιλοῦντας·
 7 τῇ μὲν γὰρ ἑτέρᾳ πτυχί πρὸς τὸν ἓνα, τῇ δ' ἄλλῃ πάλιν ὁμοίως πρὸς τὸν ἕτερον διαλέγεσθαι. εὐκρατότατον δ' εἶναι τὸν ἀέρα παρ' αὐτοῖς, ὥς ἂν κατὰ τὸν ἰσημερινὸν οἰκοῦντας, καὶ μῆθ' ὑπὸ καύματος μῆθ' ὑπὸ ψύχους ἐνοχλουμένους. καὶ τὰς ὁπώρας δὲ παρ' αὐτοῖς παρ' ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν ἀκμάζειν, ὥσπερ καὶ ὁ ποιητῆς φησιν

ὄχνη ἐπ' ὄχνη γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μῆλῳ,
 αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλή, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

εἶναι δὲ διὰ παντὸς παρ' αὐτοῖς τὴν ἡμέραν ἴσην τῇ νυκτί, καὶ κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας μὴ γίνεσθαι παρ' αὐτοῖς σκιὰν μηδενὸς διὰ τὸ κατὰ κορυφὴν εἶναι τὸν ἥλιον.

57. Βιοῦν δ' αὐτοὺς κατὰ συγγενείας καὶ συστήματα, συνηγμένων τῶν οἰκείων οὐ πλειόνων ἢ τετρακοσίων· τούτους δ' ἐν τοῖς λειμῶσι διαζῆν, πολλὰ τῆς χώρας ἐχούσης πρὸς διατροφήν· διὰ γὰρ τὴν ἀρετὴν τῆς νήσου καὶ τὴν εὐκρασίαν τοῦ ἀέρος γεννᾶσθαι τροφὰς αὐτομά-
 2 τους πλείους τῶν ἱκανῶν. φύεσθαι γὰρ παρ' αὐτοῖς

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

γλώσσα τους, που είναι έργο της φύσης εκ γενετής αλλά ταυτόχρονα και αποτέλεσμα επινοητικής άσκησης, γιατί η γλώσσα τους είναι διπλή ως ένα σημείο, αλλά εκείνοι συνεχίζουν τη διαίρεση και πιο μέσα, ώστε να γίνεται διπλή μέχρι τη ρίζα. Γι' αυτό και αποδίδουν πολύ μεγάλη ποικιλία φθόγγων και μιμούνται όχι μόνο κάθε ανθρώπινη λαλιά αλλά και την πολυφωνία των πουλιών και γενικά βγάζουν πάσης φύσεως ήχους. Το πιο καταπληκτικό απ' όλα είναι ότι μπορούν να συνομιλούν ταυτόχρονα με δύο που έτυχε να συναντήσουν, να απαντούν σε ερωτήσεις και να συζητούν άνετα ανάλογα με την περίπτωση, γιατί με τη μια πτυχή της γλώσσας συζητούν με τον ένα, ενώ με την άλλη με τον ίδιο τρόπο συνομιλούν με τον άλλο. Το κλίμα τους είναι εξαιρετικά εύκρατο, ο>ς να κατοικούν στον ισημερινό, και δεν τους ενοχλούν μήτε καύσωνες μήτε κρύα. Και τα φρούτα στη χώρα τους ωριμάζουν όλο τον χρόνο,

'100

οπως λειει και ο ποιητής ,

Το φρέσκο αχλάδι διαδέχεται το μαραμένο, το μήλο αντικαθιστά το μήλο το σταφύλι άλλο σταφύλι και το σύκο άλλο σύκο.

Σ' αυτούς η μέρα είναι πάντα ίση με τη νύχτα και το μεσημέρι κανένα αντικείμενο δεν ρίχνει σκιά, γιατί ο ήλιος βρίσκεται κατακόρυφα από πάνω.

57. Ζούνε κατά γένη και κατά ομάδες και κάθε τέτοια ομάδα συγγενών δεν αριθμεί πάνω από τετρακόσιους. Όλοι αυτοί διαβιούν σε λιβάδια, όπου η γη τους παρέχει άφθονη τροφή για να ζήσουν. Η ευφορία του νησιού και η ευκρασία του κλίματος κάνουν να παράγονται τροφές αυτοφυείς σε ποσότητες πολύ μεγαλύτερες απ' όσες απαιτούνται για τις ανάγκες των κατοίκων. Φύονται, για παράδειγμα, άφθονα

κάλαμον πολύν, φέροντα καρπὸν δαψιλῇ, παρεμφερῇ τοῖς
 λευκοῖς ὀρόβοις. τοῦτον οὖν συναγαγόντες βρέχουσιν ἐν
 ὕδατι θερμῷ, μέχρι ἂν τὸ μέγεθος σχῶσιν ὡς ὠοῦ
 περιστερᾶς· ἔπειτα συνθλάσαντες καὶ τρίψαντες ἐμπεί-
 ρως ταῖς χερσὶ διαπλάττουσιν ἄρτους, οὓς ὀπτήσαντες
 3 σιτοῦνται διαφόρους ὄντας τῇ γλυκύτητι. εἶναι δὲ καὶ
 πηγὰς ὑδάτων δαψιλεῖς, τὰς μὲν θερμῶν εἰς λουτρὰ καὶ
 κόπων ἀφαίρεσιν εὐθέτους, τὰς δὲ ψυχρῶν τῇ γλυκύτητι
 διαφόρους καὶ πρὸς ὑγίειαν συνεργεῖν δυναμένας. ὑπάρ-
 χειν δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ παιδείας πάσης ἐπιμέλειαν,
 4 μάλιστα δὲ ἀστρολογίας· γράμμασί τε αὐτοὺς χρῆσθαι
 κατὰ μὲν τὴν δύναμιν τῶν σημαινόντων εἴκοσι καὶ ὀκτὼ
 τὸν ἀριθμόν, κατὰ δὲ τοὺς χαρακτῆρας ἑπτὰ, ὧν ἕκαστον
 τετραχῶς μετασχηματίζεσθαι. γράφουσι δὲ τοὺς στίχους
 οὐκ εἰς τὸ πλάγιον ἐκτείνοντες, ὥσπερ ἡμεῖς, ἀλλ'
 ἄνωθεν κάτω καταγράφοντες εἰς ὀρθόν. πολυχρονίους
 δ' εἶναι τοὺς ἀνθρώπους καθ' ὑπερβολήν, ὡς ἂν ἄχρι
 τῶν πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐτῶν ζῶντας καὶ γινομένους
 5 ἀνόσους κατὰ τὸ πλεῖστον. τὸν δὲ πηρωθέντα ἢ καθόλου
 τι ἐλάττωμα ἔχοντα ἐν τῷ σώματι μεθιστάνειν ἑαυτὸν ἐκ
 τοῦ ζῆν ἀναγκάζουσι κατὰ τινα νόμον ἀπότομον. νόμιμον
 δ' αὐτοῖς ἐστὶ ζῆν ἄχρι ἐτῶν ὠρισμένων, καὶ τὸν χρόνον
 τοῦτον ἐκπληρώσαντας ἐκουσίως μεταλλάττειν ἐξηλλαγ-
 μένῳ θανάτῳ· φύεσθαι γὰρ παρ' αὐτοῖς ἰδιοφυῇ βοτάνην,
 ἐφ' ἧς ὅταν τις κοιμηθῇ, λεληθότως καὶ προσηνῶς εἰς
 ὕπνον κατενεχθεὶς ἀποθνήσκει.

58. Γυναῖκας δὲ μὴ γαμεῖν, ἀλλὰ κοινὰς ἔχειν, καὶ
 τοὺς γεννηθέντας παῖδας ὡς κοινούς τρέφοντας ἐπ' ἴσης
 ἀγαπᾶν· νηπίων δ' ὄντων αὐτῶν πολλάκις τὰς τρεφούσας

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

καλάμια που παράγουν καρπό πολύ, παρόμοιο με το λευκό ρόβι¹⁰¹. Τούτο τον καρπό, αφού τον συλλέξουν, τον μουσκεύουν σε ζεστό νερό, μέχρι να φουσκώσει και να φτάσει σε μέγεθος αυγού περιστεριού, έπειτα τον σπάζουν και τον τρίβουν με τέχνη και πλάθουν με τα χέρια άρτους, τους οποίους ψήνουν και τρώνε, που είναι νοστιμότατοι. Υπάρχουν, επίσης, και άφθονες πηγές υδάτων, που άλλα είναι θερμά και κατάλληλα για λουτρά που ξεκουράζουν και άλλα ψυχρά με ξεχωριστή γλυκύτητα που έχουν τη δύναμη να συντελούν στην υγεία των ανθρώπων. Οι κάτοικοι δείχνουν επιμέλεια για κάθε κλάδο γνώσης αλλά κυρίως για την αστρολογία τα γράμματα που χρησιμοποιούν είναι είκοσι οκτώ τον αριθμό ως προς την αξία των φθόγγων, αλλά οι χαρακτήρες τους είναι μόνο επτά, όπου ο καθένας τους μετασχηματίζεται με τέσσερις διαφορετικούς τρόπους. Όταν γράφουν, δεν παραθέτουν τα γράμματα στη σειρά, όπως εμείς, αλλά κάθετα, από πάνω προς τα κάτω. Οι άνθρωποι εκεί είναι εξαιρετικά μακρόβιοι, φτάνουν να ζουν και εκατόν πενήντα χρόνια, χωρίς να αρρωσταίνουν ως επί το πλείστον. Αν κάποιος αποκτήσει αναπηρία ή γενικά έχει κάποιο ελάττωμα στο σώμα, τον αναγκάζουν, σύμφωνα με αυστηρότατο νόμο, να τερματίσει μόνος του τη ζωή του. Τπάρχει επίσης το έθιμο σ' αυτούς να ζουν μέχρι έναν ορισμένο αριθμό ετών και άμα τον συμπληρώσουν, να φεύγουν εκουσίως απ' τον κόσμο μ' έναν παράξενο τρόπο' στη χώρα τους φυτρώνει ένα βοτάνι ιδότυπο, που όταν κοιμηθεί κάποιος πάνω του, ανεπαίσθητα και σιγά σιγά πέφτει σε ύπνο και πεθαίνει.

58. Τις γυναίκες δεν τις παντρεύονται αλλά τις έχουν κοινές και τα παιδιά που γεννιούνται τα μεγαλώνουν από κοινού και τα αγαπούν εξ ίσου όλα. Όταν είναι νήπια, οι γυναίκες που τα θηλάζουν τα συναλλάζουν συχνά, για να

διαλλάττειν τὰ βρέφη, ὅπως μὴδ' αἱ μητέρες ἐπιγινώ-
 σκωσι τοὺς ἰδίους. διόπερ μηδεμιᾶς παρ' αὐτοῖς γινομέ-
 νης φιλοτιμίας ἀστασιάστους καὶ τὴν ὁμόνοιαν περὶ
 2 πλείστον ποιουμένους διατελεῖν. εἶναι δὲ παρ' αὐτοῖς
 καὶ ζῶα, μικρὰ μὲν τοῖς μεγέθεσι, παράδοξα δὲ τῇ
 φύσει τοῦ σώματος καὶ τῇ δυνάμει τοῦ αἵματος· εἶναι
 γὰρ αὐτὰ τῷ σχήματι στρογγύλα καὶ παρεμφερέστατα
 ταῖς χελώναις, τὴν δ' ἐπιφάνειαν δυνὶ γραμμαῖς μηλίναις
 κεχιασμένα, ἐφ' ἑκάστης δὲ ἄκρας ἔχειν ὀφθαλμὸν καὶ
 3 στόμα· διὸ καὶ τέτταρσιν ὄμμασι βλέποντα καὶ τοῖς ἴσοις
 στόμασι χρώμενα εἰς ἓνα φάρυγγα συνάγειν τὰ σιτία, καὶ
 διὰ τούτου καταπινομένης τῆς τροφῆς εἰς μίαν κοιλίαν
 συρρεῖν ἅπαντα· ὁμοίως δὲ τὰ σπλάγχνα καὶ τᾶλλα τὰ
 ἐντὸς πάντα ἔχειν μοναχά. πόδας δὲ ὑποκεῖσθαι κύκλῳ
 τῆς περιφερείας πολλούς, δι' ὧν δύνασθαι πορεύεσθαι
 4 πρὸς ὃ ἂν μέρος βούληται. τὸ δ' αἷμα τούτου τοῦ ζώου
 θαυμάσιον ἔχειν δύναμιν· πᾶν γὰρ τὸ διατμηθὲν ἔμπνου
 σῶμα κολλᾷν παραχρῆμα, καὶ ἀποκοπεῖσα χεὶρ ἢ ὅμοιον
 εἰπεῖν τύχη, δι' αὐτοῦ κολλᾶσθαι προσφάτου τῆς τομῆς
 οὔσης, καὶ τᾶλλα δὲ μέρη τοῦ σώματος, ὅσα μὴ κυρίως
 5 τόποις καὶ συνέχουσι τὸ ζῆν κατέχεται. ἕκαστον δὲ τῶν
 συστημάτων τρέφειν ὄρνεον εὐμέγεθες ἰδιάζον τῇ φύσει,
 καὶ διὰ τούτου πειράζεται τὰ νήπια τῶν βρεφῶν ποίας
 τινὰς ἔχει τὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις· ἀναλαμβάνουσι γὰρ
 αὐτὰ ἐπὶ τὰ ζῶα, καὶ τούτων πετομένων τὰ μὲν τὴν διὰ
 τοῦ ἀέρος φορὰν ὑπομένοντα τρέφουσι, τὰ δὲ περιναύτια
 γινόμενα καὶ θάμβους πληρούμενα ῥίπτουσιν, ὥς οὔτε
 πολυχρόνια καθεστῶτα οὔτε τοῖς ἄλλοις τοῖς τῆς ψυχῆς
 6 λήμασιν ἀξιόλογα. ἑκάστου δὲ συστήματος ὁ πρεσβύτε-
 ρος ἀεὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει, καθάπερ τις βασιλεὺς, καὶ
 τούτῳ πάντες πείθονται· ὅταν δ' ὁ πρῶτος τελέσας τὰ

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

μην μπορούν οι μητέρες να γνωρίζουν τα δικά τους. Κατά συνέπεια, μιας και δεν δημιουργούνται μεταξύ τους αντιθέσεις, ζούν χωρίς κοινωνικές αναστατώσεις έχοντας την ομόνοια ύψιστη αρετή. Σ' αυτούς υπάρχουν και ζώα, που είναι μικρά μεν στο μέγεθος αλλά παράδοξα στη φύση των σωμάτων και στη δύναμη του αίματος· διότι το σχήμα τους είναι στρογγυλό και μοιάζουν πάρα πολύ με τις χελώνες, ενώ η επιφάνεια τους σημαδεύεται χιαστί με δυο κίτρινες γραμμές που στις άκρες της καθεμιάς υπάρχει μάτι και στόμα· έτσι, βλέπουν με τέσσερα μάτια και τρώνε με ισάριθμα στόματα που συγκεντρώνουν τις τροφές σε έναν φάρυγγα μέσα από τον οποίο καταπίνονται και συρρέουν όλες σε ένα στομάχι" παρομοίως και τα σπλάχνα και τα υπόλοιπα εσωτερικά όργανα είναι μονά. Κάτω και ολόγυρα από την περιφέρεια έχουν πόδια πολλά, με τα οποία μπορούν να πορεύονται προς όποια κατεύθυνση θέλουν. Όσο για το αίμα τούτου του ζώου έχει δύναμη θαυμαστή, γιατί κολλάει αμέσως κάθε ζωντανό μέλος του σώματος που αποκόπηκε" ακόμα και χέρι να αποκοπεί ή ό,τι άλλο παρόμοιο, με το αίμα αυτό κολλάει πάλι, αρκεί η τομή να είναι πρόσφατη, το ίδιο ισχύει και για τα υπόλοιπα μέρη του σώματος που δεν συνδέονται με ζωτικά μέρη του οργανισμού που κρατούν το άτομο στη ζωή. Κάθε ομάδα κατοίκων εκτρέφει ένα πτηνό μεγάλου μεγέθους και ιδιαίτερης φύσης, μέσω του οποίου δοκιμάζουν τα νήπια για να διαπιστώσουν τις ψυχικές τους διαθέσεις" παίρνουν τα βρέφη πάνω στα πουλιά και καθώς αυτά πετάνε, όσα αντέχουν την εναέρια πτήση τα μεγαλώνουν, ενώ όσα ξαλίστουν και τρομάζουν τα ρίχνουν κάτω, γιατί ούτε πολύ καιρό πρόκειται να ζήσουν ούτε διαθέτουν άλλες αξιολογες ψυχικές ιδιότητες. Σε κάθε ομάδα, πάντα, έχει ο πρεσβύτερος την αρχηγία, σαν να ήταν βασιλιάς, και σ' αυτόν υπακούουν όλοι. Όταν ο πρώτος συμπληρώσει τα εκατόν

ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἔτη κατὰ τὸν νόμον ἀπαλλάξῃ
 ἑαυτὸν τοῦ ζῆν, ὃ μετὰ τοῦτον πρεσβύτατος διαδέχεται
 τὴν ἡγεμονίαν. ἡ δὲ περὶ τὴν νῆσον θάλαττα, ῥωώδης
 οὖσα καὶ μεγάλας ἀμπώτεις καὶ πλημύρας ποιουμένη,
 γλυκεῖα τὴν γεῦσιν καθέστηκε. τῶν δὲ παρ' ἡμῖν ἄστρον
 τὰς ἄρκτους καὶ πολλὰ [τῶν καθ' ἡμᾶς] καθόλου μὴ
 φαίνεσθαι. ἑπτὰ δ' ἦσαν αὐταὶ νῆσοι παραπλησίαι μὲν
 τοῖς μεγέθεσι, σύμμετρον δ' ἀλλήλων διεστηκυῖαι, πᾶσαι
 δὲ τοῖς αὐτοῖς ἔθεσι καὶ νόμοις χρώμεναι.

59. Πάντες δ' οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐταῖς, καίπερ
 δαφιλεῖς ἔχοντες πάντων χορηγίας αὐτοφνεῖς, ὅμως οὐκ
 ἀνέδην χρῶνται ταῖς ἀπολαύσεσιν, ἀλλὰ τὴν λιτότητα
 διώκουσι καὶ τὴν ἀρκοῦσαν τροφὴν προσφέρονται· κρέα
 δὲ καὶ τᾶλλα πάντα ὅπτα καὶ ἐξ ὕδατος ἐφθὰ σκευάζουσι·
 τῶν δ' ἄλλων τῶν τοῖς μαγεύουσι πεφιλοτεχνημένων
 χυμῶν καὶ τῆς κατὰ τὰς ἀρτύσεις ποικιλίας ἀνεπινόητοι
 2 παντελῶς εἰσι. σέβονται δὲ θεοὺς τὸ περιέχον πάντα καὶ
 ἥλιον καὶ καθόλου πάντα τὰ οὐράνια. ἰχθύων δὲ παντο-
 3 δαπῶν πλήθος ἀλιεύοντες ποικίλως καὶ τῶν πτηνῶν οὐκ
 ὀλίγα θηρεύουσι. γίνεται δὲ παρ' αὐτοῖς ἀκροδρυῶν τε
 4 πλήθος αὐτομάτων, καὶ ἐλαῖαι φύονται καὶ ἄμπελοι, ἐξ
 ὧν ἐλαιὸν τε ποιοῦσι δαφιλεῖς καὶ οἶνον. ὄφεις τε τοῖς
 μεγέθεσι διαφέροντας, οὐδὲν δὲ ἀδικοῦντας τοὺς ἀνθρώ-
 5 πους, ἐδώδιμον ἔχειν τὴν σάρκα καὶ γλυκύτητι διαφέ-
 ρουσαν. ἐσθῆτας δὲ αὐτοὺς κατασκευάζειν ἕκ τινων
 καλάμων ἐχόντων ἐν τῷ μέσῳ χροῦν λαμπρὸν καὶ
 μαλακόν, ὃν συνάγοντας καὶ τοῖς θαλαττίοις ὀστρεοῖς
 συγκεκομμένοις μίσγοντας θαυμαστὰ κατασκευάζειν
 ἱμάτια πορφυρεῖ. ζῶων δὲ παρηλλαγμένας φύσεις καὶ
 5 διὰ τὸ παράδοξον ἀπιστουμένας. πάντα δὲ παρ' αὐτοῖς
 ὠρισμένην ἔχειν τάξιν τὰ κατὰ τὴν δίαίταν, οὐχ ἅμα
 πάντων τὰς τροφὰς καὶ τὰς αὐτὰς λαμβανόντων· δια-

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

πενήντα χρόνια και σύμφωνα με τον νόμο τερματίζει τη ζωή του, τον διαδέχεται στην αρχηγία ο μεγαλύτερος μετά απ' αυτόν. Η θάλασσα γύρω από το νησί έχει ισχυρά ρεύματα και προκαλεί μεγάλη άμπωτη και πλημμυρίδα, ενώ η γεύση της είναι γλυκιά. Από τ' αστέρια του δικού μας ουρανού οι άρκτοι και πολλά άλλα δεν φαίνονται ποτέ. Τούτα τα νησιά είναι επτά, παραπλήσια σε μέγεθος και σε ίσες αποστάσεις το ένα από το άλλο, και όλα έχουν τα ίδια έθιμα και τους ίδιους νόμους.

59. Όλοι όσοι κατοικούν σ' αυτά, μολονότι διαθέτουν άφθονες και αυτοφυείς τροφές, δεν επιδιδονται στις απολαύσεις χωρίς περιορισμό, αλλά επιδιώκουν τη λιτότητα και παίρνουν όση τροφή τους αρκεί" το κρέας κι όλες τις άλλες τροφές τις ψήνουν ή τις βράζουν με νερό και τις μαγειρεύουν οι ίδιοι, κι όλα τα άλλα φαγητά που έχουν επινοήσει οι μάγειροι με τα καρυκεύματα και τις σάλτσες τα αγνοούν παντελώς. Ως θεούς σέβονται το άπειρο που περιέχει τα πάντα, τον ήλιο και γενικά όλα τα ουράνια σώματα. Ψαρεύουν με ποικίλους τρόπους κάθε είδους ψάρια και πιάνουν ουκ ολίγα από τα πουλιά. Στον τόπο τους φύεται από μόνο του πλήθος οπωροφόρων δέντρων, καθώς και ελιές και αμπέλια, απ' όπου φτιάχνουν άφθονο λάδι και κρασί. Επίσης και φίδια τεράστια σε μέγεθος, που όμως δεν πειράζουν τους ανθρώπους, που έχουν κρέας φαγώσιμο εξαιρετικής νοστιμιάς. Τα ρούχα τους τα κατασκευάζουν οι ίδιοι από κάτι καλάμια που έχουν μέσα ένα χνουδί λαμπερό και μαλακό, που το μαζεύουν, το ανακατεύουν με σπασμένα θαλάσσια όστρακα και κατασκευάζουν θαυμάσια πορφύρα ενδύματα. Όσο για τα ζώα του νησιού έχουν τόσο ιδιαίτερες φύσεις που καταντάνε απίστευτα. Τα πάντα που αφορούν την δίαιτα τους έχουν ορισμένη τάξη, γιατί δεν παίρνουν όλοι την ίδια ταυτόχρονα τροφή" έχουν ορίσει

6 *ετάχθαι δ' ἐπὶ τινας ὠρισμένας ἡμέρας ποτὲ μὲν ἰχθυῶν
 βρώσιν, ποτὲ δὲ ὀρνέων, ἔστι δ' ὅτε χερσαίων, ἐνίοτε δὲ
 ἐλαιῶν καὶ τῶν λιτοτάτων προσοψημάτων. ἐναλλάξ δὲ
 αὐτοὺς τοὺς μὲν ἀλλήλοις διακονεῖν, τοὺς δὲ ἀλιεύειν,
 τοὺς δὲ περὶ τὰς τέχνας εἶναι, ἄλλους δὲ περὶ ἄλλα τῶν
 7 χρησίμων ἀσχολεῖσθαι, τοὺς δ' ἐκ περιόδου κνκλικῆς
 λειτουργεῖν, πλὴν τῶν ἤδη γεγηρακότων. ἐν τε ταῖς
 ἐορταῖς καὶ ταῖς εὐωχίαις λέγεσθαί τε καὶ ᾄδεσθαι παρ'
 αὐτοῖς εἰς τοὺς θεοὺς ὕμνους καὶ ἐγκώμια, μάλιστα δὲ εἰς
 τὸν ἥλιον, οὗ τὰς τε νήσους καὶ ἑαυτοὺς προσαγορεύουσι.
 8 θάπτουσι δὲ τοὺς τελευτήσαντας ὅταν ἄμπωτις γένηται
 καταχωννύντες εἰς τὴν ἄμμον, ὥστε κατὰ τὴν πλημυρίδα
 τὸν τόπον ἐπιχώννυσθαι. τοὺς δὲ καλάμους, ἐξ ὧν ὁ
 καρπὸς τῆς τροφῆς γίνεται, φασὶ σπιθαμιαίους ὄντας τὸ
 πάχος κατὰ τὰς τῆς σελήνης ἀναπληρώσεις ἀναπληροῦ-
 9 σθαι, καὶ πάλιν κατὰ τὰς ἐλαττώσεις ἀνὰ λόγον ταπει-
 νοῦσθαι. τὸ δὲ τῶν θερμῶν πηγῶν ὕδωρ γλυκὺ καὶ
 ὑγιεινὸν ὃν διαφυλάττει τὴν θερμασίαν, καὶ οὐδέποτε
 ψύχεται, ἐὰν μὴ ψυχρὸν ὕδωρ ἢ οἶνος συμμίσηται.*

60. Ἐπτά δ' ἔτη μείναντας παρ' αὐτοῖς τοὺς περὶ
 τὸν Ἰαμβοῦλον ἐκβληθῆναι ἄκοντας, ὡς κακούργους καὶ
 πονηροῖς ἐθισμοῖς συντεθραμμένους. πάλιν οὖν τὸ πλοιά-
 ριον κατασκευάσαντας συναναγκασθῆναι τὸν χωρισμὸν
 ποιήσασθαι, καὶ τροφήν ἐνθεμένους πλεῦσαι πλέον ἢ
 2 τέτταρας μῆνας· ἐκπεσεῖν δὲ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν εἰς
 ἄμμους καὶ τεναγώδεις τόπους· καὶ τὸν μὲν ἕτερον
 αὐτῶν ὑπὸ τοῦ κλύδωνος διαφθαρεῖν, τὸν δὲ Ἰαμβοῦ-
 λον πρὸς τινα κώμην προδσενεχθέντα ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων
 ἀναχθῆναι πρὸς τὸν βασιλεῖα εἰς πόλιν Παλίβοθρα,
 3 πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχονσαν τῆς θαλάττης. ὄντος
 δὲ φιλέλληνος τοῦ βασιλέως καὶ παιδείας ἀντεχομένου,
 μεγάλης αὐτὸν ἀποδοχῆς καταξιῶσαι· τὸ δὲ τελευταῖον
 μετὰ τινος ἀσφαλείας τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὴν Περσίδα

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ορισμένες ημέρες που τρώνε ψάρια, άλλες πουλιά κι άλλες κρέας από χερσαία ζώα, ενώ άλλοτε τρώνε ελιές και γεύματα λιτότατα. Εναλλάξ υπηρετούν οι μεν τους δε, άλλοι ψαρεύουν, άλλοι είναι τεχνίτες, άλλοι ασχολούνται με τις υπόλοιπες χρήσιμες δουλειές και άλλοι, εκτός από τους πολύ γέρους, υπηρετούν εκ περιτροπής την ομάδα. Στις γιορτές και στα συμπόσια απαγγέλλουν και ψέλνουν ύμνους και εγκώμια προς τους θεούς, κυρίως μάλιστα προς τον ήλιο, από τον οποίο ονόμασαν τα νησιά τους και τους ίδιους. Θάβουν τους νεκρούς τους στην άμμο, όταν γίνεται άμπωτη, ώστε κατά την πλημμυρίδα να χωθεί ακόμα περισσότερο ο τόπος. Τα δε καλάμια, απ' όπου παίρνουν τον καρπό της τροφής τους, λένε πως έχουν πάχος μια σπιθαμή και αυξάνουν με τη γέμιση του φεγγαριού, ενώ μειώνονται ανάλογα με τη χάση. Όσο για το νερό των θερμών πηγών είναι γλυκό και υγιεινό και τέτοιο που διατηρεί πάντα τη θερμοκρασία του χωρίς ποτέ να ψύχεται, εκτός αν ανακατευτεί με κρύο νερό ή κρασί.

60. Αφού έμειναν επτά χρόνια σ' εκείνο τον λαό ο Ιάμβουλος και ο σύντροφος του, τους έδιωξαν δια της βίας, ως κακούργους και ανθρώπους με κακή ανατροφή και συνήθειες. Ετοίμασαν, λοιπόν, πάλι το πλοiάριο, καθώς αναγκάστηκαν να φύγουν, κι αφού έβαλαν μέσα τροφές ταξίδευσαν για περισσότερο απο τέσσερις μήνες. Στο τέλος, εξόκειλαν στις αμμουδερές και ελώδεις ακτές της Ινδίας. Ο ένας έχασε τη ζωή του στα κύματα, αλλά ο Ιάμβουλος κατάφερε να πλησιάσει σε κάποιο χωριό, όπου οι ντόπιοι τον οδήγησαν στον βασιλιά της πόλης Παλίβοθρα, που απέχει από τη θάλασσα πολλές ημέρες πορεία. Ο βασιλιάς, που έτυχε να είναι φιλέλληνας και να έχει παιδεία, επεφύλαξε στον Ιάμβουλο εγκάρδια υποδοχή. Τελικά, πέρασε με σχετική ασφάλεια πρώτα στην Περσία κι ύστερα

ΔΙΟΔΩΡΟΣ ΣΙΚΕΛΙΩΤΗΣ

διελθεῖν, ὕστερον δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα διασωθῆναι. ὁ δὲ Ἰαμβοῦλος [οὗτος] ταῦτά τε ἀναγραφῆς ἡξίωσε καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἰνδικὴν οὐκ ὀλίγα συνετάξατο τῶν ἀγνο-
ονμένων παρὰ τοῖς ἄλλοις. ἡμεῖς δὲ τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς
βίβλου γεγεννημένην ἐπαγγελίαν τετελεκότες αὐτοῦ πε-
ριγράφομεν τήνδε τὴν βίβλον.

ΒΙΒΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

έφτασε σώος στην Ελλάδα. Ο Ιάμβουλος έκρινε πως όλα τούτα άξιζε τον κόπο να καταγραφούν κι έτσι πρόσθεσε ουκ ολίγα στοιχεία για την Ινδία που όλοι οι άλλοι τα αγνοούσαν. Όσο για μας, αφού εκπληρώσαμε την υπόσχεση που δώσαμε στην αρχή, κλείνουμε εδώ τούτο το βιβλίο.

1. Ο σημερινός ποταμός Δον.

2. Ο Κτησίας ήταν περίφημος Έλληνας γιατρός και ιστορικός, σύγχρονος του Ιπποκράτη, που καταγόταν από την Κνίδα, και ήταν γιατρός στον στρατό του Κύρου. Μετά την ήττα του Κύρου από τον αδελφό του Αρταξέρξη τον Μνήμονα, στη μάχη στα Κούναξα, ο Κτησίας πιάστηκε αιχμάλωτος κι έμεινε ως γιατρός στην αυλή του Αρταξέρξη επί δεκαεπτά χρόνια. (Βλ. Διόδωρος Σικελιώτης, Βιβλίο Β', κεφ. 32). Με το υλικό που συγγέντρωσε από τα επίσημα αρχεία του περσικού κράτους, καθώς και από διηγήσεις και αναμνήσεις, εξέδωσε τα *Περσικά*, ιστορία της Ασσυρίας και της Περσίας, σε είκοσι τρία βιβλία, από τα οποία τα πρώτα έξι περιλάμβαναν την ιστορία των Ασσυρίων και των Μήδων, μέχρι την ίδρυση του περσικού κράτους, τα επόμενα επτά την ιστορία της Περσίας, μέχρι τον θάνατο του Ξέρξη, και τα δέκα τελευταία την ιστορία της Περσίας, μέχρι το 398, οπότε επέστρεψε στην πατρίδα του. Το έργο του δεν έχει διασωθεί, ούτε είναι γνωστό κατά πόσον ο Διόδωρος άντλησε στοιχεία κατ' ευθείαν από αυτόν ή μέσω άλλων.

3. Πρόκειται για τη Νινευή, που όμως βρίσκεται στην ανατολική όχθη του Τίγρη και όχι του Ευφράτη ποταμού, για την οποία ο Στράβων (ΙΣΤ Ι 3), λέει πως ήταν «πολύ πιο μεγάλη» από τη Βαβυλώνα, της οποίας η περίμετρος, όπως δίνεται παρακάτω, ήταν 360 στάδια.

ΣΧΟΛΙΑ

4. Πρόκειται για μια ακόμη ονομασία της Αστάρτης. Ο Ηρόδοτος (Α 105) αναφέρεται στη θεά της Ασκάλωνος ονομάζοντας την Ουράνια Αφροδίτη.

5. Ο Διόδωρος απευθύνεται σε αναγνώστες που προφανώς γνώριζαν ότι τον κύριο όγκο των πολεμικών στόλων, την εποχή του Διονυσίου (τέταρτος αιώνας προ Χριστού), τον αποτελούσαν τριήρεις, πλοία, δηλαδή, που διέθεταν τρεις σειρές κουπιών τα πλοία με τέσσερις και πέντε σειρές κουπιών ήταν βεβαίως μεγαλύτερα. Το πλήρωμα μιας τριήρους ήταν διακόσιοι άντρες τουλάχιστον, που σημαίνει ότι οι άντρες του στόλου ήταν το λιγότερο ογδόντα χιλιάδες κωπηλάτες και ναύτες. Τα μεγαλύτερα πλοία φυσικά είχαν μεγαλύτερα πληρώματα. Σύμφωνα με τον Πολύβιο (Α 26), οι πεντήρεις των Ρωμαίων, κατά τον 3ο αι. π.Χ., είχαν τριακόσιους κωπηλάτες και εκατόν είκοσι ναύτες.

6. Η στολή των Μήδων διέφερε από εκείνη των Ελλήνων, γιατί είχε κάλυμμα της κεφαλής, χιτώνα με μακριά μανίκια, παντελόνι και μπότες. Ο Στράβων (ΤΑ XIII 9) εκφράζει την περιφρόνηση που ένιωσαν γενικά οι Έλληνες, όταν είδαν ότι οι Πέρσες είχαν υιοθετήσει εκείνη τη στολή, που μετά την περιγραφή της προσθέτει: «άντεχαν να φορούν γυναικεία ρούχα, αντί να ζουν γυμνοί ή ανάλαφρα ντυμένοι, και να σκεπάζουν με ρούχα όλο τους το σώμα».

7. Το 612 π.Χ.

8. Η εικόνα της Βαβυλώνας που ακολουθεί δείχνει την εντύπωση που είχε κάνει τούτη η μεγάλη πόλη, της οποίας «η περίμετρος ταίριαζε περισσότερο σε έθνος παρά σε πόλη» (Αριστοτέλης, *Πολιτικών Γ* 1276a 29), στους Έλληνες.

9. Έχουν βρεθεί μερικές από τις κολώνες τούτης της γέφυρας. Έχουν ύψος είκοσι ένα μέτρα, πλάτος εννέα, ενώ η μεταξύ τους απόσταση είναι επίσης εννέα μέτρα. Οι πλευρές των προβόλων, όπως δείχνουν τα ερείπια, είναι κυρτές προς τη βόρεια πλευρά και συγκλείνουν απότομα σε οξεία γωνία.

ΣΧΟΛΙΑ

10. Ακολουθεί η περιγραφή του μεγάλου ξιγκουράτ, ύψους τριακοσίων περίπου ποδιών, που με τον καιρό αποτέλεσε τη βάση του εβραϊκού μύθου του Πύργου της Βαβέλ. Η πληρέστερη άλλη περιγραφή που έχουμε γι' αυτό είναι από τον Ηρόδοτο (Α 181): «Ο ναός είναι ένα τετράγωνο οικοδόμημα, με πλευρές μήκους δύο σταδίων και χάλκινες πύλες, και υπήρχε ακόμα στην εποχή μου. Έχει στέρεο κεντρικό πύργο, με πλευρές ενός σταδίου, και στην κορυφή του υψώνεται ένας δεύτερος και ένα τρίτος πάνω απ' αυτόν και ούτω καθεξής μέχρι τον όγδοο. Για ν' ανεβαίνει κανείς υπάρχει σπειροειδής σκάλα από την εξωτερική μεριά, που στη μέση της περίπου έχει καθίσματα, για να ξεκουράζεται όποιος θέλει. Στην κορυφή του τελευταίου πύργου στέκει μεγάλος πρεπος ναός που έχει στο εσωτερικό μεγάλη κλίνη, πλούσια διακοσμημένη, και δίπλα της χρυσό τραπέζι. Το ιερό δεν περιέχει κανένα άγαλμα και κανείς δεν μπορεί να μείνει εκεί τη νύχτα, εκτός από μια Ασσύρια γυναίκα την οποία έχει διαλέξει ο θεός, όπως λένε οι Χαλδαίοι, που είναι οι ιερείς του».

11. Το *καρχήσιον* ήταν είδος ποτηριού ή κύλικος, στενότερο στη μέση και πλατύτερο στη βάση και τα χείλη.

12. Η Βαβυλώνα κατελήφθη από τους Πέρσες το 539 π.Χ.

13. Οι «Κρεμαστοί Κήποι» της Βαβυλώνας χτίστηκαν από τον Χαλδαίο Ναβουκοδρόσορα (Ναβουχοδονόσωρ της Γραφής) για τη σύζυγο του Αμύθια, που ήταν Περσίδα πριγκίπισσα.

14. Παράδεισος ή κήπος, όπως θα αποδίδεται στο εξής, είναι λέξη δανεισμένη από τα Περσικά και σημαίνει περιφραγμένος κήπος.

15. Επρόκειτο για επαρχία της Περσίας.

16. Τόσο για τον Διόδωρο όσο και για τον Ηρόδοτο η Ερυθρά θάλασσα ήταν η θάλασσα που περιβρέχει όλη τη

ΣΧΟΛΙΑ

Νότια Ασία. Σήμερα Ερυθρά θάλασσα ονομάζουμε τον Αραβικό κόλπο του Διόδωρου· πρβλ. Α 33 8.

17. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο (Α 179) το μέρος απείχε οκτώ ημέρες ταξίδι από τη Βαβυλώνα κι από εκεί πήγαζε ο Ις, παραπόταμος του Ευφράτη.

18. Πρόκειται για την αρχαιότερη αναφορά του σημερινού Μπεχιστούν, κοντά στην «Πύλη της Ασίας», στην αρχαία οδό που συνέδεε τη Βαβυλώνα με τα Εκβάτανα. Ο Διόδωρος διατηρεί τον αρχαιότερο τύπο της ονομασίας, από τη λέξη *βαγιστανά*, που σημαίνει «τόπος των θεών» ή «του θεού». Πάνω στον βράχο, σε ύψος εκατόν πενήντα μέτρα από την πεδιάδα, ο Δαρείος ο Α' χάραξε, το 516 π.Χ., σφηνοειδή επιγραφή, όπου αφηγείται πώς μετά τον θάνατο του Καμβύση φόνευσε τον σφετεριστή του θρόνου, Γαυμάτα (τον Ψευδοσμέρδι του Ηροδότου), πώς νίκησε τους λαούς που είχαν επαναστατήσει και πώς αποκατέστησε την ενότητα του μεγάλου κράτους των Αχαιμενιδαιν. Πάνω από την επιγραφή είναι χαραγμένη η εικόνα του Δαρείου, με τόξο στα χέρια και με το ένα πόδι να πατάει το σώμα του Γαυμάτα. Πίσω του εικονίζονται εννέα αρχηγοί των επαναστατών, με τα χέρια δεμένα με σκοινιά από τον τράχηλο. Πίσω από τον Δαρείο στέκεται ένας άντρας που κρατάει το βασιλικό τόξο και το ακόντιο, ενώ από τον ουρανό προβάλλει ο θεός Ωρομάσδης (Αχουραμάσδα), στην προστασία του οποίου οφείλεται η νίκη του Δαρείου. Η επιγραφή είναι γραμμένη με σφηνοειδή γράμματα σε τρεις γλώσσες, στην Περσική, την Ελλαμιτική και τη Βαβυλωνιακή. Ο Διόδωρος φαίνεται να αποδίδει την επιγραφή στη Σεμίραμι.

19. Πρόκειται για την οροσειρά του Ζάγρου.

20. Πρόκειται προφανώς για προσπάθεια αιτιολόγησης των τόσων τύμβων που βρίσκονταν διάσπαρτοι σ' όλη εκείνη την περιοχή την εποχή του Διόδωρου, αλλά και μέχρι σήμερα, και είναι απομεινάρια αρχαϊκών εγκαταστάσεων.

ΣΧΟΛΙΑ

21. Το μαντείο του Άμμωνα στην όαση της Σίουα, που περιγράφεται στο Βιβλίο ΙΖ 50, επ' ευκαιρία της περιήφησης επίσκεψης του Αλεξάνδρου.

22. Βλ. Ηρόδοτος, Γ 24: «Και τελευταία πήγαν να δουν τα φέρετρα, που λέγεται πως κατασκευάζονται από γυαλί· οι Αιθίοπες συνηθίζουν να στεγνώνουν πρώτα το πτώμα, είτε με τον αιγυπτιακό τρόπο είτε με κάποιον άλλο, το καλύπτουν ολόκληρο με γύψο και το ζωγραφίζουν έτσι ώστε να μοιάζει όσο γίνεται περισσότερο με τον ζωντανό άνθρωπο· έπειτα το κλείνουν σ' ένα κορμό από γυαλί που έχει ανοιχτεί από μέσα σε σχήμα κυλίνδρου, ειδικά για να δεχτεί τη σορό (το γυαλί στην Αιθιοπία δουλεύεται εύκολα και εξορύσσεται σε μεγάλες ποσότητες). Το πτώμα φαίνεται ολόκαθα μέσα από τον κύλινδρο· δεν υπάρχει καμιά δυσάρεστη μυρωδιά ούτε κάποια άλλη ενόχληση και είναι ορατή και η παραμικρότερη λεπτομέρεια. Οι πλησιέστεροι συγγενείς κρατούν τον κύλινδρο στο σπίτι τους για ένα χρόνο και μάλιστα του προσφέρουν τους πρώτους καρπούς και θυσιάζουν σ' αυτό· έπειτα το μεταφέρουν έξω και το στήνουν κοντά στην πόλη».

Ο Στράβων επίσης μαρτυρεί ότι μερικοί Αιθίοπες κρατάνε τους νεκρούς τους στο σπίτι τυλιγμένους σε γυαλί· βλ. Στράβων ΙΖ ΙΙ 3.

23. Εννοείται, της Αφρικής.

24. Η Ινδία περιγράφεται εκτενέστερα στο κεφάλαιο 35 και εξής.

25. Η εκστρατεία αυτή αμφισβητείται ήδη από τους αρχαίους συγγραφείς, πρβλ. Στράβων, ΙΕ Ι 5, 6.

26. Κατά τον τρίτο μακεδόνικο πόλεμο, 171 - 167 π.Χ. Βλ. Πολύαινος, *Στρατηγημάτων Βιβλίον Τέταρτον*, 21: «Επειδή οι Ρωμαίοι χρησιμοποιούσαν ελέφαντες, άλλους από την Αφρική και άλλους από την Ινδία, ..., ο Περσέας πρόσταξε τεχνίτες να φτιάξουν ξύλινα ομοιώματα ελεφάν-

ΣΧΟΛΙΑ

ντων με ανάλογη μορφή και χρώμα, έτσι ώστε να μη φανεί άγνωστο και τρομακτικό αυτό το ζώο στα άλογα του. Εξάλλου, επειδή η κραυγή τούτου του ζώου είναι ιδιαίτερα φοβερή, πρόσταξε να μπει στο ξύλινο ομοίωμα άντρας με αυλό ο οποίος, κατευθύνοντας τον αυλό μέσα από το στόμα, να αφήνει οξύ και τραχύ ήχο. Με αυτό τον τρόπο τα άλογα έμαθαν να αψηφούν την κραυγή και την όψη των ελεφάντων».

Ο Ζωναράς, εξάλλου, προσθέτει (9. 22) ότι τα ομοιώματα ήταν επίσης αλειμμένα με μια ουσία «που τους έδινε φρικτή μυρωδιά».

27. Ο Διόδωρος, στο ΙΖ 90, περιγράφει δέντρα των Ινδιών που τέσσερις άντρες μαζί δεν μπορούν να τα αγκαλιάσουν ενώ, ο Στράβων (ΙΕ Ι 56), μιλάει για καλάμια που έχουν διάμετρο τρεις ή ακόμα και έξι, πήχες.

28. Βλ. κεφ. 14.

29. Γι' ριυτό τον Αθηναίο δεν γνωρίζουμε τίποτε άλλο.

30. Ο Θρύλος που ακολουθεί σχετίζεται με τα βαβυλωνιακά Σάκαια, που είναι σχεδόν βέβαιο πως ήταν εορτασμός της Πρωτοχρονιάς. Κύριο χαρακτηριστικό της γιορτής ήταν η θανάτωση κάποιου εγκληματία, αφού όμως πρώτα του είχε παραχωρηθεί επί πέντε μέρες το δικαίωμα να περιβληθεί το βασιλικό ένδυμα, νά κάθεται στον θρόνο, να εκδίδει διατάγματα, καθώς επίσης και να συνενυρίσκεται με τις παλλακίδες του βασιλιά μετά την πενθήμερη αυτή άσκηση της εξουσίας, ο εγκληματίας μαστιγωνόταν και εκτελείτο.

31. Σύμφωνα με την ομηρική παράδοση, ο Μέμνωνας είναι γιος της Ηούς (Αυγής) και του Τιθωνού, που ήταν γιος του Λαομέδοντα και κατά συνέπεια αδελφός του Πριάμου, ανατράφηκε από τις Εσπερίδες και ήταν βασιλιάς των Αιθίοπων. Στην πρώιμη ελληνική παράδοση οι Αιθίοπες ήταν οι «πλέον απομακρυσμένοι των ανθρώπων», που ζούσαν στις όχθες του ποταμού Ωκεανού. Ο Ηρόδοτος (Ζ 70) ανα-

ΣΧΟΛΙΑ

φέρει Αιθίοπες της Ανατολής, εννοώντας ίσως τους Ασσυρίους. Ο Πλάτων επίσης αναφέρει (*Νόμοι* 685 c) ότι οι Ασσύριοι έστειλαν βοήθεια στον Πρίαμο. Στο παρόν χωρίο, ο Διόδωρος δίνει μια περισσότερο «ιστορίζουσα» ερμηνεία του μύθου του Μέμνονα απ' ό,τι στο Τέταρτο Βιβλίο, 75, όπου παρουσιάζει τον Τιθωνό ως γιο του Λαομέδοντα που ταξίδεψε ανατολικά ως την Αιθιοπία, όπου απέκτησε γιο με την Αυγή, τον Μέμνονα. Όταν η παράδοση άρχισε να τοποθετεί τους ομηρικούς Αιθίοπες στην Αφρική, ο Μέμνων συνδέθηκε με τις Θήβες της Αιγύπτου, όπου ονομάστηκε «κολοσσός του Μέμνονα» ένα από τα κολοσσιαία αγάλματα που είχε υψώσει ο Αμένοφης ο Γ', επειδή, όταν οι πρώτες ακτίνες της Αυγής έπεφταν πάνω στο άγαλμα, αυτό έβγαζε μελωδική μουσική σαν να ήθελε να χαιρετήσει το φως της μητέρας του.

32. Η περιγραφή του έκλυτου Σαρδανάπαλλου που ακολουθεί δεν προκύπτει από ιστορικές πηγές ούτε άλλωστε από τη μαρτυρία του ίδιου του Διόδωρου (πρβλ. κεφ. 25 και εξής). Ο Ασσυρμπανιπάλ, κατά τους Έλληνες, τελευταίος βασιλιάς της Ασσυρίας, ήταν ένδοξος απόγονος των προκατόχων του στον ασσυριακό θρόνο και υπερασπίστηκε την εξασθενημένη αυτοκρατορία του με μεγάλη ενεργητικότητα. Σχετικά με τις μυθοπλασίες γύρω από το όνομα του, μας καθιστά προσεκτικούς ο Αριστοτέλης που μας παραδίδει ότι 1) ήταν άνθρωπος με μεγάλη παιδεία και καλλιέργεια πνεύματος, ο οποίος ίδρυσε βιβλιοθήκη, που σώθηκε εν μέρει επειδή αντί για βιβλία είχε μεταχειριστεί πήλινους προσκεφαλοειδείς όγκους χαραγμένους με σφηνοειδή γραφή, οι οποίοι στην πυρκαϊά που ακολούθησε σκλήρυναν κι έτσι διασώθηκαν, και 2) ότι είχε φιλοσοφικό νου και περιφρονούσε τα εγκόσμια ως μάταια, ζώντας, εφόσον δεν ενοχλούνταν, ειρηνικό και εύθυμο βίο και πολεμώντας μόνο όταν υπήρχε ανάγκη.

ΣΧΟΛΙΑ

33. Η ιστορική αλήθεια του χωρίου έγκειται στο γεγονός ότι η Νινευή έπεσε από τις σύντονες επιθέσεις του Μήδου Κυαξάρη και του Χαλδαίου Ναβοπολασσάρ.

34. Οι χωστρίδες χελώνες ήταν γερές κινητές καλύβες ή απλώς στέγες, κάτω από την προστασία των οποίων μπορούσαν να δουλεύουν σκαπανείς και εκσκαφείς συράγγων. Στο Εικοστό Βιβλίο (91, 8) διακρίνονται από τις «κριοφόρους χελώνες» που έφεραν πολιορκητικούς κριούς.

35. Ο Διόδωρος έχει πάρει από τον Κτησία την περιγραφή της πυράς, αλλά όμως την αποδίδει περιληπτικά, δεδομένου ότι ο Αθηναίος (ΙΒ. 38), που έχει την ίδια πηγή, δίνει πολύ περισσότερες λεπτομέρειες.

36. Το όνομα Βήλος ήταν αρχικά όνομα προσηγορικό, που σήμαινε «κύριος», «αφέντης», αλλά αργότερα ταυτίστηκε με τον κυριότερο θεό της Βαβυλωνίας.

37. Φανερώνουν, δηλαδή, στην ανθρωπότητα τη θέληση των θεών, όπως εξηγεί ο ίδιος πιο κάτω.

38. Είναι πιθανό σ' αυτό το σημείο ο Διόδωρος να συγγέει δύο διαφορετικά αστρολογικά συστήματα, εκείνο των τριάντα έξη αστέρων τους οποίους οι Βαβυλώνιοι είχαν ορίσει ως κυβερνήτες οίκων έκτασης δέκα μοιρών σε κάθε ζωδιακό, με εκείνο των τριάντα αστέρων που οι Αιγύπτιοι πίστευαν ως θεούς και που ο καθένας κυβερνούσε από μία ημέρα του μήνα.

39. Για τις προφητείες προς τον Αλέξανδρο, βλ. Βιβλίο ΙΖ, 112, και προς τον Αντίγονο, Βιβλίο ΙΘ, 55.

40. Ο Ξέρξης ήταν βασιλιάς της Περσίας από το 486 έως το 464 π.Χ. Ο Ηρόδοτος γεννήθηκε μέσα στη δεκαετία 490-80 π.Χ. Το χωρίο που ακολουθεί είναι από τον Ηρόδοτο, σύμφωνα με τον οποίο, όμως, η κυριαρχία των Ασσυρίων διήρκεσε πεντακόσια είκοσι χρόνια (Α. 95 κ.ε.).

Η ηγεμονία των Ασσυρίων καταλύθηκε το 612 π.Χ.

41. Ο Κυαξάρης που αναφέρει εδώ ο Διόδωρος είναι στην

ΣΧΟΛΙΑ

πραγματικότητα ο Δηιόκης του Ηροδότου (Α. 96 κ.ε.), ενώ στο Βιβλίο Η. 16 ο Διόδωρος αναφέρει τον Δηιόκη ως «βασιλιά των Μήδων».

Πριν τον Αστυάγη, ο Ηρόδοτος αναφέρει (Α. 96 - 107) τρεις βασιλιάδες, τον Δηιόκη, τον Φραόρτη και τον Κυαξάρη. 42. Το 549 π.Χ.

43. Δηλαδή, το 711-10 π.Χ. Ο Ηρόδοτος τοποθετεί την άνοδο στον θρόνο του Δηιόκη (του Κυαξάρη για τον Διόδωρο), το 699 π.Χ, εάν η ήττα του Αστυάγη από τον Κύρο έλαβε χώρα το 549 και όχι το 550, όπως θεωρείτο μέχρι τώρα.

44. Το 401 π.Χ. Αναφέρεται στον Κύρο τον Νεώτερο, τη διαμάχη του οποίου με τον αδελφό του για τον θρόνο εξιστορεί ο Ξενοφών στο έργο του *Κύρον Ανάβασις*.

45. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο (*Αρτοξέρξης*, 11), ο Κτησίας ήταν ήδη στην υπηρεσία του βασιλιά.

46. Αυτό γίνεται στο Ένατο Βιβλίο.

47. Δηλαδή, τον Ινδικό Ωκεανό.

48. Επί λέξει «του θερινού ηλιοστασίου», δηλαδή της φαινόμενης πορείας του ήλιου στον ουρανό από το ηλιοστάσιο, στις 22 Ιουνίου, μέχρι την ισημερία του Σεπτεμβρίου, που αντιστοιχεί στο μέρος της γης που ορίζεται από τον Τροπικό του Καρκίνου και τον Ισημερινό.

49. Ο Αρκτούρος είναι απλανής αστέρας πρώτου μεγέθους, ο λαμπρότερος αστέρας του αστερισμού του Βοώτη κι ένα από τα λαμπρότερα αστέρια στον ουρανό. Ονομάστηκε έτσι από το *άρκτος* και το *ούρος* (= φύλακας), γι' αυτό το συναντάμε μερικές φορές με το όνομα *Αρκτοφνλαξ*, κατ' άλλους πήρε τ' όνομα του από το *άρκτος* και *ουρά*, επειδή βρίσκεται στην προέκταση της ουράς της Μεγάλης Άρκτου, με τη βοήθεια της οποίας άλλωστε αναγνωρίζεται. Τόσο ο Αρκτούρος όσοι και οι Αρκτοι είναι αιφανεείς αστερισμοί του βορείου ημισφαιρίου, πράγμα που σημαίνει πως είναι αφανεείς για το νότιο.

ΣΧΟΛΙΑ

50. Πρβλ. Στράβων, *Γεωγραφικών Β*, V, 37: Μετα τροπικού και ισημερινού σε όλες τις χώρες οι σκιές πέφτουν και από τα δύο μέρη, προς βορρά και προς νότο... [τούτες] περιοχές λέγονται αμφίσκιες.

51. Στα δημητριακά, άλλη ονομασία των σιτηρών, περιλαμβανόταν ολόκληρη η οικογένεια των αγρωστών, όπως σήμερα, έτσι δεν ανήκε σ' αυτά το κεχρί.

52. Ο βόσπορος ή βόσμορος κατά τον Στράβωνα (ΙΕ Ι 18), σιτηρό της Ινδικής δυσερμήνευτο, αποτελεί πιθανά διαφορά του σόργου.

53. Επί λέξει «βράζει» σύμφωνα με τον Στράβωνα (ΙΕ Ι 20), ο Ερατοσθένης υποστηρίζει «ότι αυτό που ο πολὺς κρυσθαλμός αποκαλεί «ωρίμανση» των φυτών, στην Ινδία αποκαλείται «βράσιμο» και ότι η ωρίμανση είναι τόσο αποτελεσματική ώστε δίνει εκπληκτική γεύση σαν να ψηνόταν ο καρπός με τη φωτιά.

54. Πληρέστερη περιγραφή του περιστατικού δίνεται στο Βιβλίο ΙΖ. 93. Στην πραγματικότητα όμως ο Αλέξανδρος δεν έφτασε ποτέ στο ποτάμιο σύστημα του Γάγγη, το λεγόμενο οφείλεται σε σύγχυση του Γάγγη με τον Σούτλεϊγ, ένα παραπόταμο του Ινδού.

55. Στο Βιβλίο ΙΖ. 93 και στο Πέμπτο Βιβλίο τους Αρριανού (24. 8) τούτος ο ποταμός φέρεται με το όνομα Ύψις, που προτιμούν οι περισσότεροι νεότεροι συγγραφείς. Στράβων (ΙΕ Ι 27, 32), όμως, τον αποκαλεί 'Τπανι, ενώ Κόιντος Κούρτιος (9 Ι 35) Ύπασι.

56. Πρβλ. Στράβων, ΙΕ Ι 38.

57. Η ίδια φράση εμφανίζεται και στο όγδοο κεφάλαιο του Πρώτου Βιβλίου.

58. Σύμφωνα με τη διδασκαλία του Αριστοτέλη, η Πόλη γεννιέται από την Οικογένεια, περνώντας από το ενδιάμεσο στάδιο της Κώμης (χωριού). Σ' αυτή την περίπτωση, οι Ινδοί βρίσκονταν στο δεύτερο στάδιο της εξέλιξης. Ο Διόδωρος

ΣΧΟΛΙΑ

νυσος, που αναφέρεται αμέσως πιο κάτω, συγκέντρωσε τα χωριά και ίδρυσε πόλεις εισάγοντας τον πολιτισμένο βίο.

59. Σύμφωνα με την ελληνική παράδοση, όταν ο Δίας εμφανίστηκε στη Σεμέλη, όπως του είχε ζητήσει, σε όλο του το μεγαλείο, η όψη του ήταν τόσο τρομερή για τα θνητά της μάτια που δεν άντεξε στο θέαμα και γέννησε πρόωρα τον Διόνυσο, γιο του θεού. Τότε ο Δίας έραψε το βρέφος στον μηρό του για να αναπτυχθεί κανονικά μέχρι τη γέννηση του.

Σχετικά με την ακριβή τοποθεσία του Μηρού, δεν έχει επέλθει συμφωνία μεταξύ των σύγχρονων μελετητών.

60. Ο Αρριανός (*Ινδική* 8 κ.ε.) αναφέρεται διεξοδικότερα σ' ετούτη τη θυγατέρα, της οποίας το όνομα ήταν Πανδαία.

61. Πρβλ. την περιγραφή του Στράβωνα (ΙΕ Ι 39 κ.ε.) και του Αρριανού, *Ινδική*, 11 κ.ε. Τα «μέρη» αυτά σήμερα τα ονομάζουμε «κάστες».

62. Σύμφωνα με τον Στράβωνα πρέπει να διαψευστεί τρεις φορές και τότε μένει σιωπηλός διά βίου· βλ. Στράβων, ΙΕ Ι 39.

63. Πρβλ. και κεφ. 36.

64. Η Μαιώτις λίμνη είναι η σημερινή Αζοφική θάλασσα, ενώ ο Τάναϊς είναι ο ποταμός Δον.

65. Παρόμοια ιστορία βρίσκουμε και στον Ηρόδοτο (Δ. 8 κ.ε.), όπου όμως πατέρας ήταν ο Ηρακλής και οι γιοι ήταν τρεις, ο Αγάθυρσος, ο Γελωνός και ο Σκύθης.

66. Εννοείται πιθανώς η νότια πλευρά της Μαύρης Θάλασσας· πρβλ. και κεφ. 46.

67. Κατ' αυτή την επιδρομή, που διαδραματίστηκε μεταξύ 630 και 625 π.Χ., οι Σκύθες κατέλαβαν την Παλαιστίνη, αλλά σύμφωνα με τον Ηρόδοτο (Α. 105) ο βασιλιάς των Αιγυπτίων, Ψαμμήτιχος με παρακλήσεις και δωροδοκίες κατάφερε να σταματήσει την προέλαση τους και να μην εισβάλουν στη χώρα του.

68. Οι Αριμασποί είναι σκυθικός λαός και μονόφθαλμοι,

ΣΧΟΛΙΑ

σύμφωνα με το όνομα τους, όπως λέει ο Ηρόδοτος (Γ. 116. Δ. 13, 27), αλλά και ο Στράβων (Α 10), που μας πληροφορεί ότι ο Αριστέας ο Προκοννήσιος, ποιητής που ήκμασε περί το 580 π.Χ., έγραψε και *Αριμάσπεια* επη. Από τον Ηρόδοτο μαθαίνουμε πως κατοικούσαν στη Βορειο-Ανατολική άκρη του κόσμου, στη σημερινή Σιβηρία.

69. Πρόκειται για τους «Λευκόσυρους» του Στράβωνα (ΙΒ ΙΙΙ 9).

70. Υπάρχουν πολλές και διαφορετικές μαρτυρίες για τον θάνατο του Κύρου, οι οποίες όμως συμφωνούν όλες στο ότι βρήκε τον θάνατο στα ανατολικά σύνορα της αυτοκρατορίας του.

71. Στον Πόντο, πρβλ. Στράβων ΙΒ ΙΙΙ 14, 15.

72. Η λέξη «αμαζών» προκύπτει από το στερητικό α και τη λέξη «μαζός», που σημαίνει μαστός, γυναίκα, δηλαδή, χωρίς μαστό. Οι Αμαζόνες δεν άφηναν τον δεξιό μαστό να μεγαλώσει για να μην τις εμποδίζει στη χρήση του τόξου. Παράβαλε, επίσης, και την ελαφρώς διαφοροποιημένη εκδοχή στο κεφ. 53 του Τρίτου Βιβλίου.

73. Ιερό της θεάς πασίγνωστο από την τραγωδία του Ευριπίδη *Ιφιγένεια εν Ταυροις*.

74. Νότια, δηλαδή, της Μαύρης Θάλασσας.

75. Περισσότερες λεπτομέρειες της ιστορίας δίνονται στο κεφ. 16 του Τετάρτου Βιβλίου.

76. Ο Κόιντος ο Σμυρναίος (1. 24 κ.ε.) παραδίδει ότι η Πενθεσίλεια σκότωσε με ακόντιο την αδελφή της Ιππολύτη στο κυνήγι, περνώντας την κατά λάθος για ελάφι.

77. Σύγχρονοι μελετητές προτείνουν πως σε τούτο τον λαό που ζει «πέρα από τον βοριά», όπως δηλώνει τ' όνομα του, μπορούμε να διαπιστώσουμε μια, μέσω των Κελτών, γνωριμία των Ελλήνων με τη Βρετανία και τους κατοίκους της.

78. Ο Αβαρις υπήρξε θαυματοποιός και μάγος, σκυθικής

ΣΧΟΛΙΑ

μάλλον καταγωγής. Κάποιες παραδόσεις τον θεωρούσαν Υπερβόρειο ιερέα του Απόλλωνα, ο οποίος και του έδωσε την ικανότητα να κάνει θαύματα και να ταξιδεύει από τόπο σε τόπο διασχίζοντας τον αέρα πάνω σ' ένα μαγικό χρυσό βέλος (Πορφύριος, *Βίος Πινθαγόρον* 29). Ο Αβαρις επισκέφτηκε την Ελλάδα, με το μαγικό του βέλος (χωρίς πλοίο, όπως δηλώνει και το όνομα του που προέρχεται από το στερητικό α και το «βάρις» που σημαίνει πλοίο), θεράπευσε ασθένειες, εξάγνισε συνειδήσεις και κατέπληξε τον κόσμο με τα θαύματα και τις προφητείες του. Κάποιοι αρχαίοι συγγραφείς τον θεωρούν πραγματικό πρόσωπο, όπως, για παράδειγμα, ο Πίνδαρος (βλ. Λεξικό Αρποκρατίωνα στο λήμμα *Άβαρις*)" αλλά μάλλον τόσο ο ίδιος όσο και όλα όσα σχετίζονται με αυτόν δεν είναι παρά μύθος που δήλωνε τη διάδοση της λατρείας του Απόλλωνα σε κάποιο βόρειο λαό.

79. Ο Μέτων, ο Πausανίου, ήταν Αθηναίος μηχανικός και αστρονόμος, που ήκμασε κατά το δεύτερο ήμισι του 5ου αιώνα. Για το έτος της γέννησης του δεν γνωρίζουμε τίποτα, δεχόμαστε όμως (βλ. *Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών*, Μάιος, 1931) ότι γεννήθηκε μεταξύ των ετών 482 και 472 π.Χ. Άγνωστο επίσης είναι το πότε πέθανε, πρέπει όμως να ήταν μετά το 414 π.Χ., γιατί τον βρίσκουμε να έχει μειοψηφήσει, μαζί με τον Νικία και τον Σωκράτη, στην εκκλησία του δήμου, κατά της Σικελικής εκστρατείας. Ο Αριστοφάνης αναφέρει τον Μέτωνα (*"Ορνιθες*) ως γεωμέτρη-μηχανικό, ενώ ο Φρύνιχος (*Μενότροπος*) ως υδραυλικό-μηχανικό. Ένας από τους σχολιαστές του Αριστοφάνη γράφει ότι ο Μέτων *ίσως εν τω Κολωνω κρηνην κατεσκευάσατο*. Ο Μέτων έγινε περιώνυμος αστρονόμος για την ανακάλυψη του ομώνυμου κύκλου ή ενιαυτού (ο Διόδωρος περιγράφει τον κύκλο του Μέτωνος στο κεφ. 36 του Δωδέκατου Βιβλίου), που ονομάζεται και «εννεακαιδεκαετηρίς», τον οποίο εξήγαγε από τις δικές του και τις παρα-

ΣΧΟΛΙΑ

τηρήσεις του δασκάλου του, αστρονόμου Φαείνου, επί των τροπών του ήλιου.

Κύκλος Μέτωνος: Το έτος των αρχαίων Ελλήνων ήταν σεληνοηλιακό. Κατά τον Γέμινο, όλοι οι αρχαίοι Έλληνες, για εορταστικούς λόγους, προσπαθούσαν να συμφωνήσουν από τη μια το έτος με τη φαινόμενη κίνηση του ήλιου και από την άλλη τους μήνες και τις ημέρες με τις φάσεις της σελήνης. Φαίνεται, λοιπόν, πως γι' αυτό τον λόγο, χρησιμοποίησαν αρχικά την περίοδο της «διετηρίδος», όπου το έτος αποτελούνταν εναλλάξ από 12 και 13 μήνες, με άλλους απ' αυτούς «πλήρεις» (με 30 ημέρες) και άλλους «κοίλους» (με 29 ημέρες).

Καθώς αυτή η περίοδος αποδείχτηκε εσφαλμένη, την αντικατέστησαν με την «οκταετηρίδα». Σ' αυτήν οι μήνες ήταν εναλλάξ «πλήρεις» και «κοίλοι», ενώ από τα οκτώ "της χρόνια τα πέντε («κοινά») αποτελούνταν από δώδεκα μήνες και τα υπόλοιπα τρία («εμβόλιμα») από δεκατρείς. Το σύνολο όμως των οκτώ τροπικών ετών αποτελείται από περίπου 2.922 ημέρες, ενώ οι 99 συνοδικοί μήνες από 2.923 1/2 ημέρες. Έτσι, μέσα σε δεκαέξι χρόνια, οι μήνες απομακρύνονται από τις φάσεις της σελήνης κατά τρεις ημέρες. Για να διορθώσουν το σφάλμα, οι αρχαίοι Έλληνες πρόσθεταν κατά τη διάρκεια της διπλής οκταετηρίδας, σε δεκαέξι, δηλαδή, χρόνια, τρεις ημέρες, παρεμβάλλοντας τες ανά μία σε κοίλους μήνες κατά τα κοινά έτη, οι οποίοι έτσι γίνονταν πλήρεις. Είχαν επομένως έτη των 354, 355 και 384 ημερών. Από την παρεμβολή όμως των τριών ημερών, προκύπτει οπισθοδρόμηση της αρχής του έτους, που μέσα σε είκοσι οκταετηρίδες, σε εκατόν εξήντα, δηλαδή, χρόνια, φτάνει τον ένα πλήρη μήνα. Πράγμα που φαίνεται πως συνέβη στην Αθήνα, μεταξύ του 430 και του 423 π.Χ., οπότε και αφαίρεσαν έναν μήνα, με αποτέλεσμα η τελευταία εκείνη οκταετηρίδα να αποτελεστεί από έξι κοινά και δύο εμβόλιμα

ΣΧΟΛΙΑ

χρόνια, για να επανέλθει η αρχή του έτους στην πρώτη νέα σελήνη μετά το θερινό ηλιοστάσιο.

Για να διορθώσει οριστικά τούτο το σφάλμα, ο Μέτων ανακάλυψε την πληρέστερη περίοδο της εννεακαιδεκαετηρίδας, που αποτελούνταν από 12 κοινά και 7 εμβόλιμα χρόνια, την οποία δημοσίευσε υπό μορφή «παραπήγματος», πίνακα, δηλαδή, πάνω σε τοίχο-στήλη, που παρείχε την έναρξη κάθε έτους του ομώνυμου κύκλου του, κάθε μήνα, καθώς και τα ηλιοστάσια, τις ισημερίες και της ημερομηνίες της ανατολής και της δύσεως ορισμένων απλανών αστερων που ήταν σημαντικές για τη γεωργία και τη ναυτηλία, καθώς επίσης και μετεωρολογικές προβλέψεις. Αρχή του κύκλου έλαβε ο Μέτων το θερινό ηλιοστάσιο του έτους 432 π.Χ., επί Αψευδούς άρχοντος, δηλαδή την 27η Ιουνίου, αν υπολογιστεί με το Ιουλιανό ημερολόγιο. Τούτο το παραπήγμα, που ο Φιλόχορος ονομάζει και «ηλιοτρόπιο», το εξέθεσε ο Μέτων πάνω σε τοίχο στην Πνύκα, όπου συνερχόταν η εκκλησία του δήμου, πιθανώς όμως να εξέθεσε και άλλο ένα στον Κολωνό.

80. Πληρέστερη περιγραφή τούτης της τακτικής δίνεται στο Δέκατο Ένατο Βιβλίο (κεφ. 94) στα πλαίσια της περιγραφής της εκστρατείας του Αντίγονου κατά των Ναβαταίων.

81. Πρόκειται για την πόλη Πέτρα (βράχος)' πρβλ. Δέκατο Ένατο Βιβλίο και Στράβων Ι ΣΤ 21.

82. Εννοείται η Νεκρά Θάλασσα" πρβλ. και Στράβων Ι ΣΤ 42 κ.ε.

83. Ακόμα και σήμερα αναβλύζει κατά καιρούς άσφαλτος από τη Νεκρά Θάλασσα. ι

84. Στην κοιλάδα του Ιορδάνη στην Ιεριχώ.

85. Ο Στράβων (Ι ΣΤ II 41) περιγράφει ως εξής πώς γίνεται η εξαγωγή του βάλαμου: «Εδώ είναι ανάκτορο και ο κήπος του βάλαμου. Πρόκειται για φυτό θαμνώδες, που μοιάζει με κύτισο και τέρμινθο, αρωματικό. Κάνουν εντομή

ΣΧΟΛΙΑ

στον φλοιό του και παίρνουν μέσα σε αγγεία τον χυμό του κορμού. Μοιάζει με άπαχο γάλα. Σε μικρή ποσότητα πήζει. Θεραπεύει θαυμαστά τον πονοκέφαλο, την αρχή του καταράκτη και την αμβλυωπία».

86. Ο κόστος είναι γένος φυτών που περιλαμβάνει περί τα 30 είδη ιθαγενή των τροπικών χωρών. Είναι φυτά ποώδη και πολυετή, τα περισσότερα των οποίων έχουν εύσμες και φαρμακευτικές ρίζες. Κόστος, κόστας, βάλαμο ή καρυοφύλλι είναι η κοινή ονομασία της Αθανασίας της βαλσαμώδους.

87. Τα δύο τελευταία είναι είδη κέδρου.

88. Στη θέση του *βραχυτραχηλότεραι* έχει προταθεί να μπει το *μακροτραχηλότεραι*.

89. Είδος ελαφιού ή δορκάδας.

90. Η περιγραφή που ακολουθεί θεωρείται πως οφείλεται στον στωικό φιλόσοφο Ποσειδώνιο από την Απάμεια, ένεκα κυρίως της εξήγησης που δίνεται για την πολυχρωμία των πουλιών ότι οφείλεται στην επίδραση και τη συνέργια του ήλιου.

91. Λαμπερός κιτρινωπός λίθος, πιθανώς το σημερινό τοπάζιο.

92. Ο πορφυρίων είναι πτηνό της οικογένειας των ραλλιδών της ομοταξίας των καλοβατικών. Γνωστότερο είδος του ο πορφυρίων ο κυανούς. Το μήκος του είναι περίπου 60 εκατοστά, το κεφάλι του στρογγυλό μῆτρίου μεγέθους. Το ράμφος του είναι ευθύ, κωνικό και παχύ και ο λαιμός του επίσης παχύς. Οι φτερούγες του είναι κοντές, η ουρά του πολύ κοντή και τα πόδια του πολύ ψηλά με μεγάλα άρθρα. Το χρώμα του είναι κυανό, με μέτωπο και ράμφος λευκό και λευκές κηλίδες στις δυο πλευρές του στήθους. Ο βιότοπος του είναι τα έλη, αλλά στην αρχαιότητα τον εξημέρωναν και τον διατηρούσαν στα σπίτια.

93. Πεδιάδα της Συρίας μεταξύ Λιβάνου και Αντιλιβάνου.

ΣΧΟΛΙΑ

94. Την εποχή του Διόδωρου, οι λύχνοι είχαν το ακροστόμιο στη μια μεριά και τη λαβή στην άλλη.

95. Βλ. κεφ. 48.

96. Με διπλό, δηλαδή, εξόγκωμα ή «κάλο».

97. Τετρακόσια πενήντα περίπου κιλά.

98. Πρόκειται ίσως για τον συγγραφέα της περιγραφής που ακολουθεί, που είναι γνωστός μόνο από αυτή την αναφορά του Διόδωρου.

99. Η «αρωματοφόρος περιοχή» τοποθετείται συνήθως στη Σομαλία, αλλά ο Διόδωρος, όπως και ο Στράβων (I II 32), την τοποθετεί στην Αραβία.

100. Βλ. Όμηρος, *Οδύσσεια*-η 120-21, όπου περιγράφεται η χώρα των Φαιάκων.

101. Όροβος ο κοινός, φυτό της τάξης των Ελλοβοκάρπων, με κοινή ονομασία Ρόβι ή Ρόβη, ο Όροβος των αρχαίων. Είναι φυτό ετήσιο, κτηνοτροφικό που καλλιεργείται κυρίως για τον καρπό του, που είναι μεν τοξικός για τον άνθρωπο αλλά πολύ θρεπτικός για τα βόδια και κυρίως εκείνα που χρησιμεύουν στην άρωση.